Nikolaj Gogol

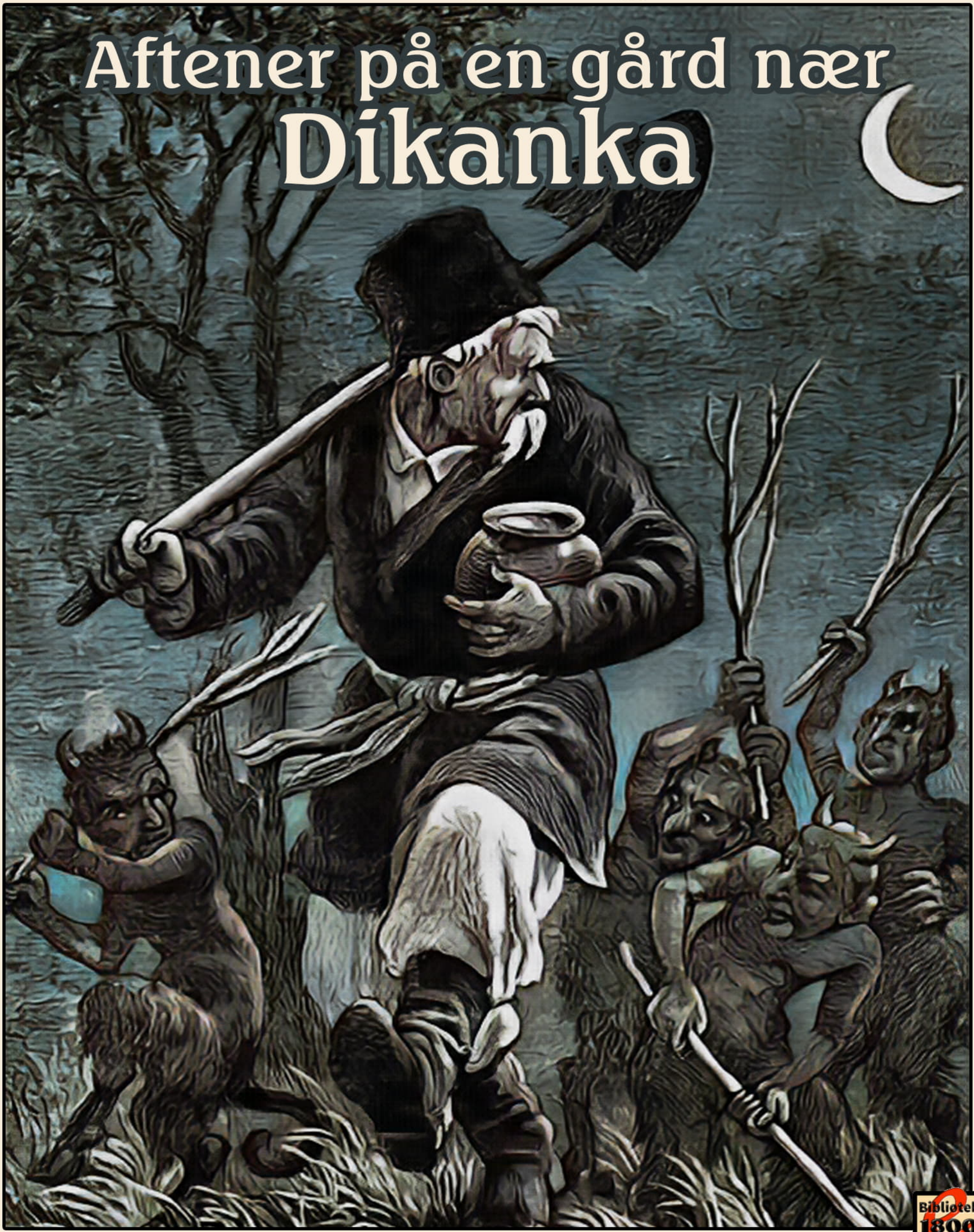

Nikolaj Gogol

Aftener på en gård nær Dikanka

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Nikolaj Gogol: *Aftener på en gård nær Dikanka* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Nikolaj Gogol: *Aftener på en gård nær Dikanka* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

BY NC SA

Første afdeling

Fortale

"Hvad pokker er dette for noget tøjeri: *Aftener på en gård i nærheden af Dikanka*? Hvad er det for nogen aftener? Og så – hvad er det for en hr. biavler, der sender dem ud i verden? Du gode Gud! Så det er ikke nok endnu med den masse af gæs, man har plukket til penne og den masse af klude, der er blevet anvendt til papir, ikke nok endnu med den masse af mennesker, i alle stænder og stillinger, der har blækket deres fingre til! Nu kommer oven i købet denne hr. biavler på det herlige indfald at gøre ligesom alle de andre! Det er dog også forfærdeligt den masse papir man nu til dags trykker op, så man ordentlig er i forlegenhed med i en hast at finde på, hvad man skal bruge det til!"

Slig snak har jeg i tankerne hørt nok af en hel måned igennem. Det vil da sige, at jeg ved meget godt, at aldrig så snart stikker en stakkels landmand som jeg næsen ud i verden fra sit skjul, førend også straks Pokker er løs. Du min Gud og fader! Det er jo akkurat, som om det traf sig, at man kom ind i en fornem herres palads: alle stimler de så sammen om én og har én til bedste; og det kunne så endda være, hvad det var, når det så blot var det fornemmere tjenerskab; jo pyt! Nej, enhver pjaltet karl, smuds, rent ud sagt, af den slags der henkastes i baggården, kommer også og giver sin besyv med, og fra alle kanter stampes der i gulvet, og fra alle kanter lyder det: "Hvorhen? Hvorhen? Hvad godt? Pak dig, din køter! Pak dig ...!" – "Ja men, jeg skal ..." Dog, ethvert svar ville jo være spildt! Jeg tog også hellere, tror jeg, et par gange om året ind til Mirgorod,

hvor, i forbigående sagt, hverken assessoren i landretten eller Hans Velærværdighed pastoren har set mig de sidste fem år – end at træde ud i den store verden. Dog – sket er nu en gang sket; der hjælper nu ingen kære moder længere, og jeg må derfor svare for, hvad jeg har gjort.

Jeg må da først, mine gunstige læsere, uden fortrydelse (skønt De er måske allerede stødt over, at en stakkels biavler fordrister sig til at tale her så ganske lige frem til Dem, som om det kunne være til en god ven og bekendt) sige Dem, at det hos os her på gårdene er en gammel skik, at der, når arbejderne i marken er endt, og bonden tyer til ovnen for at varme sig der den lange vinter, og jeg og mine lige indeslutter vore bier i den mørke grube, og man ikke længere ser en eneste trane i luften eller en eneste pære på træerne, at der da, siger jeg, straks mørket falder på, ganske sikkert et eller andet sted i gaden bliver oplyst, at latter og sang da høres derfra vidt og bredt omkring, at balalajkaen, ja undertiden også violinen, kommer frem, og at der bliver en sladren og en kommers, så det halve kunne være nok ... og se, det er nu det, vi kalder vetjernitsaer [Note 1)]! De har nu, som De straks vil have set, en vis lighed med Deres baller; men det er dog langt fra, at de er ganske det samme. Når De tager på bal, ser De, så er det jo dog i grunden kun for at komme til at røre fødderne og gabe i hænderne; hos os derimod samles pigerne ved sådan en lejlighed ingenlunde til bal, men med deres rokke og hegler. I førstningen går det også lystigt med arbejdet; rokkene summer til sangens toner, og ikke en eneste af dem vender øjet fra sit arbejde; men når så de unge knøse kommer med spillemanden,

så bliver der først kommers og løjer, så begynder dansen, og så går det så overgivent til, at det ikke er til at beskrive.

Men kronen på det hele er dog, når de alle samler sig i en tæt klynge og begynder at gætte gåder eller fortælle historier. Du min Gud og fader! De historier, de kan opvarte med! Hvad de ved at fortælle om gamle dage! Og så, hvilke rædsomme begivenheder, den ene skrækkeligere end den anden! Men ingensteds fortælles der dog måske sådanne aftener så mange vidunderlige historier som hos mig: Rudyj Panjko, biavler. Af hvilken grund jeg nu har fået dette tilnavn Rudyj Panjko Note 2), skal jeg, sandt for Gud, ikke engang kunne sige. Mine hår er, såvidt jeg ved, i det mindste nu, snarere grå end røde. Men hos os er det, såfremt De ellers ikke tager det fortrydeligt op, nu engang skik og brug, at når folk først engang har givet en eller anden et øgenavn, så bliver det hængende ved for bestandig. Nok – når aftenen før en helligdag folk er blevet samlet til gilde hos biavleren, og når de så har taget plads omkring bordet – så skal De blot høre! Og hertil må jeg endnu bemærke, at De ikke må tro, at det blot er simple folk, at det blot er bønder, der således samles der; tværtimod; det kunne nok hænde sig, at der kommer folk, der måske ville gøre en anden, som var langt højere på strå end en stakkels biavler, ære ved deres besøg. For at tage et eksempel: kender De måske kantoren ved kirken i Dikanka, Foma Grigorjevitch? De historier, han ved at fortælle! To af dem vil De finde i denne bog. Han går aldrig, som tilfældet er med mange andre kantorer på landet, i stribet lærreds-khalat; nej, selv om De kommer til ham en hverdag, vil han altid modtage Dem i en fin klædes balakhon Note 3), omtrent af kulør som kartoffelsuppe, når den har stået og er blevet kold,

og for hvilken han i Poltava har betalt – ja jeg tror endog, at det var ikke stort under seks rubler for alen. Der er ingen her på hele godset, der vil kunne sige, at han nogensinde har lugtet beglugt fra hans sko; det er tværtimod Gud og hver mand bekendt, at han pudser dem i det fortræffeligste gåsefedt, så fortræffeligt, at jeg næsten tør bande på, at en anden stakkel med største glæde ville komme det i sin grød. Og lige så lidt skal noget menneske kunne sige ham på, at han nogensinde har snydt sin næse med fligen af sin balakhon, således som dog andre folk i hans stilling så ofte gør; jo vist: nej, han tager altid frem af sin brystlomme et net sammenlagt, hvidt lommetørklæde, der er sømmet i kanterne med rødt garn, og når han så har brugt det, lægger han det sammen igen, sædvanligvis tolvdobbelt, og putter det atter i lommen.

Så kommer der også en anden gæst … en fyr, der er så fin i det, at han for den sags skyld gerne straks kunne ansættes som assessor eller birkedommer. Når han først hæver fingeren i vejret, begynder at stirre på spidsen af den og giver sig til at fortælle, så flyder det så lifligt og så blomstrende, som om det kunne være af en trykt bog! Man hører og hører og forbavses og er ikke i stand til at følge med, om man så anstrenger sig nok så meget. Hvor han har lagt sig slige blomstrende udtryk til? Ja, netop med hensyn til dette fortalte Foma Grigorjevitch ham engang en ganske fortræffelig historie. Han fortalte ham nemlig, hvorledes engang en skoledreng, der havde gået hos en kantor et eller andetsteds, da han igen kom tilbage til sin fader, var kommet så dybt i latinen, at han endog rent havde glemt vort eget gode rettroende sprog. Han endte alle ord på -us. En spade kaldte han spadus og en kælling kællingus. Men nu

hændte det sig en gang, at vor latiner, da han var gået med sin fader ud i marken, fik øje på en rive og gav sig til at spørge faderen: "Hvad kalder I den tingest her, fader, i jert sprog?" Og som han nu stod der med opspilet mund og med foden på tænderne af riven, og faderen just ikke var hastig til at svare, hændte det sig, at han kom til at træde til, og riveskaftet fo'r op og slog ham for panden. "Den forbandede rive!" brølede vor latiner nu med ét, idet han fo'r med hånden til panden og sprang en alen eller to tilbage, "gid også Fanden havde dens fader! Som *den* kan slå folk til skamme!" Nå, han måtte tage hvad han havde fået; men navnet, det huskede han øjeblikkelig, fyren! – Denne historie anstod imidlertid aldeles ikke vor slikkede fortæller. Uden at sige så meget som et eneste ord, stod han op fra sin plads, tog post midt i stuen, bøjede hovedet lidt forover, stak sin hånd ned i baglommen på sin ærtegule kaftan, trak en rund, lakeret tobaksdåse op, gav med fingeren et knips på en eller anden muhamedansk generals på låget malede fjæs, tog sig en dygtig, med aske og ligusterblade blandet pris, førte den i en bue op til næsen og opsnappede med denne, uden at berøre den så meget som med mellemfingeren, hele klatten i flugten, og alt dette uden at mæle et eneste ord; men da han så stak hånden i den anden lomme og trak et lyseblåt rudermønstret bomuldslommetørklæde op af samme, så først mumlede han ligesom ved sig selv ordsproget: "Kaster ikke perler for svin!" – "Nu får vi vist løjer," tænkte jeg ved mig selv, da jeg godt kunne mærke på Foma Grigorjevitch, at hans fingre kløede. Men til al lykke fik min gamle netop det heldige indfald at sætte frem for os en dampende knisj Note 4) med smør til, og alle gav sig nu til arbejdet. I stedet for at anvendes til

håndgribeligheder fik Foma Grigorjevitchs fingre nu nok at bestille med knisjen og, som skik og brug er, overøstes værtinden med lovtaler for sit mesterskab. –

Vi havde endnu en tredje fortæller iblandt os; men han (som det derfor ikke er rådeligt at snakke om ved aftentider) fortalte altid sådan nogle rædsomme historier, at hårene ordentlig rejste sig på tilhørernes hoveder. Jeg har med forsæt ikke optaget nogen af dem her. Jeg kunne jo ellers let risikere at indjage skikkelige folk en sådan skræk, at de kunne blive lige så bange for biavleren som for selve Djævelen (med respekt at sige). Så vil jeg hellere, om Gud vil og jeg lever til næste år og udgiver endnu et bind, opsætte til den tid at meddele slige fortællinger om gengangere og andre vidunderlige begivenheder, der i gamle dage er passeret her i vor rettroende egn. Kan så muligt nok hænde sig, at De imellem dem også vil træffe på nogle historier af selve biavlerens, som han har fortalt sine børnebørn. Vil De så blot høre og læse, og kan jeg få bugt med min forbandede ladhed, så skal vi, med Guds hjælp, nok bringe det til en halv snes bind.

Dog – jeg havde nær glemt det allervigtigste: såfremt De så, mine herrer, vil gøre mig den ære at besøge mig, så tager De blot den lige, slagne landevej til Dikanka. Jeg har med forsæt sat dette navn på titelbladet, for at De desto snarere skulle bevæges til at beære mig med Deres besøg; thi Dikanka antager jeg at De tit har hørt omtale. Min gård kan – det tør jeg godt sige – måle sig med hvilken som helst anden biavlers. Haven vil jeg nu slet ikke engang tale om: om det så var i selve kejserens Petersborg, så vil De ikke kunne finde magen til den. Når De så er kommet til Dikanka, spørger De blot den første den bedste knægt, De

træffer på i færd med at vogte gæs i en tilsmudset skjorte: "Hvor bor Rudyj Panjko, min ven?" – "Han bor derhenne!" vil han straks svare, idet han peger på stedet med fingeren, og, om De ønsker det, vil han også gerne vise Dem hen til gården. Men jeg må blot sige Dem, at De kommer til at tage tiltakke og ikke, som man siger, være for fine på det; thi vore veje her er rigtignok langt fra så jævne som hjemme hos Dem. Det er ikke mere end en tre års tid siden, at Foma Grigorjevitch, da han kom kørende hjem fra Dikanka, kørte fast i et hul med sin nye taratajka [Note 5)] og sin brune hoppe og det uagtet han selv kørte og foruden sine egne øjne oven i købet havde et par glasøjne på.

Men så skal jeg også, når De blot engang vil besøge mig, traktere Dem med meloner, som De måske aldrig i Deres levedage har set magen til og med honning, som jeg nok tør bande på at De intetsteds vil få bedre: De kan blot tænke Dem, at aldrig så snart bliver den bragt ind, førend hele stuen fyldes med en duft så dejlig, at det ikke er til at beskrive, og så er den dertil så ren som en tåre eller som det kosteligste krystal i nogen ørenring. Og så – hvilke kager kan min gamle ikke traktere Dem med? Jo jeg takker, det kan man kalde kager, kan De tro: sukker, det bare sukker! Og så smør, der ordentlig smelter i munden! Ja, det er med god grund, at man siger: Hvad er der vel som de fruentimmer ikke forstår sig på! Har De nogensinde, mine herrer, smagt pærekvas med blommer eller varenukha [Note 6)] med rosiner og fløde? Eller har De nogensinde spist putria [Note 7)] med mælk til? Magen til lækkerbiskener findes der ikke verden rundt! Blot man får det på tungen, så mærker man straks, hvad det er! Nej, det er ikke til at beskrive. I fjor engang ... Dog – jeg vil ikke sladre af skole! Besøg De mig

blot, besøg De mig blot snarest muligt, så skal jeg nok beværte Dem således, at der skal gå ry af det vidt og bredt omkring.

Rudyj Panjko, biavler.

Markedet i Sorotchintsk

I

Hvor henrivende, hvor berusende er ikke en sommerdag i Lillerusland! Hvor glødende hede er ikke de timer, da middagssolen, under fuldkomment vindstille, står i sin fulde glans, og det blå, umålelige ocean ligesom med vellyst hvælver sin kuppel over Jorden og, ret som aldeles hensunken i nydelse, synes ligesom at være slumret ind, krystende den skønne i sine luftige omfavnelser! Der er ikke en sky at øjne på det. Man hører ikke en lyd over sletten. Det er, som om alt pludselig er uddødt. Kun foroven, højt i sky, hænger lærken, hvis sølvertoner lige som ad luftige trin svæver ned til den forelskede jord og kun af og til afbrydes af en måges skrig eller af vagtelens slag, der lyder vidt og bredt ud over steppen. Lade og så hensunkne i tanker, som folk der, vandrer om uden at have noget mål for deres vandring, står de kæmpehøje ege, af hvis maleriske, uhyre bladmasser de blændende solstråler forvandler en del ligesom til et ildhav, imens de øvrige hviler i en skygge, i et mørke så dybt som natten, og kun ved et stærkt vindstød erholder også deres andel af den gyldne stråleregn. Æteriske insekter, der spiller i alle smaragdens, topasens og rubinens farveskær, synes ligesom uddrysset over de af stadselige solsikker overskyggede haver. Grå høstakke og gyldne kornneg står i lejr på sletten i uoverskuelige rækker. Kirsebær-, blomme-, æble-, pæretræernes under frugternes vægt bøjede grene, himlen og dens rene spejl – floden, omgivet af dens grønne, stolt opadskrånende rammer … ja, i sandhed: vellystig, nydelsesrig er den lillerussiske sommer!

I en sådan glans og herlighed strålede netop en varm augustdag i året attenhundrede og … og … ja, det kan nu så omtrent vel være en tredive år siden. I en halv snes versts omkreds fra den lille by Sorotchintsk vrimlede vejene af folk, der fra alle omliggende og en del fjernereliggende gårde og landsbyer ilede afsted til markedet. Lige fra den tidligste morgen var landevejen opfyldt med en næsten uoverskuelig række af tchumakker, det vil sige småhandlende eller bønder, der bragte salt og fisk til markedet. Hele bjerge af høomvundne potter og krukker bevægede sig langsomt fremad, og det lod næsten som om de ærede potter og krukker kedede sig i deres mørke fangenskab og ensomhed. Af og til så man en af dem nok så stolt stikke hovedet frem igennem det høje gitter, der omgav læsset, og tildrage sig de forbigåendes medlidende blikke. Mange skottede også misundeligt til ejeren af alle disse herligheder, hr. pottemageren, der med langsomme skridt gik ved siden af sin vogn og af og til omhyggeligt indsvøbte sine ler-spradebasser og koketter i det dem så forhadte hø.

Ganske ensomt og afsides slæbte sig en af et par udmattede okser trukket vogn fremad, fuldt bepakket med sække, værk, lærreder og forskelligt husgeråd, og bag den gik dens ejermand i en proper lærredskittel og tilsmudsede vide lærredsbenklæder.

Han aftørrede langsomt sveden, som haglede ham ned ad ansigtet og endog dryppede fra hans lange knebelsbarter, der var pudret hvide af hin ubønhørlige parykmager, der ukaldet indfinder sig såvel hos den skønne som hos den hæslige og som allerede i årtusinder ret dygtig har pudret menneskeslægten. Ved siden af ham gik en til vognen bundet hoppe, hvis adstadige væsen noksom røbede dens fremrykkede alder.

Mange af de forbigående, navnlig de unge karle, lettede på huen, når de kom på siden af vor ven. Dog må man ikke tro, at det var hans grå knebelsbarter og hans stadselige ydre og holdning, der foranledigede en sådan opmærksomhed; man behøvede kun at kaste blikket lidt i vejret for straks opdage årsagen til denne høflighed; oven på læsset sad nemlig hans smukke datter med det lille trinde ansigt, med de sorte øjenbryn, der som tvende lige store buer hvælvede sig over de strålende brune øjne, med de sorgløst smilende rosenlæber, med de om det lille hoved vundne røde og blå bånd, der, tilligemed de lange fletninger og en buket af markblomster, som en rig krans omgav dette fortryllende lille hoved. Det lod til, at alt tiltrak sig hendes opmærksomhed, at alt var hende noget fremmed og nyt, og hendes smukke øjne ilede uophørligt fra den ene genstand til den anden. Og hvor kunne det vel også være andet, da det var første gang, hun var med til marked! Et pigebarn på atten år første gang til marked! … Men hvad derimod ingen af de forbigående eller forbikørende havde mindste anelse om, var, hvor hårdt det havde holdt for hende at få faderen overtalt til at tage hende med, og det uagtet han selv af ganske hjerte havde undt hende denne fornøjelse og med største glæde opfyldt hendes bøn, såfremt ikke hendes onde stedmoder havde været, der styrede ham lige så let som han den gamle hoppe, der nu, til tak for sin lange tjeneste, blev slæbt med for at sælges. Hans støjende ægtehalvdel – dog, vi glemmer rent, at også hun var med og sad der oven på læsset i en ulden, tilsmudset stadskofta [Note 8)], der, ligesom om det var hermelin, var besyet med røde kvaster, i en kostbar plakhta [Note 9)], så broget og rudret som noget skaktavl, og i en

kulørt sirtseshue, der meddelte noget vist stolt og gravitetisk til hendes røde, fulde ansigt, over hvis træk der af og til lejrede sig et så frastødende, uhyggeligt, ja næsten vildt udtryk, at enhver straks skyndte sig at vende sit ængstelige blik bort fra hende til datterens livlige, glædestrålende lille ansigt.

Floden Psjol begyndte allerede at vise sig for vore rejsendes blikke, og fra det fjerne påviftede der dem allerede en kølighed, der efter den slappende, udmattende hede var så meget desto mere oplivende og forfriskende. Igennem de dels mørke-, dels lysegrønne blade på de popler og birker, der uden nogen orden stod spredt hist og her på engene, trængte de allerede noget afkølede flammende solstråler, for hvilke flodmøen glansfuldt blottede sin sølverbarm, som træernes grønne lokker vellystigt berørte. Lunefuld og koket som møen i hine berusende timer, når det trofaste spejl så fortryllende gengiver hendes af stolthed og blændende glans strålende pande, hendes liljehvide skuldre og hendes af mørket beskyggede marmorhals, der falder fra det lille hoved med de blonde lokker, og når hun med foragt bortkaster det ene smykke efter det andet for stedse at prøve et nyt, og der ingen ende er på hendes luner og kapricer – skiftede den så godt som hvert år sine omgivelser, idet den udsøgte sig en ny vej og omgav sig med nye, forskelligartede landskaber.

Hele rader af møller løftede dens brede bølger op på deres tunge hjul for straks atter at slænge dem fra sig, efter at have opløst dem i en skum- og støvregn, hvis støjende fald genlød hele omegnen over.

Læsset med de os allerede bekendte passagerer kørte i dette øjeblik netop ind på broen, og floden ud bredte sig nu for dem som et glat spejl i hele sin skønhed og majestæt. Himlen, de

blågrønne skove, menneskene, potte- og krukkelæssene, møllerne, det hele slog nu med ét kolbøtte og stod og gik på hovedet uden dog at styrte ned i det blå, dejlige dyb.

Vor unge pige faldt i tanker, idet hun stirrede på det henrivende syn og glemte endog at plukke kerner af sin solsikke, en beskæftigelse, der havde sysselsat hende hele vejen, da lige med ét udråbet: "Sikken et dejligt pigebarn!" skræmte hende op af hendes drømme. Hun så sig om og fik straks øje på en klynge unge knøse, der stod på broen, og af hvilke især én, der var klædt meget finere og pynteligere end de andre, i en hvid svitka [Note 10)] og fåreskindshue, med næverne i siden stod nok så kækt og stirrede på de forbikørende. Det var umuligt andet, end at vor unge pige måtte lægge mærke til hans solbrændte, men smukke og tiltalende, ansigtstræk og hans ildfulde øjne, der syntes ligesom at ville gennembore hende; men hun slog straks igen øjnene ned ved den tanke, at det muligt var fra ham, at hint udråb skrev sig. "Et dejligt pigebarn!" gentog knøsen i den hvide svitka, idet han ufravendt vedblev at stirre på hende. "Jeg gav gerne alt hvad jeg ejer og har for et kys af hende. Men hvad er det for en djævel, der sidder der forude!"

En skraldende latter brød nu løs fra alle sider; men en slig kompliment anstod just ikke synderlig vor langsomt fremadgående ægtemands pyntede ægtehalvdel: hendes allerede i forvejen røde kinder glødede formelig op, og en regn af udsøgte gloser faldt over den overgivne svends hoved:

"Gid du så da også få både synd og skam, din elendige burlak [Note 11)]! Gid din fader må få en potte i hovedet! Gid han

må lægge sine ben i isen, forbandede Antikrist! Og gid så Djævelen i den anden verden må afsvede hans skæg!"

"Nej hør blot, hvor hun kan bruge sin kæft!" sagde knøsen idet han gav sig til at stirre på hende med opspilede øjne, som om han var ganske forbavset over denne kraftige salve af uventede komplimenter. "At ikke slige ord bliver siddende hende i halsen, den hundredårige heks!"

"Hundredårig!" gentog vor aldrende skønne. "Jammerlige karl! Gå du hen og vask dig først! Elendige pjalt! Vel har jeg aldrig set din moder, men så meget ved jeg, at både hun og din fader og det hele må have været noget pak! Hundredårig! Det mælkefjæs!"

Vognen kørte nu ned ad broen, og slutningsordene var det derfor umuligt at høre. Knøsen ville imidlertid, som det lod til, ikke lade det blive ved dette: uden at betænke sig ret længe, greb han en nævefuld snavs, som han kastede efter hende. Den traf endnu bedre, end man havde kunnet vente: hele den nye sirtseshue blev tildænget med snavs, og en skingrende latter lød med fordoblet styrke fra hans kammeraters flok. Vor gamle kokette blev rasende forbitret; men vognen var nu allerede et godt stykke borte, og hendes vrede vendte sig derfor imod hendes uskyldige steddatter og hendes lade og langsomme ægtehalvdel, der, allerede så vant til slige scener, vedligeholdt en hårdnakket tavshed og ganske koldblodigt hørte på alle sin opbragte hustrus nærgående ord. Men ikke desto mindre vedblev hendes utrættelige tunge i ét væk at spille i munden på hende lige til det øjeblik, da de i forstaden holdt uden for deres gamle bekendte og gode ven, kosakken Tsybulja. Mødet med ham og hans familie, som de længe ikke havde set, gjorde, at

den ubehagelige begivenhed for øjeblikket blev glemt. Vore rejsende talte nu ikke om andet end om markedet og hvilede sig derpå lidt efter deres lange rejse.

2

En del af læserne har formodentlig et eller andet sted hørt lyden af et fjernt vandfald, der opfylder de forfærdede omgivelser med sit ekko og som en hvirvelvind fører et helt kaos af forunderlige, uklare lyde hen imod én. Og, ikke sandt: opstår ikke uvilkårligt omtrent den selv samme fornemmelse i ens sjæl i et markeds hvirvel, hvor folkemassen ligesom smelter sammen til et eneste uhyre legeme og bevæger hele sin kæmpemæssige krop frem over pladser og gader under råben og skrigen og bedøvende torden? Larm og skældsord, brølen, bragen, hylen, det hele sammensmelter til en eneste skærende mislyd. Okser, sække, sigøjnere, lerpotter, gamle kællinger, brød, huer, alt i en broget blanding, hvirvler og snor sig i massevis forbi én. Mange forskellige stemmer overdøver hinanden, og det er ikke muligt at gribe eller frelse et eneste ord ud af denne rivende strøm; ikke et eneste råb høres selvstændigt og tydeligt. Kun de handlendes og købslåendes håndslag genlyder fra alle sider. En vogn går nu i stykker, jernbarrer forårsager en bedøvende larm, en masse bjælker styrter med et tordenskrald til jorden, og ganske fortumlet i hovedet ved man ikke hvorhen man skal vende sig. Vor nysankomne ven havde tillige med datteren med de mørke øjenbryn allerede længe skubbet sig frem gennem folkemassen. Han gik snart hen til én, snart til en anden vogn, befølte dens indhold og forhørte sig om prisen; men hans tanker vendte hele tiden uafladeligt tilbage til den halve snes sække hvede og den gamle hoppe, som han havde bragt til markedet for at sælge. I datterens træk var det tydeligt nok at læse, at det ikke just

anstod hende så synderligt således at drive omkring imellem de med mel og hvede belæssede vogne. Hun ønskede naturligvis langt hellere at komme hen, hvor der under lærredsteltene pynteligt var udhængt røde bånd, ørenringe, tin- og bronzekors og dukater til salg. Men selv dér hvor hun var, fandt hun mange genstande, der tiltrak sig hendes opmærksomhed: hun var således ikke langt fra at briste af latter, da en sigøjner og en bonde gav hinanden så kraftige håndslag, at de hvert øjeblik var nær ved at udstøde skrig af smerte; da en fuld jøde skulle betale en kælling sin fortæring; da to sælgekoner, der var kommet op at skændes, overdængede hinanden med skældsord og komplimenter; da en moskovit med den ene hånd glattede sit bukkeskæg, mens han med den anden ... Men lige i dette øjeblik mærkede hun, at der var en, der rykkede hende i hendes broderede særkeærme. Hun ser sig øjeblikkelig om, og hvem anden står foran hende end – knøsen i den hvide svitka og med de lynende, gennemborende øjne. En sitren gennemfo'r hende; hendes hjerte bankede så voldsomt som aldrig før hverken i glæde eller i sorg; det forekom hende både ganske forunderligt og var hende dog tillige ikke ukært; hun kunne ikke gøre sig selv rede for, hvad det egentlig var, der foregik i hende.

"Vær du kun ganske rolig, min snut! Vær du kun ganske rolig!" hviskede han til hende, idet han greb hendes hånd. "Jeg skal ikke sige dig så meget som et eneste upassende ord."

"Ja, det er nok muligt," tænkte den unge pige ved sig selv, "at du ikke vil sige mig et eneste upassende ord, men det hele forekommer mig nu så forunderligt. Det er jo dog ham? jo, ganske rigtigt!"

Man kunne godt mærke, at hun følte, at dette ikke var rigtigt passende; men – hun havde ikke kraft til at trække sin hånd ud af hans.

I det samme så faderen sig om ligesom for at sige noget til datteren; men lige ved lød netop nu ordet: hvede. Dette magiske ord foranledigede, at han øjeblikkelig vendte sig om imod to handlende, der netop stod i højrøstet samtale, og da hans opmærksomhed først var blevet henledet til dem, var intet i stand til at aflede den fra dem igen.

Men vi vil nu høre efter hvad vore to negotianter siger om hveden.

3

"Så du tror altså, landsmand, at det kun vil gå mådeligt med vor hvede?" sagde en mand, der, efter udseendet at dømme, lignede en tilrejsende borgermand fra en eller anden lille flække, og som var iført et par hvide, tjærelugtende og tilsmudsede benklæder, til en anden i en lyseblå, hist og her lappet svitka, og med en uhyre bule i panden.

"Tror? Her kan jo ikke være tale om at tro. Sælger vi blot en eneste skæppe, skal jeg lade dem lægge mig en løkke om halsen og klynge mig op i det træ der, hvor jeg så skal dingle som nogen pølse ved juletid."

"Ja, hvem anser du mig for, landsmand, at du tror at kunne binde mig sligt på ærmet? På vor nær er der jo ikke en eneste tilførsel af hvede her til markedet."

"Ja, snak I, godtfolk!" tænkte vor skønnes fader ved sig selv; han havde ikke ladet et eneste ord gå tabt af de to handlendes samtale. "Snak I kun, godtfolk! Jeg har ligefuldt mine ti sække."

"Når der drives slige djævlekunster, ser du, så kan vi omtrent vente os samme profit som af en forsulten moskovit," sagde manden med bulen i panden betydningsfuldt.

"Hvad for djævlekunster?" spurgte manden i de vide lærredsbukser.

"Så du har ikke hørt, hvad folk ymter om?" vedblev han med bulen i panden, idet han tilkastede den anden et skævt blik.

"Nå, hvad da?"

"Nå, hvad da! At assessoren, for ikke at forspilde herskabets gunst, har forlagt markedet til dette forheksede sted, hvor man ikke kan blive af med det allermindste. Ser du det gamle,

forfaldne skur derhenne ved foden af højen?" (Her trådte vor skønnes nysgerrige fader endnu et par skridt nærmere og blev med ét, som det syntes, lutter øren.) "I det skur, ser du, går det til med djævlekunster, og der er ikke et eneste marked blevet afholdt her uden at der er sket en ulykke. I går aftes silde gik distriktsskriveren der forbi; med ét ser han derhen, og hvad ser han: af vinduet stak der en svinetryne ud og gav sig til at grynte så forfærdeligt, at det ordentlig løb ham koldt ned af ryggen. Bi blot lidt, så skal vi nok få at se, at *den røde svitka* igen viser sig."

"Den røde svitka? Hvad er det for en én?"

Hårene rejste sig på vor opmærksomme tilhørers hoved; forfærdet vendte han sig bort og så nu først, at hans datter og den unge knøs stod nok så ugenert arm i arm og gjorde hinanden kærlighedserklæringer, uden at bryde sig så meget som det allermindste om alle svitkaer i hele verden tilsammen.

Dette syn bragte med ét hans skræk til at sætte sig og gengav ham hans sædvanlige rolighed.

"Ah, ha, landsmand! Du forstår de dele til gavns, som jeg ser! Det er noget andet end i mine unge dage: først fjerde dagen efter brylluppet omfavnede jeg første gang min salig Khvesjka."

Den unge fyr havde straks set, at hans skønnes fader stod noget derfra og havde allerede udkastet en plan til at vinde ham for sig.

"Det lader til, min gode mand," bemærkede han, "at du ikke kender mig, og dog kendte jeg straks dig igen."

"Nej virkelig!"

"Ja, vil du ha' det, skal jeg straks sige dig både dit navn og dit tilnavn og det hele: Du hedder Solopi Tcherevik."

"Ganske rigtigt: Solopi Tcherevik."

"Men se nu nøje til engang, om du ikke skulle kende mig igen!"

"Nej, jeg kender dig ikke. Jeg har – det være sagt uden nogen fornærmelse – sandt at sige set så mange forskellige ansigter i min levetid, at Gud hjælpe mig, om jeg skulle kunne kende dem alle igen!"

"Det gør mig ondt, at du ikke kender Golopupenjkos søn igen!"

"Hvad for noget? Du skulle da vel aldrig være Okhrimos' søn?"

"Jo netop!"

Og nu lettede vore to venner på deres huer og kyssede hinanden. – Golopupenjkos søn var imidlertid fast opsat på ikke at spilde så meget som et øjeblik, men straks at begynde angrebet på sin nye bekendte.

"Nå, Solopi! Som du selv ser, holder din datter og jeg af hinanden, så der er ikke andet for, end at vi se at komme sammen for bestandig."

"Nej virkelig, Paraska?" sagde Tcherevik, idet han vendte sig om og smiskede så småt til datteren, "nej virkelig? så det er allerede kommet så vidt, at I, som man siger, vil søbe af samme fad? Se, se! Så I er allerede enige? Nu vel da; men så kommer du så skam til at give lidkøb, min nybagte hr. svigersøn!"

Alle tre begav de sig derpå hen i en alle markedsgæsterne noksom bekendt jødemadammes restaurationstelt, hvor en hel flotille af flasker og karafler svømmede rundt imellem hinanden.

"Haha, det kan jeg lide!" råbte Tcherevik, efter at han havde fået sig lidt over tørsten og så, at hans tilkommende svigersøn skænkede et glas fuldt omtrent af en pægls størrelse og uden at

fortrække en mine stak det ud lige til bunden og dernæst trykkede det i kvas. "Hvad siger du til det, Paraska? Se blot, se blot! Det er pokker til karl, du har fået dig til kæreste! Jeg gad se den, der gør ham det efter!"

Og leende ret af hjertens lyst vaklede han nu afsted med hende hen til sin vogn, hvorimod vor unge knøs begav sig hen til de butikker, hvor kræmmerne fra Gadeatch og Mirgorod, to vel bekendte stæder i guvernementet Poltava, forhandlede deres varer, for der at udsøge sig en træpibe med et stadseligt messingbeslag, et tørklæde med blomster på rød grund og en hue, alt til bryllupsskænk til svigerfaderen og de andre, efter skik og brug. –

4

"Nå, kone! Hvad siger du til det? Nu har jeg fundet en brudgom til vor datter!"

"Hvad for noget? Nej, nu har jeg da aldrig hørt så galt for, at folk leder efter brudgomme. Du er og bliver dog også altid dig selv lig, din tosse! Hvor i al verden har du nogensinde hørt eller set, at nogen ordentlig, honnet mand har givet sig af med at løbe efter brudgomme til sine døtre? Nej, da havde du gjort langt bedre i at se at blive af med din hvede, havde du! Det er vist også en brudgom derefter, du der har fået fat i! Rimeligvis en sølle stakkel, der ikke engang ejer klæder på kroppen!"

"Jo, pyt! Nej, da skulle du blot se, hvad karl det er! Hans svitka alene er mere værd end din grønne kofta og dine røde støvler tilsammen. Og så, med hvilken anstand han forstår at stikke sit glas ud! Pokker tage mig og dig med, om jeg nogensinde i hele mit liv har set nogen således som han skylle en hel pægl ned uden at fortrække så meget som en eneste mine!"

"Så, oven i købet en drukkenbolt! Nå, det er jo en dejlig fugl, du der har fanget! Jeg tør næsten vædde på, at det ikke er nogen anden end den samme laps, der overfaldt os på broen. Skade blot, at jeg ikke har kunnet få fingre i ham, ellers skulle jeg nok have sagt ham tak for sidst!"

"Ja, om så var, Khivrea, at det var den samme? Men hvorfor er han en laps?"

"Hvorfor han er en laps, dit dummerhoved, du er! Hvorfor han er en laps? Hvor havde du da dine dumme øjne henne, mosjø, da vi kørte forbi møllen? Jeg tror næsten, at om det så var her, lige foran din af snus tilsølede næse, at folk fornærmede

din kone, så ville du gøre og lade som om det var noget, der slet ikke kom dig ved!"

"Ja, med alt det, tror jeg dog ikke, at der er noget ondt i ham. Ungdom er nu engang ungdom, og hvad det angår, at du fik den smule snavs i ansigtet ..."

"Nej hør ham! Hør ham! ... Så du vil ikke engang give mig tid til at tale ud, lader det til! Er det meningen med det? Eller hvad går der af dig? Du har nok været på svir i stedet for at få dine varer solgt ..."

Som i et nu gik det pludselig op for vor gode Tcherevik, at han havde talt over sig, og han fo'r pludselig med hænderne til hovedet ligesom for at beskytte det, uden tvivl på grund af, at han fik en anelse om, at hans opbragte ægtehalvdel måske kunne finde øjeblikket passende til at lade sine hustruelige næver indgå en nærmere forbindelse med hans hår.

"Jo, jeg takker: det var tidligt nok, jeg blev gift anden gang! Hvad ville jeg også igen på den galej!" tænkte vor gode mand ved sig selv, idet han retirerede for sin rask fremrykkende ægtemage. "Så man skal sige en honnet mand nej for en ubetydelighed, som det ikke engang er umagen værd at spilde et ord på? Du min Gud og herre, hvor du også er hård imod os stakkels syndere! Som om der ikke var ondt nok endda her i verden, har du oven i købet givet os de fruentimmer at trækkes med!"

5

Knøsen i den hvide svitka sad netop på sin vogn og stirrede ganske adspredt på den støjende og larmende folkemasse omkring ham. Den trætte sol var netop gået til hvile, og den hendøende dags kinder overtrukne med en dejlig, frisk rødme. Dejligt strålede pavillonernes og teltenes toppe, omgydte af et næppe mærkeligt rosenrødt skær. De i hele masser opstablede vinduesruder glødede; de grønne flasker og glas på bordene i skænketeltene forvandlede sig som til flammer; de opdyngede bjerge af meloner og græskar syntes ligesom støbt af guld og kobber.

Den nys så larmende og højrøstede tale blev kendeligt sjældnere og sagtere, og sælgekonernes, bøndernes og sigøjnernes trætte tunger gik både ladere og langsommere. Hist og her begyndte der at komme lys til syne, og den behagelige lugt af nybagte kager fyldte de stille gader.

"Hvad er der gået dig imod, Grytchko?" spurgte en høj, solbrændt sigøjner, idet han gav vor ven et slag på skulderen. "Nå, skal jeg så have okserne for de tyve?"

"De okser, de okser, de står dig bestandig i hovedet! For jeres folkefærd går dog alt blot ud på profitten, på at snyde og bedrage skikkelige folk."

"For pokker, hvor du er ondskabsfuld! Du er nok i dårligt humør, lader det til; det er da vel aldrig af fortrydelse over, at du har skaffet dig en brud på halsen?"

"Nej, det er just ikke min maner; min grundsætning er: en mand et ord, og hvad jeg engang har sagt, det står ved magt. Men det lader til, at den gamle rad, den Tcherevik, ikke har så

megen skam i sig som for to skilling: først siger han ja og så tager han bagefter sit ord tilbage – – – nu vel, jeg ved godt, at det ikke stammer fra ham. Han er blot et stakkels dummerhoved. Det hele kommer fra den gamle her, som jeg og de andre unge karle i dag skældte huden fuld derude på broen. Ja, var jeg så sandt en zar eller en fornem herre, skulle noget af det første jeg foretog mig være at lade alle disse dummerhoveder klynge op, der lader sig kujonere af deres kællinger."

"Hvis jeg nu måske kan få Tcherevik til at give dig Paraska, overlader du mig så okserne for de tyve?"

Grytchko stirrede tvivlende på ham. I sigøjnerens brune træk lå der noget ondskabsfuldt, satirisk, krybende og dog tillige anmassende og uforskammet. Enhver, der nøje betragtede ham, måtte let have kunnet opdage, at der i hans sjæl lå store egenskaber, men desværre af den slags, for hvilke der her på Jorden kun findes én belønning: galgen. Den imellem næsen og den spidse hage næsten så godt som aldeles forsvindende mund, som der bestandig spillede et satirisk smil om, de små, men funklende og ildfulde, øjne, de tankelyn, der uophørligt fulgte hinanden på hans pande, alt dette tilsammen syntes ligesom med nødvendighed at fordre netop det besynderlige kostume, han for øjeblikket viste sig i. Den mørkegrå kaftan, der så ud til ved mindste berøring at ville falde i støv, det lange sammenfiltrede hår, der hang ned om skuldrene, skoene på de bare, solbrændte fødder, det hele syntes ligesom at være sammenvokset med ham og at høre med til hans natur.

"Ikke for de tyve, men for de femten skal du endog have dem, hvis du ellers holder, hvad du taler om!" svarede knøsen, idet

han vedblev at stirre på sigøjneren med et forskende blik.

"For de femten? Top! Men se blot til, at du ikke glemmer det, når det kommer til stykket! For de femten! Så skal du såmænd også få en ordentlig tilgift!"

"Ja, men hvis du nu ikke holder det?"

"Holder jeg det ikke – så bliver tilgiften din."

"Nuvel da! Giv mig så håndslag på det!"

"Og du mig!"

6

"Her, Afanasi Ivanovitch! Her er gærdet lavest; stig De kuns over og vær ganske rolig! Min tosse af mand har sammen med vor gæsteven for hele natten taget station ved vognene for at moskovitterne ikke skulle se lejligheden an og stjæle noget."

Med disse venlige og opmuntrende ord søgte vor Tchereviks frygtede ægtehalvdel at sætte mod i popens søn, der ængstelig sneg sig langs plankeværket og nu hurtigt sprang op på det flettede gærde, hvor han som et genfærd længe blev stående tvivlrådig, idet han spejdede rundt til alle sider efter et sted, hvor han bedst ville kunne springe ned, og langt om længe sprang ned i græsset, hvor han faldt så tungt, at det genlød vidt og bredt omkring.

"Du gode Gud, De har da vel aldrig slået Dem fordærvet? De har da vel aldrig, hvad Gud forbyde, knækket halsen?" stammede den forskrækkede Khivrea.

"Tys! Det har intet at betyde, slet intet ar betyde, min allerkæreste Khavronja Nikiforovna!" hviskede popens søn med klagende stemme, idet han atter søgte at komme på benene, "blot med undtagelse af, at jeg har brændt mig dygtigt på nælderne, dette slangelignende ukrudt, som salig protopopen plejede at sige."

"Lad os så komme indenfor! Der er ikke en sjæl hjemme. Gud ske lov da! Jeg blev bange for, at De havde slået Dem rent fordærvet, Afanasi Ivanovitch! Nå, hvorledes har De det så? Hr. papa har nok fået en køn skilling ind i denne tid, efter hvad folk fortæller."

"En bagatel! En ren bagatel, Khavronja Nikiforovna! Hele fastetiden igennem har han ikke fået mere end femten sække sommerkorn, fire sække hirse, en hundrede brød; af høns, når de blev talt sammen, vel knap nok et halvhundrede stykker og så en del æg, der dog for største delen var rådne. Nej, sandt at sige, den bedste gave står endnu tilbage, den, som jeg har i vente af Dem, Khavronja Nikiforovna!" tilføjede popens søn, idet han tilkastede hende et ømt blik og trådte nærmere.

"Ja, her har I hvad huset formår, Afanasi Ivanovitch!" svarede hun, idet hun satte et fad frem på bordet for ham og med det samme ligesom ganske undselig tilknappede sin som af vanvare åbentstående kofta, "postejer, hvedekager, tostchenitskaer, pampuchetskaer! Note 12)"

"Og så tør jeg vædde på, at de er lavet af kyndigere hænder, end nogen anden af Evas hele slægt kan rose sig af," bemærkede popens søn, idet han straks gav sig i færd med tostchenitskaerne med den ene hånd og med den anden befølte postejerne. "Men med alt dette, søde Khavronja Nikoforovna, smægter dog mit hjerte efter at erholde en endnu yndeligere spise af Dem, end alle Deres hvedekager og pampuchkaer."

"Da kan jeg virkelig ikke tænke mig, hvad andet der kan være, som De endnu kunne have lyst til, Afanasi Ivanovitch!" svarede vor aldrende skønne, idet hun lod som om hun aldeles ikke var i stand til at fatte, hvad han mente.

"Ja, hvad andet vel, min uforlignelige Khavronja Nikoforovna, end Deres kærlighed!" hviskede popesønnen, idet han med den ene hånd greb en postej, og med den anden greb hende om hendes trinde liv.

"Min Gud, min Gud, hvad er det, De gør, Afanasi Ivanovitch!" sagde Khivrea og slog undselig øjnene ned. "Uh nej! Uh nej! De vil da vel aldrig prøve på at kysse mig!"

"Ja, hvad det angår," vedblev popesønnen, "så skal jeg dog fortælle jer en lille historie: En gang, mens jeg endnu var i skolen, jeg erindrer det så tydeligt som om det var i dag ..."

I dette øjeblik hørtes der udenfor gøen og banken på porten. Khivrea sprang i en fart af sted, og vendte straks tilbage så bleg som et lig.

"Nå, det er kønt! Nu ser det godt ud med os, Afanasi Ivanovitch! Der er en hel forsamling udenfor, der står og dundrer på porten, og jeg kunne høre vor værts stemme ..."

Postejen blev siddende fast i halsen på vor helt, og han gjorde i sin forfærdelse så store øjne, som om et genfærd nys havde aflagt ham en visit.

"Spring derop!" tilråbte den forskrækkede Khivrea ham og pegede på nogle lægter, der, lige under loftet, lå på to bjælker, og på hvilke der var hensat en hel del husgeråd af alle slags.

Angsten gav vor helt mod. Uden at betænke sig ret længe sprang han op på lezjankaen og svang sig derfra forsigtigt op på lægterne, mens Khivrea ganske fortumlet i hovedet løb til porten, hvor der blev banket stadig stærkere og stærkere.

7

På markedet var der imidlertid foregået en ganske forunderlig begivenhed: overalt talte man næsten ikke om andet end om den der, som det hed sig, var blevet set hist og her imellem teltene. En gammel kælling, der solgte kringler, havde set Djævelen i svineskikkelse vandre omkring og undersøge vognene som om han søgte efter et eller andet. Dette rygtedes snart til alle hjørner og kanter af teltlejren, der allerede var blevet rolig igen, og det var noget, som alle og enhver anså det for en samvittighedssag at lade være med at tro på. Hertil kom endnu de stedse mere og mere overdrevne fortællinger om det under, som distriktsskriveren havde set i det forfaldne skur, og alt dette gjorde, at folk, efterhånden som natten nærmede sig, trykkede sig tættere og tættere sammen. Stemningen var nu engang blevet forstyrret, og angsten bevirkede, at ingen var i stand til at lukke et øje. De, der var mest bange og som var så heldige at have fået natteleje inden døre, begav sig nu hjem. Til disses tal hørte vor Tcherevik, og det var netop ham, hans datter og vært, der, tillige med en del selvindbudte gæster, til den arme Khivreas store forskrækkelse dundrede så stærkt på porten. Værten havde fået sig lidt over tørsten, hvilket var tydeligt nok at mærke derved, at han med sin vogn kørte et par gange forbi, førend han kunne finde huset. Gæsterne, der også var lystige til mode, gik uden mindste ceremonier indenfor førend selve værten, og vor Tchereviks kære ægtehalvdel sad som på gløder, da de gav sig til at rumstere og snuse om i alle hjørner og kroge af huset.

"Hvad for noget, mo'er!" råbte værten, da han var kommet indenfor, "du ryster jo ordentlig, som om du havde koldfeber."

"Ja, jeg er ikke rigtig vel tilpas," svarede Khivrea med et ængsteligt blik på de lægterne, der lå over bjælkerne.

"Og nu, kone, hent os nu tønden ind fra vognen!" sagde værten til sin kone, der var kommet hjem sammen med ham og de andre. "Den vil vi nu tømme med de godtfolk her. De forbandede kællinger har jaget os en sådan skræk i livet, at det ordentlig er en skam at tale om. – Og det er dog så klart som noget, børnlil, at det blot er det pure opspind og narrestreger, der har drevet os her hjem," vedblev han, idet han nippede til sit krus. "Jeg holder en ny hue på, at kællingerne blot holder os for nar. Og om så er, at det virkelig har været Satan: hvem er *han*, og hvad pokker bryder jeg mig om *ham*? Jeg spytter ham i ansigtet, gør jeg! Om han så i dette øjeblik stillede sig her lige foran mig, så kald mig en hundsvot om jeg ikke skulle give ham sådan en næsestyver, så han ikke skulle forvinde den så snart!"

"Men hvad pokker går der af dig, at du med ét bliver så bleg som et lig?" råbte en af gæsterne, en fyr, der var et godt hoved højere end alle de andre og som hele tiden havde lagt an på at gå og gælde for en rigtig behjertet karl.

"Jeg? ... Hvor vil du hen, brorlil? Du ser nok dobbelt?"

Gæsterne lo. Et selvtilfreds smil lejrede sig på vor mandhaftige storpralers kinder.

"Han bleg?" råbte en anden af gæsterne. "Hans kinder gløder jo ordentlig som en valmue, så at man skulle fristes til at tro, at vi, i stedet for vor ven Tsybulja, snarere havde en rødbede for os, eller, måske rettere, selve den *røde svitka*, der har jaget sådan en skræk i folk."

Tønden var imidlertid kommet på bordet og havde gjort gæsterne endnu lystigere end de allerede var i forvejen. Tcherevik, som den *røde svitka* længe havde pint, og hvis nysgerrighed den ikke havde ladet et eneste øjebliks ro, trådte nu hen til værten:

"Føj os nu, brorlil, og fortæl! Jeg har nu så længe tigget om historien om denne forbandede *røde svitka* uden endnu at have kunnet fået den at høre."

"Jo vist, bror! Nej, den er just ikke til at fortælle ved nattetider. Det eneste skulle da være, om jeg ellers kunne gøre dig og de godtfolk her" (her henvendte han sig til gæsterne), "der, som det lader til, er lige så opsatte som du på at få noget at vide om dette vidunder, en særdeles fornøjelse med det ... Nu vel da! Så hør efter!"

"Engang blev en djævel – af hvad grund ved jeg ikke – jaget ud af Helvede."

"Hvad for noget, brorlil!" afbrød Tcherevik ham. "Hvor er det muligt, at en djævel kunne blive jaget ud af Helvede?"

"Ja det ved jeg ikke, farlil! Kun så meget ved jeg, at jaget ud blev han, ligesom når en af os jager sin hund af stuen. Muligt, at han havde været tosset nok til at begå en eller anden god gerning; nok – han blev, som sagt, kastet på døren. Den stakkel var nu nær ved at forgå af længsel efter Helvede. Men der var nu engang intet at gøre ved det, og af sorg forfaldt han til drik. Han opslog sin bolig i det, som du nylig så, nu næsten faldefærdige skur derhenne ved foden af højen, som intet gudfrygtigt menneske nu går forbi uden først at have gjort det hellige kors' tegn, og blev så forfalden, så forfalden, at du ikke vil kunne finde hans mage iblandt vore unge karle. Hele den

udslagne dag, lige fra den tidlige morgen til den sildige aften, sad han og pimpede i kroen."

Her blev vor fortæller atter afbrudt af den opmærksomme Tcherevik: "Gud må vide, hvad det er for noget, du der sidder og vil binde os på ærmet!"

"Hvorledes skulde det kunne gå til, at nogen skulde tage en djævel i sit hus? Så meget ved jeg da, at han både har kløer på sine labber og horn på hovedet."

"Ja, men denne her, ser du, havde både hat og handsker på. Hvem pokker skulle vel så kunne kende ham? Nok – han drak og drak, til det til sidst kom så vidt, at han havde drukket alt op lige til den sidste skilling. Skænkeværten gav ham derpå i nogen tid kredit; men ville til sidst ikke kreditere ham længere. Hvad gør så vor djævel? Han går hen og pantsætter sin røde svitka for næppe en tredjedel af dens værdi til en jøde, der just dengang holdt udskænk på markedet her i Sorotchintsk, og idet han pantsætter den, siger han til ham: "Men husk på, jøde, at jeg kommer efter den i dag om et år, og pas derfor godt på den!" Derpå forsvandt han sporløst.

Jøden undersøgte nu nøje svitkaen: den var af så fint klæde, at magen ikke var til at opdrive i hele Mirgorod, og af en kulør, så rød, så ildrød, at det næsten gjorde ondt i øjnene at se længe på den. – Vor jøde blev imidlertid ked af at vente til den fastsatte termin og solgte svitkaen til en forbirejsende for ikke mindre end fem dukater. Engang nu ved aftentider indfinder der sig en mand hos ham:

"Nå jøde, lad mig nu få min svitka!" I førstningen kendte jøden ham ikke igen, og siden, da han havde set hvem det var, anstillede han sig, som om han aldrig før havde set ham for sine

øjne. "Hvad for en svitka? Jeg har ingen svitka! Hvad pokker kommer du til mig om din svitka?" Godt! Med den besked gik altså vor fyr igen; men hen på aftenen, da jøden havde lukket, talt pengene efter i sin kasse, trukket dynen over sig og just var i færd med på jødemaner at forrette sin aftenbøn – hører han med ét en klirren ... han ser sig om, og hvad ser han? Ind ad alle vinduerne stak der en svinetryne ..."

Lige i dette øjeblik hørtes der en vis utydelig lyd, der havde megen lighed med et svins grynten. Alle blegnede. Sveden haglede vor fortæller ned ad ansigtet.

"Hvad er det?" råbte Tcherevik ude af sig selv af angst.

"Åh, det er ingenting!" svarede værten, sitrende over hele legemet.

"Nej hør!" udbrød igen en af gæsterne.

"Hvad er der? Var det dig?"

"Nej!"

"Hvem var det da, der gryntede?"

"Ja, Gud må vide, hvordan det er vi sidder i det! Jeg ved det ikke!"

Alle gav de sig nu ængsteligt til at se sig om og ransage alle kroge og hjørner i værelset. Khivrea var hverken død eller levende.

"Åh, I kællinger, I dog også er!" råbte hun. "Og I kalder jer mandfolk! I kalder jer kosakker! I skulle sættes til at spinde og til at hegle, skulle I! Blot bænken knager lidt under en af jer, så farer I op, som om I var fra forstanden!"

Denne tiltale bevirkede, at vore helte blev noget skamfulde og igen tog mod til sig. Værten nippede til sit krus og gav sig derpå til at fortsætte sin fortælling:

"Vor jøde havde imidlertid tabt besindelsen; men på ben så lange som stylter var svinene i et nu inde af vinduerne og bragte ham med deres piske snart således til sig selv igen, at han sprang og dansede for dem højere endnu end til loftsbjælken der. Han måtte nu bekende det hele. Svitkaen var det imidlertid ikke så let en sag at skaffe til veje.

Dens ejermand var på landevejen blevet udplyndret af en sigøjner, der siden solgte svitkaen til en sælgekone, som igen bragte den her til Sorotchintsk til markedet; men lige fra det øjeblik af var der ikke et menneske, der købte noget hos hende. Kællingen, der ikke kunne begribe, hvorledes dette gik til, grundede og grundede til det til sidst faldt hende ind, om ikke muligt den røde svitka var skyld i det hele. Det var ikke for intet, tænkte hun, at det, når hun tog den på, ordentlig var hende, som om hun skulle kvæles. Uden at betænke sig ret længe tog hun den derfor og smed den i ilden; men – det djævelstøj ville ikke brænde. – "Aha! Så det er således fat!" Da kællingen nu havde fået øjnene op, søgte hun at komme af med den og fik den praktiseret på vognen til en smørbonde. Den tosse blev ordentlig kisteglad, da han så den; men fra der øjeblik af var der ikke et menneske, der købte af hans smør. "Aha! Det må være urene hænder, der har skaffet mig den svitka på halsen!" tænkte han, tog en økse og huggede den i stykker; men hvad sker? – Stykkerne flyver straks sammen igen, og svitkaen er igen så hel som nogensinde. Efter at have korset sig, greb vor mand øksen endnu engang, spredte stykkerne hele pladsen over og kørte sin vej. Men fra det øjeblik af går djævelen hvert år, på den dag markedet holdes, omkring på hele pladsen i svineskikkelse og grynter og samler stykkerne af sin svitka

sammen, som han, efter hvad folk siger, nu har fået helt samlet, blot på det venstre ærme nær. Og fra den tid af korser også alle sig, når de kommer her forbi, og det kan vel nu være en halv snes år siden, at der sidst afholdtes noget marked her. Men i år må det være den Onde selv, der har forført assessoren til ..." Resten af denne sætning døde hen på fortællerens læber.

Med ét klingrede vinduet, ruderne blev slået ind, en forfærdelig svinetryne viste sig, og øjnene stirrede på dem, som om de ville spørge: "Hvad tager I jer for her, godtfolk?"

8

Alle, der befandt sig i hytten, stod af skræk som fastnaglede til pletten. Med opspilet mund stod værten der næsten som forstenet; hans øjne trådte så langt frem som om de ville gå ud af hovedet på ham, og hænderne med de udspilede fingre holdt han ubevægelige frem for sig. Vor lange helt ville i sin uovervindelige angst springe op på loftet, hvorved han løb hovedet imod bjælken. Lægterne kom derved til at glide ud, og popens søn styrtede med en tordnende larm ned på gulvet.

"Uh! Uh! Uh!" skreg i sin fortvivlelse en af gæsterne, der af angst faldt om på bænken og tumlede sig rundt både på hænder og fødder.

"Frels os! Frels os!" jamrede en anden og indhyllede sig i sin tulup.

Værten, der nu ved den gentagne forskrækkelse var kommet til sig selv igen, krøb i ly bag sin kones skørter; vor lange helt krøb, selv om åbningen var meget lille, ind i ovnen og lukkede selv døren efter sig; Tcherevik derimod, der følte sig til mode som om en havde hældt ham kogende vand over hovedet, snappede i sin forvirring, i stedet for sin hue, en gryde, som han satte på hovedet, fo'r derpå som besat ud af døren og vedblev at pile afsted, indtil til udmattelse til sidst nødte ham til at sagtne sit løbs hurtighed. Hans hjerte bankede som en møllekværn, og sveden haglede ham ned ad ansigtet. Ganske afkræftet var han lige ved at segne om, da det i det samme forekom ham, som om han hørte, at en satte efter ham ... Med ét fik han sine kræfter igen ... "Djævlen! Djævlen!" Råbte han som ude af sig selv, idet han fordoblede sine anstrengelser. Et

øjeblik efter styrtede han imidlertid halvt bevidstløs om. "Djævlen! Djævlen!" råbte en anden lige i hælene på ham, og det eneste, han endnu mærkede, var, at der var noget, der tungt faldt oven på ham. Bevidstheden forlod ham nu ganske, og så stum og ubevægelig som en død blev han liggende midt på gaden.

9

"Hører du, Vlas!" hviskede en af flokken, der havde opslået sit natteleje på gaden, idet han vågnede og halvt rejste sig op. "Hører du, Vlas! Der er en her lige ved os, der råber på Djævelen!"

"Ja, hvad kommer det mig ved?" mumlede sigøjneren, der lå ved siden af ham, idet han strakte sig. "For mig må de gerne råbe på Djævelen og på hele hans slægt!"

"Ja, men hør blot! Der er en der skriger, som om de var ved at kvæle ham."

"Åh, for pokker! Det er vel en, der skriger i søvne."

"Ja, men det kan da aldrig skade at se efter. Slå ild engang!"

Den første sigøjner rejste sig nu op, idet han mumlede noget ved sig selv, slog ild, blæste på fyrsvampen og med sin kaganets [Note 13)], lillerussernes sædvanlige lygte, i hånden, begav han sig, lysende foran sig, hen til det sted, hvor lyden var kommet fra. "Stop! Her ligger der noget; lad os se efter her!"

Der var imidlertid allerede kommet flere personer til.

"Hvad ligger der, Vlas?"

"Ja, der ser ud til at være to mennesker, den ene oven på den anden; men hvem af dem der nu er djævelen, det skal jeg lade være usagt!"

"Hvad er da det for en én, der ligger øverst?"

"En gammel kælling!"

"Nu, så har vi jo der straks djævelen!"

En skraldende latter løb ved disse ord igennem gaden.

"En kælling oven på en mand! Nå, det må man lade hende, at hun forstår at ride!" bemærkede en af de omkringstående.

"Nej, her skal I blot se, godtfolk!" sagde en anden, idet han tog et skår op af gryden, af hvilken nu kun halvdelen befandt sig på Tchereviks hoved.

"Her skal I blot se, hvilken kostelig hue fyren her har på!"

Den stadig tiltagende larm og latter bevirkede imidlertid, at vore to besvimede – Solopi og hans kære ægtemage – kom til sig selv igen, hvorpå de, endnu ganske medtagne af den angst, de nylig havde udstået, længe endnu forfærdet stirrede på sigøjnernes mørke ansigter. Beskinnet af det usikre, flagrende lys lignede den hele gruppe næsten en forsamling af gnomer, der i nattens dybe mørke var omgivet af tunge, underjordiske dunster.

10

En frisk morgenluftning påviftede Sorotchintsks beboere ved deres opvågnen. Fra alle skorstene førtes røghvirvler den opgående sol i møde. Der blev atter liv på markedet. Får brægede, heste vrinskede, gæssenes og sælgekonernes skrig lød atter hele markedspladsen over, og de skrækindjagende fortællinger om den *den røde svitka*, der havde gjort folk så angst og bange i mørkets hemmelighedsfulde timer, ophørte nu ganske med morgenens komme. Gabende og strækkende sig lå Tcherevik endnu og blundede hos sin gæsteven under et stråtækt skur, imellem okser, mel- og hvedesække, og havde, så vidt man kunne mærke, slet ingen videre lyst til at tage afsted med sine drømmebilleder, da han pludselig hørte en stemme, der var ham lige så velbekendt som hans ladheds tilflugtssted, hans hyttes velsignede ovn, eller som hans fjerne slægtnings skænkestue, der befandt sig ikke synderlig mere end en halv snes skridt fra hans dør. – "Stå nu op! Stå nu op!" råbte hans ømme ægtehalvdel ham ind i ørene, idet hun af al magt trak ham i armene. I stedet for svar gav Tcherevik sig blot til at blæse sine kinder op og fægte med fingrene, som om han slog på tromme.

"Er du gal!" råbte hun, idet hun bøjede sig for at undgå hans hænder, som hun nær havde fået i ansigtet. Tcherevik rejste sig op, gned sig i øjnene og så sig om: "Gud nåde mig, min due, om ikke dit ansigt forekom mig som en tromme, på hvilken jeg, ret som en moskovit, blev tvunget til at slå reveille netop af de samme svinetryner, der, som vor ven fortæller ..."

"Å, det sludder har vi fået mere end nok af! Nu op i en fart og ud på markedet med hoppen! Vi bliver jo ordentlig til latter for folk: vi er rejst her til markedet og har endnu ikke solgt så meget som en håndfuld hvede."

"Ja, hvad er der at le af, kone?" bemærkede Solopi.

"Ja, nu bare afsted! Dig ler de jo alligevel af uden det."

"Ja, lad mig da først få tid til at vaske mig," vedblev Tcherevik, idet han gabte og kløede sig i nakken og søgte at vinde så megen tid som muligt for sin gladhed.

"Det er da ellers i et ubelejligt øjeblik, at denne lyst til renlighed kommer over dig! Det er noget ganske nyt, det! Nå da, her er et håndklæde, du kan tørre dig på ..." Her greb hun et stykke, der lå sammenrullet, men smed det i samme øjeblik forfærdet fra sig: det var et af opslagene på *den røde svitka*

"Nå! Kommer du snart afsted og til dit arbejde?" gentog hun, idet hun søgte at skjule sin skræk, til sin mand, da hun så, at han ikke var langt fra at tabe ligevægten af bare angst og hørte, hvor tænderne klaprede i munden på ham.

"Ja, det bliver nok en dejlig afsætning den!" mumlede han ved sig selv, idet han bandt sin hoppe løs og førte den udenfor. "Det var ikke for intet, at jeg følte mig så ilde om hjertet, da vi skulle afsted til dette forbandede marked, og at okserne to gange af sig selv vendte om igen. Og så var det, om jeg ikke husker fejl, oven i købet en mandag, vi kørte hjemmefra. Nå, det er også, som om alle ulykker kom over os på engang. Også den forbandede djævel! Hvorfor pokker kan han ikke gå i sin svitka, fordi der mangler et ærme? Ligner det noget, af den grund at forstyrre skikkelige folk i deres nattero? Var jeg så sandt

Djævelen – hvad Gud bevare mig – så skulle da pokker spanke omkring nætterne i gennem for nogle lumpne pjalters skyld!"

Her blev vor Tchereviks filosoferen afbrudt af en grov, gennemtrængende stemme. Foran ham stod en høj sigøjner.

"Hvad har du til fals, min gode mand?"

Uden at sige et ord målte Tcherevik ham med øjnene fra top til tå og svarede derpå ganske ligegyldigt, uden at holde og uden at slippe tømmen:

"Hvad jeg har til fals? Det kan du jo se."

"Tømmer?" spurgte sigøjneren med et blik på tømmen, som han holdt i hånden.

"Åh ja, for så vidt som hoppen her har nogen lighed med en tømme."

"Hoppen der? Men Gud nåde mig, landsmand! Den ser jo ud som om du havde foret den med halm!"

"Med halm?"

Tcherevik ville her til at strække tømmen for at få hoppen sat i trav og således vise den uforskammede bagvasker, at hans ord var løgn, da hans hånd i det samme med en ganske usædvanlig lethed fo'r imod hans hage. Han ser nøjere til – tømmen er skåret over, og bundet fast ved den var – oh skræk! Hårene rejste sig formelig på hans hoved – et stykke af det ene ærme af *den røde svitka*! Spyttende, korsende sig og fægtende med armene kilede han bort fra den uvelkomne foræring og hurtigere til bens end nogen ung knøs var han et øjeblik efter forsvundet i mellem folkevrimlen.

11

"Grib ham! Grib ham!" lød det fra flere stemmer i den snævre ende af gaden, og Tcherevik følte sig i det samme grebet af flere kraftige hænder.

"Bind ham! Det er ham, der stjal hoppen fra manden derhenne."

"For Guds skyld dog, godtfolk! Hvad binder I mig for?"

"Og det spørger han om oven i købet! – Ja, hvorfor stjal du hoppen derhenne fra bonden Tcherevik?"

"Men, er I da gået fra forstanden, børnlil! Eller hvor har man nogensinde hørt, at nogen har stjålet noget fra sig selv?"

"Historier! Historier! Hvorfor kilede du da før afsted af alle livsens kræfter, som om Djævelen selv var lige i hælene på dig?"

"Ja, man er nok nødt til at løbe, når der djævletøj ..."

"Æh, farlil! Det kan du binde andre på ærmet og ikke os. Du vil nu oven i købet få med assessoren at gøre, fordi du har jaget skræk i folk ved dine djævlekunster."

"Grib ham! Grib ham!" lød det med det samme i den anden ende af gaden. – "Så der fik vi da tyven!" Og lige foran vor Tcherevik stod – hans vært i den ynkeligste forfatning, med bagbundne hænder og ført af en del unge knøse.

"Løjer på løjer!" sagde en af dem. " I skulle blot engang høre, godtfolk, hvad denne kæltring her fortæller, som man blot behøver at kaste et ganske flygtigt blik på for øjeblikkelig i hans træk at læse, at han er en tyv. Da vi spurgte ham, hvorfor han da sådan kilede afsted, som om han var halvgal, svarede han, at han just ville til at tage sig en pris, men som han stikker hånden i lommen efter sin snustobaksdåse, får han, i stedet for den, fat

på et stykke af djævelens svitka, fra hvilket der gik røde flammer ud, og han vidste derfor ikke noget bedre end ar smøre haser, det bedste han havde lært."

"Æhæ! Det er, som I ser, to fugle af én rede; men det er nok bedst, at vi binder dem til hinanden."

12

"Sig mig engang, ven, er det virkelig tilfældet, at du har stjålet noget?" spurgte Tcherevik, da de lå sammenbundet under et skur.

"Nej, hvor kan du tro det, ven? Gid både mine hænder og fødder må visne hen, om jeg nogensinde har stjålet så meget som det allerubetydeligste fra noget menneske, det eneste skulle da være noget bagværk fra min moder og det kun, da jeg var højst en halv snes år gammel."

"Ja, Gud må vide, hvorfor denne ulykke er kommet over os! Dig vil jeg nu ikke engang regne; dig beskylder man dog i det mindste for at have stjålet fra en anden; men mig stakkel? mig beskylder man endogså for at have stjålet en hoppe – fra mig selv. Så meget er klart, ven, at det må have været bestemt ved vor fødsel, at vi ingen lykke skulle have her i verden!"

"Ja, desværre!" – Og her gav de sig begge til at hulke om kap.

"Hvad er det her, Solopi!" sagde Grytchko, der i det samme trådte ind til dem. "Hvem har bundet dig?"

"Ah! Golopupenjko! Golopupenjko!" udbrød Solopi ude af sig selv af glæde. "Netop ham, ven, som jeg har talt til dig om, ham der, så sandt som jeg er her, i mit eget påsyn stak et krus ud, omtrent af størrelse som dit hoved, og det uden at fortrække så meget som en mine!"

"Og sådan en mand er det, du har afvist, ven!"

"Ja, Gud straffer mig nu, som du ser," vedblev Tcherevik, idet han vendte sig til Grytchko, "fordi jeg tog mit ord tilbage igen. Tilgiv mig, min ven! Gud er mit vidne, at det ville have været

mig den største fornøjelse at gøre alt, hvad du ville have … men … men … det var som om Djævelen var faret i min gamle!"

"Ja, jeg hører ikke til de utaknemmelige, Solopi! Ønsker du det, skal jeg sætte dig i frihed!" Han gav her de unge karle et vink, og de samme, der bevogtede ham, gav sig straks til at løse hans bånd. "Når du nu sørger for resten, så skal det blive et bryllup, der har vasket sig, og hvor der skal blive danset således, at folks fødder ikke skal forvinde det et helt år igennem."

"Bravo! Bravo!" råbte Solopi og klappede i hænderne. "Jeg føler mig ordentlig så vel til mode i dette øjeblik, som om moskovitterne havde bortført min gamle. Dog – det er nu lige meget: hun kan skabe sig, som hun vil, så skal brylluppet stå endnu den dag i dag! Men – det var da bedre, om hun intet nys fik om det!"

"Ja, besørg du nu det nødvendige, Solopi! Om en times tid er jeg hos dig. Men gå nu hjem! Købere til din hoppe og din hvede venter på dig!"

"Hvad for noget? Så hoppen er fundet?"

"Ja, den er!"

Som fastnaglet til stedet af glæde stod Tcherevik og stirrede efter den bortgående Grytchko.

"Nå, Grytchko, har vi ikke gjort vore sager godt?" sagde den høje sigøjner til den bortilende unge mand. "Ikke sandt, nu er da også okserne mine?"

"Naturligvis, brorlil!"

13

Paraska sad ganske alene tankefuld i hytten, med hagen støttet på albuen. Mangehånde tanker og fantasier afløste hinanden i hendes blondlokkede hoved. Nu og da fo'r et let smil over hendes rosenrøde læber, og en glad anelse hævede de sorte øjenbryn i vejret; men en tankefuldhedens sky trykkede dem snart igen ned over de strålende, brune øjne. – "Men hvis det nu ikke går som han sagde?" hviskede hun ved sig selv med et vist udtryk af tvivl. "Hvis de nu rent ud sætter sig imod det? Dog, nej! Nej! Det skal aldrig ske! Min stedmoder gør dog altid alt, hvad hun vil: hvorfor skulle jeg da ikke også en gang kunne gøre, hvad jeg vil? Når det kommer til stykket, kan jeg også være hårdnakket ... Hvor han er smuk! Hvilken vidunderlig glans ligger der ikke i hans sorte øjne! Hvor yndigt klæder det ham ikke, når han siger "Parasju, min due!" Hvor smukt sidder ikke den hvide svitka på ham? Vel sandt, at bæltet kunne være noget kønnere; men det skal vi let råde bod på: jeg skal væve ham et nyt, når vi først er flyttet ind i vor nye hytte. – Det er ikke uden en vis glæde," vedblev hun, idet hun af sin brystdug fremtog et lille, med påklistret rødt papir kantet spejl, som hun havde købt på markedet, og med en hemmelig veltilfredshed betragtede sig selv i det; "det er ikke uden en vis glæde, at jeg tænker mig et møde med hende. Nej, jeg hilser hende ikke, ikke for alt i verden, ikke om hun så rystede af ærgrelse. Nej, stedmoder! Du har nu længe nok pint og plaget din steddatter. Før skal sten vokse på sten og egen skyde i vandet som pilen, førend jeg skal bøje mig for dig! Dog – jeg havde nær glemt det ... Lad os engang prøve, hvorledes huen der klæder mig, skønt den

rigtignok er min stedmoders!" Derpå rejste hun sig, og med spejlet i hånden og hovedet bøjet ned over det, gik hun forsigtigt op og ned i stuen, ret som om hun var bange for at falde, fordi hun så under sig i stedet for gulvet loftet med lægterne, fra hvilke den ulykkelige popesøn var faldet ned, og hylderne, der var besat med gryder og potter. "Hvor jeg dog også kan være et barn," sagde hun leende, "at jeg ikke en gang tør træde ordentligt til!" Og hun tog nu mod til sig, og jo længere det varede, jo raskere bevægede hun sig, indtil hun til sidst stemmede den venstre hånd i siden og, idet hun slog takt med sine støvlebeslag og stadig holdt spejlet foran sig, begyndte at danse og nynnede dertil et par strofer af sin yndlingssang.

Tcherevik stak just i dette øjeblik hovedet ind ad døren, og da han så sin datter danse foran spejlet, standsede han. Længe stod han således og så til, smilende over dette indfald af den unge pige, der, ganske fortabt i sine egne betragtninger, som det lod til slet intet mærkede; men da han så hørte sangens ham velbekendte toner, begyndte der ret også at komme liv i ham: han glemte rent, hvorfor han var kommet, og idet han med en stolt holdning satte næverne i siden, trådte han frem og dansede med. Det varede imidlertid ikke ret længe førend værtens lydelige latter skræmte begge vore dansende op.

"Nej, nu har jeg aldrig set så galt før: fader og datter er nok her alene om at holde bryllupsgilde! Skynd jer! Skynd jer! Brudgommen er allerede kommet!"

Ved disse sidste ord blussede Paraska op, så at hendes kinder blev endnu rødere end de røde bånd, der flagrede om hendes

hoved, og hendes forsømmelige fader kom med ét atter i tanke om, hvad det var han var kommet for.

"Nå, min datter!" udbrød han. "Nu afsted i en fart! – Af glæde over, at jeg fik hoppen solgt," vedblev han, idet han ængsteligt så sig om til alle sider, "er Khivrea lige nu gået ud for at købe sig stof til plakhtaer og Gud ved hvad, og vi må være færdige, inden hun kommer igen!"

Paraska var, som man let kan tænke sig, ikke sen til at komme afsted, og havde just sat foden uden for døren, da hun med ét følte sig omsluttet af en ung knøs i en hvid svitka, der, ledsaget af en hel masse mennesker, stod og ventede på hende.

"Gud give jer sin velsignelse!" sagde Tcherevik, idet han lagde deres hænder i hinanden. "Og gid I altid må leve med hinanden som potte og pande!"

I dette øjeblik opstod der en støj i folkemassen.

"Nej – før skal jeg lade mit liv, end der skal blive noget af det!" råbte Solopis værdige ægtehalvdel, som mængden imidlertid under lydelig latter trængte tilbage.

"Tag dig det ikke så hedt! Tag dig det ikke så hedt, kone!" sagde Tcherevik ganske koldblodigt, da han så, at et par håndfaste sigøjnere havde fat i hende. "Gjort gerning står nu engang ikke til at ændre!"

"Aldrig! Aldrig! Det skal aldrig ske!" skreg Khivrea; men der var ingen, der tog sig af hende. Flere par havde slået kreds om vore unge folk og dannede en uigennemtrængelig, bevægelig, dansende mur.

Det ville have gjort et vidunderligt, uforklarligt indtryk på enhver, der havde set, hvorledes ved et eneste buestrøg af musikanten i lærreds-svitkaen, med de lange sammenfiltrede

hår, alt blev ligesom med et trylleslag forvandlet til er harmonisk hele. Selv folk, hvis barske træk syntes at røbe, at der i år og dag ikke var draget så meget som et eneste smil over dem, satte nu med ét uvilkårligt fødderne i bevægelse. Alt blev revet med i hvirvlen. Alt dansede. Men et endnu vidunderligere, gådefuldere indtryk ville man have fået ved at se udlevede gamle, hvis træk kun røbede gravens kolde ligegyldighed for alt, her få sig en lystig svingom midt imellem purunge, smilende, livsglade knøse og piger. Ganske sløve, uden mindste gnist af deltagelse eller medfølelse eller glæde, der aldrig ellers foretog sig det ringeste, der kunne synes at røbe menneskelig følelse, såfremt ikke en rus satte dem i bevægelse, ligesom mekanikeren sin livløse automat – nikkede de nu med de omtågede hoveder og dansede med bagefter den lystige hob, men uden at kaste så meget som et eneste blik på det unge par.

Støjen, latteren, sangene lød nu efterhånden svagere og svagere. Violinens toner døde hen. En stund endnu hørtes der en trampen og stampen, ikke ganske ulig havets brølen i det fjerne. Derpå blev alt ganske stille og øde og tomt.

Men således går det jo altid. Eller flyver ikke altid glæden, denne velkomne, men ustadige gæst, alt for hurtigt bort, og lader blot øde og tomhed tilbage? Og vor bevægede og friske ungdoms muntre venner? Forsvinder de ikke en efter en, og til sidst bliver kun en eneste af den før så glade klynge ensom og forladt tilbage! Og ve den stakkels forladte, hvis brustne hjerte forgæves sukker efter trøst!

St. Hansaften

En ganske egen særhed fandtes der hos Foma Grigorjevitch: han kunne for sin død ikke lide at fortælle én og samme historie om igen. Det skete derfor næsten altid, at han, når man plagede ham om at fortælle en historie på ny, enten indflettede noget ganske nyt eller også forandrede den således, at det var umuligt at genkende den. Engang skete det nu, at en af disse herrer – ja, hvad skal jeg kalde dem? Det er vanskeligt for os simple folk at finde på en benævnelse til dem: Skrivere måske eller deslige; jeg mener dem, der, ligesom opkøberne på vore markeder, tilriver, tilsnakker, tilvender sig alt muligt og så sætter det i et lille hæfte, ikke tykkere end en ABC, som de udgiver hver måned eller hver uge – det hændte sig nu engang, siger jeg, at en af disse herrer fik lokket en historie ud af Foma Grigorjevitch, som selv snart glemte det aldeles. Nogen tid efter kommer nu den selvsamme junker i den ærtegule kaftan, som jeg allerede har fortalt Dem om, og af hvem De, formoder jeg, allerede nu har læst en fortælling, tilbage fra Poltava, medbringende et lille hæfte, som han slog op i på må og få og viste os. Foma Grigorjevitch ville netop til at sætte sine briller på næsen, da han pludselig huskede, at han havde glemt at binde stængerne til og klæbe voks oven på, og derfor rakte mig hæftet. Da jeg er nogenledes dreven i at læse, og da jeg ingen briller bruger, begyndte jeg straks at læse højt; men jeg havde næppe fået et par sider læst til ende, førend han greb mig i armen.

"Stop lidt og sig mig først, hvad det er for noget, De der læser!"

Jeg må tilstå, at dette spørgsmål forvirrede mig lidt.

"Hvorledes? Hvad det er, jeg læser, Foma Grigorjevitch? Min Gud, det er jo Deres egen fortælling, Deres egen historie ord til andet."

"hvad for noget? Hvem har sagt det, at det er min historie, ord til andet?"

"Ja, hvad mere er; der står endog trykt her *Fortalt af en kantor*."

"Ja den, der har ladet det trykke, ham spytter jeg i ansigtet, gør jeg. Det er løgn af ham, er det, den forbandede moskovit! Jo vist! Sligt skulle jeg have fortalt! Da skal jeg fortælle jer historien her straks på stedet, så kan I selv dømme!" Vi tog plads omkring bordet, og han begyndte som følger:

St. Hansaften, en virkelig begivenhed.

Fortalt af kantoren ved kirken i * * *.

Min bedstefader (gid han må være kommet i Himmerige, og gid han så der aldrig må få andet end bare hvedebrød og konfiture af valmuekerner med honning til!) ... min bedstefader var en fortræffelig fortæller. Når han først var begyndt, kunne han ofte blive ved den hele dag uden at man blev ked af at høre på ham. – Og det var noget ganske andet end de jammerlige historier, der opvartes med af vore nymodens fortællere, som dertil er så tørre i munden, at man skulle tro, at de i hele to-tre dage ikke havde raget det mindste til sig, og det sikreste er derfor, så snart de begynder, at tage sin hue og gå sin vej.

En af de lange vinteraftener, – jeg husker det så tydeligt som om det havde været i går – da det var så bidende en frost, at det lille vindue i vor hytte var aldeles tilfrosset, sad min salig moder og spandt, idet hun vuggede med den ene fod og nynnede en sang, som jeg næsten synes mig at kunne høre i rette øjeblik.

Flagrende og spruttende, ret som om der var noget, den var bange for, spredte en kaganets en svag lysning i hytten. Rokken surrede, og alle vi børn sad i en klynge og hørte på bedstefader, der dengang allerede i over fem år på grund af alderdom ikke havde forladt sin ovn. Men hverken de vidunderlige fortællinger om den længstforsvundne fortid eller om zaporogernes indfald, om leakherne, om Podkovas, Poltor-Kozjukhs og Sagajdatchnys heltegerninger gjorde nogensinde et sådant indtryk på os som gamle spøgelseshistorier, der ofte bragte os til at skælve af skræk og fik hårene til at rejse sig på vore hoveder. Tit blev vi så angst og bange over dem, at vi om aftenen så spøgelser og genfærd i alt, hvad det så end var, og skulle en af os så om natten i et eller andet ærinde ud af hytten, forekom det ham som om en genganger sneg sig ned i sengen til ham. Og gid jeg aldrig må komme til at fortælle denne historie mere, om jeg ikke mangen en gang i afstand antog min egen svitka for selve Djævelen! Men det allerbedste ved min bedstefaders fortællinger, var det, at han aldrig i sit liv sagde så meget som et eneste usandt ord, og at man således kunne være aldeles sikker på, at alt hvad han fortalte, det være så hvad det være ville, var passeret nøjagtig som det blev fortalt. En af hans forunderlige historier er det, jeg nu vil fortælle jer. Jeg ved godt, at der findes mange lærde folk af den slags, der både kan læse og skrive vore nu brugelige bogstaver, men som, så snart de får en simpel kalender i hænde, der er trykt med vore gammeldags bogstaver, ikke er i stand til at kende så meget som et eneste af dem; men at vise deres foragt for sligt ved et spotsk smil – det forstår de godt. Hvad man så fortæller, så ler den slags folk blot ad det. Ja, Gud nåde os, den vantro, der nu til dags hersker i verden! Det

går så vidt – ja, I vil måske næppe tro det, men vist er det, så sandt hjælpe mig Gud og den hellige jomfru! – det går så vidt, at der engang, da jeg fortalte om hekse, var en person, der – ja, hvad siger I – rent ud erklærede, at han ikke troede på dem! Men så har jeg dog også – Gud være lovet! – levet længe nok her i verden til at erfare, at endog kættere, der var så ugudelige, at det for dem var lige så let en sag at lyve i skriftestolen som det er for mig at tage mig en pris, at endog de, siger jeg, korsede sig for hekse. Dog – sligt er det ikke værd at tale videre om end højst fornødent.

For en hundrede år eller lidt mere tilbage i tiden, fortalte min salig bedstefader, ville ingen have været i stand til at kende vor landsby igen: én eneste gård – én eneste ussel stakkels gård! En halv snes åbne, jammerlige hytter uden tag stod, en her, en der, rundt omkring på markerne. Der var ikke et flettet hegn, ikke et eneste ordentligt skur til kvæget eller til vogne. Og således levede oven i købet kun de velstående folk. Folk derimod som vi og vore lige levede i den ynkeligste elendighed: et i hul, gravet i jorden – det var hele deres hytte! Kun på røgen, der stod op fra dem, var det muligt at se, at det tjente til bolig for levende mennesker. Hvorfor de levede så usselt, vil I måske spørge? Ja, af nød var det i alt fald ikke: Enhver agerede den gang kosak og hentede sig en ret køn skilling hjem fra fremmede lande. Det kom rimeligvis snarere af, at det var alt for risikabelt at bygge sig en ordentlig hytte. Der vrimlede nemlig dengang over alt af omstrejfende bander, fra Krim, fra Polen, fra Litauen, og selv ens egne landsmænd åd én op og udplyndrede én. Det hørte nu dengang til dagens orden.

På denne gård viste der sig nu ofte et menneske, eller, rettere sagt, en djævel i menneskelig skikkelse. Hvorfra han stammede og hvorfor han kom, var der ingen der vidste det mindste om. Nok – han kommer, svirer og drikker, og så – forsvinder han igen lige med ét, og man hører ikke det allermindste mere til ham. – Endelig indfinder han sig igen som om han var faldet ned fra Himlen, og spankulerer omkring i gaderne i byen, som der nu ikke er spor tilbage af, men som sandsynligvis har ligget ikke mere end en hundrede skridt fra Dikanka. Han samler om sig alle de kosakker, han træffer på, og så begynder lystigheden med latter og med sang, og pengene øses ud, og brændevinen flyder som om den var vand … Fyren holdt også meget af at gøre kur til de smukke piger. Han forærede dem kniplinger og ørenringe og halsbånd og det i sådan en mængde, at de næsten ikke vidste, hvor de skulle gøre af dem. De unge piger havde imidlertid mange betænkeligheder ved at modtage disse foræringer; for hvem kunne i grunden vide, om de ikke måske kom fra urene hænder? Min bedstefaders kødelige tante, der dengang havde en kro, hvor Basavrjuk (således hed dette djævlemenneske) til stadighed kom og slog en svir af, sagde udtrykkelig, at hun ikke for alt i verden nogensinde ville have indladt sig på at modtage foræringer af ham. Og dog, på den anden side, hvorledes skulle man bære sig ad med at afvise dem? Angst og skræk betog enhver, når han rynkede sine stive, børsteagtige bryn og tilkastede én et sådant blik, at man fristedes til at smøre haser det bedste man havde lært, ligegyldigt hvorhen. Og tog man så igen imod dem, så kunne man være sikker på, at man natten efter ville få besøg af en eller anden god ven fra Helvede med horn i panden og som gav sig til

at blæse på éns hals, såfremt man havde et af halsbåndene på, bide én i fingeren, hvis man havde en af ringene på den og trække én i éns hårfletning, hvis man havde flettet et af båndene ind i den. Så ønsker man endelig alle disse foræringer pokker i vold; men så kommer desværre netop knuden: man kan ikke blive af med dem. Kaster man fx sådan en djævelsring eller halsbånd i vandet, så svømmer det oven på, og inden man ved et ord af det, har man det igen i hånden.

I landsbyen var der en kirke og ved den en præst, fader Afanasi, velsignet ihukommelse. Da han så, at Basavrjuk ikke engang første påskedag indfandt sig i kirken, besluttede han at give ham en irettesættelse og pålægge ham en kirkelig bod. Jo pyt! – "Nej, hør nu, fa'erlil!" brølede han til svar. "Se du til, at du passer dit eget og ikke indblander dig i andres sager, ellers skal jeg nok stoppe halsen til på dig." Hvad var der vel at gribe til med så ugudelig en person? Fader Afanasi nøjedes med offentligt at erklære, at han ville anse enhver, der plejede omgang med Basavrjuk, for en katolik, en fjende af den rettroende kirke og af hele menneskeslægten.

I samme landsby tjente der nu tillige hos en kosak ved navn Korzj en karl, som de kaldte Peter Bezrodnyj (Forældreløs), rimeligvis på grund af, at ingen kunne mindes at have set hverken hans fader eller hans moder. Vel påstod kirkeværgen, at de begge i sin tid var døde af pesten; det ville min salig bedstefaders tante imidlertid slet ikke høre noget om, men anstrengte sig af al magt for at skaffe den stakkels Peter forældre, som han dog ikke havde større nytte af, end vi har af den sne, der faldt i fjor. Hun påstod, at hans fader endnu levede i Zaporozje, at han havde levet i fangenskab i Tyrkiet og

gennemgået frygtelige pinsler, indtil det til sidst som ved et rent vidunder var lykkedes ham at flygte bort forklædt som eunuk. Vore pigebørn med de sorte bryn brød sig imidlertid kun lidt om, hvem der var hans forældre. De forsikrede, at hvis vor Peter blot havde kunnet få sig en ny zjupan, et rødt bælte om livet, en sort fåreskindshue med stadselig himmelblå snip på hovedet og en tyrkisk sabel ved siden, og når man så dertil i den ene hånd havde givet ham en ridepisk og i den anden en smukt beslået pibe – så ville han have kunnet sige spar to til alle unge knøse i hele byen. Men det var nu netop ulykken, at vor stakkels Petrusj alt i alt kun ejede én eneste grå svitka, som der oven i købet var flere huller i end en jøde har guldpenge i sin pung. Og det kunne så endda have været hvad det var! Hvad der var langt værre endnu, var, at den gamle Korzj havde en datter, der var så smuk, at jeg ikke er langt fra at tro, at I måske aldrig har set magen. Om det så var min salig bedstefaders tante, så fortalte hun – og fruentimmerne kan man – forresten sagt uden fortrydelse – som I nok ved, snarere få til at kysse Djævelen, om galt skulle være, end til at tilstå, at et andet fruentimmer er køn – at vor kosakpiges trinde små kinder var så friske og strålende som en valmue af den fineste rosenrødme, når den, efter at være vædet af den himmelske dug, glødende retter sine små blade i vejret og står og pynter sig for den opgående sol; at hendes bryn, som et par sorte snore af den slags, som vore pigebørn nu til dags køber til deres kors og dukater af de gennemrejsende moskovitiske bissekræmmere, ordentlig buede sig ned, som om de ville se hende ind i de dejlige klare øjne; at man skulle fristes til at sværge på, at den lille nydelige mund, ved synet af hvilken de

unge knøses tænder løb i vand, blot var skabt til at udsynge nattergaletoner, og endelig, at hendes hår, der var så sort som ravnefjer og så fint som den unge hør (dengang bar de unge piger det ikke således som nu, i fletninger med klare bånd), faldt i de fyldigste naturlige lokker ned over den guldbroderede kuntusj. Ja! Gud forunde mig aldrig mere at intonere Hallelujah i koret, om jeg ikke, hvis jeg havde hende her, lige på stedet gerne kunne falde hende om halsen og kysse hende, og det, omendskønt nu snart hvert et hår på mit gamle hoved er grånet, og det, om så selve min gamle stod her ved siden af og så på det!

Men når nu således en ung pige og en ung knøs lever dagligt sammen, så ved I jo selv nok hvad der i almindelighed kommer ud af det. Ofte var endnu ved daggry spor af fodtrin synlige på det sted, hvor Pidorka havde sine sammenkomster med sin Petrusj. Men alligevel ville Korzj dog næppe have anet mindste uråd, såfremt Petrò ikke engang – nå, det er jo klart nok, at det må have været den Onde selv, der drev sit spil her – havde fået det indfald, uden først nøje at have set sig for, inde i forstuen at trykke et glødende kys på sin kosakpiges rosenrøde læber, og den Onde – gid han, den hundesøn, ikke må drømme om andet end det hellige kors! – magede det nu således, at den gamle knast netop i selv samme øjeblik åbnede døren til hytten. Han blev med ét som forstenet og blev stående med opspilet mund og med hånden på dørhåndtaget. Det forbandede kys havde, som det lod til, aldeles berøvet ham mælet. Det var det hårdeste stød, der i lang tid havde truffet ham.

Da han havde fattet sig noget igen, tog han sin nagajka ned fra væggen og ville just til at bearbejde den stakkels Peters

rygstykker med den, da med ét Pidorkas lille seksårige broder Ivasj – skønt hvorfra han kom må Gud vide – løb hen til ham, omslyngede hans knæ med sine små arme og udbrød: "Papa! Papa! Slå ikke Petrusj!" Hvad skulle han under disse omstændigheder gøre? Hans hjerte var ikke af sten. Han hængte derfor igen nagajkaen fra sig på væggen, tog fat i Peter og satte ham ganske koldblodigt ud af hytten. "Hør nu, Petrò! Hvis du blot én eneste gang understår dig i atter at indfinde dig her i hytten eller endog blot her uden for vinduerne, så skal du, så sandt som jeg hedder Terenti Korzj, af med både dine sorte knebelsbarter og med din hårpisk!" Og med disse ord gav han ham et let stød i nakken, så at vor gode Petrusj styrtede forover på hovedet. Sådanne følger førte ét eneste kys med sig!

Som man vel kan tænke sig, kom der nu stor sorg over vore duer, og med ét udspreder der sig tilmed det rygte i landsbyen, at Korzj jævnligt havde besøg af en polak, hvis klædning strålede af guldbroderi og som både havde knebelsbarter, sabel og sporer, og dertil lommer, der klingrede lige så lydeligt som pungen, som vor sakristan Taras dagligt går rundt med i kirken. – Nå, af hvad grund man besøger en fader, der har en køn datter, det ved vi jo nok. Engang nu tager Pidorka, ganske opløst i tårer, den lille Ivasj's hånd, og siger til ham: "Kæreste Ivasj! Kæreste, sødeste Ivasj! Løb hen til Petrusj, min snut, som pilen, der er udskudt fra buestrengen, og sig ham alt! Sig ham, at jeg er dødeligt indtaget i hans dejlige øjne, og at jeg ville dække hans blege ansigt med mine kys, men at skæbnen, desværre, vil det anderledes! Sig ham, at jeg har grædt mange lommetørklæder fulde af bitre tårer, at jeg er så sorrigfuld, så sorrigfuld, at det ligger som en sten på mit hjerte, og at selv

min egen kødelige fader er min fjende og vil, at jeg skal tage den hæslige polak! Sig ham, at de allerede træffer anstalter til brylluppet, kun at der ingen musik bliver, men at kantorens sang vil komme til at træde i stedet for mandoliner og skalmejer! Jeg vil aldrig mere komme til dans med min kæreste; nej, *bort* vil de komme til at bære mig! Mørk, mørk vil min hytte blive; af ahorntræ vil den blive tømret, og i stedet for skorsten vil et kors komme til at stå på dens tag!"

Som forstenet, som fastnaglet til stedet hørte Petrò til, da det uskyldige barn forestammede ham Pidorkas ord. "Og jeg havde allerede tænkt på, jeg ulykkelige, at vandre til Krim, til Tyrkiet, at tjene mig guld i krigen og så med formue at komme tilbage til dig, min pige! Dog – det skulle nu ikke være! Et ondt øje har hvilet på os! Jeg, jeg skal også holde bryllup; men til mit bryllup kommer ikke en gang kantoren med. I popens sted skal den sorte ravn skrige over mig; den jævne mark bliver min hytte, den grålige sky mit tag; ørnen skal udhugge mine klare øjne, regnskyllene vaske kødet af mine ben og stormen tørre dem. Dog – hvem er jeg? Hvad ret har jeg til at klage? Det må jo således være Guds vilje! Han vil, at jeg skal gå til grunde!"

Med disse ord begav han sig bort og lige hen til min salig bedstefaders tante.

Hun blev ikke lidt forundret ved at se Petrusja træde ind i skænkestuen og det oven i købet på en tid, da ethvert skikkeligt menneske plejer ar gå til fromesse, og da han så forlangte brændevin og det ikke mindre end en hel pægl, spilede hun øjnene op og stirrede på ham ligesom halvt i søvne. Dog – det var forgæves, at vor arme knøs gjorde sig håb om at kunne drikke sin sorg bort. Brændevinen brændte ham på tungen som

nælder og forekom ham mere bitter end malurt. Han slængte bægeret fra sig på gulvet.

"Munter, kosak! Sorgen på døren!" brølede en basstemme bag ved ham.

Han så sig om: det var Basavrjuk! Uh, hvilket fjæs! Hår – som børster, øjne – som en okses!

"Jeg ved godt, hvad det er, der mangler dig, fa'erlil! Det er dette her!"

Og med en djævelsk latter gav han sig her til at klingre med en læderpung, der hang ved hans bælte.

Petrò gøs.

"He, he, he! hvor det brænder!" brølede han, idet han rystede en hel del guldstykker ud i sin hånd. "He, he, he! hvor det klingrer! Og dog er der kun én eneste ting, jeg forlanger for et helt bjerg af dem."

"Så hid med dem, djævel!" råbte Petrò, "jeg er rede til alt!"

De gav nu hinanden håndslag på det.

"Ser du, Petrò! Du kommer ret som om du var kaldet: i morgen er det St. Hansdag, og, som du nok ved, blomstrer paporotniken kun én eneste gang om året og det netop i nat. Vær nu præcis! På slaget tolv venter jeg dig i "Bjørnesvælget"."

Jeg tror næppe engang, at hønsene kan længes mere efter den time, da husmoderen kaster korn ud til dem, end vor Petrusja længtes efter nattens frembrud. Hvert øjeblik så han efter, om ikke træernes skygger var blevet længere, om ikke solen var nær ved at gå ned, og jo nærmere tiden kom, jo utålmodigere blev han. Hvor længe, hvor frygtelig længe forekom ikke de timer ham! Mon ikke dagen skulle have glemt at høre op? Endelig, endelig gik da solen ned. Snart er der kun et svagt rødligt skær

tilbage i horisonten. Så forsvinder også det. Over sletten begynder det at blive køligere. Mørket falder mere og mere på, og endelig er det da ganske mørkt. Så afsted da! Og han begav sig nu straks på vejen, og, idet hans hjerte bankede så voldsomt, som om det ville sprænge hans bryst, ilede han forsigtigt igennem den tætte skov og ned i den dybe kløft, der bar navn af "Bjørnesvælget".

Her stod Basavrjuk allerede og ventede på ham. Arm i arm arbejdede de sig nu frem over den ujævne kærbund, idet de holdt sig fast ved de tætvoksende tjørnebuske og dog snublede så godt som ved hvert skridt. Langt om længe nåede de endelig et jævnt sted. Petrò ser sig om. Han havde aldrig været der før. Stedet var ham aldeles ubekendt. Her standsede Basavrjuk. "Ser du de tre småhøje der foran dig? De er bevokset med mangfoldige, forskelligartede blomster; men Gud nåde dig, hvis du plukker blot en eneste af dem! Kun når du får øje på en paporotnik, så plukker du den, men uden at se dig om, og uden at bryde dig det mindste om, hvad der foregår bag ved dig!" Petrò ville just til at spørge ... men – borte var han med det samme. Han gik nu frem til de tre høje; men – hvor var de blomster? Han kunne ikke opdage det allermindste. Højt steppegræs voksede trindt omkring og kvalte alt ved sin yppighed. Med ét viste der sig et rødt skær på himlen, og foran ham stod en hel terrasse med blomster, der var ham ganske fremmede og som han aldrig havde set før, og iblandt dem så han nu også paporotnikens simple blade. Tvivlrådig og tankefuld blev Petrò stående foran dem med begge hænder i siden. "Det er da også en raritet, det! Det er jo en plante, som man ser ti gange om dagen! Hvad sjældent er der vel ved den?

Det djævelspak skulle da vel aldrig ville holde mig for nar!" I det samme får han øje på en lille rød blomsterknop, der syntes ligesom at være levende og at bevæge sig. Det var da virkelig også ganske forunderligt! Ganske rigtigt: den bevæger sig og bliver bestandig større og større og rødere og rødere, til sidst så rød som et glødende kul. En lille stjerne flammede nu op; der hørtes ligesom en sagte knitren, og blomsten åbnede sig for hans øjne og oplyste, ligesom en flamme, alle de andre der rundt omkring. "Nu er vel tid!" tænkte Petrò og udstrakte sin hånd; men med det samme ser han, at bag ved ham over hundrede lodne hænder ligeledes strække sig ud efter blomsten, og at noget ligesom farer fra det ene sted til det andet.

Han trykkede øjnene til, greb om stænglen og plukkede blomsten. Alt blev nu med ét ganske stille.

Noget borte fik han øje på Basavrjuk, der sad på en træstub, så gusten og bleg som et lig, og uden at røre så meget som en finger. Hans øjne stirrede ubevægelig på et eller andet, der var synligt blot for ham alene. Han sad med halvopspilet mund og mælede ikke et ord. Hertil kom, at alt rundt omkring ham var aldeles tyst og stille. Uh, det var frygteligt! ... Med ét hørtes der en piben, så det ordentlig løb Petrò koldt ned ad ryggen, og det forekom ham nu, som om græsset begyndte at suse, blomsterne at samtale indbyrdes med deres fine, spæde stemmer, der lignede sølverklokkers klang, og træerne at skænde og bruse ... Med ét kom der nu også liv i Basavrjuks ansigtstræk, og hans øjne lynede. "Så er da endelig heksen vendt tilbage!" mumlede han imellem tænderne. "Pas nu på, Petrò! Om et øjeblik står der et smukt pigebarn foran dig! Gør alt, hvad hun befaler dig, eller

du er fortabt for evigt!" Ved disse ord slog han med sin knudrede stav tjørnebuskens grene til side, og foran dem stod en lille hytte. Basavrjuk gav den et slag med sin næve, så at væggene rystede. En stor sort hund sprang nu pibende frem, forvandlede sig i det samme til en kat og fo'r hen imod dem. "Sindig! Sindig, gamle heks!" sagde Basavrjuk, idet han krydrede denne påmindelse med en, der var så frygtelig, at ethvert kristent menneske ville have tilstoppet sine øren. Kun et øjeblik og – i stedet for katten står der en gammel kælling med et ansigt så rynket som et stegt æble, aldeles sammenbøjet, og hvis hage og næse tilsammen dannede en nøddeknækker.

"Et dejligt pigebarn, det!" tænkte Petrò, og en gysen fo'r igennem ham.

Heksen rev ham nu blomsten af hånden, bøjede sig, stod længe og mumlede noget over den og besprængte den derpå med en slags væske. Gnister fo'r hende ud af munden, og hendes læber stod i ét skum. "Kast den nu bort!" sagde hun og leverede ham blomsten tilbage. Petro kastede den fra sig, og oh vidunder! blomsten faldt ikke lige til jorden, men strålede længe ret som en ildkugle igennem mørket og sejlede som en båd omkring i luften. Langt om lange begyndte den så småt at dale og faldt endelig til jorden, men så langt borte, at den tog sig ud som en ganske lille næppe skelnelig stjerne, ikke stort større end en valmuekerne.

"Der er det!" mumlede heksen med hæs stemme, hvorpå Basavrjuk rakte Petrò en spade og sagde: "Grav derhenne, Petrò! Der vil du finde mere guld end både du og Korzj nogensinde har drømt om!"

Petrò spyttede i hænderne, greb spaden, satte foden på den og kastede jorden op, et spadetag, to spadetag, tre spadetag ... Hvad er det? ... Noget hårdt og fast! ... Spaden klinger og er ikke til at bringe dybere ned. Han så nøjere til og kunne nu tydeligt skelne en lille jernbeslået kiste. Han ville til at tage den op; men den sank og sank, bestandig dybere og dybere, og bag ved sig hørte han i det samme en latter, der næsten mere lignede en slanges hvislen.

"Nej, du får ikke guldet, førend du skaffer menneskeblod!" sagde heksen, idet hun stillede foran ham er barn på omtrent en seks år, indhyllet i et hvidt klæde, og med tegn gav ham at forstå, at han skulle skære hovedet af det. Men – uden mindste grund at skære hovedet af et menneske, og oven i købet af et uskyldigt barn, det er da noget, man ikke så let indlader sig på. I sin forfærdelse og harme rev han klædet af hovedet på barnet, og hvad ser han? Foran ham står – Ivasj. Det stakkels barn stod der med korslagte hænder og med sænket hoved ... Som rasende fo'r Petrò nu med kniven i hånden ind på heksen og ville just til at gribe hende ved armen, da Basavrjuk med ét greb ham i nakken.

Heksen stampede med foden, en blå flamme steg op af jorden, i midten strålende som det klareste krystal, og alt, hvad der befandt sig dernede under jorden sås nu så klart og tydeligt som om man havde det i hånden. Dukater og ædle stene lå ophobede i kister, i kedler, i dynger under selve det sted, hvor de stod. Petròs øjne funklede. Hans sanser forvirredes. Som ude af sig selv greb han kniven, og det uskyldige blod sprøjtede ham i øjnene ... En djævelsk latter lød nu bedøvende fra alle sider. De hæsligste, væmmeligste uhyrer fo'r i flokke forbi ham.

Heksen, der havde slået sine kløer i den hovedløse krop, gav sig som en ulv til at drikke af barnets blod ... Alt gik rundt i hans hoved. Han samlede al sin kraft og gav sig til at løbe det bedste han havde lært. Det var ham som om alt antog en blodrød farve, som om træerne stod i blod og glødede og stønnede, som om himlen blodrød sitrede og rystede, som om ildrøde pletter ligesom lyn fo'r forbi ham.

Ganske forkommen og afkræftet nåede han endelig sin hytte, hvor han så tung som en sten styrtede om på gulvet og straks faldt i en dødssøvn.

To dage og to nætter sov Petrò i ét træk. Da han vågnede den tredje dag, stirrede han længe næsten som i vildelse omkring sig; men alle hans bestræbelser for at tilbagekalde det passerede i sin erindring var forgæves: hans hukommelse lignede en gammel gniers lomme, som det ikke er muligt at presse blot en eneste hvid ud af. Idet han lå og strakte sig, mærkede han, at der var noget, der klingrede ved hans fødder. Han ser efter, hvad det kunne være: to sække med guldpenge. Nu først gik det ligesom halvt i søvne op for ham, at han havde været på skattegraveri, at der var kommet en skræk over ham, da han befandt sig alene i skoven ... Men det var ham aldeles umuligt at mindes, for hvilken pris og på hvad måde han var kommet i besiddelse af guldet.

Da Korzj så pengesækkene, blev han med ét ganske omstemt. "Nej, se os til Petrusja! Er det ikke det, jeg altid har sagt, at han var en flink fyr? Men derfor har jeg jo også altid gjort stads af ham og behandlet ham, som om det kunne være min egen kødelige søn!"

Pidorka fortalte nu Petrò, hvorledes nogle forbirejsende sigøjnere havde stjålet Ivasj; men Petrò var ikke engang så meget som i stand til at erindre ham; i den grad havde det forbandede djævelspak forhekset ham!

Der var nu slet ingen grund længere til at opsætte giftermålet. Polakken gav de en god dag og traf nu alle anstalter til brylluppet. Der blev en syen og brasen og stegen og bryggen. Endelig kom da dagen. De unge kom til bords; knive og gafler kom i bevægelse og, da de så var færdige, kom instrumenterne frem – banduraer, cymbler, skalmejer og mandoliner, og nu gik det rigtigt løs med dans og lystighed …

For i gamle dage, ser I, gik det ved et bryllup ganske anderledes glimrende til end nu til dags. Min salig bedstefaders tante fortalte os ikke én men mange gange om, hvorledes de unge piger, i en stadselig hovedpynt af gule, blå og rosenrøde bånd, på hvilke der var fæstet guldgaloner, i fine, med rødt silke sømmede og med små sølvblomster smykkede skjorter, og i safiansstøvler med store jernfinker, stoltserede omkring, som påfugle rent ud sagt, og så, med en brusen som hvirvelvindens, svang sig rundt i dansen; hvorledes de unge koner, med deres korablik [Note 14)] af guldbrokade på hovedet, i hvilken der i nakken var en lille åbning, hvorigennem den gyldenstykkes hue sås, og som var forsynet med to ombøjninger, ligesom horn, den ene fortil, den anden bagtil, af det allerfineste sorte lammeskind, i lyseblå kuntusjer af fint halv-tabenek [Note 15)] med røde opslag, stolt stak næverne i siden, én efter én trådte frem og afmålt dansede gopakken; hvorledes de unge knøse med deres høje kosakhuer på hovedet, i fine klædessvitkaer, der blev holdt sammen af sølvbroderede bælter, med piben imellem

tænderne, gjorde sig lækre for dem og drev tusinde spilopper. Ja selv i Korzj's gamle ben kom der liv, da han så, hvorledes de unge tog afsted. Med banduraen i hånden, piben i munden og et bæger på hovedet gav han sig, under knøsenes tordnende bifald og latter, til at synge og danse. Ja, du gode Gud, hvad folk dog også kan finde på, når de først engang er kommet i det lystige hjørne! Efter dansen gav de sig til at formumme og forklæde sig, og så skulle De blot have set! Du min Gud og fader, sikke figurer! Mod dem faldt da også de forklædninger, man nu til dags ser ved vore bryllupper, aldeles igennem! Og hvad er da egentlig også det hele nu? At give en sigøjnerinde, en moskovit, det er jo det højeste, man kan bringe det til! Nej, da skulle I have set i gamle dage! Den ene forklædte sig fx som en jøde, den anden som Djævelen; først gik det nu ret venskabeligt til, så de ordentlig kyssedes og klappedes; men så kom de med ét i totterne på hinanden, og ... Nej, det er ikke til at beskrive! I ville være kommet til at le, så I måtte have holdt jer på maven! Andre forklædte sig som tyrker og tatarer, så de ordentlig strålede og glimrede ... Og begyndte det så rigtig at gå løs, så gik det således til, at det havde været bedst at bære helgenbillederne ud! Min salig bedstefaders tante, der selv var med til det omtalte bryllup, passerede der dér en latterlig historie. Hun var klædt i en vid tatarisk dragt, og med glasset i hånden stod hun just og hilste forsamlingen. Med ét finder en spilopmager på bagfra at overhælde hende med brændevin fra øverst til nederst, imens en anden, der heller ikke forstod sine sager ilde, straks slog ild og tændte hende an ... Flammerne slog øjeblikkelig ud til alle sider. Vor stakkels tante blev dødelig angst, og i sin skræk gav hun sig, i hele selskabets påsyn, til at

rive sine klæder af sig, næsten lige til det sidste stykke. Du gode Gud! Den larm og latter og hurlumhej, der nu blev, næsten værre end på et marked! Nok, vore gamle kunne ikke mindes, at de nogensinde i alle deres levedage havde været med til noget bryllup, hvor det var gået så lystigt til.

Pidorka og Petrusja levede nu sammen som nogen herremand med sin frue. Af alt havde de fuldt op, og alt strålede og skinnede hos dem ... Dog – skikkelige folk rystede rigtignok så småt på hovedet ved at se, hvorledes de levede. "Fra Djævelen kommer der intet godt," mumlede de alle som med én røst. "Fra hvem skriver sig vel al denne rigdom, om ikke fra ham, der altid er på spil for at friste skikkelige folk? Hvorfra skulle Petrò vel ellers have fået den masse guld? Og hvoraf kommer det vel, at lige fra den dag af, da han fik al den velstand, er Basavrjuk sporløst forsvundet?" – Ja, hvad kan folk ikke udklække!

Der var imidlertid næppe gået en måned, førend Petrusja var blevet så forandret, at det næsten var umuligt at kende ham igen. Hvoraf kunne det vel komme? Hvad kunne der vel være hændt ham? Ja, det må Gud vide! Han sidder bestandig ubevægelig på ét og samme sted og mæler ikke et ord til noget menneske. Det er ligesom om han var hensunket i dybe grublerier og som om han bestræbte sig for at tilbagekalde et eller andet i sin erindring. Når så Pidorka søgte at få ham til at tale med hende om et eller andet, så kunne han vel for et øjeblik komme til sig selv igen og tale ret ordentligt med hende, ja undertiden endog blive ret munter; men aldrig så snart faldt så hans øjne på pengesækkene, førend han med udråbet: "Stop! Stop! Det har jeg rent glemt!" atter hensank i sine grublerier og

atter søgte at tilbagekalde i sin erindring et eller andet, der tidligere var passeret ham.

En anden gang igen, efter at han i hele timer har siddet ubevægelig på samme sted, forekommer det ham ligesom med ét, at han kommer på det … men – øjeblikkelig er det igen forsvundet. Det forekommer ham i sådanne øjeblikke, som om han sidder i en skænkestue, som om man byder ham brændevin, men som om den er ham væmmelig og brænder ham i halsen. Så kommer der med ét en til, som klapper ham på skulderen … men så skjuler alt sig ligesom i en tåge for ham. Sveden hagler ham så ned ad ansigtet, og udmattet og næsten besindelsesløs sætter han sig igen på sit sted.

Pidorka forsøgte imidlertid alle optænkelige midler. Hun rådførte sig med kloge mænd, og de gjorde deres bedste; men intet ville hjælpe. Således gik sommeren. Mange af kosakkerne mejede og høstede; mange af kosakkerne, der var af et uroligere blod, drog også på eventyr. Flokke af ænder opfyldte endnu vore kær; men gærdesmutten var allerede for længe siden borte. Stepperne begyndte at gulne. Dynger af kornneg stod, som om det kunne være kosakhuer, rundt om på markerne. På landevejen kunne man træffe på læs med ris og brænde. Jordbunden begyndte at blive fastere, og hist og her frøs det allerede. Det blev til sidst snefald, og træernes grene smykkede sig med rimfrost ligesom med en hvid harehårspels. En klar frostdag spankede den rødbrystede dompap lig en stadselig polsk adelsmand allerede om i mellem snedyngerne og pikkede sig et korn hist og her, mens børnene, bevæbnet med uhyre pigstokke, kørte i slæde på isen og den gamle papa enten i ro og mag lå og strakte sig på ovnen eller af og til gik udenfor med

den tændte pibe i munden enten for efter gammel god skik at bande over den stærke kulde eller for at tærske og fælde det allerede i lang tid henliggende korn. Endelig begyndte sneen igen at tø og gedden at slå isen i stykker med sin hale; men hele året om fandt der ikke mindste forandring sted med Petrò; det blev snarere værre og værre, jo længere det varede. Ligesom fastnaglet til pletten sad han endnu bestandig midt i hytten med pengesækkene for fødderne af sig. Med det uredte hår og de vilde, forstyrrede træk så han frygtelig ud. Hans beskæftigelse var bestandig den samme: han grublede altid på ét og det samme, anstrengte sig uophørligt for at tilbagekalde en vis begivenhed i sin erindring og blev ondskabsfuld og rasende over, at det ikke ville lykkes ham. Ofte fo'r han med ét heftig op fra sin plads, gav sig til at gribe for sig med hænderne og hæfte sit blik stift på én plet, ret som om han ville fange et eller andet, og hans læber bevægede sig samtidig, som om de ville udtale et eller andet for længst forglemt ord – men pludselig ophørte deres bevægelse igen, og nu kom raseriet over ham: som ude af sig selv bed og sled han i sine hænder og arme og rev i sin forbitrelse hele totter af hår af sit hoved indtil han endelig igen blev ganske rolig og ganske udmattet segnede om, hvorpå han på ny hensank i sine grublerier, på ny blev rasende og mishandlede sig selv og således bestandig, i evig skiften … I sandhed, det var en hård tilskikkelse! Den stakkels Pidorka var næsten mere død end levende. I førstningen var det hende frygteligt at være ene med ham i hytten; men efterhånden vænnede hun sig, den stakkel, til at finde sig i sin sørgelige skæbne. Hun var blevet så forandret, at man næppe var i stand til at kende hende igen. Ikke spor af rødme på kinderne, ikke et

smil! Hun visnede og hentæredes og græd så hun var nær ved at græde sig blind. Engang rådede en eller anden, som det gjorde bitterlig ondt for hende, hende til at henvende sig til en heks, der boede i "Bjørnesvælget", og om hvem rygtet gik, at hun vidste råd imod alle mulige sygdomme. Hun besluttede da at prøve dette sidste middel og fik endelig heksen overtalt til at følge med hende hjem. Petrò lå halvt besindelsesløs på en bænk og bemærkede slet ikke den nye gæst.

Kort efter begyndte han imidlertid at komme til sig selv igen, rejste sig op og så sig om. Med ét fo'r der en gysen igennem ham, hårene rejste sig på hans hoved, og han brast ud i så vild og frygtelig en latter, at den stakkels Pidorka blev grebet af forfærdelse.

"Nu har jeg det! Nu har jeg det!" råbte han i vild glæde, greb en økse og kastede den med al magt efter heksen. Øksen trængte flere tommer ind i egedøren. Heksen var med ét forsvundet, og et barn på omtrent en seks år, i hvid skjorte og med tilhyllet hoved, stod midt i stuen ... Klædet fløj af det ... "Ivasj!" skreg Pidorka og styrtede hen imod ham; men spøgelset stod pludselig overøst med blod fra top til tå og oplyste hele hytten med et blodrødt skin ... I sin forfærdelse styrtede hun nu udenfor, men betænkte sig straks igen og ville på ny ind og komme ham til hjælp; men forgæves: Døren var slået så fast i efter hende, at det ikke var hende muligt at få den op. Folk kom nu stimlende til og dundrede på og sprængte til sidst døren: der var ikke en levende sjæl at se nogetsteds! Hele hytten var fuld af røg, og kun midt i stuen netop på samme sted, hvor Petrusj havde stået, lå der en dynge aske, hvoraf det endnu hist og her røg. De undersøgte dernæst sækkene: i stedet for dukater fandt

de kun potteskår. Med opspilede øjne og mund stod kosakkerne der som fastnaglede til stedet og vovede ikke engang så meget som at dreje på deres knebelsbarter, så forskrækkede var de blevet over dette syn.

Hvad videre der dernæst skete husker jeg nu ikke. Pidorka aflagde det løfte at gøre en valfart. Alt hvad hun havde arvet efter sin fader gjorde hun i penge, og nogle dage efter havde hun allerede forladt landsbyen. Hvor hun begav sig hen vidste ingen. Tjenstvillige sladdersøstre ekspederede hende rigtignok sammesteds hen som Petrò; men en kosak, der kom tilbage fra Kiev, fortalte, at han i klostret der havde set en nonne, der var så afpillet som et skelet og tilbragte hele sin tid i bøn, og i hende troede byens beboere med sikkerhed at genkende Pidorka. Ingen havde efter kosakkens fortælling hørt et eneste ord af hendes mund; hun var kommet dertil til fods og havde til det derværende Guds-moders-billede medbragt en ramme, der i den grad strålede af ædelstene, at det ordentlig gjorde ondt i øjnene at se på den. –

Dog – med jeres tilladelse er min historie hermed endnu ikke til ende. Selvsamme dag, hvor Djævelen tog Petrusja til sig, kom Basavrjuk atter til syne; men nu flygtede alle for ham. De vidste nu, hvad det var for en fugl: ingen anden end Djævelen selv, der, for at grave skatte op, havde iført sig menneskelig skikkelse, og da nu skatte ikke lader sig hæve af urene hænder, måtte han søge at lokke unge mennesker til sig. Endnu samme år forlod alle beboerne deres hytter og flyttede til kirkebyen; men ikke engang der kunne de være i ro for den forbandede Basavrjuk. Min salig bedstefaders tante fortalte, at han navnlig var opbragt på *hende*, fordi hun havde flyttet sit krohold, og at han forsøgte

alt muligt for at hævne sig på hende. Engang var byens starsjiner forsamlet hos hende og fik sig just, som man siger, en lun passiar over bordet, på hvilket der, med skam at tale om, var anrettet en hel lille stegt bede. De snakkede om dit og om dat, og talen kom til sidst også på genfærd og spøgelser. Med ét var det – og det ikke blot for en enkelt iblandt dem; for så havde det jo aldrig engang været værd at tale om, men for dem alle, én og hver – som om beden gav sig til at rejse hovedet i vejret, som om der kom liv og glans i dens brustne øjne, og som om dens sorte, børsteagtige mundhår på en betydningsfuld måde begyndte at bevæge sig og vinke ad de tilstedeværende. Alle genkendte nu med et i bedehovedet Basavrjuks hæslige fjæs; ja, min salig bedstefaders tante forekom det endog, som om hun kunne se, at det forlangte brændevin … Vore hæderlige starsjiner fik i al hast deres huer på og tog tilbens. En anden gang sad selve kirkeværgen, der nok holdt af at få sig en lille tår over tørsten engang imellem, netop og fik sig et glas af salig bedstefaders brændevin og havde netop tømt det anden gang, da han med ét ser, at glasset begynder at bukke for ham.

"Hvad pokker er det her! Her er det nok bedst at korse sig."

– Og hans kære ægtehalvdel gik det en anden gang ikke stort bedre. Engang, da hun ville til at ælte dej i et stort trug, begyndte truget med ét at sætte sig i bevægelse. "Stop! Stop! Hvad er dette?" Men det dansede nok så stolt hele stuen i rundt … I ler? Men vore forfædre lo sandelig ikke af det. Det var forgæves, at fader Afanasi gik hele byen rundt med vievand og med sin vievandskost jog Djævelen fra gade til gade. Min salig bedstefaders tante beklagede sig endnu længe over, at det

aldrig så snart blev mørkt, førend der også var en der bankede på taget og kradsede langs ad væggen.

Nu til dags synes jo rigtignok alt at gå ordentligt til på det sted, hvor vor landsby nu står; men det er da just ikke så meget lange siden – både jeg og min salig fader har oplevet det – at intet kristent menneske turde gå forbi den forfaldne knejpe, som det urene pak endnu længe efter holdt på egen regning. Af den af røg tilsværtede skorsten hvirvlede røgen op, og når den så var steget så højt, at røgskyen ikke så større ud end en hue, spredte den sig som glødende kul ud over hele steppen, og Djævelen – det er jo næsten syndigt at nævne hans navn, den hundesøn! – gav sig til at jamre og klage så ynkeligt i sit hul, at de forskrækkede krager i flokke skræmmedes op fra den nære egeskov og med vilde skrig spredte sig omkring i luften.

Majnatten,

eller

Den druknede pige

1. Hanna

Lydelig sang strømmede ligesom en flod igennem landsbyen ***s gader. Det var netop på den tid, da de unge piger og karle, trætte af dagens arbejder og beskæftigelser, samlede sig i klynger for i den rene aftenhimmels glans at give deres muntre stemning udtryk i toner, der altid bar et vist melankolsk præg. Den tankefulde, drømmerige aften hvilede ligesom sværmerisk i den blå himmels omfavnelser. Alle genstande viste sig med utydelige omrids og rykkede ligesom ud i det fjerne. Tusmørket faldt på; men selv da forstummede sangen ikke.

Med banduraen i hånden listede Lesko, en ung kosak, søn af landsbyens golova [Note 16)], sig bort af sangernes klynge. Spillende og dansende ilede han hen ad gaden og standsede til sidst ganske stille uden for døren til en hytte, der beskyggedes af nogle ikke synderlig høje kirsebærtræer. Hvis var vel denne hytte? Til hvem førte vel denne dør? – Efter nogle øjeblikkes tavshed begyndte han igen at spille og synge:

"Natten er nær nu og slukt dagens kerte;
kom til din kærest, mit søde lille hjerte!"

"Nej, min klarøjede skønne må allerede være faldet i dyb søvn!" sagde kosakken, idet han holdt op med sin sang og trådte nærmere hen til vinduet.

"Halju! Halju! Sover du eller vil du ikke komme ud til mig? Er du måske bange for, at nogen skal få os at se eller vil du måske ikke udsætte dit fine lille ansigt for aftenkulden? Vær du kun ganske rolig! Der er ikke et menneske her, og aftenen er varm; men skulle det hænde sig, at der kommer nogen, så kaster jeg

min svitka om dig, spænder mit bælte om dit liv, omfavner dig, og ingen vil kunne se det mindste. Og skulle det begynde at lufte lidt køligt, så trykker jeg dig blot tættere til mit hjerte, opvarmer dig med mine kys og bruger min hue til fodpose for dine små, hvide fødder, min due, mit hjerte, min øjesten! Oh, skænk mig så blot et blik! Ræk mig så blot din lille hvide hånd ud igennem vinduet! ... Nej, du sover ikke, stolte pige!" vedblev han, idet han hævede stemmen og i en tone som dens, der føler sig krænket over en tilføjet ydmygelse. "Du vil blot have mig til bedste! Farvel!"

Med disse ord vendte han sig om, satte sin hue på sned og gik med en stolt holdning bort fra vinduet, idet han gjorde nogle sagte greb i banduraens strenge. Netop i dette øjeblik drejedes træhåndtaget på døren; døren gik knirkende op, og en ung pige på omtrent en sytten år stod der i halvdunkle omrids. Hun så sig ængsteligt om til alle sider og trådte, uden at slippe håndtaget, over dørtærsklen. De funklende øjne lyste fortryllende i halvmørket som et par små stjerner; det røde perlehalsbånd glinsede, og ikke engang undseelsens fine rødme på hendes kinder undgik den unge mands ørneblik.

"Hvor du dog også er utålmodig!" hviskede hun til ham. "Ligner det noget, sådan straks at blive vred? Hvorfor har du også valgt sådan en tid? Der er jo endnu fuldt op af folk på gaden ... Jeg sitrer ordentlig af angst!"

"Oh, det må du ikke, min engel! Tryk dig kun tættere op til mig!" sagde den unge knøs, idet han slyngede sin arm om hende, kastede banduraen, der i en lang rem hang ham om halsen, fra sig og satte sig med hende uden for hyttens dør. "Du

ved jo dog så godt, hvor tungt det er mig ikke at se dig, det være end nok så kort!"

"Ved du, hvad jeg tænker på?" afbrød den unge pige ham, idet hun tankefuldt fæstede sine øjne på hans. "Det er mig bestandig som om der er noget, der hvisker mig i øret, at vi for fremtiden ikke vil kunne ses så ofte. Det er nogen slemme mennesker her: pigerne tilkaster en altid så misundeligt et blik, og de unge karle ... Og så har jeg også lagt mærke til, at moder i den sidste tid har passet meget omhyggeligere på mig. Ja, hvorfor ikke tilstå det? Jeg befandt mig langt bedre, da jeg var blandt fremmede." Og et vist udtryk af længsel og melankoli røbede sig ved disse ord i hendes træk.

"Hvorledes? Du har endnu kun været et par måneder her i din fødeegn, og du keder dig allerede? Måske du også er ked af mig?"

"Oh, nej! Dig bliver jeg aldrig ked af!" svarede hun med et smil. "Dig elsker jeg, du min kosak med de mørke bryn! Jeg elsker dig for dine dejlige brune øjne; for når du med dem stirrer ind i mine, så gør det mig godt dybest i min sjæl! Og så elsker jeg dig også for dette dejlige ravnsorte skæg og fordi du synger og spiller på banduraen så det er en sand lyst at høre."

"Oh, min Halju!" udbrød den unge knøs, idet han kyssede hende og trykkede hende tættere til sit bryst.

"Stop! Stop, Lesko! Det er nok! Og sig mig først, om du så har talt med din fader?"

"Om hvad?" spurgte han, ligesom om han med ét vågnede op af en drøm. "Om at jeg vil gifte mig, og at du vil blive min kone? Ja, det har jeg." Men dette "det har jeg" lød så sørgmodigt fra hans læber.

"Nå, og hvad sagde han?"

"Ja, med ham er der jo intet udkomme! Han anstillede sig, efter sin sædvane, som døv, den gamle knast. Han vil intet høre og skænder oven i købet på mig, fordi jeg altid driver omkring, Gud ved hvor, og driver spilopper på gaden med de andre unge karle. Men vær ikke bedrøvet, min Halju! Jeg giver dig her mit kosakord på, at jeg skal få hans minde!"

"Ja dig, Lesko, koster det jo blot et ord for at få det som du vil. Det ved jeg alt for godt fra mig selv. Hvor tit har jeg ikke besluttet ikke at føje dig; men blot du så har sagt et ord, har jeg næsten uvilkårligt måttet lade dig få din vilje. – Men se! Se!" vedblev hun, idet hun lagde sit hoved på hans skulder og stirrede på den dybe, blå ukrainske himmel, hvis nederste rand var bekranset af de tætløvede grene på kirsebærtræerne foran dem. "Se engang, hvor de små stjerner stråler hist i det dybe fjerne: en, to, tre, fire, fem ... Ikke sandt, det er Guds engle, der åbner vinduerne til deres strålende boliger deroppe i Himlen og ser ned på os? Ikke sandt, Lesko, det er dem, der nu ser ned på vor Jord? Oh, hvis nu vi mennesker havde vinger ligesom fuglene, så kunne vi flyve derop så højt, så højt, så højt ... Det svimler ordentlig for én, når man tænker sig det! Ikke vor største eg her når engang halvt op til Himlen. Men efter hvad folk fortæller, skal der et eller andet sted i et fjernt land være et træ, hvis top når op i selve Himlen, og ad hvilket Gud stiger her ned til Jorden natten før påskesøndag."

"Nej, Halju! Gud har en lang stige, der rækker fra Himlen lige ned til Jorden. Den opstiller de hellige ærkeengle natten før påskesøndag, og i det øjeblik Gud sætter sin fod på dens øverste trin, flygter alle urene ånder hovedkulds afsted og styrter i hele

klynger ned i Helvede, og derfor er der i påskedagene ikke en eneste ond ånd tilbage på Jorden."

"Hvor sagte vandene gynge, ret som et barn i sin vugge!" vedblev Hanna, idet hun pegede på den lille sø, der lå foran dem, indfattet i den mørke ahornlunds melankolske ramme, og i hvilken tårepile hist og her dyppede deres sørgende grene. Ret som en kraftesløs olding sluttede den den dybe, mørke himmel i sine kolde favntag og kastede isnende kys til de funklende stjerner, der, ligesom i forudfølelse af nattens strålende dronnings nærforestående komme, nu skinnede dunklere igennem den varme aftenluft. På højen ved randen af skoven lå ligesom drømmende et gammelt hus, bygget af træ, med tillukkede vinduesskodder. Mos og ukrudt voksede på dets tag. Tætte æbletræer stod uden for dets vinduer. Skoven omfavnede det med sin skygge og kastede et dybt mørke over det. Fra foden af højen, det stod på, strakte et nøddekrat sig lige ned til den lille sø.

"Jeg mindes næsten som en drøm," sagde Hanna, idet hun så ham ind i øjnene, "at der for længe, længe siden, da jeg endnu var ganske lille og levede hos min moder, blev fortalt frygtelige ting om det hus der. Du ved vist besked med det, Lesko! Fortæl mig det!"

"Ja, min søde pige! Hvad ved gamle kællinger og tåbelige folk ikke altid at fortælle! Det er noget, der blot vil gøre dig bange og berøve dig din nattero."

"Oh nej, fortæl! Fortæl, min egen søde, sortbrynede Lesko!" vedblev hun, idet hun trykkede sin kind op til hans og omfavnede ham. "Nej! Du holder ikke af mig. Du har vist en anden, og derfor vil du aldrig føje mig, når jeg beder dig om

noget. Bange? Nej, det bliver jeg ikke. Vær du kun rolig! Jeg skal sove ganske trygt. Men føjer du mig ikke, så får jeg ingen søvn; så ligger jeg vågen og plages af mørke tanker … Fortæl, søde Lesko!"

"Ja, jeg ser nu, at det er sandt, hvad folk siger, at der i pigernes hjerte sidder en lille djævel, der uafladelig ansporer deres nysgerrighed. Nu vel, så hør da efter! Langt tilbage i tiden, mit hjerte, levede der i det hus der en sotnik [Note 17)], og denne sotnik havde en datter, et dejligt pigebarn, så hvid som sne eller som dit lille ansigt. Hans kone var allerede for længe siden død, og han tænkte nu på at gifte sig anden gang. "Når du nu får dig en anden kone, fader, vil du så holde lige så meget af mig som tidligere?" – "Ja, min datter, det vil jeg; så vil du stå mit hjerte endnu nærmere, og få skal du få endnu dejligere ørenringe og halsbånd!"

Endelig kom da dagen, da sotniken førte sin unge kone ind i sit hus. Og smuk var hun, hans unge kone. Rød og hvid var hun, hans unge kone. Kun så hun den hele dag på sin steddatter med et så frygteligt blik, at den unge pige udstødte et lydeligt skrig, når hun kom til at se på hende, og desuden talte stedmoderen ikke et eneste ord til hende, så lang som dagen var.

Da det blev sengetid, begav sotniken og hans unge kone sig til deres sovekammer, og den stakkels blege unge pige gik op på sit eget værelse. Hun følte sig så sorrigfuld til mode og brast i lydelig gråd.

Med ét ser hun op, og hvad ser hun: en hæslig sort kat, der listede sig hen til hende. Hårene på den skinnede som gløder, og den havde jernkløer, der genlød på gulvet. I sin angst sprang hun op på en bænk, og katten efter hende. Derfra svang hun sig

op på lezjankaen; men også her fo'r katten op bagefter hende, greb hende med ét i struben og forsøgte at kvæle hende. Med et skrig rev hun den af sig og kastede den til jorden; men den frygtelige kat listede sig straks igen hen imod hende. I sin fortvivlelse vidste hun ikke, hvad hun skulle gøre.

På væggen hang hendes faders sabel. Den greb hun og huggede efter katten; – en af labberne med jernkløerne sprang af den, og pibende forsvandt den i en mørk krog. Hele den næste dag forlod den unge kone ikke sit værelse. Først tredjedagen efter kom hun atter til syne, men – med en forbundet hånd. Den arme pige anede nu straks, at hendes stedmoder var en heks, og at det var *hendes* hånd, hun havde afhugget med sablen. Fjerde dagen efter befalede sotniken sin datter at bære vand og at feje værelserne ganske som en simpel tjenestepige og forbød hende at komme ind i hans og hans kones værelser. Det skar den arme pige i hjertet; men derved var intet at gøre: hun måtte adlyde sin faders befaling. På den femte dag jog sotniken sin datter barfodet ud af huset uden at give hende så meget som et stykke brød med på vejen. Da først brød den stakkels pige ud i klager, idet hun skjulte sit blege ansigt i sine hænder: "Oh fader, fader! Så du vil din egen kødelige datters undergang! Så heksen har ganske fået magt over din syndige sjæl! Gud tilgive dig! Men for mig, jeg ulykkelige, er der ikke mere noget sted på den vide Jord! Dog, det må jo være *hans* vilje! ..." Og hist henne ..."

Her vendte Lesko sig om til Hanna og pegede med fingeren hen imod huset. "Hist henne, bag ved huset, ser du nok noget borte et sted, hvor bredden er højest; derfra styrtede hun sig ud, og fra det øjeblik hørte man aldrig mere noget til hende ..."

"Men heksen?" spurgte Hanna ængsteligt, idet hun fæstede sine tårefyldte øjne på ham.

"Heksen? Ja, de gamle kællinger fortalte rigtignok, at fra det øjeblik af forsamlede alle de unge piger, der var druknet der i søen, sig hver måneklar nat i gårdens have for at varme sig i måneskinnet, og sotnikens datter førte dem an. En nat nu fik hun øje på sin stedmoder, der spadserede ved bredden af søen, kastede sig over hende og trak hende ned i vandet. Men selv her vidste heksen råd: da hun var kommet under vandet, forvandlede hun sig til en af de druknede unge piger, og således undslap hun fra de slag, som de havde tiltænkt hende af deres rør. Sligt tro nu, hvem der lyster! Og ikke nok med det: man fortæller endvidere, at sotnikens datter hver nat samler alle de druknede unge piger og stirrer dem én efter én stift ind i ansigtet for at se, om ikke en af dem skulle være heksen; men lige til den dag i dag har hun endnu ikke fundet hende. Og af hvert menneske, hun træffer på, forlanger hun, at han skal udfinde hende; hvis ikke, truer hun ham med at drukne ham. Se, her har du nu, min Halju, den hele historie ganske således som gamle folk fortæller den! ... Den nuværende ejer har i sinde at anlægge et brænderi der, og har i den hensigt sendt en brændevinsbrænder hertil ... Men det forekommer mig, at jeg hører stemmer. Det er vore folk, der vender tilbage fra deres sangøvelser. God nat, Halju! Sov vel, og tænk ikke mere over denne kællingesnak!"

Med disse ord trykkede han hende tæt til sig, kyssede hende og begav sig bort.

"Godnat, Lesko!" svarede Hanna, idet hun tankefuld stirrede hen på den mørke skov.

Den strålende fuldmåne hævede sig netop i dette øjeblik majestætisk op over horisonten. Halvdelen af den var endnu ikke oppe, og dog lå den hele jord ligesom overgydt af en blændende glans. Søen stod i funker. Skyggen fra træerne afridsede sig skarpt på det mørke grønsvær. "Godnat, Hanna!" lød det bag ved hende, og et kys trykkedes på hendes læber. "Så du er vendt tilbage!" sagde hun, idet hun vendte sig om; men da hun så en fremmed yngling stå foran sig, vendte hun sig straks bort igen. "Godnat, Hanna!" lød det på ny, og atter var der en, der trykkede et kys på hendes kinder.

"For pokker, så der er nok en!" sagde hun vredt.

"Godnat, søde Hanna!"

"Endnu en!"

"God nat! Godnat! Godnat, Hanna!"

Og kys på kys regnede nu ned over hende fra alle hjørner og kanter.

"Uh, der er jo en hel sværm!" skreg Hanna, idet hun rev sig løs fra de unge karle, der kappedes om at komme til at omfavne hende. "At de dog ikke til sidst bliver kede af den evige kyssen! Det går jo nu næsten snart så vidt, at man ikke engang kan vise sig på gaden."

Med disse ord slog hun sin dør i efter sig, og det eneste, man endnu kunne høre, var lyden af slåen, der blev skudt for.

2. Golovaen

Kender I den ukrainske nat? Oh nej, I kender den ikke! Betragt den engang! Midt på himlen stråler månen; den umådelige himmelhvælving udvider og udvider sig, bestandig mere umådelig, dyb på dyb; den gløder og ånder; Jorden hviler i sølverglans; luften er ganske forunderlig, kølig-lummer, vellystfuld, og bølger som et ocean af vellugt. En guddommelig nat! En fortryllende nat! Ubevægelige, sukkende står skovene hist indhyllet i mørke og kaster deres uhyre skygge vidt ud over sletten. Stille og rolige ligger søerne, hvis mørke vande tæt omsluttes af lundenes mørkegrønne mure.

Jomfruelige lunde af vilde blomme- og kirsebærtræer strækker ligesom frygtsomme deres rødder ned i det kølige kildevand og mumler af og til med deres blade, ret som om de blev vrede over, at en dejlig lille aftenluftning pludselig listede sig ind på dem og kyssede dem. Det hele landskab er slumret ind. Men foroven ånder alt, vidunderlig dejligt og majestætisk. Og også i beskuerens sjæl rører der sig noget ufatteligt, noget vidunderligt, og grupper af gyldne fantasibilleder hæver sig harmonisk op fra dens dyb. En guddommelig nat! En tryllerisk nat! Og med ét får alt atter liv: skoven, søen, steppen. Den ukrainske nattergals melodiske toneregn drysses med ét ud over dem, og det synes, som om selve Månen lytter til den fra den høje himmel. Som fortryllet ligger landsbyen slumrende på højen. Hyttegrupperne stråler endnu hvidere, endnu klarere i måneskinnet, og deres lave vægge træder endnu mere blændende frem af det dybe mørke. Med ét tier sangen, og alt er atter tavshed. Satte folk er allerede for længe siden gået til ro.

Kun hist og her ser man end nu lys i et lille vindue, og uden for en enkelt hytte nyder en forsinket familie sit sene aftensmåltid.

"Nej, sådan danses gopakken ikke! Nej, nej, sådan går det ikke! Hvad er det så vor ven snakker om? ... Nej sådan: Hop trala! Hop trala! Hop! Hop! Hop!" Således talte en temmelig beruset midaldrende bonde med sig selv, idet han dansede hen ad gaden. "Nej vist ikke, nej! Sådan danses gopakken ikke! Hvorfor skulle jeg vel lyve? Nej vist gør den ikke, nej! Men sådan: Hop trala! Hop trala! Hop! Hop! ..."

"Jeg tror, fyren er blevet gal! Og var det så endda en ung knøs! Men at det gamle svinebæst til latter for børnene således danser gade op og ned om natten, det er dog for galt!" sagde et forbigående aldrende fruentimmer, der kom bærende med et bundt halm. "Se du til, du kommer hjem! Det er sengetid for længe siden!"

"Ja, det gør jeg jo!" svarede manden, idet han standsede. "Jeg går jo, alt hvad jeg kan. Jeg bryder mig Fanden om golovaen. Lad ham så længe nok blære sig af, at han er golova, og overhælder folk med koldt vand i frostvejr og stikker næsen i vejret! Til Helvede med golovaen! Jeg er min egen golova, er jeg. Ja, Gud fordømme mig, om jeg ikke er! Jeg er, Gud døde mig, min egen golova, er jeg! Så I får det! ..." vedblev han, idet han rumlede afsted hen til den første den bedste hytte, hvor han standsede uden for vinduet, med fingrene gav sig til at tromme på ruden og famle omkring efter dørhåndtaget: "Luk op, kone! Gesvindt, siger jeg dig! Luk op! Det er på tide, at kosakken kommer til sengs!"

"Hvad pokker går der af dig, Kalenik? Hvor vil du hen? Det er jo en anden mands hytte, du er ved!" råbte pigerne, der vendte

hjem fra deres sange og lystighed. "Skal vi vise dig hjem?"

"Å ja! Vis mig hjem, mine søde duer!"

"Mine søde duer! Nej, hører I?" sagde en af dem. "Gud, hvor Kalenik er blevet høflig! Men til gengæld må vi så også vise ham hjem ... Men nej ... Først skal han danse for os!"

"Danse? ... Æhæ, I udspekulerede pigebørn!" svarede Kalenik langtrukkent, idet han smilede til dem og truede dem med fingeren og tumlede noget tilbage på grund af, at det ikke var ham muligt at holde sig på ét sted. "Ja, får jeg så et kys? Men af jer alle sammen, én og hver! ..." og med usikre skridt gav han sig nu til at sætte efter dem. De unge piger udstødte et skrig og gav sig til at løbe; men det varede ikke ret længe, førend de atter tog mod til sig og kom tilbage igen fra den anden side, da de snart mærkede, at Kalenik ikke just var synderlig rap til bens.

"Se, der er din hytte!" råbte de derpå til ham, idet de løb foran ham og pegede på en hytte, der var meget større end alle de andre og tilhørte byens golova. Kalenik drejede nu ganske lydigt om ad hytten til, idet han på ny begyndte at skælde ud på golovaen.

Men hvem er da nu denne golova, der har givet anledning til så uanstændige og upassende ytringer om sig? Oh, denne golova, ser De, er en højst vigtig person i landsbyen, og inden Kalenik når målet for sin vandring, vil vi upåtvivlelig kunne få tid til at sige et par ord om ham. Det er en mand, ser De, som den hele by misunder og tager huen af for, og som de unge piger og de unge koner hver og én hilser med deres "Goddag!"

Hvem af de unge knøse findes der vel, som ikke ønsker engang at kunne blive golova? For golovaen er der en plads ledig ved hvert bord, og når golovaen værdiges at stikke sine tykke,

grove fingre ned i en eller anden firskåren bondemands barktobaksdåse, står dennes ejermand hele tiden ærbødigt foran ham med huen i hånden. I sogneforsamlingen eller sogneforstanderskabet er golovaen, omendskønt hans myndighed der rigtignok er afhængig af stemmeantallet, dog så godt som altid den, der afgør alt, og det beror så godt som udelukkende på hans forgodtbefindende, hvem han vil sende ud på vejarbejde eller sætte til grøftegravning. Golovaens mine er altid mørk og streng, og han er ingen elsker af mange ord. Engang for mange, mange år siden, da den store kejserinde, Catharina, foretog sin rejse til Krim, var han en af dem, der blev valgt til konduktører, en værdighed, som han beklædte hele to dage i træk; og ikke nok med det: nej, han nød endog den ære at sidde på bukken lige ved siden af zarinaens livkusk. Fra det øjeblik af havde golovaen vænnet sig til med en vis vigtighed at bøje hovedet forover, glatte sine snoede, nedhængende knebelsbarter og med sit falkeblik skotte opad til den, han talte med. Og fra det øjeblik vidste golovaen, hvad så end talen var om, altid at lede den hen på den vigtige omstændighed, at han havde været zarinaens konduktør og siddet på bukken af hendes karet. Golovaen gør meget af ind imellem at anstille sig som døv, navnlig så ofte han må høre på noget, som han ikke så gerne gider høre. Golovaen er en erklæret fjende af al luksus. Han går altid i en sort svitka af hjemmegjort klæde med et kulørt uldbælte om livet, og ingen har nogensinde set ham i noget andet kostume, med undtagelse naturligvis af den tid, da han fungerede som konduktør for zarinaen på hendes rejse til Krim; for da var han iført en lyseblå kosak-zjupan. Dog – den tid lå nu allerede så langt tilbage, at der næppe nok i hele

landsbyen endnu var nogen, der kunne huske den. Zjupanen gemte han imidlertid i sin kiste under lås og lukke. Golovaen er enkemand, men har i huset en svigerinde, der besørger hans middags- og aftensmad, skurer bænkene, holder stuen ren, spinder garn for ham til skjorter, kort sagt står for hele husholdningen. Folk i byen mumler rigtignok så småt om, at denne "svigerinde" egentlig slet ikke står i noget slægtskabsforhold til ham; men hvad slig snak angår, så har vi jo allerede set, at golovaen har mange misundere og fjender, som det naturligvis er en sand lyst at udbrede bagvaskelser om ham. For øvrigt hidrører disse rygter måske til dels derfra, ar "svigerinden" altid ser skævt til, at golovaen enten går i marken, når der er en samling af fruentimmer der, eller ser indenfor hos en kosak, der har en smuk datter. Golovaen har kun ét øje; men med dette ene øje ser han så skarpt, at han endog i en temmelig lang afstand er i stand til at skelne ethvert kønt fruentimmer. Han indlader sig imidlertid aldrig med noget smukt ansigt, førend han først omhyggeligt har spejdet rundt til alle sider, om ikke muligt "svigerinden" holder øje med ham. Dog – vi har nu næsten sagt alt, hvad vi har at sige om golovaen, og den fulde Kalenik er endnu ikke engang kommet halvvejen og vedbliver endnu længe at overøse golovaen med alle de mest udsøgte skældsord, det er ham muligt at komme på.

3. Den uventede rival. Komplottet

"Nej, godtfolk! Nej min salighed om jeg gør! Det går da også alt for vidt! At I dog ikke en gang kan blive kede af den evige kommers! Gud ved, vi har måttet høre ilde nok for, hvad vi allerede har bedrevet! Nej, gå I hjem og til sengs! Det er meget fornuftigere!"

Med disse ord afviste Lesko sine lystige kammerater, der absolut ville have ham med på nye eventyr.

"Godnat, børnlil! Godnat!"

Og med hurtige skridt ilede han nu hen ad gaden. "Gud ved, om min klarøjede Hanna allerede skulle være gået til ro!" tænkte han ved sig selv, idet han gik hen imod den os allerede bekendte hytte med kirsebærtræerne udenfor. Igennem aftenens stilhed hørte han med ét en dæmpet samtale. Han standsede. Inde imellem træerne blinkede der noget hvidt ... "Hvad betyder dette her?" tænkte han, idet han listede sig nærmere og skjulte sig bag et af træerne.

I måneskinnet ikke langt fra ham stod en ung pige ... "Gud, det er jo Hanna!" Men hvem er den høje mand, der står hos hende og vender ryggen til ham? Det var forgæves, at han spejdede og spejdede; skyggen omhyllede hele figuren lige fra top til tå. Kun på en del af hans ansigt faldt månelyset; men Lesko vovede ikke at træde nærmere, da selv blot et eneste skridt endnu ville have udsat ham for den ubehagelighed at blive opdaget. Så sagte som muligt trykkede han sig derfor op til træet og besluttede ikke at vige af pletten. Den unge pige nævnede nu højlydt hans navn.

"Lesko? Lesko er jo ikke andet endnu end en grønskolling!" hviskede den høje mand med en hæs, pibende stemme. "Træffer jeg ham så sandt blot en eneste gang sammen med dig, så skal jeg lære ham noget andet, skal jeg ..."

"Da gad jeg dog nok vide, hvad det er for en fyr, der således vil "lære mig"!" sagde Lesko sagte ved sig selv og rakte hovedet endnu længere frem, for at ikke et eneste ord skulle gå tabt for ham. Men den ubekendte fortsatte samtalen så sagte, at det ikke var ham muligt at opfatte det mindste af den.

"Så du skammer dig ikke!" sagde Hanna, da han havde talt ud. "Du lyver, gør du; du fører mig blot bag lyset; du bryder dig ikke det mindste om mig, og jeg tror ikke et ord af, hvad du der står og snakker!"

"Ja, jeg ved godt," vedblev den høje mand, "at Lesko har foresnakket dig en hel del dumt tøj og sat dig fluer i hovedet –" (her forekom det med ét vor unge knøs, som om den ubekendtes stemme dog ikke var ham så aldeles ubekendt og som om han havde hørt den før et eller andet sted). "Men jeg og Lesko skal nok snakkes ved!" vedblev den ubekendte. "Han bilder sig nok ind, at jeg ikke ved noget af alle hans gavtyvestreger. Men han skal få mine næver at føle, skal han, den hundesøn!"

Ved at høre disse ord kunne Lesko ikke længere styre sin vrede. Han trådte et par skridt frem imod den ubekendte og løftede sin arm for al give ham en erindring, der rimeligvis ville være blevet så kraftig, at vor ubekendte, hvor stor og stærk han end var, dog næppe ville have kunnet holde sig på benene, da måneskinnet lige med ét faldt på hans ansigt, og Lesko – blev som forstenet ved at se, at det var hans egen fader, der stod

foran ham. Et ufrivilligt kast med hovedet og en sagte hvislen imellem tænderne var det eneste, der røbede den forbavselse, der betog ham. Ved siden af dem hørtes der i det samme en raslen; det var Hanna, der i al hast fo'r ind i sin hytte og slog døren i efter sig.

"Godnat, Hanna!" råbte en ung knøs, der havde listet sig til og nu omfavnede golovaen, men forfærdet fo'r tilbage, da hans læber traf på de stride knebelsbarter. "Godnat, min due!" råbte en anden, der imidlertid lige i det samme fo'r hovedkulds til jorden for et kraftigt slag af golovaen. "God godnat, søde Hanna!" råbte nu flere unge knøse på engang, idet de faldt ham om halsen.

"Rejs ad Helvede til, I forbandede knægte!" råbte golovaen, idet han slog fra sig og sparkede ud. "Jeg skal gi'e jer Hanna, skal jeg! I galgen hører I hjemme, I djævelspak! Jo, jeg takker: her er I kommet til den rette! Jeg skal gi'e jer Hanna, skal jeg!"

"Golovaen! Golovaen! Det er golovaen!" råbte knøsene og for nu fra hinanden til alle sider.

"Aha, så det er dig, gamle!" sagde Lesko ved sig selv, da han var kommet sig noget af sin forbavselse og stod og stirrede efter golovaen, der nu under eder og skældsord begav sig bort. "Så det er sådanne kunster, du har for! Det er dejligt, det! Og jeg, der grundede og grundede på, hvad det vel kunne betyde, at han altid anstillede sig som døv, hver gang jeg begyndte at bringe den sag på bane! Men vent bare, gamle knast! Jeg skal lære dig noget andet end at løbe til de unge pigers vinduer og lægge an på andres kærester! – Hej, karle! Hej!" råbte han derpå, vinkende ad de unge knøse, der atter havde samlet sig. "Kom hid! Kom hid! Vel rådede jeg jer nylig til at forføje jer til

ro; men nu har jeg betænkt mig, og nu er jeg rede til at gå på kommers med jer og det hele natten igennem om så skal være!"

"Det var ret! Det var ret!" udbrød en kraftig, firskåren knøs, der havde ord for at være den største spilopmager og kommersbroder i hele byen. "Jeg er aldrig rigtig i mit es, når vi ikke får os nogen ordentlige løjer. Så er det akkurat, som om der manglede mig noget, som om jeg havde mistet enten min hue eller min pibe; med ét ord – så føler jeg mig ikke rigtig som kosak."

"Er I så enige i at drille golovaen godt og grundigt i nat?"

"Golovaen!"

"Ja, golovaen. For hvad tænker han vel på! Han tror nok, at han kan regere med os, ret som om han var en hetman! Ikke nok med at han bruger os, som om vi var hans tjenestetyende: han besøger oven i købet hemmeligt vore pigebørn. Ja jeg tør næsten bande på, at der ikke er en smuk pige her i hele byen, som golovaen ikke har gjort haneben til."

"Ganske sandt! Ganske sandt!" udbrød de andre karle som med én røst.

"Er vi da måske blot noget pak, børnlil? Er vi måske ikke af lige så god familie som han? Vi er jo dog – Gud være lovet! – frie kosakker! Men lad os så også vise ham, karle, at vi er frie kosakker!"

"Ja, lad os det! Ja, lad os det!" råbte knøsene. "Men skal vi i lag med golovaen, så må vi også have fat i distriktsskriveren!"

"Ja vel, også i distriktsskriveren! Om golovaen har jeg allerede digtet en dejlig vise. Kom nu med; så skal jeg lære jer den!" vedblev Lesko, idet han gjorde nogle greb i banduraens strenge.

"Men ét endnu: vi må forklæde os for at være sikre, hvad der så end indtræffer."

"Nu munter, kosak!" udbrød den firskårne spilopmager, idet han slog benene imod hinanden og klappede i hænderne. "Det er et liv! Det er en lyst! Kommersen live! Så er det en ordentlig, som om man levede de svundne tider om igen! Så føler man sig så fri, så let om hjertet! Så er det, som om sjælen var i paradis! Hej karle! Nu muntert!"

Og hele skaren drog nu støjende hen ad gaden. Vakte af deres skrig og råb lukkede de gamle hist og her er vindue op for at se, hvad der var på færde, og korsede sig derpå med deres søvnige hænder og med udråbet: "Nu skal vi ha'e tak! Det er karlene, der er kommet på lystighed!"

4. Kommersbrødrene

Kun i én eneste hytte, der lå yderst i gaden, var der endnu lys. Det var golovaens. Han havde allerede for længe siden spist til aften og ville rimeligvis også allerede for længe siden være gået til ro, hvis han ikke havde haft besøg, nemlig af brændevinsbrænderen, der var kommet for at anlægge et brænderi for herremanden, som ejede et lille stykke jord inde imellem de frie kosakkers lodder. På ærespladsen, under selve helgenbillederne, sad gæsten, en lille tyk mand med et par små, altid smilende, øjne, i hvilke man tydeligt kunne læse den veltilfredshed, han røg af sin korte pibe med, idet han hvert øjeblik spyttede og med fingeren trykkede den til aske forvandlede tobak ned, der bestandig fløj op af den. Snart samlede hele røgskyer sig omkring ham og indhyllede ham i en blålig tåge. Man skulle næsten være blevet fristet til at tro, at det var et eller andet brænderis brede skorsten, der, ked af længere at trone op over sit tag, var kommet på det indfald at gøre visitter og nu sad lunt ved bordet i golovaens stue. Neden under hans næse stak de korte, tætte knebelsbarter frem; men de skimtedes kun så utydeligt igennem den tobakssvangre atmosfære, at de næsten snarere så ud som om de kunne være en mus, hr. brændevinsbrænderen ved et indgreb i huskattens monopol havde fanget og anbragt på sin overlæbe. Golovaen sad, som vært, blot i skjorteærmer og i vide lærredsbenklæder. Hans ørneøjne begyndte, som den nedgående sol, lidt efter lidt at tabe i glans, og hans øjenlåg blev mere og mere tilbøjelige til at falde til. For enden af bordet sad en af landsbyens desjatskier [Note 18)], der udgjorde golovaens korps. Han sad og

røg af sin pibe og havde af opmærksomhed imod værten beholdt sin svitka på.

"Nå, når tænker I så," sagde golovaen, idet han vendte sig til brændevinsbrænderen og gjorde korsets tegn foran sin gabende mund, "hvornår tænker I så at kunne få brænderiet i brug?"

"Med Guds hjælp vil vi kunne begynde endnu i dette efterår. Jeg tør næsten vædde på, at til Mariæ Forbønsdag vil hr. golovaen komme til med fødderne at beskrive tyske kringler på gaden."

Næppe havde brændevinsbrænderen fået disse ord udtalt, førend hans små øjne aldeles forsvandt, hvorimod der i deres sted udgik smileradier, om vi så må sige, næsten lige til ørene, hele hans korpus gennemrystedes af latter, og hans glade læber for et øjeblik slap den dampende pibe.

"Ja, Gud give det!" sagde golovaen, idet han fortrak ansigter til noget, der lignede et smil. "I vore dage er da, Gud være lovet, brænderierne noget i opkomst. I gamle dage derimod, på den tid da, jeg var konduktør for zarinaen på vejen til Perejaslavl, kunne salig Bezborodjko endnu ikke ..."

"Ja vel, den tid husker jeg nok! Da var der lige fra Krementchuk og til Romny ikke mere end to, siger og skriver *to*, brænderier. Nu derimod ... Men har I hørt, hvad de forbandede tyskere [Note 19)] skal have udspekuleret? Folk fortæller, at de med det allerførste ikke længere, som andre skikkelige kristenmennesker, vil brænde med brænde, men med et eller andet djævelskab af damp." Efter at have sagt disse ord gav brændevinsbrænderen sig ligesom i dybe tanker til at stirre på bordet og på sine hænder, som han havde placeret på det. "Ja,

hvad der skal komme ud af det, af bare damp, det må Gud vide og ikke jeg!"

"Ja, det er da også nogle ærkedummerhoveder, de tyskere," sagde golovaen. "De skulle ha' en god dragt prygl, skulle de, det pak! Så galt har man da endnu aldrig hørt før: at brænde ved damp! På den manér kunne man jo ikke engang føre en skefuld varm grød til munden uden at få sine læber så stegte som en grisesteg ..."

"Men, sig mig engang, min ven!" bemærkede nu svigerinden, der sad på lezjankaen med benene oppe under sig, "vil du sådan henleve hele tiden her hos os som ugift?"

"Ih, hvad skulle jeg vel med en kone? Ja, kunne det træffe sig, at det var en, der havde noget på kistebunden, så kunne det endda være, hvad det var."

"Men hvis hun nu var køn?" spurgte golovaen, idet han fæstede blikket stift på ham.

"Fanden med kønheden! Jeg var tilfreds, hun var så gammel som en heks og havde et fjæs, der sad i én rynke, når blot pungen var fuld!" Og vor brændevinsbrænders hele korpus gennemrystedes på ny af en skraldende latter.

I dette øjeblik var der noget, der puslede ved døren; den gik op, og med hatten på hovedet trådte en bonde indenfor og blev derpå med opspilet mund og ligesom i vildelse stående midt på gulvet med øjnene fæstede på loftet. Det var vor gode bekendte, Kalenik. "Nå, så er jeg da endelig hjemme!" sagde han, idet han satte sig ned på bænken ved døren, uden at skænke de tilstedeværende den allerringeste opmærksomhed. "Det var da også pokkers så lang som Djævelen, den hundesøn, vidste at gøre vejen for mig! Jeg gik og gik og kom ingen vegne! Det var,

som om en havde knækket benene på mig! Hej kone, tag min tulup der og ræk mig den! Jeg kommer ikke op på ovnen til dig i nat! Tag mig Fanden om jeg gør! Det er da også Satans, så ondt som jeg har i fødderne! Nå, giv mig den så! Den ligger der lige under helgenbillederne; men pas blot på, at du ikke vælter krukken med snustobakken! Åh nej! Bliv kuns liggende! Du er rimeligvis fuld i aften. Jeg skal nok tage den selv!" Med disse ord forsøgte Kalenik at rejse sig op; men en uovervindelig magt holdt ham fængslet til bænken.

"Nå, det kan jeg s'gu lide!" sagde golovaen. "Uden videre at trænge ind i anden mands hus og så lade ganske som om man var hjemme! Vi må se at få den fyr på døren igen enten med det gode eller med det onde!"

"Åh nej, lad ham kun sunde sig lidt herinde først!" sagde brændevinsbrænderen, idet han greb golovaen i ærmet. "Det er af den slags folk, vi skal trække vor profit; blot fuldt op af ham og hans lige, så skal vort brænderi oppe sig ordentligt, kan I tro ..."

Det var, som man ser, ingenlunde ren og skær godmodighed, der fremkaldte disse ord, og hertil kom endnu, at vor gode brændevinsbrænder, der var en del overtroisk, stod i den formening, at straks at jage et menneske på døren, der allerede havde taget plads på ens bænk, var det samme som at indbyde ulykken til huset.

"Ja, det er alderen! Det er alderen!" mumlede Kalenik, idet han lagde sig ned på bænken. "Var det endda blot fuldskab, så var det endda ikke så farligt; men det er det ikke; fuld er jeg ikke, nej, Fanden tage mig om jeg er! Hvorfor skulle jeg vel lyve? Om det så var selve golovaen, så turde jeg sige ham det lige op i

øjnene. Hvad pokker bryder jeg mig om golovaen! Gid Fanden tage ham, den hundesøn! Jeg spytter ham i ansigtet, gør jeg, den enøjede djævel! Jeg skal lære ham at overøse skikkelige folk med vand i frostvejr!"

"Ja, har man først fået svinet ind i stuen, så må man også finde sig i, at det lægger labberne på bordet," sagde golovaen og sprang i vrede op fra sin plads; men lige i det samme blev en af vinduesruderne slået i tusinde stykker, og en tung sten fløj ind i stuen og faldt ned lige for fødderne af golovaen, der med ét standsede ... "Ja, vidste jeg blot såsandt," sagde han derpå, idet han tog stenen op, "vidste jeg blot såsandt, hvem den galgenfugl er, der har kastet denne sten, så skulle jeg nok lære ham at kaste anden gang! Nej, sikke optøjer!" vedblev han, idet han beså stenen, som han drejede imellem hænderne. "Gid denne sten sad i hans hals!"

"For Guds skyld, gode ven!" afbrød brændevinsbrænderen ham blegnende. "For Guds skyld! Ønsk dog ikke sligt over nogen! Det bevare Gud jer fra, både i denne og i den anden verden!"

"Ja, kunne jeg blot få ham opdaget, den skurk! Så skulle han få en ulykke!"

"Tænk ikke sådan! Tænk ikke sådan, gode ven! I ved rimeligvis ikke, hvorledes det gik min salig svigermoder?"

"Svigermoder?"

"Ja netop, svigermoder! En aften, måske lidt tidligere end det er i aften, satte de sig til aftensbordet: min salig svigermoder, min salig svigerfader, deres karl og deres pige og en fem-seks børn. For at afkøle dem, hældte min svigermoder nogle galusjkaer Note 20) fra den store kedel over i et fad. De var alle

sultne efter arbejdet og gad derfor ikke vente til galusjkaerne blev så afkølede, at de kunne tage dem i hænderne, men tog dem op hver med en lang træpind og gav sig til at spise. Med ét træder der en person ind – hvorfra han kom og af hvad slags folk han var, det må Gud vide! – og beder, om han måtte spise med. Og hvem ville vel sige nej til et stakkels sultent menneske? Han fik altså en pind med. Men den gode mand gav sig nu til at sluge galusjkaerne omtrent som en ko sluger hø. Inden de andre endnu var blevet færdige blot med én og med deres pinde langede efter en til, var bunden af fadet allerede så glat som herremandens gulv. Min salig svigermoder fyldte det på ny. "Nu må han da vel næsten være blevet mæt," tænkte hun; "nu spiser han vel ikke stort mere." Jo, jeg takker! Nu begyndte han først for alvor, og inden et øjeblik var også det andet fad tømt! – "Så gid de da også må blive siddende i halsen på dig!" sagde min salig svigermoder ved sig selv, og lige i det samme hostede han voldsomt op og styrtede om. De løb nu til; men død var han, og død blev han. Han var kvalt."

"Ja det havde han da også ærligt fortjent, den forbandede slughals!" sagde golovaen.

"Ja, men dermed er historien ikke ude! Lige fra det øjeblik af havde min salig svigermoder hverken fred eller ro. Aldrig så snart kommer aftenen, førend også den døde indfinder sig og tager plads oppe på skorstenen med en galusjka imellem tænderne. Om dagen er alt roligt, og man mærker ikke det mindste til ham; men straks mørket falder på, sidder han allerede oppe på skorstenen ..."

"Med en galusjka mellem tænderne?"

"Ja, med en galusjka mellem tænderne."

"Ja, det var jo forunderligt nok! Jeg har for resten hørt noget lignende ..." Her standsede golovaen med ét i det. Uden for vinduerne hørte man nu de unge karle støje og trampe. I førstningen lød banduraens strenge ganske svagt, og der hørtes kun en enkelt stemme; men det varede ikke ret længe, førend grebene med ét blev langt kraftigere, et helt kor faldt ind med og som en stormvind brusede sangen:

> Karle, har I hørt så galt?
> Selv golovaen raver;
> vor énøjede golovas hoved
> er faldet rent i staver!
> Hejsa, bødker! Kom og læg
> det i tykke kobberringe!
> Brug så, bødker, hamren flink,
> at det ej igen skal springe!
> Golovaen er blind og grå,
> går i barndom, gamle knast,
> løber efter pigerne;
> ja selv os er han på nakken!
> Nu får du med os at gøre:
> se nu til, og vogt din hårpisk!
> Vogt din nakke og dit øre!

"En herlig sang, min ven!" sagde brændevinsbrænderen, idet han bøjede hovedet lidt til siden og vendte sig om imod golovaen, der stod som forstenet over en så uhørt frækhed. "En herlig sang! Blot ikke indholdet var så uforskammet og så fornærmeligt imod golovaen!" ... Her lagde han igen hænderne op på bordet med et vist sødt udtryk i sit blik og gav sig atter til at lytte til den bestandig vedblivende tordnende latter uden for

vinduerne, der ledsagedes af råbene: "Nok engang! Nok engang!" Et blot nogenlunde skarpt øje ville imidlertid øjeblikkelig have opdaget, at det ikke var af forbavselse, at golovaen så længe blev stående rolig på pletten. Eller ser man ikke tit den gamle, erfarne kat tillade musen at løbe frit omkring bag dens ryg, imens den hurtigt lægger en plan til at afskære den tilbagetoget til dens hul? Golovaens eneste øje var endnu stift fæstet på vinduet; men han havde allerede givet desjatskien et tegn og med hånden grebet om dørtaget, og lige med ét hørtes der nu skrig udenfor ... Brændevinsbrænderen, der med sine mange andre gode egenskaber også forenede en god portion nysgerrighed, fik i en hast tobakken banket ud af sin pibe og smuttede ud på gaden; men – gavtyvene var allerede fløjten. – "Nej, du skal ikke slippe mig af kløerne!" råbte golovaen, der kom slæbende med en person i en vendt sort fåreskindstulup. Brændevinsbrænderen tog lejligheden i agt og løb til for at se rolighedsforstyrreren ind i ansigtet, men fo'r i det samme forskrækket tilbage, da han fik øje på et langt skæg og et hæsligt sværtet og overmalet fjæs. "Nej, du skal ikke slippe mig af kløerne!" råbte golovaen, der nu havde nået forstuen med sin fange, som, uden at gøre ringeste modstand, ganske roligt fulgte med ham som om det var hans egen hytte, man førte ham ind i. "Karpo, åbn nu i en hast døren til kammeret!" sagde golovaen til desjatskien. "Når vi har fået ham derind, må vi hen at banke skriveren op, få desjatskierne samlet, alle gavtyvene arresteret og endnu i aften holde forhør over dem!" Desjatskien raslede nu med en lille hængelås og åbnede derpå døren til "kammeret". Men i samme øjeblik lykkedes det fangen at benytte sig af det i forstuen herskende mørke og med en

kraftanstrengelse med ét at rive sig løs. "Hvorhen, bro'erlil?" råbte golovaen og greb ham med et endnu kraftigere tag i nakken. "For Guds skyld slip! Det er mig!" lød det med en svag stemme. "Hjælper ikke! Hjælper ikke, bro'erlil! Om du så peb værre end nogen gammel kælling, ja end Djævelen selv, så skulle du dog ikke slippe!" Og med disse ord slængte han personen ind i "kammeret" med et så kraftigt stød, at den stakkels arrestant styrtede om og gav sig ynkeligt, hvorpå han selv, ledsaget af desjatskien, begav sig på vejen til skriverens hus, og med dem dampede brændevinsbrænderen afsted som om det havde været en dampvogn.

De marcherede alle tre fremad i deres egne tanker med samlet hoved; men lige idet de drejede om hjørnet ind i en mørk gyde, udstødte de alle tre på engang et lydeligt skrig, og det på grund af, at de pludselig alle tre fik et kraftigt slag for panden, og deres skrig besvaredes øjeblikkelig med tre lignende.

Golovaen spilede nu sit eneste øje op og så til sin forbavselse, at det var skriveren og to desjatskier.

"Og jeg er just på vejen til jer, hr. skriver!"

"Og jeg til jer, hr. golova!"

"Der passerer forunderlige ting i aften, hr. skriver!"

"Ja, ganske forunderlige ting, hr. golova!"

"Hvad da?"

"De unge karle må nok være blevet gale; de driver flokkevis omkring i gaderne og trakterer oven i købet jer, hr. golova, med sådanne benævnelser, at det ordentlig er en skam at tale om, og at selv en drukken moskovit ville tage i betænkning at tage dem på sin urene tunge!" (Hele denne tale ledsagede vor skindmagre skriver, der var iført et par vide stribede benklæder og en vest af

kulør som vinbærme, med i ét væk at række halsen frem og øjeblikkelig igen trække den tilbage i dens oprindelige stilling). "Jeg var netop faldet i søvn, da jeg blev vakt af disse forbandede gavtyves uanstændige sange og kommers. Jeg ville just have givet dem er alvorligt traktement, men førend jeg fik mine bukser og min vest på, havde Fanden allerede taget ved dem. Kun hovedophavsmanden var vi så heldige at få fat i. Nu synger han i arresthullet. Jeg havde haft en pokkers lyst til at se, hvad det er for en fugl; men hans ansigt var så oversmurt med sod som selve den djævels, der smeder søm til synderne."

"Men hvordan var han klædt, hr. skriver?"

"I en vendt sort tulup, hr. golova!"

"Men lyver I ikke der, hr. skriver? Eller hvad siger I, om nu netop den selvsamme gavtyv sidder her i kammeret hos mig?"

"Nej, hr. golova! I må ikke tage det fortrydeligt op; men det må være jer selv, der har set fejl."

"Lys hid! Så skal vi straks se!" Der blev bragt lys; døren blev åbnet og – vor gode golova stod som ude af sig selv af forbavselse, da han i sin arrestant genkender – sin svigerinde.

"Så gid da også pokker havde dig!" fo'r hun løs på ham. "Er du da rent fra din smule forstand? Eller var der en eneste dråbe hjerne tilbage i dit enøjede hoved, da du slængte mig ind i det mørke kammer? Det var et stort held, var det, at jeg ikke slog hovedet fordærvet på jernkrampen. Eller råbte jeg måske ikke til dig, at det var mig? Den forbandede bjørn! Griber mig uden videre i sine jernkløer og smider mig derind! Så gid da også Djævelen må slå sine kløer i dig i den anden verden!" Disse sidste ord udtalte hun først efter at være kommet ud på gaden, noget, som hun desværre havde sine gyldige grunde til.

"Ja, nu ser jeg først, at det er dig!" sagde golovaen, ligesom om han vågnede op af søvne. "Hvad siger I til det, hr. skriver? Er det ikke også noget Fandens pak?"

"Jo, ganske vist, hr. golova!"

"Er det ikke på tide nu, at vi tager alle disse gavtyve ordentligt i skole og lærer dem at passe sig selv?"

"På høje tid! På høje tid for længe siden, hr. golova!"

"Det tossede tøj har sat sig i hovedet ... Men hvad pokker! Det forekommer mig som om jeg hører min svigerindes skrig derude fra ... Det tossede tøj har sat sig i hovedet, at jeg ikke er andet end deres ligemand, en simpel og ret kosak!"

Efter disse ord begyndte golovaen at rømme sig og med en vis vigtig mine at se sig om, hvilket allerede tydeligt røbede, at det var noget særdeles vigtigt, der nu ville komme. "I året tusind ... ja, de forbandede årstal! Dem er jeg for min død ikke i stand til at huske ... nok, i det og det år kom der en ordre til vor daværende kommissær Ledatski, at han skulle udtage blandt kosakkerne den af dem alle, der var den flinkeste og mest opvakte. Ja" (og idet golovaen udtalte dette "Ja" hævede han betydningsfuldt fingeren i vejret) "den flinkeste og mest opvakte af dem alle, for at fungere som konduktør for zarinaen. Jeg blev ..."

"Ja, det er jo noget som er enhver velbekendt, hr. golova. Vi ved jo godt alle, at I var så lykkelig at vinde zarinaens nåde. Tilstå blot nu, at det er mig, der har ret, og at det derimod er jer, der tog fejl, da I sagde, at I havde grebet rolighedsforstyrreren i den vendte tulup!"

"Ja, hvad det angår med denne djævel i den vendte tulup, så fortjente han, at vi, til afskrækkelse for de andre, smedede ham

i lænker og afstraffede ham eksemplarisk! Lad dem kun engang rigtigt få at føle, hvad øvrighed har at betyde! Og af hvem anden er vel golovaen indsat end af zaren? Bagefter kan vi så tage fat på de øvrige! Jeg har ikke glemt, hvorledes de forbandede knægte jog en svineflok ind i min have, hvor den åd både min kål og mine agurker; jeg har ikke glemt, hvorledes det djævlepak nægtede at tærske mit korn; jeg har ikke glemt … Dog, vi må øjeblikkelig have undersøgt, hvad det er for en gavtyv, han i den vendte tulup."

"Ja, en forfløjen fugl er det, det er klart!" bemærkede brændevinsbrænderen, hvis kinder i løbet af hele denne samtale uafladelig var blevet ladet med røg, ret som en kanon, og hvis læber nu gav slip på den lille, korte pibe og udsprudede en hel ildfontæne. "En sådan fyr var det i grunden slet ikke så galt at have ved brænderiet for indtræffende tilfælde; men bedre endnu var det dog måske at hænge ham op i toppen af den første den bedste eg i stedet for lysekrone." Denne vittighed forekom brændevinsbrænderen så fortræffelig, at han, uden at vente på sine tilhøreres bifald, selv straks belønnede sig med en hæs latter.

I dette øjeblik standsede de uden for en lille, nærmest faldefærdig hytte. Deres nysgerrighed voksede, og alle stimlede de nu sammen omkring døren. Skriveren trak en nøgle op og gav sig til at stå og famle med den ved låsen, men til ingen nytte, da det desværre var hans kistenøgle. Utålmodigheden forøgedes mere og mere. Han stak atter hånden i lommen efter nøglen, men kunne al umage til trods ikke finde den og gav sig til at skælde ud og brumme. "Her!" råbte han endelig, idet han bøjede sig ned og fra bunden af den uhyre lomme, hans vide

stribede lærredsbenklæder var forsynede med, halede nøglen op. Ved dette ord var det som om alle vore heltes hjerter smeltede sammen i ét og som om dette uhyre hjerte bankede så voldsomt, at selve låsens klirren ikke engang var i stand til at overdøve dets lydelige slag. Døren gik nu op, og – golovaen stod der så bleg som et lig; brændevinsbrænderen løb det ordentlig koldt ned ad ryggen, og det var ikke langt fra, at hårene havde rejst sig på hans hoved; i skriverens ansigtstræk stod skræk og forfærdelse malet; desjatskierne stod som fastnaglede til pletten og var ikke i stand til atter at lukke deres vidt opspilede munde: foran dem stod – svigerinden.

Ikke mindre forstyrret end de kom hun dog snart til sig selv igen og gjorde en bevægelse fremad som for at træde ud til dem. "Stå!" råbte golovaen med tordenstemme og slog døren i for hende. "Børnlille!" vedblev han derpå. "Det er Djævelen i egen person. Ild hid! Ild hid i en fart! Det får ikke hjælpe, at hytten tilhører det offentlige! Stik ild på den! Stik ild på den, at der ikke bliver en stump tilbage her på Jorden af Djævelens ben!"

Den arme svigerinde udstødte et forfærdelsesskrig, da hun inden for døren hørte denne truende befaling.

"Hvad tænker I på, børnlille!" sagde brændevinsbrænderen. "I er da vel aldrig gået fra forstanden, at I ikke skulle vide, at i simpel ild brænder ingen heks! Kun ild af en tobakspibe kan bide på sådanne afskum. Vent blot et øjeblik; så skal jeg nok besørge det hele."

Med disse ord bankede han noget brændende aske ud af sin pibe i en dynge halm og gav sig til at puste på den. Dødsangst bemægtigede sig nu den ulykkelige svigerinde, og hun gav sig

til lydeligt at bønfalde og besværge dem om at afstå fra deres forsæt.

"Giv jer dog tid, mine venner! Giv jer dog tid! Hvorfor udsætte sig for at betynge sin samvittighed med en synd! Det er jo dog muligt, at det ikke er Djævelen!" sagde distriktsskriveren. "Hvis nu f.eks. den person, der sidder derinde, er villig til at gøre korsets tegn på sig; så er det jo dog et sikkert bevis på, at det ikke kan være Djævelen."

Dette forslag blev modtaget. "Du djævel der inde!" råbte nu distriktsskriveren, idet han satte læberne til en sprække i døren. "Rør dig blot ikke af stedet; så skal vi lukke døren op for dig."

Døren blev nu lukket op.

"Kors dig!" sagde derpå golovaen, idet han ængsteligt så sig om til alle sider ligesom for at udsøge sig et sikkert tilflugtssted for det tilfælde, at en retirade skulle blive nødvendig.

Svigerinden gjorde korsets tegn.

"Det var en herlig djævel den! Det er jo jeres svigerinde!"

"Hvad for onde magter har dog også spærret jer inde i det hul, bedste veninde?"

Og svigerinden gav sig nu hulkende til at fortælle, hvorledes de unge karle havde trukket hende ud på gaden, trods al hendes modstand slæbt hende afsted, igennem det brede vindue sat hende ind i hytten og slået skodderne for. Distriktsskriveren så derpå straks nøjere efter og ganske rigtigt: de brede skodder havde været revet ud og var derpå atter satte for, kun foroven slået til med en tværstang af træ.

"Jo, jeg skal lære dig, din enøjede satan!" råbte hun derpå, idet hun gjorde nogle skridt fremad imod golovaen, der retirerede tilbage, bestandig med øjet skarpt fæstet på hende og

iagttagende enhver af hendes bevægelser. "Nu gennemskuer jeg grant dine anslag. Du glædede dig ret over denne lejlighed til at blive af med mig, for at du desto friere kunne drive din spas med de unge piger, når der ingen var til at passe på dig, din gamle knast! Du bilder dig måske ind, at jeg ikke ved, hvad det var, du i går snakkede med Hanne om? Jo vist, fa'erlil! Nej, jeg ved det hele. Jeg lader mig ikke så let tage ved næsen og mindst af sådan et dummerhoved som du. Jeg har tålt det længe, men nu går det for vidt ..."

Med disse ord holdt hun ham sin knyttede næve for ansigtet og ilede derpå hurtigt bort fra vor stakkels, næsten som forstenede golova.

"Nej, det bliver nok alvor det!" tænkte han ved sig selv, idet han kløede sig dygtigt i hovedet.

"Her har vi fyren!" råbte i det samme nogle desjatskier, der kom slæbende med en arrestant.

"Hvem? Hvem har I? " spurgte golovaen.

"Ih, fyren i den vendte tulup!"

"Hid med ham da!" råbte golovaen og tog et dygtigt tag i arrestanten. "Hvad for noget?" vedblev han derpå. "Er I da rent gået fra forstanden: det er jo den fulde Kalenik!"

"For en ulykke da også! Ja, da havde vi ham for et øjeblik siden i hænderne, hr. golova!" svarede desjatskierne. "Da vi så kom i gaden der henne, gav de forbandede knøse sig rigtignok til at stimle sammen omkring os og danse og rykke i ham og søge at rive ham fra os; men hvorledes det få er gået til, at vi har fået fat i denne ravn her i stedet for ham, det må Gud vide og ikke vi!"

"I mit eget og i hele forstanderskabets navn," sagde golovaen, "giver jeg herved befaling til øjeblikkelig at gribe den røver og enhver, der antræffes på gaden, og straks bringe dem til mig for at forhøres!"

"Men, med Deres tilladelse, hr. golova!" udbrød nogle af de omstående med et dybt buk. "I skulle blot selv have set de rædsomme fjæs, de har givet sig! Gud lade os aldrig blive salige, om vi nogensinde i vore levedage har set slige skræmsler før! Og hvem indestår os vel for, hr. golova, at de ikke kunne jage et skikkeligt menneske en sådan skræk i blodet, at der iblandt alle egnens kloge koner måske ikke findes en eneste, der vil kunne give ham hans gode helbred igen!"

"Ja jeg skal kurere jer, skal jeg! Hvad for noget? Så I vil ikke lystre? I er måske selv i ledtog med dem? I fordrister jer til at sætte jer op imod jeres øvrighed? Hvad tanker I på, I røverpak! ... Jeg skal melde jer til kommissæren, skal jeg! På minutten, hører I, på minutten! Afsted, og det så hurtigt som en fugl! Ellers skal I få med mig at bestille!"

Og alle løb de derpå til forskellige sider.

5. Den druknede

Aldeles ubekymret og uden at bryde sig det mindste om de udsendte patruljer vandrede ophavsmanden til al denne forstyrrelse ganske langsomt hen imod søen og det gamle hus. Jeg behøver formodentlig ikke at tilføje, at det var Lesko. Hans sorte tulup havde han knappet op; han gik med huen i hånden, og sveden haglede ham ned ad ansigtet. Mørk og majestætisk stod ahornlunden foran ham ansigt til ansigt med månen. Den rolige, spejlklare sø påviftede vor trætte vandrer sin friskhed og indbød ham til at hvile sig på dens bred. Alt var tyst og stille; kun inde fra skovens dybder hørtes nattergalens triller. En uimodståelig søvnighed kom pludselig over ham; hans trætte lemmer begyndte med ét at svigte ham; hans hoved sank ned på brystet ...

"Nej! Nej! Det går ikke an, at jeg falder i søvn her!" sagde han ved sig selv, idet han sprang op og gned sig i øjnene. – Natten forekom ham endnu dejligere end før. En vidunderlig, fortryllende glans blandede sig med måneskinnet. Han havde aldrig før set noget lignende. En sølvertåge sænkede sig ned over omgivelserne. Duften fra urterne og de blomstrende æbletræer gød sig ud over jorden. Hensunken i tanker stirrede han ned i søens rolige, spejlklare vande: klart og strålende, ret som i en vis blændende majestæt, viste det gamle hus sig omvendt i dem. I stedet for de mørke skodder så man nu blinkende glasvinduer og døre. Igennem de klare ruder strålede et gyldent skær. Med ét forekom det ham, som om et vindue åbnedes. Han holdt sit åndedræt tilbage og vedblev ubevægelig at stirre ned i søen. Det forekom ham nu, som om han selv stod

nede i dybet og derfra så, at først en hvid albue kom til syne i vinduet og at derpå et dejligt lille ansigt med et par strålende, igennem en tæt fylde af sorte lokker funklende, øjne støttede sig på den og så ud af det. Han stirrer på hende; hun nikker let med hovedet, vinker ad ham, smiler til ham ... Hans hjerte begyndte heftigt at banke ... Vandene sitrede, og vinduet lukkedes igen. Han gik nu sagte op fra søen og kastede et blik på huset: de mørke vinduesskodder var lukket op; de klare glasruder blinkede i måneskinnet. – "Der ser man dog, hvor lidt man kan stole på folks snak," tænkte han ved sig selv. "Huset står jo der næsten som nyt, i så livlige farver som om det var malet den dag i dag. Der må vist bo nogen der!" Og tavs trådte han nu nærmere; men i huset var alt ganske tyst og stille. Klangfuldt og melodisk genlød nattergalens trylleriske toner, og da de endelig døde hen ligesom i smægten og vellyst, hørtes kun fårekyllingens piben eller sumpfuglens skrig, idet den jog sit glatte næb ned i det brede vandspejl; og det var som om en vis himmelsk ro og salig lyst fyldte Leskos hele sjæl. Han stemte banduraen og spillede og sang:

Oh, du måne! Oh du månelil!
Glans foruden lige!
Oh, skuer smilende på huset hist,
på den skønne pige!

Sagte åbnedes nu vinduet, og det samme lille ansigt, hvis træk han havde set spejle sig i søens vande, så ud af det og lyttede med spændt opmærksomhed til sangen. De lange øjenhår var halvt sænkede ned over øjnene. Hun var så bleg som et lig, som månens skin, men så dejlig, så vidunderlig dejlig. Hun Lesko sitrede. "Oh, syng en sang for mig, unge kosak!"

hviskede hun, idet hun bøjede sit hoved lidt til siden og trykkede øjenlågene med de lange øjenhår ganske i.

"Ja, hvilken sang vil du, at jeg skal synge for dig, skøn jomfru?"

Tårerne trillede ned over hendes blege kinder.

"Yngling!" sagde hun i en tone, hvori der lå noget uforklarligt rørende. "Yngling! Find mig min stedmoder! Så skal jeg intet spare på dig. Så skal jeg belønne dig kongeligt! Jeg har silkebroderede armbånd, koraller, ørenringe. Jeg skal skænke dig et perlesmykket bælte. Jeg har guld ... Yngling, find mig min stedmoder! Hun er en frygtelig heks. Jeg havde ikke et øjeblik ro for hende, da jeg levede på Guds grønne jord. Hun pinte mig og satte mig til at slide og slæbe som en simpel tjenestepige. Betragt blot engang mit ansigt: hun har ved sine djævelske kunster forjaget al rødmen fra mine kinder. Betragt engang min hvide hals: de går aldrig af, disse blå pletter af hendes jernkløer. Betragt engang mine hvide fødder: de har gået meget og det ikke blot på tæpper; nej på det brændende sand, på den fugtige jord, på stikkende torne har de vandret. Og mine øjne ... Betragt engang mine øjne: de er ikke i stand til at se for bare gråd ... Oh, find mig hende, yngling! Find mig min stedmoder!"

Ved disse sidste ord hævede hun stemmen mere og mere, men standsede så med ét. Tårestrømme vædede hendes blege kinder. En uhyre smertelig, nedtrykkende følelse, en blanding af sorg og af dyb medlidenhed bemægtigede sig ynglingen.

"Ja, jeg er rede til at gøre alt for dig, skøn jomfru!" sagde han i dyb bevægelse; "men hvorledes skal jeg bære mig ad, og hvor skal jeg finde hende?"

"Der henne! Der henne!" sagde hun hurtigt. "Der henne på bredden leger hun med i mine terners kor og varmer sig i månens skin. Men hun er underfundig og listig. Hun har påtaget sig en druknets skikkelse; men jeg ved, jeg kan høre, at hun er der. Hendes nærhed piner mig, tynger som en sten på mig og forhindrer mig i at svømme der så let og fri som fisken. Jeg synker bestandig, jeg går til bunds som en sten. Oh yngling, find mig hende!"

Lesko kastede et blik på bredden. I den fine sølvertåge svævede de unge piger frem og tilbage i liljehvide gevandter og så lette som skygger. Guldørenringe, halsbånd og dukater strålede fra deres hvide hals; men de var så blege, så blege, deres skikkelser var ligesom udmejslede af gennemsigtigt skystof, og det var som om månens sølverstråler skinnede igennem dem. Koret kom nu, under legen, med ét nærmere hen til ham, og han kunne høre deres stemmer. "Lad os lege ravn! Oh, lad os lege ravn!" lød det som med én røst, men dog så svagt, så svagt som en sagte aftenluftnings suk igennem sivene ved bredden. "Ja, men hvem skal være ravn?" De kastede nu lod, og en ung pige dansede frem af klyngen. Lesko stirrede stift på hende, men kunne ikke opdage den allerringeste forskel fra de andre, hverken i hendes træk eller i hendes dragt. Kun var det tydeligt nok at mærke, at det kun var med ulyst at hun spillede denne rolle. Klyngen opløste sig nu i en lang kæde og flygtede i al hast for den snu fjendes angreb. "Nej, nej, jeg vil ikke være ravn længere!" sagde den unge pige, ganske forkommen og mat. "Det skærer mig i hjertet at skulle berøve en stakkels moder hendes små unger!" –

"Nej, du er ikke heksen!" tænkte Lesko ved sig selv.

"Ja, hvem skal så være ravn?"

De unge piger samlede sig nu atter i klynge og kastede igen lod.

"Så, jeg skal være ravnen!" udbrød en midt i klyngen. Lesko betragtede nøje hendes træk. Hurtig og dristig forfulgte hun kæden og fo'r til alle sider for at gribe sit bytte. Med ét bemærkede Lesko, at hendes skikkelse ikke var så strålende og gennemsigtig som de andres, og at der viste sig et sort punkt i den. I det samme hørtes der et skrig: det var ravnen, der havde kastet sig over en af de unge piger i kæden og grebet hende, og det forekom Lesko som om der pludselig voksede kløer frem på hendes hænder og som om en djævelsk ondskab lyste i hendes blik. "Der er hun! Der er heksen!" udbrød han, idet han pegede på hende med fingeren og derpå vendte sig om for at gå. Den skønne jomfru smilede, og de unge piger styrtede med et skrig over heksen, greb hende og førte hende bort.

"Hvad skal jeg belønne dig med, yngling? Jeg ved, at guld behøver du ikke. Men – du elsker Hanna, og din strenge fader nægter dig sin tilladelse til at ægte hende. Tag denne skrivelse og bring ham den, så vil han ikke nægte dig den længere ...!" Hun rakte sin lille hvide hånd hen imod ham, og en ganske vidunderlig glans strålede fra hendes ansigt ... Med en ubetvingelig sitren og heftig hjertebanken tog han brevet og – vågnede.

6. Opvågningen

"Det må dog vist have været en drøm!" sagde Lesko ved sig selv, idet han rejste sig op fra den lille høj. "Og dog – alt stod så lyslevende for mig, som om jeg var fuldvågen! ... Vidunderligt! Ganske vidunderligt!" vedblev han, idet han så sig om.

Månen stod lige over hans hoved, hvoraf han sluttede, at det var midnat; alt omkring ham var ganske tyst og stille; en kølig luftning påviftede ham fra søen; deroppe stod melankolsk det gamle hus med de tillukkede vinduesskodder; mosset og ukrudtet viste, at det i lang tid måtte have været ubeboet. Netop i det samme åbnede han sin hånd, der, så længe hans søvn varede, krampagtigt havde været knuget sammen, og udbrød i et udråb af forbavselse, da han mærkede, at han holdt en skrivelse i den. "Oh, gid jeg kunne læse!" tænkte han ved sig selv, idet han stod og vendte og drejede den på alle kanter. I dette samme øjeblik hørte han stemmer og støj bag ved sig.

"Nu rask, og grib ham blot! Hvad er I bange for? Vi er jo ti mod én. Jeg står inde for, at det er et menneske og ingen djævel!" Det var golovaen, der henvendte disse ord til sine ledsagere, og Lesko følte sig i det samme grebet af flere hænder på engang, af hvilke nogle ordentlig rystede af skræk.

"Kast nu, bro'erlil, din væmmelige maske! Du har nu længe nok jaget skræk i folk med den!" sagde golovaen til ham, idet han greb ham i kraven med sitrende hånd og stirrede stift på ham. "Hvad for noget! Lesko! Min søn!" udbrød han derpå, idet han atter gav slip og forbavset trådte et par skridt tilbage. "Så det er dig, din hundesøn! Ja, her må da også Djævelen være med i spillet! Jeg grubler og grubler og kan ikke få i mit hoved, hvad

det er for en gavtyv, for en djævel i vendt tulup, der tør fordriste sig til at gøre alle disse optøjer; og så viser det sig nu, at det er ingen anden end dig, golovaens egen søn, der vover at trodse din fader lige op i øjnene, anstifte komplotter og digte gemene sange! ... Hæ, hæ, hæ, Lesko! Hvad ligner det! Det er nok ryggen, der klør på dig, fa'erlil! Bind ham!"

"Stop lidt, fader! Jeg har ordre til at levere dig denne skrivelse her," sagde Lesko.

"Skrivelse! Rejs ad Helvede til med din skrivelse! Bind ham blot!"

"Jamen, med jeres tilladelse, hr. golova!" sagde distriktsskriveren, der havde åbnet skrivelsen.

"Det er kommissærens hånd."

"Kommissærens?"

"Kommissærens?" gentog desjatskierne mekanisk.

"Kommissærens? Vidunderligt! Gådefuldere og gådefuldere!" tænkte Lesko ved sig selv.

"Læs! Læs!" sagde golovaen. "Hvad skriver da kommissæren?"

"Ja, lad os få at høre, hvad kommissæren skriver!" sagde brændevinsbrænderen med piben imellem tenderne og i færd med at slå ild.

Skriveren rømmede sig og gav sig derpå til at læse:

> "Ordre til golovaen Jestukh Makogonenko. Da det er kommet mig for øre, at du, i stedet for at inddrive de for længst forfaldne restancer og opretholde orden i byen, skaber dig som om du var tosset, du gamle nar, og tillader dig uanstændig opførsel ..."

"Hvad for noget! Hvad for noget?" afbrød golovaen ham, "Gud hjælpe mig, om jeg har hørt et eneste ord af det."

Skriveren begyndte derpå igen:

> "Ordre til golovaen Jestukh Makogonenko. Da det er kommet mig for øre, at ..."

"Godt! Godt! Det er det samme!" udbrød golovaen. "Vel hørte jeg ikke, hvad det var, men så meget ved jeg i alt fald, at det ikke er hovedet, det gælder. Læs kun videre!"

> "Så befaler jeg dig herved, at du for det første ufortøvet gifter din søn Lesko Makogonenko med kosakpigen Hanna Petrytchenko der af byen, for det andet reparerer broen over landevejen og for det tredje ikke uden mit vidende leverer heste af byen til dhrr. junkere af landretten, ikke engang om de kom direkte fra ministeriet. Og såfremt jeg ved min ankomst skulle finde, at denne min ordre ikke er blevet efterkommet, så gør jeg dig alene ansvarlig for følgerne.
>
> *Kozjma Derkasj-*
> *Drisjpanovski,*
> afskediget løjtnant,
> kommissær."

"Nej, se, se!" sagde golovaen med opspilet mund. "Vil man blot høre! Alt skal gå ud over golovaen, og han har blot at lystre! Uvægerligen at lystre! Nej, nej! – Nu vel!" vedblev han, idet han henvendte sig til Lesko, "ifølge kommissærens ordre skal jeg, skønt jeg rigtignok ikke begriber, hvorledes denne sag er

kommet ham for øre, lade dig få pigen; kun skal du først få min nagajka at føle. Du kender den vel nok, den der hænger derinde på væggen ved lige under helgenbillederne? I morgen den dag skal jeg sætte en ny snert i den ... Hvor har du fået den skrivelse fra?"

På trods af den forvirring, som Lesko befandt sig i på grund af den så aldeles uventede vending, hans sag med ét havde taget, havde han dog omløb nok i hovedet til at opdigte et svar og skjule sagens rette sammenhæng. "Da jeg i går aftes gik mig en tur uden for byen, traf jeg netop kommissæren, lige som han var sprunget ud af sin britchka. Da han fik at vide, at jeg havde hjemme her i byen, leverede han mig denne skrivelse og befalede mig desuden mundtligt at sige dig, at han på tilbagevejen ville tage ind til dig og spise til middag."

"Så det sagde han?"

"Ja!"

"Hører I?" sagde golovaen, idet han med en vigtig mine henvendte sig til sine ledsagere: "Hører I, at kommissæren i egen person vil spise til middag her hos os, det vil sige hos mig!" Her hævede golovaen atter fingeren i vejret og bragte hovedet i samme stilling som om han lyttede efter noget. "Kommissæren, hører I? Kommissæren indtager sin middagsmad hos mig! Hvad mener I, hr. skriver, og du, ven? Ingen ringe ære! Hm?"

"Nej, så længe jeg kan erindre," sagde skriveren, "har ikke en eneste af vore golovaer haft kommissæren hos sig til middag."

"Ja, golova og golova er også to ting!" bemærkede golovaen med et veltilfreds smil. Hans mund fortrak sig, og en slags hul, hæs latter, der snarere lignede lyden af en fjern torden, lød fra hans læber. "Hvad mener I, hr. skriver: skulle det ikke i

anledning af en så fornem gæsts komme være rettest at udstede ordre til, at der af hver hytte leveres enten en kylling eller deslige ... He?"

"Ganske vist, hr. golova! Ganske vist!"

"Og når skal så brylluppet stå, fader?" spurgte Lesko.

"Brylluppet? Som om jeg skulle gøre brylluppet! ... Nuvel, i anledning af så fornem en gæsts ankomst, så kan jo popen vie jer i morgen! Men det er pokker ikke for *jeres* skyld, men for at kommissæren kan se, hvad det vil sige at udføre en ordre punktligt! Nu, børnlille, nu til sengs! Begiv jer nu hver til sit! ... Det i dag forefaldne tilbagekalder i min erindring den tid, da jeg ..." Ved disse ord bøjede golovaen atter med en vigtig mine hovedet forover og skottede med et betydningsfuldt blik opad.

"Nu skal vi ha' tak! Nu skal golovaen til at fortælle om den tid, da han var konduktør hos zarinaen!" sagde Lesko, og inderligt glad og fornøjet ilede han derpå med hurtige skridt hen til den af velbekendte hytte med kirsebærtræerne udenfor. "Gud optage dig i sit himmelske rige, fromme og skønne jomfru!" bad han ved sig selv. "Gid du i hin verden evig må smile i de hellige engles selskab! For intet menneske vil jeg nogensinde åbenbare, hvad der er sket i denne nat undtagen for dig alene, min Halju! Du er også den eneste, der vil tro det og i forening med mig opsende dine bønner for den stakkels druknede jomfrus sjæls frelse!" Han nærmede sig nu til hytten. Vinduet stod åbent. Månen skinnede ind ad det, og dens stråler faldt på den sovende Hanna, der sad derinde. Hovedet havde hun støttet på hånden; hendes kinder glødede; hendes læber bevægede sig og stammede utydeligt hans navn. "Sov sødt, min due! Og drøm om alt det bedste, verden ejer! Og dog vil selv det ikke være

noget imod din opvågnen!" Derpå gjorde han korsets tegn over hende, lukkede sagte vinduet i og begav sig bort. Nogle minutter efter sov allerede hver en sjæl i landsbyen; kun månen alene sejlede lige så strålende og vidunderlig dejlig igennem den vellystfulde ukrainske himmels umålelige dybder; kun i højderne åndede alt den samme pragt og højtidelighed, og natten, den majestætiske nat, strålede i hele sin glans; kun jorden lå der, lige så skøn i vidunderlig sølverglans; men intet menneskeligt væsen berusedes nu længere ved dette syn; alt hvilede nu i søvnens arme. Kun af og til afbrødes tavsheden af hundenes gøen, og den drukne Kalenik famlede endnu længe om på landsbyens stille gader og ledte efter sin hytte.

Den forsvundne skrivelse

En virkelig begivenhed, fortalt af kantoren ved kirken i * * *.

I vil så gerne have, al jeg igen skal fortælle jer noget om min bedstefader? – Nu vel da, siden jeg kan glæde jer så meget med det! Ja, fortiden! Fortiden! Hvilken fryd, hvilken lyst er det ikke at høre om det, der langt, langt tilbage i tiden er sket her i verden! Og er det så tilmed noget, hvori ens egen familie, ens bedstefader eller oldefader har taget del, nå, så er da også glæden fuldkommen! Ja, gid jeg få et anfald af hoste på den hellige Varvaras fest, om det så ikke er én ret som om man enten kunne hensætte sig i sine forfædres sjæl eller ens forfædres sjæle leve op igen i én selv! ... Ja, de pigebørn og de knøse, det er mig ligefrem en sand lyst og glæde! Aldrig så snart får de øje på mig, førend det også straks lyder fra alle sider: "Foma Grigorjevitch! Foma Grigorjevitch! Nå da? Nå da? Nu får vi da en historie, en rigtig rædsom historie! Ikke sandt? Nu straks?" ... Tara ta ta, ta ta ta, og så går det i én guddommelighed! ... Ja fortælle, det er jo det mindste af det; det kan man jo sagtens; når så blot ikke efterveerne kom om natten, når de er kommet til sengs!

Men så kommer det; så ligger hver og en og skælver under sin dyne, som om feberen var kommet over dem, og gemte så gerne sit hoved i sin tulup.

Blot en rotte så kradser på en gryde, så er det sådan et stakkels pigebarn straks som om pokker var løs; så går hun rent

fra det af bare skræk og befaler sin sjæl Gud i vold. Men når så morgenen kommer, så er det som om slet intet var passeret, så overhænger de en igen om at fortælle en ny historie, en rigtig skrækkelig historie.

Nu vel da! Hvad skal jeg så nu fortælle jer? Der vil ikke just lige falde mig noget ind! Men vent! ... Så vil jeg da fortælle jer om, hvorledes heksene engang legede "nar" med min salig bedstefader. Kun siger jeg jer med forord – for at I ikke skal gå rent fra sans og samling – at det er en skrækkelig historie, så skrækkelig, at det næsten ordentlig er en samvittighedssag at fortælle den.

Først må jeg nu sige jer, at min salig bedstefader for sin tid stod langt over de simple kosakker. Ikke nok med at han kunne skrive: nej, han vidste både, hvor han skulle bruge store og små bogstaver. Om søndagen kunne han i kirken oplæse evangeliet således, at selv nu ingen præst skal gøre ham det efter. Men nu ved I selv, at man, såfremt man på hans tid ville have samlet alle vellærde personer i hele Baturin sammen, næppe nok ville have kunnet opdrive en nævefuld, endsige en huefuld. Det var da så heller intet under, at enhver, der mødte ham, hilste ham med største ærbødighed.

Engang nu skulle hetmanen i en eller anden anledning have en skrivelse besørget til zarinaen. Den daværende korpsskriver – pokker tage mig om jeg nu kan huske hans navn! – Viskreak, Motuzotch, Goloputchek eller deslige ... nok, et ganske forunderligt navn – lod min bedstefader kalde og sagde ham, at hetmanen havde givet ordre til, at han som kurer skulle overbringe zarinaen en skrivelse. Min salig bedstefader holdt ikke af lange forberedelser. Han syede skrivelsen ind i sin hue,

førte sin hest frem, kyssede sin kone og sine to smågrise, som han kaldte dem, og af hvilke den ene var Deres ærbødige tjener her, og sprængte derpå afsted, så der stod en hel støvsky efter ham. Inden hanen endnu havde galet fjerde gang næste dags morgen, var min salig bedstefader allerede i Konotop. Her var der netop marked og gaderne derfor så overfyldte, at det ordentlig sortnede for hans øjne. Men da det var så tidligt, sov de endnu alle, og det på den bare jord. Ved siden af en ko så man en svirebroder med en næse så rød som en dompap; lidt derfra sad en sælgekone og snorkede ved siden af sine fyrsten, sit indigo, sine hagl og sine kringler; under en telaga lå en sigøjner, ovenpå et las fisk en tchumak, og på selve stenbroen strakte sig en skægget moskovit ved siden af sine bælter og handsker … nok, der var folk af alle mulige sorter, som tilfældet jo er på et marked. Min salig bedstefader holdt lidt for at tage det hele noget nærmere i øjesyn. I teltene begyndte der nu lidt efter lidt at blive liv: jødefruentimmer klingrede med flasker; røgen hvirvlede op, så hist og så her, og duften af brasende lækkerbiskener udbredte sig over hele markedet. Min salig bedstefader huskede nu med ét på, at han hverken havde fyrstål eller tobak hos sig og besluttede derfor at se sig noget om på markedet. Han var næppe nok kommet en snes skridt, førend han træffer på – en zaporog, en rigtig sviregast, hvad hans ansigt også straks viste. Han var iført et par vide, ildrøde benklæder og en blå zjupan; om livet havde han et lyst kulørt bælte, og ved hans side hang hans sabel og hans pibe med en messingkæde, der gik ham næsten lige ned til hælene – nok, en ægte zaporog i et og alt. Han standser, retter sig, drejer på sine

lange knebelsbarter, klirrer med sine sinker og – giver sig så til at danse.

Og hvor han kunne danse! Hans fødder gik rundt så hurtigt som et rokkehjul; som hvirvelvinden greb han med hånden i alle banduraens strenge, satte så næven i siden og dansede kosakdansen, og dertil sang han, så det var en sand lyst at høre.

Der var således gået nogen tid, og vor kurer kunne ingen flere zaporoger opdage. Da man således tilfældigvis var truffet på hinanden, tog det ene ord det andet, og bekendtskabet var, som det plejer at gå, hurtigt stiftet. De sad nu snart så dybt i en sladder, at min salig bedstefader nær rent havde glemt at drage videre. Og så drak de dertil så tæt, som om det kunne været ved et bryllup lige før den store faste. Til sidst blev de da endelig kede af længere at sidde og svire og kaste deres penge bort og besluttede at se sig om på markedet, så meget hellere som et marked jo ikke varer evigt. De blev desuden enige om, stadig at holde sig sammen og under ingen omstændigheder at skilles ad. Det var allerede næsten aften da de red ud. Solen var netop gået ned; hist og her i horisonten glødede i dens sted ildrøde striber, og de spættede enge og marker lå foran dem ret som om det kunne været de sortbrynede unge koners stads-plakhtaer. Vor zaporog var ret kommet i snakkehjørnet. Min salig bedstefader og endnu en kosak, der havde sluttet sig til dem, var allerede ikke langt fra at tro, at Djævelen var faret i ham. Og så var hans fortællinger så grinagtige, at min salig bedstefader flere gange måtte tage sig i siden og var nær ved at briste af latter. Over sletten blev det imidlertid stadig mørkere og mørkere, og fortællingerne blev efterhånden mere og mere

usammenhængende, indtil vor fortæller endelig ganske forstummede og fo'r sammen ved den mindste lyd.

"Æhæ, landsmand! Er det virkelig din mening at tælle uglerne? Du sad nok hellere hjemme lunt inden døre?"

"Ja, jeg vil ingen hemmeligheder have for jer," svarede han, idet han med ét vendte sig om imod dem og stift fæstede sit blik på dem. "Jeg må da sige jer, at min sjæl allerede for lang tid siden er solgt til Djævelen!"

"Det var da også en nyhed, den! Som om der fandtes nogen, der ikke en eller anden gang var kommet i med onde magter! I sådan et tilfælde er der ikke andet der hjælper end en dygtig svir!"

"Ja, børnlille! Det skulle jeg visselig ikke være den sidste til, såfremt ikke netop terminen er udløbet i nat! – Derfor, brødre!" vedblev han, idet han greb deres hænder, "derfor, brødre! lov mig, at I ikke vil forlade mig, og at I, blot for denne ene nat, ikke vil lukke et øje! Og jeg skal aldrig i evighed glemme jer det!"

Nå, hvem ville vel nægte at stå et menneske bi i en sådan nød? Min salig bedstefader erklærede straks rent ud, at han hellere ville miste sin hårpisk, om så skulle være, end at tillade Djævelen at komme en kristensjæl nær med sin hundesnude. –

Vore kosakker ville måske have fortsat deres ridt endnu længere, hvis ikke hele himlen nu var blevet så overtrukken, som om den havde fået et sort slør for, og hvis det ikke rundt omkring var blevet så mørkt som under en fåreskinds tulup. Kun ude i det fjerne blinkede der et lille lys, og hestene, der kunne lugte den nære stald, sprængte afsted med spidsede øren og funklende øjne. Det syntes, som om lyset kom dem i møde, og det varede ikke ret længe, førend vore kosakker nåede en

forfalden kro. På den tid var kroerne langt fra, hvad de er nu. Man kunne næppe vende sig i dem, endsige danse en gorlitsa eller en gopak; ja man kunne ikke engang så meget som få en plads til at ligge på, når brændevinen begyndte at stige én til hovedet og fødderne at beskrive cirkler. Gårdspladsen var aldeles optaget af tchumakkernes vogne, og i stalden, i forstuen, over alt lå der folk og strakte sig og snorkede som katte. Værten sad ganske alene ved sin kaganets og indskar i sin karvestok antallet på de pægle og halvpægle, som tchumakkerne havde fået til livs. Efter at have bestilt brændevin til tre personer, begav min salig bedstefader sig ned i vognskuret, hvor de lagde sig alle tre side om side. Det varede imidlertid ikke ret lange førend han mærkede, at hans kammerater allerede var faldet i en dyb søvn. Han vækkede nu kosakken, der lå ved siden af ham, og mindede ham om det løfte, de havde givet deres kammerat.

Kosakken rejste sig halvt op, gned sig i øjnene og faldt derpå straks i søvn igen. Der var således intet andet for end at våge alene. For at holde søvnen borte gav min salig bedstefader sig nu til at undersøge vognene og se til hestene. Derpå tændte han sin pibe, begav sig igen tilbage og satte sig ved siden af sine sovende kammerater. Alt var så tyst og stille, at man ville have kunnet høre en flues flugt.

Med ét forekom det ham, som om han så et par horn stikke frem fra det nærmeststående læs. Hans øjne var imidlertid nu så nær ved at falde i, at han var nødt til hvert øjeblik at gnide dem med bagen af sin hånd og vaske dem med den tilbageværende brændevin. Men aldrig så snart så han igen rigtig klart med dem, førend alt også var forsvundet.

Det varede imidlertid ikke ret længe, førend det atter viste sig. Min salig bedstefader spilede nu øjnene op, det bedste han kunne; men den forbandede søvnighed gjorde, at alt viste sig i en tåge for ham. Hans hænder sank; hans hoved sænkede sig ned på brystet, og der kom med ét så dyb en søvn over ham, at han faldt om på jorden så tung som en sten. Han sov meget længe og kom først på benene igen, da solen allerede beskinnede hans ragede hoved. Efter at have strakt sig et par gange og kløet sig i nakken, bemærkede han nu først, at der ikke var nær så mange vogne som aftenen i forvejen. Tchumakkerne måtte således være taget afsted i dagbrækningen. Han så sig nu om efter sine egne folk; kosakken sov endnu, og zaporogen – var borte.

Han spurgte sig nu for; men der var ingen der vidste mindste besked om ham. Kun hans svitka lå endnu på det sted, hvor han havde ligget. Min salig bedstefader begyndte nu at blive forskrækket og ilde til mode. Han gik ud for at se efter, hvorledes det stod sig med hestene: hans og zaporogens – var borte. Hvad kunne dette vel betyde? Sæt endog, at Djævlen havde hentet zaporogen; hvem skulle da have taget hestene? Efter nøje at have overvejet alt, kom min salig bedstefader endelig til den slutning, at Djævelen rimeligvis måtte være ankommet til fods, og at han, da Helvede jo er temmelig langt borte, havde stjålet hans hest. Det skar ham nu ret i hjertet, at han ikke havde holdt sit givne løfte.

"Godt!" tænkte han ved sig selv. "Her er jo intet videre at gøre ved det, og jeg må nu fortsætte min vej til fods! Hvem ved, om jeg ikke måske undervejs kan træffe på en hestehandler, der kommer her fra markedet; så kan jeg jo købe mig en hest."

Han ville nu til at tage sin hue, men – borte var den, og min salig bedstefader slog hænderne sammen af forskrækkelse, da han med ét erindrede, at han og zaporogen havde byttet huer for løjer aftenen i forvejen. Det var da altså klart, at Djævelen også havde taget den. Fløjten var således hetmanens foræring, og fløjten var skrivelsen til zarinaen! Ved denne tanke gav min salig bedstefader sig til ar traktere Djævelen med sådanne navne, at jeg næsten tør bande på, at han må være kommet til at nyse ordentligt ved det deroppe i Helvede. Dog – skældsord alene kunne jo ikke gøre det, og hvor meget min salig bedstefader så end kløede sig i nakken, var han dog ikke i stand til at finde på noget råd.

Hvad var der nu at gøre ved det? Han besluttede at tage andre med på råd, samlede alle de godtfolk, der for tiden var i kroen, tchumakker og andre og fortalte dem nu, at sådan og sådan var det gået til, og i hvilken forlegenhed han nu befandt sig. Med hagerne støttet på deres stave stod tchumakkerne der og grublede og grublede, idet de rystede på hovedet og bandede på, at de endnu aldrig i deres levedage havde hørt så galt, at Djævelen havde taget en af hetmanens skrivelser. Nogle af dem fremsatte desuden den kun lidet trøstende bemærkning, at når først Djævelen eller en moskovit havde stjålet et eller andet, så kunne man med god samvittighed skyde en hvid pind efter det. Værten alene blev siddende ganske tavs i sin krog. Min salig bedstefader gik endelig hen til ham. "Den, der tier," tænkte han ved sig selv, "er tit den kløgtigste af dem alle." Vor gode vært var imidlertid temmelig ordknap, og havde min salig bedstefader ikke gjort et greb i sin lomme og bragt fem gylden for lyset, ville han ikke have fået det mindste ud af ham.

"Ja, jeg skal sige dig, på hvad måde du kan få skrivelsen tilbage," sagde han derpå, idet han trak ham til en side. Min salig bedstefader begyndte ordentlig at føle sig noget lettere om hjertet. – "Så meget kan jeg læse i dine øjne, at du er en kosak og ingen kryster; men hør nu! Ikke langt her fra kroen drejer vejen af til højre ind i skoven. Det første, det begynder at mørknes, må du straks afsted. I skoven bor der sigøjnere, der kommer ud af deres huler og smeder jern selv i sådanne nætter, hvor ellers kun heksene rider om på deres ildklemmer. Men deres gøren og laden skal du ikke bryde dig det mindste om! Du vil få en forfærdelig larm og støj at høre inde i skoven; men du går blot altid i den modsatte retning af den, hvorfra larmen kommer, og når du så kommer til en lille sti forbi en forbrændt træstamme, så bliver du ved at følge den uafladeligt, uafladeligt ...! Du vil rive dig til blods på tjørnene, og et tæt nøddekrat vil spærre dig vejen; men alt dette bryder du dig slet ikke om; men bliver ved at vandre fremad, stadig fremad! Først når du kommer til en lille flod, først da må du standse! Der vil du så nok selv se, hvad videre du har at gøre; kun ét må du ikke glemme: at gribe i lommen efter det, som lommerne jo er indrettet til; for det er noget som djævlene er lige så store elskere af som menneskene, forstår du?"

Efter at have givet ham denne besked, satte værten sig igen hen i sin krog, og det var ikke muligt at presse et eneste ord mere ud af ham.

Min salig bedstefader var en mand, der ikke var forknyt af sig. Mangen en gang, når han traf på en ulv, havde han ikke været bange for ligefrem at gribe den ved halen, og når han først begyndte at bruge næven iblandt kosakkerne, så faldt de

rundt om ham som om det kunne have været pærer. Og dog – løb det ham nu næsten koldt ned ad ryggen, da han i denne bælgmørke nat betrådte den mørke skov. Der var ikke en stjerne at se på hele himlen. Over alt omkring ham var det så mørkt, så mørkt som i en vinkælder. Den eneste lyd han hørte var den kolde vinds susen i træernes toppe højt, højt oppe over hans hoved og træernes hvisken når de, lig omtågede kosakhoveder, nikkede og nikkede og med deres blade tilmumlede hinanden forvirret og usammenhængende snak. Vinden blev nu så skarp og kold, at min salig bedstefader ret bitterligt savnede sin fåreskindstulup, og lige med ét opstod der i skoven så frygtelig en larm, at han ikke var langt fra at blive rent fortumlet i hovedet, en larm som om hundrede hamre var i arbejde på én gang, og i det samme oplyste et ildrødt skær den hele skov. Ved dette fik min salig bedstefader nu straks øje på den lille sti, der snoede sig igennem krattet, og kort efter traf han også på den forbrændte træstub og på tjørnebuskene, alt ganske og aldeles som der var blevet ham sagt, og han så nu, at kromanden ikke havde narret ham.

Det var imidlertid kun en mådelig fornøjelse at arbejde sig frem igennem de spidse tjørne. Aldrig havde han endnu i sine levedage set, at de forbandede torne kunne rive én således til blods; næsten ved hvert skridt måtte han uvilkårligt udstøde et smerteskrig. Lidt efter lidt arbejdede han sig imidlertid frem til et åbent sted, og, så vidt han var i stand til at skønne, begyndte skoven nu at blive tyndere og træerne, jo længere han kom fremad, desto mægtigere, til sidst så mægtige, at han ikke en gang hen ad Polen til havde set magen til dem.

Med ét blinker der igennem dem en lille flod så mørk som hærdet stål. Min salig bedstefader blev længe stående på bredden af den og spejdede til alle sider. Ovre på den anden side af floden brændte der en ild, der, som det syntes, pludselig gik ud, men øjeblikkelig igen tændtes – i selve floden, hvis vande sitrede ret som en polsk adelsmand i kosakkernes kløer. Og se, der er jo endog en bro! Nå, det er måske en, som djævlepakket alene bruger til at gå over på. Min salig bedstefader er imidlertid dristig nok til at betræde den, og hurtigere end en anden ville kunne få sin tobaksdåse frem og tage sig en pris – var han ovre på den modsatte bred.

Nu først opdagede han, at der rundt om ilden sad en hel del personer med så væmmelige fjæs, at han sikkert til enhver anden tid gerne havde givet hvad det så end skulle være for at kunne slippe fri for at gøre deres bekendtskab. Men som sagerne nu stod, var der intet andet for end at indlade sig med dem. Han begyndte med ar gøre en dyb reverens for dem og hilse dem med et "Gud være med jer, godtfolk!" Ikke en eneste af dem så meget som nikkede med hovedet. De sad alle ganske tavse i færd med at strø noget i ilden. Da min salig bedstefader derpå bemærkede, at en af pladserne ikke var optaget, satte han sig uden videre omstændigheder i besiddelse af den. Utyskerne sagde ikke et ord og han ikke heller. Længe sad de således aldeles tavse. Til sidst blev min salig bedstefader ked af dette, greb i sin lomme, tog sin pibe op og så sig derpå omkring; – der var ikke en eneste af dem, der så på ham. "Må jeg være så fri, godtfolk – for, som man siger" (jeg må her bemærke, at min salig bedstefader ikke havde levet så lidt med i verden, så at han godt forstod at føje sine ord og at han, selv om det havde været

for zaren selv han stod, næppe engang havde ladet sig forknytte) "sig selv må man ikke glemme og andre ikke støde – må jeg være så fri, godtfolk ... Jeg har her en pibe, men intet til at tænde den." Herpå svarede de ikke et eneste ord, kun tog en af dem en brændende gren, hvormed han sigtede lige på min bedstefaders pande, så at han, hvis han ikke i rette tid havde gjort en vending til siden, rimeligvis ville have mistet sit ene øje.

Da han nu således så, at tiden hengik til ingen nytte, besluttede han – enten så djævlepakket ville høre ham eller ej – at rykke frem med sit ærinde. Djævlene spidsede nu øren og rakte deres labber frem. Min salig bedstefader, der straks anede hvad det var de ville, samlede alle de penge, han havde hos sig, og kastede den hele nævefuld ind imellem dem, som man kaster ben for hunde. Aldrig så snart var dette sket, førend den hele scene pludselig forandredes, jorden skælvede, og det var ham, som om han med ét styrtede lige ned i selve Helvede – hvorledes det gik til var han ikke i stand til at forklare.

Hvem der nu blev ilde til mode var min salig bedstefader, da han først rigtigt havde fået set sig om, og man kan heller ikke nægte, at det nok var til at blive ilde til mode over: fjæs på fjæs så langt øjet rakte, en så talløs mængde hekse, at snefnuggene næppe engang falder i sådanne masser selv ved juletider, og alle så udmajede og sminkede som fruentimmer til et marked, og alle, så mange som de var, dansede de, som om de var aldeles fulde, en eller anden djævelsk dans, og gjorde en støj, så det var rent forfærdeligt! Ethvert kristent menneske måtte være blevet angst og bange blot ved at se de frygtelige spring, det djævelspak gjorde.

Al sin skræk til trods kunne min salig bedstefader dog ikke bare sig for at briste i latter, da han så, at skævbenede djævle med hundesnuder i ét væk logrede med halerne og søgte at gøre sig lækre for heksene, ret som karlene ellers gør det for de unge piger, så musikanterne slår sig med næverne i kinderne som man ellers slår med trommestikker på en tromme og hørte dem blæse igennem deres næser som man ellers blæser på valdhorn.

Aldrig så snart fik de øje på min salig bedstefader, førend også hele massen stimlede sammen omkring ham. Svine-, hunde-, gede- og hestesnuder, alle spidsede de sig nu for at kysse ham, og han blev så væmmelig ved det, at han spyttede på dem.

Til sidst greb de ham og placerede ham ved et bord, der omtrent var lige så langt som vejen fra Konotop til Baturin.

"Nå, dette er endda slet ikke så galt!" tænkte han ved sig selv, da han så, at der på bordet var anrettet svineryg, pølser, blomkål og andre lækkerbiskener, hvoraf man i alt fald kunne se, at det djævlepak ikke just fastede. Min salig bedstefader var ikke sen til at tage for sig. Han lod sig det ret smage, skød til sidst uden videre omstændigheder et fad med stegt flæsk og en vildtbrad hen til sig, tog en gaffel, omtrent af størrelse som en høfork, greb det bedste stykke, lagde et stykke brød oven på det og stak det derpå i sin ... nej i – en anden mund. Den måtte være lige ved siden af hans øren, og den tyggede og slog tænderne imod hinanden, så man kunne høre det hele bordet over.

Uden at lade sig mærke med noget tog min salig bedstefader igen et stykke og stak det – oh ve! atter – i en anden mund. Han prøvede tredje gang – atter forbi. Nu blev han rasende og

glemte aldeles al sin skræk og i hvilke kløer han befandt sig, og fo'r lige ind på heksene:

"I har nok i sinde at holde mig for nar, I djævlepak, lader det til! Men jeg vil nu blot sige jer, at, hvis I ikke øjeblikkelig udleverer mig min hue, så kald I mig en katolik, om jeg ikke skal dreje halsen om på jer alle til hobe, I svinetryner!"

Næppe havde han fået talt færdig, førend alle skræmslerne med ét gav sig til at vise tænder og brast ud i en så væmmelig latter, at det ordentlig gik min salig bedstefader lige til marv og ben.

"Top!" hvæsede endelig en af heksene, som han anså for den fornemste iblandt dem på grund af at hendes fjæs var endnu væmmeligere end alle de andres. "Top! Din hue skal du også få, men først efter at du har spillet tre gange *Nar* med os!"

Hvad var nu vel at gøre ved dét? Min bedstefader kom med den ene udflugt efter den anden, men gav til sidst efter, og der blev nu bragt kort, der var så skidne som dem, vore præstedøtre bruger til at spå, om de vil blive gift eller ej.

"Men hør nu!" hvæsede heksen anden gang. "Vinder du blot én af gangene, så er huen din; taber du derimod alle tre gange, så får du ikke alene aldrig din hue at se mere, men muligvis ikke engang dagens lys!"

"Giv blot! Giv blot, gamle heks! Der komme så hvad der vil!"

Der blev nu givet. Min salig bedstefader tog sine kort op: – det rene juks, sådan noget, som det aldrig engang er værd at se på, kun ligesom til spot én eneste lille trumf. Af de andre kulører var tieren den højeste; af parrede kort var der slet ingen, og heksen sad med bare femmere. Det var altså tabt!

Aldrig så snart var spillet ude og min salig bedstefader blevet "Nar", førend der også fra alle sider med ét lød en bedøvende vrinsken, gøen og grynten: "Nar! Nar!"

"Så gid I da også måtte sprække hver og én, I djævlepak!" råbte min bedstefader, idet han stoppede sine fingre i ørene.

"Godt!" tænkte han derpå ved sig selv, "denne gang var der heksen, der gav. Nu vil jeg engang selv give."

Han gav og tog sine kort op; de kunne ikke være stort bedre: trumfer alle sammen. I begyndelsen gik det nu også så godt, som man vel kunne ønske sig. Heksen havde kun en femmer og fire konger. Da min salig bedstefader, som sagt, sad med lutter trumfer på hånden, stak han uden at betænke sig det mindste, alle kongerne med trumf.

"He, he! Det er ikke på kosak-vis! Hvad er det, du stikker med, landsmand?"

"Med hvad? Naturligvis med trumf!"

"Ja, måske I hos jer kalder det trumf; vi gør det ikke!"

Han ser efter, og ganske rigtigt: alle hans trumfer er forvandlet til de allerusleste kort. Det var da også pokkers til djævlekunster!

Han havde nu således anden gang tabt spillet, og det hele djævlepak intonerede nu igen af fuld hals: "Nar! Nar!" så at bordet ordentlig rystede, og kortene dansede omkring på det.

Min salig bedstefader blev nu ilter og gav for sidste gang. Det gik igen meget godt. Heksen spillede igen femmeren ud; han stak og købte derpå af stammen en hel håndfuld trumfer.

"Trumf!" råbte han nu, idet han slog kortet i bordet, så at det blev helt krummet sammen.

Uden at sige et ord stak heksen det imidlertid med en otter i dårlig kulør.

"Hvad er det, du stikker med, din gamle heks?"

Heksen tog sit kort op igen, og underneden det lå en simpel sekser.

"Det er djævelskunster!" råbte min salig bedstefader, idet han med al kraft slog næven i bordet.

Til alt held havde heksen imidlertid kun mådelige kort, hvorimod min salig bedstefader netop nu i rette tid havde dem parrede. Han ville nu til at trække af stammen, men – der var ikke et kort i den. Uden at lade sig forknytte spiller han en simpel sekser ud, som heksen stikker.

"Hvad pokker går der af dig? Hvad betyder dette? Hæ, hæ, så der er igen djævelskunster med i spillet!"

Min salig bedstefader stikker nu et øjeblik sine kort under bordet og gør korsets tegn over dem. På hånden har han nu es, konge, knægt i trumf, og han spiller kongen ud.

"Nå, denne gang skal jeg vel ikke være nar! Trumf konge! Hvad for noget? Stukket? Ah, dit utyske! ... Men esset, vil du ikke ha' det også? Es! Knægt!" ... Som en torden lød det nu hele Helvede igennem. Heksen faldt i konvulsioner og med ét fo'r min salig bedstefaders tabte hue – hvorfra den kom må Gud vide – ham lige ind i ansigtet.

"Nej, nej! For så godt køb skal I ikke slippe!" råbte han, idet han satte huen på hovedet og antog en truende mine. "Hvis min tro hest ikke øjeblikkelig står her foran mig, så gid lynet må ramme mig på selve dette urene sted, hvor jeg nu står, om jeg ikke skal gøre korsets hellige tegn over jer alle, én og hver, så mange som I er!"

Og han var lige i begreb med at løfte hånden, da med ét hans hests skelet lå foran ham.

"Så vær så god! Her har du din hest!"

Ved dette syn brast han ordentlig i gråd, den stakkel, som et ufornuftigt barn; så bitterlig ondt gjorde det ham for hans gamle, tro kammerat.

"Lige meget! Så må I skaffe mig en anden, ligegyldigt hvilken, der kan bringe mig bort fra jeres rede!"

En af djævlene knaldede med sin pisk, og i det samme sprængte en ildrød hest frem, og med pilens hurtighed var min salig bedstefader på ryggen af den.

En dødelig angst påkom ham imidlertid undervejs, da han mærkede, at hesten, uden at lystre tømmen og uden at bekymre sig det mindste om hans råb og skrig sprængte afsted over afgrunde og sumpe. Han passerede så frygtelige steder, at der senere kom en gysen over ham, hver gang han fortalte om det. Kastede han så engang sit blik nedad, så blev det endnu meget værre: de frygteligste afgrunde og svælg. Men for det djævelsdyr var det som slet ingenting: det satte lige lukt over dem. Min salig bedstefader klamrede sig fast til det af alle kræfter; men det hjalp ikke. Midt mellem træstammer og tuer blev han slynget ned i afgrunden og tørnede nede i dybet således imod grunden, at det var et vidunder, at han ikke knækkede halsen.

Hvad der fra det øjeblik foregik med ham, var han sig i alt fald slet ikke bevidst. Da han endelig kom lidt til sig selv igen og så sig om, var det højlys dag. Alle omgivelserne var ham bekendte, og han selv lå – på taget af sit eget hus.

Efter at have gjort korsets tegn, krøb min salig bedstefader ned. Det var da også pokker til djævlekunster! Hvilke

forbavsende ting der dog også kunne arrivere et stakkels menneske! I det samme kommer han til at se på sine hænder; – de er aldeles blodige, og da hans blik falder i en balje med vand, ser han, at det samme er tilfældet med hans ansigt.

Efter at have vasket sig godt af for ikke at skræmme børnene, træder han ganske sagte indenfor, og hvad sker? Børnene løber ham forskrækkede i møde og trykker sig op til ham, idet de peger på moderen og udbryder: "Se blot! Se blot!"

Moder farer op som om hun var gal! Og virkelig: hans kone, der er faldet i søvn over sit arbejde, sidder med tenen i hånden og farer i søvne op og ned på bænken. Min salig bedstefader tog hende ganske sagte ved armen og vækkede hende:

"Godmorgen, kone! Hvordan har du det?"

Hun stirrede længe på ham med opspilede øjne, inden hun var i stand til at genkende ham, og derpå fortalte hun ham, hvorledes hun havde drømt, at ovnen fo'r omkring i stuen og med ildklemmen jog både potter og gryder og baljer og Gud ved hvad ellers på døren.

"Nå!" udbrød min salig bedstefader. "Så du har det i søvne og jeg vågen! Jeg ser nu, at det er det rigtigste, at vi lader popen læse over hytten, og jeg skal ikke mere sætte mig imod det."

Efter at have taget sig nogle øjeblikkes pusterum, skaffede min salig bedstefader sig en hest og sprængte derpå afsted uden at hvile et eneste øjeblik, hverken nat eller dag, førend han havde nået sit bestemmelsessted og overleveret skrivelsen til zarinaen egenhændigt. Og der så han nu så vidunderlige ting, at han havde nok at fortælle om hele sit liv igennem: hvorledes han havde set paladser, der var så høje, at selv om man havde sat ti hytter som hans den ene oven på den anden, ville det dog

ikke engang have slået til; hvorledes han først var blevet ført ind i ét gemak – nej; i nok ét – nej; ét til – heller ikke; endnu ét – lige så lidt; i et femte da – og først her endelig sad hun selv med en guldkrone på hovedet i en ny grå svitka, med røde støvler på og spiste de dejligste galusjkaer; hvorledes hun befalede ham at fylde sin hue med dukater; dog – det ville blive alt for vidtløftigt at fortælle. Sin historie med Djævelen gad min salig bedstefader derimod aldrig tale om, og hændtes det engang, at en eller anden kom til at lede talen hen på den, så tav han ganske stille, som om det var noget, der aldeles ikke vedkom ham, og det holdt uhyre vanskeligt at få ham til at fortælle det hele, således som det var gået til.

Og åbenbart til straf for, at han ikke straks efter det passerede havde ladet velsignelsen læse over hytten, arriverede der hvert år netop til samme tid en besynderlig historie med hans kone. Hvad man end gjorde imod det, så hjalp det slet intet; hendes fødder ville nu engang ikke lystre hende og, enten hun ville eller ej, måtte hun danse.

Anden afdeling

Fortale til anden afdeling

Se her har De nu anden eller, rettere sagt, sidste afdeling! Det var mig, oprigtig talt, imod, meget imod at udgive den. Æren, ser De, må man jo dog også holde på. Og, imellem os sagt, begynder folk her på gården allerede så småt at gøre nar af mig: "Mon gamle bedstefader ikke skulle have en skrue løs," siger de; "ligner det vel noget på sine gamle dage at more sig med sådanne børneløjer!" Og sandt at sige, er det også på den høje tid, at jeg slår mig til ro. De tror måske, mine kære læsere, at jeg blot udgiver mig for at være så gammel? Ja, Gud hjælpe mig stakkel! Når man ikke længere har en tand tilbage i munden, så behøver man desværre ikke at lyve sig sin alder til. Hvad der er godt mørt, det kan jeg vel nok så nogenlunde endnu komme afsted med at tygge; men hvad der er det mindste sejt eller hårdt, har jeg for lang tid siden måttet opgive at binde an med. – Nok, De har nu så her igen en afdeling! Blot De nu ikke også vil skælde ud! Det er aldrig godt at skælde ud til afsked, og allermindst på én, som De, højst rimeligt, aldrig mere vil træffe sammen med. – I denne afdeling nu skal De få fortællere at høre, der er Dem så godt som aldeles ubekendte, med undtagelse måske af Foma Grigorjevitch. Junkeren derimod i den ærtegule kaftan, han der, som De nok husker, altid fortalte i en så pyntet og udmajet stil, at selv mange opvakte moskovitter ikke var i stand til at forstå ham, han er allerede for længe siden gået fløjten. Efter at have lagt sig ud med alle de andre, ophørte han også at komme til os. Jeg har måske ikke fortalt Dem hvorledes det gik til? Nu vel, så skal De nu høre, hvad det var for

en fortræffelig komedie! I fjor sommer engang, om ikke netop på min patrons dag så i alt fald ved den tid, fik jeg besøg (for jeg må da sige Dem, mine kære læsere, at mine landsmænd – Gud give dem helsen og sundhed! – ikke glemmer den gamle. Det kan vel nu allerede være en halvtredsindstyve år siden jeg begyndte at holde min navnedag; men hvor gammel jeg egentlig er, det er noget som hverken jeg selv eller mutter nøjagtigt vil kunne sige Dem; jeg antager, at jeg sådan omtrent er de halvfjerds. Popen i Dikanka, fader Kharlampi, var den eneste, der vidste, hvad år jeg er født; skade blot, at det nu er halvtreds år siden han døde!) Nok – på den tid, siger jeg, fik jeg besøg af Zakhar Kirilovitch Tchukopupenko, Stepan Ivanovitch Kurotchka, Taras Ivanovitch Smatchnenjki, assessoren Kharlampi Kirilovitch Khlosta og så endnu af ... af ... Ja, nu er jeg ikke i stand til at huske hans navn ... Osip ... Osip ... For pokker da også! Det er en mand, som hvert barn i hele Mirgorod kender! ... Når han taler, slår han i ét væk knips med fingeren og holder sig i siden ... Nå, det får så være! Jeg husker det vel så nok en anden gang. Foruden dem kom da også Deres gode bekendte junkeren fra Poltava. Foma Grigorjevitch regner jeg nu slet ikke med, da han jo er som hjemme. Samtalen drejede sig just om (Og jeg må i så henseende bemærke, at der i mit hus aldrig tales om narrestreger eller om bagateller; hvorimod jeg altid har været en stor ynder af den slags samtaler, der, som man siger, for ene det nyttige med det behagelige) ... samtalen drejede sig just om, hvorledes man skulle nedsylte æbler. Min gamle havde netop hertil bemærket, at det første man burde gøre var at udvaske dem rigtig godt, dernæst lade dem stå og gære og så først ... "Ikke det mindste af alt det!" råbte med ét poltaveren,

idet han stak hånden i sin ærtegule kaftan og med en vigtig mine gav sig til at spanke op og ned i værelset. "Ikke det mindste af alt det! Nej, hvad man først og fremmest har at gøre, er at lægge dem i kanuper Note 21) og først bag efter ..." Men nu beder jeg Dem, mine kære læsere, på tro og love: har De nogensinde hørt, at noget menneske har fundet på at lægge æbler i kanuper? Jeg ved meget vel, at man lægger dem i ribsblade, i kløver og deslige, men i kanuper; nej – så galt har jeg endnu aldrig hørt i mine levedage! Og dertil tør jeg nok påstå, at der ingen er, der forstår sig på de dele så godt som min gamle. Nå, hvad siger De så vel til det? – Jeg tog ham for hans egen skyld lidt til siden uden at de andre mærkede det, og sagde så til ham: "Hør, Makar Nazarovitch," sagde jeg, "De skulle dog vogte Dem for at få folk til at le ad Dem! De er jo dog en mand af nogen anseelse. De har jo endog, efter hvad De selv har fortalt, engang spist til middag ved samme bord som guvernøren. Men kommer De med sådan noget snak andetsteds, så risikerer De, at man aldeles ler Dem ud!" Og hvad tror De så at han svarede til det? Intet! Slet intet! Han spyttede blot ud på gulvet, tog sin hat og gik, og det uden engang så meget som at sige farvel med et ord eller et nik. Og straks efter hørte vi, at hans *telezjka* kørte frem for døren, hvorpå han sprang op i den og – borte var han. – Nå, så meget desto bedre! Vi har just ingen trang til den slags gæster! Imellem os sagt, mine kære læsere, gives der intet værre pak på Guds grønne jord end den slags indbildske, storsnudede folk. Fordi hans bedstefader engang i gamle dage var kommissær et eller andet sted, derfor tror han at kunne stikke næsen så højt til vejrs! Jo, jeg takker! Da ved jeg da, at en kommissær ikke just

er så stort et kreatur, at der ikke igen skulle være nogen over ham i hele den vide verden! Nej, Gud ske lov, er der da også folk over kommissæren! Jeg kan for min død ikke udstå det fornemme pak. Nej, så er da f.eks. Foma Grigorjevitch en ganske anden mand! Vel sandt, at han ikke just er synderlig højt på strå; men betragt ham blot engang! Er det ikke som jeg siger, at der ligger noget vist værdigt og fornemt i hans ansigt, og at man, selv når han tager sig en pris ganske almindelig snus, uvilkårligt må føle ærbødighed for ham? Og så i kirken, når han begynder at synge i koret, så kan man ordentlig blive ganske underlig om hjertet! Ja, tit kan det så ordentligt synes én som om ingen kunne måle sig med ham! … Og så den anden stakkel! Bilder sig formelig ind, at folk ikke kan leve uden ham og hans historier! Og dog – har jeg nu her et helt hæfte fuldt!

Så vidt jeg husker, lovede jeg Dem også, at De i dette hæfte skulle få en fortælling af mig selv. Og sandt at sige var det også min mening; men da det så kom til stykket, opdagede jeg først, at min fortælling ville tage i det allermindste tre sådanne hæfter. Så faldt det mig ind, om jeg ikke skulle lade den trykke særskilt; men det opgav jeg dog igen. Ja, jeg kender Dem; jeg ved meget godt, at De nu vil holde Dem op over mig gamle; men nej! jeg gør det ikke! Og nu farvel! Måske vi ikke ses nu i lang tid, og måske aldrig; men hvad gjorde så også det? Jeg ved jo meget godt, at det er Dem lige fedt, om jeg lever eller dør! Blot et år eller to, og der er måske ikke én eneste iblandt Dem, der endnu venligt vil mindes den gamle biavler

Rudyj Panjko.

Julenat

1

Dagen for første juledag var til ende, og en klar vinternat havde allerede afløst den. Stjernerne blinkede, og månen stod majestætisk op og begyndte at skinne for menneskene og for hele verden, for at alle skulle være glade og synge Kristi lov og pris.

> *Juleaften og julenat at synge uden for vinduerne kaldes hos os "koleadovatch" og sangene selv "koleadkaer." Den, der "koleaderer", får altid enten af værten eller værtinden eller af hvem anden, der er hjemme, en pølse, et brød, en kobberskilling, eller deslige i sin pose, alt efter som vedkommende er velstående til. Efter hvad folk fortæller, skal der engang have levet en kæmpe ved navn Koleada, som blev anset for en gud, og efter ham fik koleadkaerne have fået deres navn. Dog, dette må stå ved sit værd! Det er noget, som vi simple folk i alt fald ingen mening kan have om. I fjor ville fader Osip have forbudt os at koleadere her på gården på grund af at det, som han sagde, var ligesom om man gjorde ære af Djævelen. Men, sandt at sige, forekommer der i vore koleadkaer nu ikke så meget som et eneste ord om Koleada. Vi synger blot om Kristi fødsel, og til slutning ønsker vi værten, værtinden, børnene og det hele hus helsen og sundhed.*
>
> *Biavlerens anmærkning.*

Det frøs endnu stærkere end om morgenen; men så var det igen så stille, så stille, at sneens knirken under støvlerne kunne høres i en halv versts afstand. Endnu havde ingen klynge af

unge karle vist sig uden for hytternes vinduer; månen alene skottede ind ad dem, ret som for at indbyde de unge piger, der endnu var i færd med at pynte sig, til snarest muligt at komme uden for på den knirkende sne. Fra skorstenen på en af hytterne bølgede røgen langsomt op og trak sig derpå som en sky hen ad himlen, og tillige med røgen steg en heks op ad skorstenen på sin kost.

Såfremt ellers assessoren fra Sorotchintsk netop i dette øjeblik var kommet forbi med sit trespand af bønderheste, i sin med fåreskind kantede, på ulanmanér syede hue, i sin med sort lammeskind forede tulup og med sin djævleblændte pisk, som han havde for skik at skynde på sin kusk med; så ville han rimeligvis straks have bemærket hende; for om det så var i hele verden, findes der ikke en her, der skulle kunne undgå assessoren i Sorotchintsk. Han ved på sine fingre, hvor mange grise hver kællings so kaster, og hvor mange stykker lærred hun har i sin kiste og, frem for alt, hvor mange klædningsstykker og hvor meget husgeråd et kristent menneske til julen har måttet sætte i pant i kroen. Men assessoren fra Sorotchintsk kom denne gang ikke forbi, og hvad skulle han vel i grunden også i et fremmed distrikt, da han jo har nok i sit eget? Vor heks var nu imidlertid kommet så højt til vejrs, at hun tog sig ud der oppe som et lille sort punkt. Hvor som helst dette punkt viste sig, forsvandt straks stjernerne fra himlen, en efter en, og det varede ikke ret længe førend heksen havde fået sig samlet en hel næveful d. Kun en tre-fire stykker blinkede endnu. Med ét viste der sig fra den modsatte side et andet sort punkt, der stadig voksede og voksede, udvidede sig mere og mere, og til sidst ikke længere var noget punkt mere. Om så en nærsynet i stedet for

sine egne briller havde taget et par briller så store som hjulene på kommissærens britchka på sin næse, ville han dog alligevel ikke have været i stand til at skelne, hvad dette egentlig var for noget. Set forfra så det ganske ud som en tysker: den spidse snude, der uophørligt vendte og drejede sig til alle sider og besnusede alt, der kom den i vejen, endte sig ligesom i en slags svinetryne; benene var så tynde, at golovaen i Jarestov, hvis det ellers havde været hans, ville have brækket dem i den første den bedste kosakdans. Set bagfra derimod så det livagtigt ud som en virkelig guvernementsadvokat i uniform, navnlig på grund af, at det havde en hale, der akkurat var lige så spids og lang som de nuværende uniformsskøder, og det var i alt fald kun af det under snuden voksende bukkeskæg, af et par små, på hovedet fremstående horn og af den omstændighed, at hele personen var så sort som en skorstensfejer, at man måske ville have kunnet slutte sig til, at det hverken var nogen tysker eller guvernementsadvokat, men simpelthen – Djævelen, der endnu kun havde denne ene nat tilbage til at tumle sig her på Guds grønne jord og søge at forlokke skikkelige folk til synd. I det øjeblik klokkerne begyndte at ringe til fromesse første juledags morgen, måtte han, uden engang så meget som at turde se sig om, med halen imellem benene i flyvende fart skynde sig tilbage til sin hule. Nu havde han imidlertid så småt, så småt listet sig bag på månen og havde allerede rakt hånden ud for at gribe den, da han lige med ét igen snappede den til sig og ligesom om han havde brændt sig, gav sig til at gøre luftspring og puste på sine fingre. Han listede sig nu på den fra den anden side; men også her trak han straks igen hånden til sig og fo'r

tilbage. Alt dette uheld til trods opgav han dog ikke sin skændige plan.

Idet han med ét løb til, greb han månen med begge hænder, hvorpå han gjorde tusinde krumspring, skabte sig forfærdeligt, pustede sig i hænderne og skiftede den uafladelig fra den ene hånd i den anden, ret som én, der med de bare fingre har taget en glød til at tænde sin pibe ved. Langt om længe lykkedes det ham endelig at få den praktiseret ned i sin lomme, hvorpå han, som om der aldeles intet var passeret, fortsatte sin vej.

I Dikanka havde imidlertid ingen mindste anelse om, at Djævelen havde stjålet månen. Distriktsskriveren havde rigtignok, idet han på alle fire kom krybende ud af kroen, set, at månen dansede omkring på himlen på en ganske forunderlig måde, og havde i sin angst og forskrækkelse fortalt de andre det; men de rystede blot på hovedet af det; ja nogle lo ham endog lige op i ansigtet.

"Men," vil I spørge, "hvad kunne vel bevæge Djævelen til at foretage sig en så ulovlig handling?"

Jo, det skal jeg straks sige jer. Han vidste nemlig, at den rige kosak Tchub var redet til gilde hos kantoren, der netop havde besøg af en lige fra arkhizerejens syngeskole kommende slægtning, der var iført en blå frakke og havde en af de allerdybeste basstemmer, at kantoren foruden den nævnte kosak også havde indbudt golovaen, kosakken Sverbyguz og endnu en person til, samt at der til gildet foruden andre lækre sager også ville blive trakteret med varenukha og med brændevin, der var destilleret på safran. Han vidste også, at vor kosaks datter, den smukkeste pige i hele landsbyen, således ville komme til at blive alene hjemme og i den anledning efter al

sandsynlighed få besøg af smeden, der var så håndfast og stolt en karl som vel nogen, og som han hadede næsten endnu mere end fader Kondrats prædikener. Vor smed beskæftigede sig nemlig i sine fritimer med at male, ja gjaldt oven i købet for den fortrinligste maler i hele egnen, så at endog salig Sotnik L... Havde ladet ham hente til Poltava ene og alene for at han skulle male plankeværket omkring hans hus. Der var ikke et fad, de gode indvånere i Dikanka søbede deres suppe af, uden at også smeden havde malet det. Hertil kom endnu, at han var et meget gudfrygtigt menneske og havde malet mange helgenbilleder, af hvilke man endnu den dag i dag kan finde evangelisten Lucas i kirken i T***.

Men kronen på hans kunst var dog et billede, som var indsat i kirkevangen i kapellet til højre, og som fremstillede St. Peter på dommens dag med nøglerne i hånden, efter at han havde jaget Djævelen ud af Helvede. Den forfærdede Djævel fo'r som forvildet omkring i forudfølelse af sin undergang, mens løsslupne syndere samtidig satte efter ham og slog på det ynkeligste løs på ham med knutter og brande og alt, hvad der faldt dem i hænderne. Hele den tid vor maler var beskæftiget med at male dette billede på en stor trætavle, havde Djævelen gjort sig al optænkelig umage for at forstyrre arbejdet. Ofte havde han, uden at ses af smeden, stødt ham på armen, og ofte havde han sanket aske i smedjen og rystet den ud over billedet, der dog, alle hans anslag uagtet, heldigt var blevet fuldført og indsat i kirkevæggen; og fra det øjeblik af havde Djævelen bandet på, at han nok skulle hævne sig på ham. Vel havde han nu kun én eneste nat tilbage til at tumle sig her i verden; men derfor søgte han nu også at benytte den til på en eller anden

måde at lade smeden føle sin hævn. Og netop derfor var det nu også, at han havde stjålet månen, i det håb nemlig, at den gamle Tchub, der var temmelig lad og kun mådeligt til bens, derved skulle finde sig foranlediget til at blive hjemme, så meget mere som det ikke just var så kort et stykke vej, han havde til kantoren, og som vejen desuden både gik uden om landsbyen, forbi møllerne og kirkegården og langs med hulvejen. I en måneklar nat kunne der næppe have været spørgsmål om, at varenukhaen og den på safran destillerede brændevin ikke ville have lokket Tchub hjemmefra; i et sådant bælgmørke derimod var der grund til at forvente, at det ikke så let ville lykkes nogen at få ham bort fra ovnen og ud af sin hytte. Og blev han hjemme, ville smeden, der allerede i lang tid ikke havde stået på nogen god fod med ham, dog, hvor håndfast han end var, ikke på nogen måde vove at besøge datteren. Da nu således Djævelen havde fået månen praktiseret ned i sin lomme, blev det med ét så mørkt over det hele, at det ikke var enhver beskåret at kunne finde vej til kroen, endsige til kantoren. Heksen, der pludselig befandt sig i bælgmørke, udstødte et lydeligt skrig, hvorpå Djævelen listede sig til, tog hende under armen og hviskede hende i øret omtrent det samme, som vi altid hvisker fruentimmerne i øret.

Hvor det dog også er forunderligt indrettet her i verden! Alles stræben og tragten går så godt som ene og alene ud på skinnet, på at føre hinanden bag lyset og at gå og gælde for mere end man er! I tidligere tider kunne man se selve dommeren og byfogeden i Mirgorod hele vinteren igennem i tulupper med simpelt klædesovertræk og hele den ringere embedsstand i en endnu simplere dragt; nu til dags derimod har både assessoren

og kæmneren anskaffet sig nye fåreskindspelse med klædesovertræk, kancellisten og distriktsskriveren går allerede nu på tredje år i blåt nankin til tres kopek pr. alen, og sakristanen har fået sig et par vide nankins-sommerbenklæder og en stribet camelots-vest. Du gode Gud, hvor alt nu skal være fornemt! Hvornår vil dog engang menneskene blive fornuftige!

At Djævelen derimod gør det samme, det finder folk ganske forunderligt, og hvad der navnlig ærgrer dem mest, er det, at han øjensynlig anser sig selv for en skønhed, uagtet han har en figur så det ordentlig er en ynk at se. Med et fjæs, som Foma Grigorjevitch med rette kalder afskyelighedernes afskyelighed, er han ikke desmindre fræk nok til at agere elsker!

Dog – både på himlen og under den var det nu så mørkt, så mørkt, at det var rent umuligt at se, hvad videre der forefaldt imellem dem.

2

"Så du har ikke endnu, min ven, besøgt kantoren i hans nye hus?" sagde kosakken Tchub, idet han trådte ud af døren til sin hytte, til en høj, mager mand i en kort tulup og med et langt skæg, der røbede, at det i alt fald ikke i de sidste fjorten dage var blevet berørt af det le-stykke, bønderne i mangel af ragekniv sædvanligvis barberer sig med. "Det vil blive en ordentlig svir, den!" vedblev Tchub med strålende ansigt. "Blot vi ikke kommer for sent!"

Med disse ord gav Tchub sig til at rette ved bæltet, der stramt omsluttede hans tulup, trykkede sin hue fastere på hovedet og tog sin knut, alle nærgående hundes skræk og rædsel; men aldrig så snart havde han rekognosceret himlen, førend han med ét standsede ...

"hvad Djævlen! Nej, se engang! Se engang, Panas!"

"Hvad for noget?" sagde hans ven, idet også han rejste hovedet i vejret.

"Hvad for noget? At månen er borte!"

"Nå, om så var! – Ganske rigtigt – der er ingen!"

"Om så var!" gentog Tchub, noget stødt over sin vens uforstyrrelige ligegyldighed. "Så dig er det lige fedt, lader det til!"

"Ja, hvad er der vel at gøre ved det?"

"Det må rimeligvis," vedblev Tchub, "være en eller anden djævel, der har fået sig et glas over tørsten, den hund, og nu er på spil her ... Akkurat som om det var for at holde folk for nar! ... Da jeg for et øjeblik siden sad derinde i stuen og så ud af vinduet, var natten så dejlig og så klar, så det var en lyst, og

sneen blinkede i måneskinnet. Man kunne skelne alt så tydeligt, som om det var ved højlys dag, og nu – aldrig så snart er jeg uden for døren, førend det med ét er så mørkt, at man ikke kan se et skridt frem for sig!"

Således vedblev Tchub endnu længe at skælde ud og brumme, idet han dog samtidig grundede på, hvad bestemmelse han skulle tage. Hans tænder løb ordentligt i vand ved tanken om, hvilken lun passiar han ville kunne få sig om dit og dat hos kantoren, hvor uden tvivl nu både golovaen og den fremmede bas og tjærehandleren Mikita – der hver fjortende dag tog til Poltava til torvs og altid havde sådanne historier at opvarte med, at enhver, der hørte på ham, måtte holde sig på maven for ikke at briste af latter – rimeligvis allerede havde indfundet sig. Han så allerede i tankerne varenukhaen stå foran sig på bordet. Men hvor fristende end alt dette var, mindede dog på den anden side nattens tykke mørke ham om den ladhed, der er enhver kosak så kær. Hvor behageligt var det ikke nu at kunne sidde på lezjankaen med benene trukket op under sig, ryge af sin pibe og i en slags berusende halvblund lytte til de muntre unge pigers og knøses koleadkaer og sange, når de samlede sig i klynger uden for vinduerne! Og dette ville han upåtvivlelig også have bestemt sig for, hvis han havde været alene; men nu, da de var to, var det dels ikke så kedeligt og dels ikke så uhyggeligt at gå i mørke, og hertil kom endnu, at han ikke ville have, at de andre skulle mærke, hvor lad og krysteragtig han var. Da han havde brummet færdig, vendte han sig igen til sin ven.

"Så der er ingen måne, min ven?"

"Nej!"

"Forunderligt! Ganske forunderligt! Lad mig så få en pris da! Jeg ved, at du har altid god tobak! Hvor køber du den?"

"God tobak! Ja det skulle jeg mene!" svarede hans ven, idet han trak sin kunstfærdigt udskårne barksnusdåse frem.

"Så vidt jeg husker," vedblev Tchub, "var det salig Zuzulja, kromanden, der engang skaffede mig noget tobak fra Njezjin. Det var hvad man kunne kalde tobak, det! Så delikat, så delikat! ... Men nu, min ven! hvad skal vi gøre? Det er jo bælgmørkt!"

"Nuvel, lad os så blive hjemme da!" svarede vor ven, idet han greb om dørtaget.

Havde han ikke sagt dette, ville Tchub upåtvivlelig have besluttet sig til at blive hjemme; nu derimod var det ligesom der var noget, der drev ham til at gøre det modsatte.

"Nej, min ven, lad os gå! Vi må se, vi kommer derhen!"

Han havde imidlertid næppe udtalt disse ord, førend han også straks fortrød dem. Det var ham højst ubehageligt at traske afsted i en sådan nat. Hans eneste trøst var, at det var ham selv, der havde bestemt det, og at han havde handlet stik imod det råd, man havde givet ham.

Uden at røbe mindste fortrydelse over dette og som om det var ham aldeles ligegyldigt, hvad enten han blev hjemme eller gik, så vor ven sig om, kløede sig i nakken med enden af sin stok, og begge begav de sig nu på vej.

3

Vi vil nu se, hvad Tchubs smukke datter foretog sig, efter at hun var blevet alene hjemme.

Oksana havde endnu ikke fyldt sit syttende år, og dog var der allerede i hele egnen ikke tale om andet end hende. Blandt de unge knøse var der kun én mening om, at smukkere pige havde byen aldrig haft og ville aldrig få. Oksana vidste godt og hørte godt alt hvad der blev sagt om hende, og hun var lige så lunefuld som hun var smuk. Havde hun blot ikke gået i plakhta, men i capot, ville hun have kunnet sige spar to til hvilken som helst frøken det skulle være. De unge knøse kurede flokkevis til hende; men de tabte snart tålmodigheden, faldt lidt efter lidt fra og henvendte sig til andre, der ikke var så kræsne på det. Kun smeden alene stod fast og opgav ikke sit frieri, og det på trods af, det ikke gik ham et hår bedre end alle de andre.

Efter faderens bortgang stod Oksana længe og pyntede sig og koketterede foran et lille spejl i blyramme og kunne ikke se sig mæt på sig selv.

"Hvad dog også folk tænker på, at kalde mig smuk!" sagde hun ligesom i distraktion, men i grunden blot for at sige noget til sig selv. "Det er jo ikke sandt; jeg er jo slet ikke smuk!"

Men det friske, livlige, ungdommelige ansigt i spejlet med de funklende sorte øjne og det ubeskriveligt yndige, sjælfulde smil, bevidnede ganske det modsatte.

"Eller er det måske mine sorte øjne og øjenbryn," vedblev vor skønne, uden at slippe spejlet, "der er så dejlige, at intet i verden kan lignes ved dem? Det kan da ikke være denne stumpnæse eller disse kinder eller disse læber! Eller skulle det måske være

mine sorte lokker? Uh! De må jo ordentlig kunne jage folk skræk i livet, især om aftenen: de ringler og bugter sig jo omkring mit hoved, som om det var lange slanger. Nej, nu ser jeg tydeligt, at jeg aldeles ikke er smuk!"

Her holdt hun med ét spejlet noget længere bort fra sig, og udbrød derpå pludselig: "Jo, jeg er smuk! Jeg er dejlig! Vidunderligt dejlig! Hvilken salighed vil det ikke blive for den mand, der engang får mig til kone! Hvor han vil blive dødeligt forelsket i mig, rent glemme sig selv, kysse mig til døde!"

"Forunderlige pigebarn!" hviskede smeden, der ganske sagte var trådt indenfor. "Hvor hun forstår at rose sig selv! Nu har hun måske allerede stået der en hel time og set sig i spejlet uden at kunne se sig mæt, og så roser hun sig selv oven i købet ganske højt!"

"Jo pyt, karle! Jeg skulle være et parti for jer!" vedblev vor smukke kokette. "Se blot engang, hvilken stolt gang jeg har! Og så denne særk, der er broderet med rødt silke, og disse bånd her på hovedet! Nej, dem har I aldrig set mage til! Alt dette har fader foræret mig for at jeg skal gøre et godt parti!"

Her smilede hun og gjorde med ét en vending, hvorved hun pludselig fik øje på – smeden. –

Hun udstødte et skrig og trådte med et strengt udtryk hen imod ham.

Vor stakkels smed stod, som om han havde fået en spand vand over hovedet.

Det var i grunden vanskeligt at sige, hvad den forunderlige piges solbrændte ansigt egentlig udtrykte: der lå dels strenghed i det, dels spot over den forbløffede smed, dels en dog næppe mærkbar fortrydelse og vrede og alt dette i en så forunderlig

blanding og i sin helhed så ubeskrivelig dejligt, at det bedste, man ville have kunnet straffe hende med, ville have været at kysse hende en million gange.

"Hvad vil du her?" begyndte hun. "Skal jeg måske jage dig på døren med ildklemmen? Alle skal I ha' jeres gang her! I kan øjeblikkelig lugte, når fader er ude af døren. Jo, jeg kender jer! ... Nå, er min dragkiste så færdig?"

"Den skal nok blive færdig, mit lille hjerte! Efter helligdagene skal den nok blive færdig! Vidste du blot, hvor meget arbejde den har kostet mig: jeg har nu i hele to aftener ikke været uden for en dør; men så skal den også blive sådan, at ingen præstedatter i hele verden engang har magen til den. Til beslaget har jeg taget jern, der endog er langt fortrinligere end det, jeg beslog sotnikkens taratajka med, da jeg var på arbejde i Poltava. Og så, sikken en maling! Om du så gennemsøgte hele omegnen på dine små hvide fødder, ville du dog ikke kunne finde magen til den! Hele kanten bliver med røde og gule blomster. Den vil ordentlig komme til at skinne og stråle som flammer. Men så må du heller ikke være vred på mig længere, men kønt give mig lov til at snakke et par ord med dig, til at se lidt på dig!"

"Ja værs'go'! Tal du og se du, så meget som du lyster! Det er der jo ingen, der forbyder dig!"

Med disse ord satte hun sig ned på bænken og gav sig igen til at se sig i spejlet og ordne på sine lokker. Derpå betragtede hun sin hals, sin nye silkebroderede særk, og et let anstrøg af selvtilfredshed lejrede sig om hendes læber og på hendes friske kinder og strålede i hendes øjne.

"Med tilladelse at tage plads hos dig!" sagde smeden.

"Ja værs'go'!" svarede Oksana, stadig med det samme udtryk af selvtilfredshed om læberne og i de livlige øjne.

"Forunderlige, uforlignelige Oksana, får jeg så et kys!" udbrød smeden, der atter havde fattet mod og nu trykkede hende op til sig i den hensigt selv at tage det; men Oksana vendte ansigtet bort, der allerede var kommet i en næsten umærkelig afstand fra smedens læber, og stødte ham fra sig.

"Nej, se til ham! Han vil mere endnu! Næppe giver man ham honning, førend han også straks forlanger ske til! Væk! Dine hænder er jo næsten hårdere end jern, og så lugter du af røg, så det er skrækkeligt! Hvis jeg ser mig rigtigt for, har du formodentlig sodet mig helt over!"

Med disse ord førte hun atter spejlet op til ansigtet og gav sig igen til at pynte på sig.

"Nej, hun holder ikke af mig!" tænkte smeden ved sig selv, idet han hang med hovedet. "For hende er det hele blot spøg, og jeg, jeg står her for hende som en nar, og – er dog ikke i stand til at få øjnene fra hende. Ja, jeg kunne ønske evigt at måtte stå således foran hende, med øjnene evigt fæstede på hende! Et vidunderligt pigebarn! Hvad gav jeg ikke for at få at vide, hvorledes det egentlig står sig med hendes lille hjerte, hvem det egentlig er hun elsker! Men nej – hun føler ingen trang til at elske nogen. Hun elsker blot sig selv, og mig stakkel piner og plager hun, så at jeg næsten ikke kan se af bare sorg; og dog elsker jeg hende så højt som intet menneske i verden nogensinde har elsket eller vil kunne elske nogen."

"Er det sandt, at din moder er en heks?" spurgte Oksana leende, og smeden følte, at alt også lo inden i ham. Hendes latter fandt ligesom øjeblikkelig genklang i hans hjerte og i

hans skælvende årer, og alligevel følte han dog samtidig en vis utilfredsstillelse over, at det var ham forment at dække dette så yndigt leende ansigt med sine kys.

"Min moder? Hvad bryder jeg mig om min moder? Du er mig både moder og fader og alt det bedste, verden ejer! Ja, om så zaren lod mig kalde og sagde til mig: "Hør nu, smed Vakula! Det står dig frit for at udbede dig af mig det bedste mit hele kejserdømme ejer, og du skal få det. Skal jeg lade dig gøre en guldambolt og ønsker du sølvhamre til at smede med?" – så ville jeg dog svare zaren og sige: "Nej! Jeg ønsker hverken sølvhamre eller guldambolt eller ædle stene eller engang hele dit kejserdømme; men giv mig blot min Oksana!"

"Jo, du er en rigtig fyr! – Men min fader ved nok hvad han gør. Venter din moder, at han skal gifte sig med hende, så kan hun få tid at vente!" vedblev Oksana med et skalkagtigt smil. "Men hvad i alverden går der af pigebørnene, at de ikke kommer? Hvad betyder dette? Det er jo allerede for længe siden på tide at koleadere. Jeg begynder ordentlig at kede mig."

"Dem om det, min engel!"

"Dem om det! Ja, det er godt nok; men med dem kommer også knøsene, og så får vi bal, og så får vi fuldt op af de morsomste historier!"

"Så med dem morer du dig så godt?"

"Ja i alt fald langt bedre end med dig! – Ah! Der var nogen, der bankede. Det er vist pigerne og knøsene."

"Ja, hvad har jeg så i grunden at blive efter?" sagde smeden ved sig selv. "Hun har mig blot til bedste. Hun bryder sig jo ikke mere om mig end om en forrusten sinke. Nu vel! Om så er, så skal dog i det mindste ingen anden kunne hovere på min

bekostning. Det første, jeg får mindste vished for, at nogen anden står højere hos hende end jeg, så skal jeg lære ..."

Flere slag på døren og en af kulde sitrende stemmes "Luk op for mig!" afbrød ham her i hans betragtninger.

"Bliv du! Jeg skal nok lukke op!" sagde smeden, idet han gik ud i forstuen i en sådan stemning, at han gerne kunne have slået ribbenene i stykker på den første den bedste, han traf på.

4

Frosten var tiltaget, og i de højere regioner var det nu så koldt, at Djævelen næppe vidste hvad ben han ville stå på og i ét væk pustede sig i hænderne og blot ønskede, at han havde et sted, hvor han kunne få sine hænder varmet. Og det må da heller ikke just være så vanskeligt at komme til at fryse for den, der ellers tilbringer sin tid i Helvede, hvor der som bekendt, ikke er slet så koldt som her hos os om vinteren, og hvor han, iført sin spidse hue, bestandig, som om han var kok, står ved sin skorsten og steger syndere med samme tilfredsstillelse, som en husmoder plejer at stege pølser til julen. Selv heksen mærkede nu, at det begyndte at blive koldt, og det på trods af, hun var temmelig varmt klædt. Hun løftede derfor armene i vejret, fjernede fødderne fra hinanden, indtog en stilling som den, der løber på skøjter, og lod sig, uden at røre et lem, glide igennem luften, ret som om det kunne være ned ad en isbelagt skrænt, og lige ned i skorstenen. På samme måde satte Djævelen sig i fart bag efter hende og nåede hende lige ved skorstenshullet, hvorpå de begge fo'r ned i ovnen imellem gryder og potter. Solokha løftede nu ganske sagte låget op for at se, om hendes søn Vakula ikke havde fremmede; men da hun så så, at der slet ingen var i stuen, med undtagelse blot af nogle sække, der lå midt på gulvet, sprang hun op af ovnen, slængte sin varme pels af sig og gav sig til at ordne på sin klædedragt, og nogle øjeblikke efter ville ingen have været i stand til at opdage, at hun netop havde foretaget en ridetur på sin kost.

Solokha var ikke stort over de fyrre. Man kunne i grunden hverken kalde hende grim eller smuk. Det sidste ville det jo

også være vanskeligt for hende at være i den alder. Men hun forstod i den grad at drage de fornemste kosakker til sig (der rigtignok, hvad det her ikke turde være overflødigt at bemærke, også kun så meget lidt på skønhed), at hun jævnligt havde besøg både af golovaen og af kantoren Osip Nikiforovitch (det vil da sige, når hans kone ikke var hjemme) og af kosakkerne Korni Tchub og Kasjan Sverbyguz. Og – det være sagt til ære for hende! – hun vidste fortræffeligt, hvorledes hun skulle tage dem: det faldt ikke en eneste af dem ind, at han havde en rival. Når nu således en af disse bønder eller adelsmænd, som kosakkerne kalder sig, iført sin kobenjak [Note 22)] om søndagen vandrede til kirke, eller, såfremt vejret ikke var godt, til kroen; hvorfor skulle han så ikke se ind til Solokha, lade hendes fede varenikker smage sig og i den varme stue få sig en lun passiar med den snaksomme og imødekommende værtinde? Og for at kunne det tog han heller ikke i betænkning at gå en temmelig lang omvej til kroen, og det kaldte han – at se ind til hende undervejs. Hændte det sig så af og til, at Solokha en søndag kom i kirke, iført en klar plakhta med nankinsgarnering og oven over den en blå spencer, med gyldne aks broderet bag på, og stillede sig til højre for koret ganske nær ved det, så kunne man være vis på, at kantoren hvert øjeblik rømmede sig og skottede hen ad den kant, mens golovaen glattede sine knebelsbarter, ordnede sin hårpisk bag øret og hviskede til sin nærmeste nabo: En køn kælling! Hm? En Satans køn kælling!"

Solokha var venlig imod enhver, og enhver indbildte sig, at hun var venlig imod ham alene; men enhver, der havde haft lyst til at blande sig i fremmedes anliggender, ville straks have kunnet opdage, at hun fortrinsvis søgte at gøre sig lækker for

kosakken Tchub. Tchub var enkemand. Otte store kornstakke stod altid uden for hans hus. To par svære okser stak stadig deres hoveder igennem det flettede sarai ud på gaden og brølede dygtigt hver gang de fik øje enten på deres veninde koen eller på deres onkel, den gamle tyr. En skægget ged vovede sig endog ofte op på selve taget, hvor den da tog på med så gennemtrængende en stemme som nogen tårnvægter og drillede kalkunerne, når de kom ud, men hvorfra den i en hast igen kom ned, når den fik øje på sine fjender, drengene, der gjorde nar af dens skæg. Tchub havde sine kister fulde af linned, zjupaner og gamle kuntusjer med guldgaloner: hans salig kone havde nemlig været en stor elsker af stads. I hans have blev der, foruden valmuer, kål og solsikker, hvert år desuden sået to bede tobak: alt sammen noget, som Solokha nok kunne have lyst til at føje til sit eget, hvorfor hun allerede i tide tænkte på, hvad skik hun ville sætte på det hele, når hun engang fik det imellem hænderne, og stadig viste sig mere og mere forekommende imod den gamle Tchub. Og for, hvad det så end skulle koste, at forhindre, at hendes søn Vakula gjorde sine hoser grønne hos datteren og således måske tog alt for sin egen mund, hvorefter han rimeligvis ikke ville have tålt den allerringeste indblanding fra hendes side, greb hun til det for alle fyrreårige kvinder sædvanlige middel: uafladeligt at sætte splid imellem Tchub og smeden. Muligt nok, at selve denne list og snuhed fra hendes side var skyld i, at de gamle kællinger, navnlig hver gang de havde fået sig lidt over tørsten, allerede hist og her begyndte så småt at mumle om, at Solokha var en heks, og som bevis blandt andet fortalte, at knøsen Kizeakolupenko havde set hende med en lille hale bagpå, at hun

en torsdag var blevet set at springe over gaden som en sort kat, at hun engang i svineskikkelse havde besøgt popens kone, havde galet som en hane, sat fader Kondrats hat på hovedet og derpå igen var løbet sin vej. Engang, netop som kællingerne sad og talte om dette, kom tilfældigvis røgteren Tymich Korosteavi til, og han var ikke sen til at fortælle, hvorledes han sidste sommer, omtrent ved St. Petersdag, da han engang med et bundt halm under hovedet lå og sov i stalden, med sine egne øjne havde set, at en heks med udslået hår og i bar særk var kommet ind og havde givet sig til at malke køerne, uden at han – i den grad havde hun forhekset ham – var i stand til at røre et lem, og at hun desuden havde besmurt hans læber med noget så væmmeligt, at han gik og spyttede en hel dag efter. Alt dette var imidlertid meget tvivlsomt og det navnlig af den grund, at assessoren i Sorotchintsk, som bekendt, var den eneste, der kunne se hekse. Derfor rystede også alle ansete kosakker betænkeligt på hovedet ved slige fortællinger. – "Kællingepræk!" var sædvanligvis hele deres svar.

Da Solokha var kommet op af ovnen og havde fået sig pyntet, gav hun sig, som god husmoder, til at rydde op i stuen og sætte hver ting på dens plads; kun sækkene rørte hun ikke; dem havde Vakula bragt ind, og dem kunne han selv bære ud igen.

Djævelen havde imidlertid ved at vende sig om lige idet han gled ned i skorstenen fået øje på Tchub, der, arm i arm med sin ven, vandrede afsted i en temmelig stor afstand fra hytten. Det første, han havde at gøre, var nu atter at flyve op af skorstenen og spærre vejen for dem, til hvilken ende han fra alle sider opkastede dynger af den frosne sne. Der opstod nu med ét sådan en snestorm, at hele luften blev ganske hvid. Sneen

hvirvlede fra alle sider ind på dem og truede med at tilstoppe både øjne, mund og øren på vore vandrende.

Efter at have besørget dette, fløj Djævelen på ny ned i skorstenen i den faste overbevisning, at Tchub og hans ven nu ville vende tilbage, træffe på smeden og rakke ham således til, at han, i det mindste for lang tid, ikke ville være i stand til at tage penslen i hånd og male væmmelige karikaturer.

5

Og virkelig: Snestormen var næppe begyndt at rase og den skarpe vind at stå dem lige ind i ansigtet, førend Tchub også straks fortrød sin beslutning, og, idet han trykkede huen dybere ned over øjnene, gav sig til at skælde ud både på sig selv, på Djævelen og på sin ven. Hans vrede var imidlertid for en stor del forstilt, og han var i grunden meget veltilfreds med snestormen. Til kantoren havde de endnu vel omtrent mindst otte gange så langt til som de allerede havde gået. De vendte nu derfor om. Vinden blæste dem i nakken; men igennem den hvirvlende sne var det ikke muligt at se det mindste.

"Stop, min ven! Det lader til, at vi er kommet bort fra vejen!" sagde Tchub, da de havde gået lidt. "Jeg er ikke i stand til at se et eneste hus. Det er da også pokkers til snestorm! Det er bedst, du går noget til siden der og ser, om du ikke kan finde vejen, så vil jeg imidlertid fortsætte i denne retning. At man også skal være ude i sådant et vejr! Glem nu blot ikke at råbe, straks du finder vejen! Det er da også pokkers til snestorm!"

Vejen var imidlertid ikke til at finde. Efter at have drejet af til siden, traskede vor ven i sine lange støvler i lang tid frem og tilbage, indtil han langt om længe – løb næsen lige imod kroen. Dette heldige træf gjorde ham så kisteglad, at han med ét glemte alt og, efter at have rystet sneen af sig, trådte ind i forstuen uden at bekymre sig det mindste om sin efterladte kammerat. Tchub forekom det imidlertid som om han havde fundet vejen, hvorfor han standsede og gav sig til at råbe af fuld hals; men da han mærkede, at hans ven ikke kom, besluttede han sig til at fortsætte sin vej alene. Det varede ikke ret længe

førend han fik øje på sin hytte. Hele dynger af sne lå både rundt omkring den og oven på den. Efter at have slået sine stivfrosne hænder varme, gav han sig til at banke på døren og i en bydende tone at råbe til sin datter, at hun skulde lukke op.

"Hvad har du her at bestille?" råbte smeden i en barsk tone.

Tchub, der straks kendte smedens stemme, trådte uvilkårligt nogle skridt tilbage. "Nej vist ikke, nej!" sagde han derpå ved sig selv. "Det kan jo ikke være mit hus! Der vogtede smeden sig nok for at komme! Og dog – når jeg ser rigtigt til, så er det heller ikke smedens. Hvis kan det da for pokker være? Ah, nu har jeg det! Det var da også mærkeligt, at jeg ikke straks kunne se det! Det er jo den halte Leftchenkos, der for nylig fik den unge kone. Han er jo den eneste her i byen, hvis hus ligner mit. Syntes det mig ikke nok underligt, at jeg i sådan en hast allerede var hjemme! Leftchenko må jo nu sidde hos kantoren; men hvad pokker har smeden her at gøre? ... Ah! Nu forstår jeg det: han besøger den unge kone! Rigtigt! Rigtigt! Det er godt at vide!"

"Hvem er du? Og hvad lusker du her omkring ved døren for?" råbte smeden i en endnu barskere tone, idet han trådte nærmere.

"Nej, sige ham mit navn, det vil jeg pokker ikke!" tænkte Tchub. "Det ville jo kun føre til, at han gik til håndgribeligheder imod mig, det utyske!"

Han forandrede derfor sin stemme og svarede: "Åh, jeg er et skikkeligt menneske, der blot er kommet for at more jer med at synge nogle koleadkaer uden for jeres vinduer."

"Rejs du ad Helvede til med dine koleadkaer!" råbte smeden opbragt. "Hvad står du her efter? Pak dig, og det straks!"

Denne fornuftige beslutning havde Tchub allerede selv fattet; kun var det ham imod at være nødt til at lystre smedens befalinger. Det var næsten som om en ond ånd drev ham fremad og tvang ham til at sige imod. "Er det noget at tage sådan på veje for, brorlil!" sagde han derpå med samme stemme: "Jeg vil blot synge en koleadka; det er det hele!"

"Aha! Så ord alene kan ikke gøre det! ..." Og i det samme fik Tchub et ordentligt nakkedrag.

"Så du begynder ordentlig at slå, tror jeg," sagde han, idet han trådte et par skridt tilbage.

"Pak dig! Pak dig!" råbte smeden, idet han gav Tchub et nakkedrag til.

"Hvad er dette?" udbrød Tchub i en tone, der både røbede smerte og ærgrelse og frygt. "Jeg skulle da vel aldrig tro, at det er for alvor du slår, og dog – det lader til at blive vel groft!"

"Pak dig! Pak dig!" råbte smeden, idet han slog døren i for næsen af ham.

"Nej, se til ham! Hvor han er blevet kry på det!" sagde Tchub, da han var blevet alene på gaden. "Ja prøv, om du tør! Kom herud, om du tør! Nej, se til ham! Han bilder sig nok ind, at jeg ikke ved, hvorledes jeg skal finde ham! Jo vist, bro'erlil! Jo vist! Jeg går nu lige til kommissæren, gør jeg, og du skal ret snart høre fra mig, skal du! Jeg bryder mig pokker om, at du er smed og maler! ... Men lad os dog engang se efter på min ryg og min skulder! Jeg tør næsten bande på, at der er blå striber; sådan har han slået mig, den kæltring! Kun skade, at det er for koldt til at tage pelsen af! Ja, vent du blot, din forbandede smed! Den dag kan vel komme, da Djævelen gør ende både på dig og på din smedje! At fordriste sig til at lægge hånd på mig, den køter! ...

Dog – nu ved jeg da i alt fald, at han ikke er hjemme. Solokha er nu rimeligvis alene. Hm! Det kan da ikke være så synderlig langt herfra! Hvad, om jeg så ind til hende et øjeblik? Vejret er jo for øjeblikket så dårligt, at vi kan være vis på, at ingen vil forstyrre os. Ja, måske vi endog … Det var da også Fandens så hårdt som den forbandede smed slog til!"

Med disse ord drejede Tchub af til siden, idet han kløede sig i nakken. Tanken om den behagelighed, der ventede ham i Solokhas selskab, formindskede noget hans smerte og gjorde ham endog ufølsom imod selve kulden, der vedvarede uafbrudt. Af og til fo'r der et sødt, selvtilfreds smil over hans ansigt, hvis skæg og knebelsbarter snestormen havde indsæbet nok så godt som nogen barber, der tyrannisk tager sit offer ved næsen, ville have været i stand til, og såfremt snestormen ikke havde været, ville man endnu længe have kunnet se, hvorledes vor gode Tchub standsede hvert øjeblik, kløede sig i nakken og udbrød: "Det var da også Fandens så hårdt som den forbandede smed slog til!" og derpå atter fort satte sin vej.

6

Idet fyren med halen og bukkeskægget fløj først ned i skorstenen og derpå op ad den igen, var den ved hans side hængende lomme, som han havde skjult den stjålne måne i, kommet til at hænge fast ved muren, hvorved den åbnede sig og Månen, der benyttede sig af lejligheden, fløj ud af skorstenen på Solokhas hus og atter strålende sejlede igennem himmelrummet. Alt blev med ét oplyst; det var som om der slet ingen snestorm havde været; snetæppet lå der så strålende som en uendelig sølvermark, besået med krystalstjerner; kulden tog lige som noget af; klynger af unge piger og knøse kom til syne med deres sække; sange lød trindt omkring, og der var næppe en hytte, uden at skarer af sangere og sangersker trængte sig omkring den. Hvor vidunderlig dejlig skinner ikke Månen! Det er en fryd, der overgår al beskrivelse, i en sådan nat at blande sig imellem de leende og syngende unge pigers klynger eller imellem de unge knøse, der er rede til alle de spilopper og optøjer, en så klar og strålende nat alene er i stand til at indgive dem. Det begyndte ordentligt at blive dem for varmt under den tykke pels; kinderne glødede endnu stærkere på grund af kulden, og det var som om selve den Onde stod bag ved og drev dem fremad til løjer og spilopper. Klynger af unge piger med deres sække havde allerede begivet sig til Tchubs hytte og omringede nu Oksana. Deres skrigen og leen og snakken var nær ved rent at bedøve smeden. Alle kappedes de om at komme til at fortælle vor skønne nyt, satte sækkene fra sig og pralede af de brød og pølser og varenikker, som de allerede havde samlet sig et ret anstændigt forråd af ved deres koleadkaer. Oksana lod

til ret at være i sit es, sladrede så med den ene og så med den anden og lo i ét væk. Det var ikke uden en vis ærgrelse og misundelse at vor gode smed var vidne til hendes overgivne munterhed, og denne gang i det mindste forbandede han koleadkaerne, som han ellers altid selv havde plejet at deltage i, ret med liv og sjæl.

"Åh, Odarka!" udbrød vor muntre skønne, idet hun vendte sig til en af de unge piger. "Du har jo der et par ganske nye sko! Hvor de er nydelige! Oven i købet med guldspænder! Ja du kan rigtignok prise dig lykkelig, Odarka, at du har én, der køber dig alt, hvad du ønsker! Mig er der ingen, der giver så nydeligt et par sko!"

"Sig ikke det, min uforlignelige Oksana!" sagde smeden. "Jeg skal forære dig et par, som næppe den fornemste frøken har mage til."

"Du?" sagde Oksana, idet hun tilkastede ham et spotsk, flygtigt blik. "Ja, da gad jeg nok se, hvorledes du ville bære dig ad med at skaffe mig et par sko, som jeg blot engang gad tage på mine fødder! Det skulle da være, om du kunne skaffe mig dem, zarinaen selv går med."

"Nåda, hun ved, hvad hun vil ha'e!" udbrød den hele pigeklynge med lydelig latter.

"Ja!" vedblev den unge pige stolt. "I er nu alle vidner til, at såfremt smeden Vakula bringer mig de sko, som zarinaen går i, så giver jeg ham her mit ord på, at jeg øjeblikkelig skal gifte mig med ham!"

De unge piger førte nu vor skønne bort med sig.

"Ja, spot du kun! Spot du kun!" sagde smeden, idet han fulgte bagefter dem. "Jeg er nær ved at le over mig selv! Jeg grunder og

grunder og kan ikke udgrunde, hvor jeg har gjort af min forstand. Hun holder ikke af mig. Gud være med hende da! Som om Oksana var det eneste pigebarn, der er til i verden! Nej, der er da, Gud ske lov, smukke piger nok her i byen foruden hende! Og hvad er så egentlig Oksana? En god husmoder bliver hun dog aldrig; det eneste, hun er mester i, er at pynte sig. Nej! Det er på den høje tid, at jeg ser at høre op med slig dårskab!"

Men lige i samme øjeblik som smeden tog denne beslutning, var det som om en ond ånd fremmanede for ham Oksanas spotske, lille ansigt, da hun leende sagde: "Skaf mig så zarinaens sko, smed; så skal jeg straks gifte mig med dig!"

Hele hans væsen kom nu i oprør, og han var ikke i stand til at tænke på andet end – Oksana.

De koleaderendes skarer, knøsene for sig og pigerne for sig, ilede imidlertid fra gade til gade; men vor smed gik sin egen vej uden at se det mindste og uden at tage mindste del i disse lystigheder, som han dog tidligere havde været så indtaget i som vel nogen.

7

Djævelen havde imidlertid ikke for intet søgt at gøre sig gode venner med Solokha: han kyssede hendes hænder med samme forlibte grimasser som assessoren popens kones, lagde hånden på sit hjerte, sukkede og sagde hende rent ud, at hvis hun ikke gengældte hans lidenskab og, som det kunne falde sig, også belønnede den, ville han springe i vandet og fare lige lukt til Helvede. Solokha var jo ikke grusom af sig, hvortil endnu kom, at hun og Djævelen jo, som bekendt, havde brug for hinanden. Endskønt hun gjorde meget af at se folk om sig og sjældent var uden selskab, havde hun dog bestemt at tilbringe denne aften alene og det navnlig af den grund, at de fornemste folk i byen var budt til gilde hos kantoren. Det gik imidlertid helt anderledes. Næppe havde djævelen fået sit andragende fremført, førend de med ét hørte den svære, firskårne golovas stemme. Solokha løb ud for at lukke op, og den fiffige djævel sprang ned i en af de sække, der lå på gulvet.

Efter at golovaen havde rystet sneen af sin hue og stukket et glas brændevin ud, som Solokha bød ham, fortalte han hende, at han på grund af snestormen ikke gik til kantoren, men da han tilfældigvis havde set lys i hendes vindue, var han nu kommet for at tilbringe aftenen med hende. Han havde næppe nok fået talt ud, førend der atter hørtes banken på døren og kantorens stemme.

"For Guds skyld! Skjul mig et eller andet steds!" hviskede golovaen. "Jeg ville bestemt møde kantoren i dette øjeblik!"

Solokha var længe i vildrede med, hvor hun s skulle gøre af den kraftige golova. Langt om længe tog hun endelig en med

sæk kul, rystede kullene ud i en tønde og fik golovaens hele person, knebelsbarter, hoved og hue inklusive, praktiseret ned i den.

Kantoren trådte nu pustende og hændergnidende ind i stuen og fortalte, at der slet ingen gæster havde indfundet sig hos ham, hvorfor han, uden at bekymre sig om snestormen, havde benyttet sig af lejligheden til at "se lidt ind til hende." Med disse ord trådte han nærmere, rømmede sig, smiskede for hende, befølte med sine fingre hendes fyldige, blottede arm og udbrød med en mine, der både røbede skælmeri og inderlig selvtilfredshed:

"Ih, hvad er det for dejlige ting, I har der, min smukke Solokha?"

Og da han havde sagt dette, trådte han atter lidt tilbage.

"Hvad for noget? Åh, det er jo min arm, Osip Nikiforovitch!" svarede hun.

"Hm! Så det er Deres arm! Hi, hi, hi!" udbrød kantoren, særdeles veltilfreds med den således gjorte begyndelse, og gav sig derpå til at spankulere op og ned i stuen.

"Og det da, sødeste Solokha?" vedblev han derpå ganske med samme mine, idet han let klappede hende på halsen og så igen trak sig lidt tilbage.

"Men, kan I da ikke se, Osip Nikiforovitch?" svarede Solokha. "Det er jo min hals, og dette er halskæden!"

"Hm! Så det er Deres hals og halskæde! Hi, hi, hi!" og han gav sig atter til at spankulere op og ned i stuen og gnide sig i hænderne.

"Og det da, uforlignelige Solokha ...?"

Men hvad det var kantoren denne gang var ved at beføle med sine lange fingre skal jeg ikke kunne sige, da der just i det samme atter hørtes en banken på døren og kosakken Tchubs stemme.

"Ak! du min Gud og fader! Der har vi nok fremmede!" udbrød kantoren forskrækket. "Hvis nu nogen traf en mand i min stilling her, så var jeg da ulykkelig! Det ville straks komme fader Kondrat for ..."

Dog – kantorens frygt var i grunden af en ganske anden slags, nemlig frygt for, at det skulle blive forebragt hans kone, der, selv uden det, med tyrannisk hånd forstod at rydde op i hårene på hans hoved.

"For Gud og Himlens skyld, kæreste Solokha!" udbrød han, skælvende over hele legemet. "Deres godhed, som apostlen Lucas siger i det tredje, i det tredje kap... – Gud! Nu banker det igen! For Himlens skyld, skjul mig et eller andet sted!"

Solokha greb atter en sæk og rystede kullene ud i tønden, hvorpå vor ikke synderlig korpulente kantor sprang ned i den og dukkede sig så dybt ned, at der oven over ham endnu ville have været mere end plads nok mindst til en halv sæk kul til.

"God aften, Solokha!" sagde Tchub, idet han trådte ind i stuen. "Du havde måske ikke ventet mig, hæ? Ikke sandt, du havde ikke ventet mig i aften? ... Jeg kommer måske til ulejlighed ...?" vedblev han derpå med et betydningsfuldt smil, der noksom viste, at hans ikke ligefrem synderligt kløgtige hoved opbød alle sine evner for at sige noget ret vittigt og morsomt. "Du har måske besøg af en eller anden? ... Ja, hvem kan vide det? Du skulle da vel aldrig have skjult en eller anden her hos dig, hæ?" Og henrykt over disse sine satiriske udfald,

brast Tchub nu i latter, imens han i sit indre triumferede ved den tanke, at han dog så vist som noget var den eneste, der nød godt af Solokhas gunst. "Nå, Solokha! Lad os nu få os et glas! Jeg var næsten bange for, at halsen skulle fryse til på mig, så hundekoldt er det! Det er en dejlig julenat, Gud har sendt os i år! Det skal jeg love for! Hør blot! Hør blot, Solokha, hvor vinden piber! ... Hænderne fryser ordentlig ganske stive på én! Jeg kan ikke engang få min pels knappet op! Uh, til vejr det er!"

"Luk op! Luk op!" lød i det samme en stemme ude fra gaden, og i samme øjeblik dundrede det på døren.

"Hvad er det! Der er nok en der banker!" sagde Tchub, idet han pludselig standsede.

"Luk op! Luk op!" lød det endnu kraftigere end første gang.

"For pokker, det er jo smeden!" udbrød Tchub og snappede sin hue. "Hør nu, Solokha! Du må se at skjule mig et eller andet sted! Jeg vil ikke på nogen måde træffe sammen her med det forbandede afskum! Gid han få al landsens ulykker, den djævlesøn!" Solokha, der selv var blevet bange, blev nu aldeles forstyrret i det og glemte sig selv i den grad, at hun med et tegn gav Tchub at forstå, at han skulle krybe ned – i den samme sæk, hvor kantoren allerede lå. Den arme kantor vovede ikke engang at give sin smerte luft i hosten og stønnen, da den svære Tchub satte sig så godt som lige på hovedet af ham og anbragte sine isklædte, gennemfrosne støvler på begge sider af hans tindinger.

Smeden trådte nu ind i stuen uden at sige et ord og uden engang så meget som at tage hatten af hovedet og smed sig straks ned på bænken. Det var tydeligt at mærke, at han ikke var i godt humør. Solokha havde næppe nok fået døren lukket i

efter ham, førend det bankede på ny. Det var kosakken Sverbyguz. At få ham praktiseret ned i en sæk ville nu have været en ren umulighed og det af den gode grund, at det ikke ville have været muligt at finde en sæk, der var stor nok. Han var endnu sværere end golovaen og højere end Tchub. Solokha førte ham derfor ud i haven, for her at høre, hvad han havde at sige hende. Smeden kastede imidlertid et spejdende øje omkring i stuen, idet han af og til lyttede til de koleaderendes sange, der genlød fra det fjerne. Til sidst standsede hans blik på de sække, der lå på gulvet.

"Hvad pokker! Ligger de sække der endnu? De skulle jo for længe siden have været skaffet bort. Den dumme forlibelse har også gjort mig næsten rent forstyrret i hovedet. I morgen er det helligdag, og endnu ligger alt det krammeri her i stuen! Det er bedst jeg ser at få dem båret ind i smedjen!"

Han gav sig nu i lag med de svære sække, snørede dem tættere til og gjorde anstalter til at tage dem på ryggen. Men det var tydeligt nok at mærke, at hans tanker var ganske andre steder, hvor, må Gud vide: ellers havde det været umuligt andet end at han måtte have hørt, hvor ynkeligt Tchub gav sig, da hårene på hans hoved idet sækken blev snøret til ikke var langt fra at gå med, og hvor højt den svære golova lige med ét tog til at hikke.

"Er det da ikke muligt, at jeg kan slå den Oksana ud af hovedet?" sagde smeden ved sig selv.

"Der er jo dog i grunden ikke noget ved hende. Det er min faste beslutning ikke at tænke på hende; og dog – tænker jeg alligevel så godt som slet ikke på andet end på hende. Hvorledes kan det dog gå til, at tankerne således imod ens egen vilje kan

snige sig ind i ens hoved? … Hvad Djævelen! Skulle sækkene virkelig være blevet tungere siden sidst! Der må dog vistnok være kommet noget i foruden kullene. Dog … Jeg nar, der rent glemmer, at alt, alt nu forekommer mig tungere end før! Før kunne jeg som ingenting med den ene hånd alene bøje en femkopek-mønt eller en hestesko og rette dem ud igen og nu – nu er jeg ikke engang i stand til at løfte den smule kul. På den måde vil det ikke vare ret længe før vinden er i stand til at blæse mig omkuld. … Nej!" vedblev han, idet han mandede sig op. "Så kvindagtig er jeg da, Gud ske lov, ikke blevet endnu! Endnu er det da ikke kommet så vidt med mig, at nogen med grund skal kunne spotte over mig! Om der så var ti sådanne sække, skulle jeg endda være mand for at tage dem alle sammen!"

Med disse ord slængte han rask sækkene på nakken, og det selv om de var så tunge, at selv to stærke mænd ville have haft møje med at bære dem.

"Det er bedst, jeg får den der med!" vedblev han, idet han også tog den lille, på bunden af hvilken djævelen lå sammenkrympet. Med disse ord forlod han huset, idet han nynnede på sangen:

> Jeg hos piger ej gør lykke …

8

Stedse mere og mere højlydte lød sangene og råbene gennem gaderne. Folkestimlen forøgedes stadig ved tilstrømning fra nabolandsbyerne. De unge knøse gjorde tusinde kunster og spilopper. Snart hørtes midt imellem koleadkaerne en eller anden lystig sang, som en af de unge kosakker på stående fod improviserede, og snart gav igen en af hoben, i stedet for at synge koleadkaen, sig til at brøle af fuld hals:

> Und mig – efter gammel skik –
> und mig en varenik!
> Giv mig så et brød,
> nogle pølser og lidt grød!

En skoggerlatter belønnede gavstrikken. Ofte åbnedes også et lille vindue, og en gammel kone, de eneste der tillige med de udlevede fædre var blevet tilbage i husene, rakte enten en pølse eller deslige ud ad det, og knøsene og pigerne kappedes da om, hvem der først kunne komme til at holde sin sæk under og snappe byttet. Et sted kom de unge karle med ét springende fra alle sider og omringede pigerne. Der blev nu en støjen og skrigen. Her kastede én med snebolde; der bemægtigede én anden sig en sæk med hele dens indhold. På et andet sted jagede pigerne efter en ung knøs og spændte ben for ham, så at han styrtede hovedkulds til jorden med sin sæk så lang som han var. Det lod næsten til, at de ville fortsætte disse løjer og optøjer hele natten igennem, og som om frosten, netop i den anledning, havde været så artig at lægge sig noget.

Natten vedblev at være klar og lys, og Månens skin blev ved reflekserne fra sneen endnu hvidere.

– Vor smed standsede netop nu med sine sække. Fra de unge pigers klynge forekom det ham at han hørte Oksanas stemme og klare latter. En skælven fo'r igennem alle hans årer. Han kastede sækkene fra sig, så at den på bunden liggende kantor gav sig til at stønne ynkeligt ved stødet, og golovaen atter begyndte at hikke af fuld hals, og sluttede sig derpå, blot med den mindre sæk på nakken, til den skare af unge knøse, der fulgte bag efter pigeklyngen, hvorfra han troede at have hørt Oksanas stemme.

Ganske rigtigt: det er hende! Hun står der ordentlig så stolt som en zarina med de strålende sorte øjne. En køn ung knøs er just i færd med at fortælle hende et eller andet, der rimeligvis må være morsomt, siden hun ler i ét væk. Dog – hun ler jo altid. Næsten ganske uvilkårligt, uden selv at vide hvorledes det gik til, havde smeden trykket sig igennem hoben og stod nu lige foran hende.

"Ah, Vakula, du der! Velkommen!" sagde den skønne med det samme spotske smil, der så nylig nær havde bragt Vakula til at gå fra forstanden. "Nå, har du så koleaderet ordentligt? Æh, sikken en lillebitte sæk, du har! Og skoene, som zarinaen går med, har du fået fat i dem? Skaffer du mig blot dem, så tager jeg dig øjeblikkelig!"

Og smilende drog hun derpå afsted med flokken.

Den stakkels smed blev stående som fastnaglet til stedet. "Nej, jeg kan ikke mere: al min kraft er borte," udbrød han til sidst. "Men hvorfor er hun også så djævelsk smuk? Hendes blik, hendes stemme, alt ligesom brænder mig! ... Nej, jeg kan ikke

udholde dette længere! Jeg må gøre en ende på det, om så min sjæl skal gå til grunde ved det! Jeg vil drukne mig i en af vågerne; så er den historie ude!"

Efter at have sagt disse ord, ilede han med faste skridt efter flokken, som han snart indhentede, hvorpå han gik lige hen til Oksana og sagde med fast stemme:

"Levvel, Oksana! Tag du nu kun, hvem du lyster! Gør kun hovedet kruset på hvem det falder dig ind! Mig ser du aldrig mere her i verden."

Det var tydeligt at mærke, at den unge pige ved dette optrin blev ganske forbavset og ville sige noget; men smeden havde allerede vinket hende sit farvel – og væk var han.

"Hvorhen, Vakula?" råbte de unge karle til ham, da de så ham kile afsted.

"Levvel, brødre!" gav smeden til svar. "Om Gud vil, ses vi nok i den anden verden; i denne er det ude med vort kammeratskab. Døm mig ikke for strengt! Sig til fader Kondrat, at han læser en messe over min syndige sjæl! Glorien på undergørerens og gudmoders billeder har jeg, hvor stor en synder jeg så end er, ikke malet for verdsligt gods. Alt, hvad der findes efter mig, tilfalder kirken. Levvel!"

Efter at have sagt disse ord gav smeden sig igen til at kile afsted med sækken på nakken.

"Han har nok fået en skrue løs!" mumlede de unge knøse indbyrdes.

"Gud være din sjæl nådig!" stammede en gammel kælling, der just kom forbi, andægtigt. "Så det blev enden på det, at smeden hængte sig!"

9

Efter at Vakula imidlertid havde løbet nogle gader igennem, standsede han for at får vejret.

"Men hvad er det dog i grunden for galskab, jeg har i sinde!" tænkte han ved sig selv. "Ret som om alt var tabt! Nej, jeg vil dog prøve endnu et middel; jeg vil gå hen til zaporogen, den tykke Patchuk. Han kender jo, efter hvad folk siger om ham, hver en djævel, der er til, og kan gøre alt, hvad han vil. Ham vil jeg gå til! Min sjæl er dog fortabt alligevel!"

Ved at høre dette gjorde Djævelen, der nu så længe havde ligget uden at røre et lem, pludselig et hop af glæde i sin sæk; men smeden, der stod i den formening, at det var ham selv, der ved et ryk i sækken havde foranlediget denne dens bevægelse og berøvet den dens ligevægt, gav den et ordentligt slag med sin knyttede næve, kastede den derpå atter op på nakken og traskede afsted hen ad den tykke Patchuks hus til.

Den tykke Patchuk havde rigtignok langt tilbage i tiden varet i Zaporozje; men om han så siden var blevet jaget bort derfra eller selv var løbet sin vej, var der ingen, der vidste noget sikkert om. Han havde nu allerede i lang tid, i en tolv-femten år omtrent, boet i Dikanka. I begyndelsen levede han ret som en ægte zaporog: han arbejdede ikke det allerbitterste, sov de trefjerdedele af dagen, spiste for seks og stak næsten et helt anker ud på én gang, noget, der for øvrigt heller ikke var så forunderligt, da han, skønt han ikke just var høj, dog var af en ganske usædvanlig tykkelse, og det således nok kunne gøres nødigt, at han tog en del til sig. Derfor var også hans bukser så vide, at det, hvor lange skridt han så end tog, aldrig var muligt

at opdage hans fødder, og når han vraltede afsted, så det derfor livagtigt ud som om det var en vintønde, der bevægede sig hen ad gaden, og det var rimeligvis dette, der havde givet anledning til at folk gav ham øgenavnet "den tykke Patchuk". Kun få uger efter hans ankomst til landsbyen vidste allerede enhver, at han var en troldmand. Alle, der fejlede noget, sendte straks bud til Patchuk, og Patchuk behøvede blot at mumle nogle få ord over ham, så var sygdommen formelig som blæst bort. Hændte det sig f.eks., at en eller anden forsulten kosak havde fået et fiskeben i halsen, så forstod Patchuk så kunstfærdigt at dunke ham med næven i nakken, at benet løsnedes og ikke gjorde hans kosak-hals mindste skade.

I den sidste tid havde man imidlertid kun sjældent set noget til Patchuk, hvortil grunden rimeligvis måtte søges dels i hans ladhed og dels måske også i hans tiltagende korpulence, der år for år havde gjort det vanskeligere og vanskeligere for ham at gå. Enhver, der trængte til hans hjælp, måtte derfor selv opsøge ham i hans bolig.

Det var ikke uden en vis befippelse, at smeden åbnede døren, hvorpå han straks fik øje på Patchuk, der sad på gulvet på tyrkisk maner, foran en lille tønde, ovenpå hvilken der stod et fad med galusjkaer, akkurat i højde med hans mund. Uden at røre så meget som en finger, gjorde han blot en ganske let bøjning med hovedet hen imod fadet og søbede således af suppen, samtidig med, at han fra tid til anden med tænderne snappede en galusjka.

"Nej, han er dog virkelig," tænkte Vakula ved sig selv, "endnu en god del mere lad end selve Tchub! Tchub spiser dog i det

mindste med ske; men denne her gider jo ikke engang så meget som løfte en hånd!"

Patchuk var, i det mindste efter hvad det lod til, alt for beskæftiget med sine galusjkaer til at lægge mærke til smeden, der aldrig så snart var kommet over dørtærsklen, førend han også gjorde en dyb reverens for værten.

"Jeg kommer for at søge råd hos dig, Patchuk!" sagde han derpå, idet han gentog sin reverens.

Den tykke Patchuk rettede sit hoved i vejret og gav sig derpå igen til at søbe.

"Efter hvad folk siger om dig," vedblev smeden, idet han tog mod til sig, "og jeg håber, at du ikke tager det fortrydeligt op, da jeg ikke anfører det for at fornærme dig i mindste måde ... Efter hvad folk siger om dig, står du på en god fod med Djævelen."

Vakula havde aldrig så snart fået disse ord over sine læber, førend han også med ét blev bange for, at han havde udtrykt sig alt for frit og ligefremt og ikke tilbørligt krydret sine ord, og i den tanke, at Patchuk øjeblikkelig ville gribe både tønde og fad og kaste ham dem lige i hovedet, trådte han forsigtigt nogle skridt tilbage og holdt hænderne for ansigtet, for i det mindste ikke at få det skoldet af den brændende suppe med galusjkaerne.

Men Patchuk rettede blot atter hovedet i vejret og gav sig så igen til at søbe.

Smeden tog nu mod til sig og besluttede at blive ved.

"Gud skænke dig alt godt i overflødighed, Patchuk! Jeg kommer til dig for at søge råd."

Vor smed forstod, som man vil have set, ret godt at føje sine ord; det havde han lært så godt under sit ophold i Poltava for at

male sotnikkens plankeværk.

"Jeg er kommet til at sidde således i det, jeg synder, at der ikke mere er noget middel, der kan hjælpe mig. Derfor har jeg bestemt mig til at ty til selve Djævelen, komme så hvad komme vil! – Hvad siger du så til det, Patchuk?" vedblev han derpå, da hans vært uforanderligt vedblev med sin tavshed. "Tror du, at der kan gøres noget for mig?"

"Ja, har du brug for Djævelen, så gør du bedst i at gå til ham!" svarede Patchuk, uden engang så meget som at værdige ham et blik og stadig vedblivende at snappe galusjkaer.

"Ja, det er netop derfor jeg er kommet til dig," vedblev smeden med et buk; "og ved du ikke vejen til ham, så er jeg bange for, at der er ingen, der ved den."

Hertil svarede Patchuk ikke et eneste ord, men blev blot ved at spise de galusjkaer, der var tilbage.

"Kan du gøre mig den tjeneste," fortsatte smeden, "så nægt mig den ikke! En tjeneste er den anden værd, og sig mig blot, hvad du vil have: flæsk, pølser, hirsemel, lærred, hvede eller hvad andet du måtte have brug for … og det skal straks stå til tjeneste, når du blot vil sige mig, hvorledes jeg skal finde vej til ham!"

"Den, der har Djævelen på nakken, behøver just ikke at gå langt for at finde ham," sagde Patchuk endelig ganske ligegyldig uden at forandre stilling.

Ved disse ord gav Vakula sig til at stirre på ham som om løsningen på denne gådefulde tale stod ham skrevet på panden.

"Ja, hvad mener du med det?" spurgte tavs hans mine, og hans halvtåbnede mund gjorde allerede anstalter til at sluge det første ord fra hans værts læber som om det var en galusjka. Men

Patchuk sagde intet. I det samme bemærkede Vakula, at både tønden og galusjkaerne pludselig var forsvundet, og at der i deres sted stod to træfade, af hvilke det ene var fyldt med varenikker, det andet med tykmælk, en omstændighed, der for øjeblikket ganske lagde beslag på hans tanker. "Lad os engang se," sagde han ved sig selv, "hvorledes Patchuk dog vil bære sig ad med at spise varenikker! Blot bøje hovedet ned som før ved galusjkaerne, det gør han dog vel ikke; og det kan han jo desuden slet ikke, da varenikkerne jo først må dyppes i tykmælken."

Han var næppe blevet færdig med disse betragtninger, førend Patchuk med ét åbnede munden, fæstede blikket stift på varenikkerne og derpå spilede den endnu højere op. I det samme sprang en varenik op af fadet, rullede sig rundt i tykmælken, sprang op igen og fløj lige ind i Patchuks mund. Patchuk spiste den, spilede derpå igen munden op, og en anden varenik gik samme vej og så fremdeles. Den eneste ulejlighed, han havde, var blot at tygge og sluge.

"Det var da som pokker, det!" tænkte smeden ved sig selv og spilede i sin forbavselse munden op, og hvad sker? Lige i det samme mærker han, at en varenik flyver ham ind i munden og oversøler hans læber med tykmælk.

Efter at have spyttet varenikken ud igen og aftørret sine læber, faldt smeden med ét i tanker og gav sig til at gruble over, hvilke vidunderlige ting der dog også foregår her i verden, og hvilke kunster den onde ånd dog er i stand til ar lære et menneske, men bestyrkedes derved tillige endnu mere i den tro, at Patchuk var den eneste, der ville kunne hjælpe ham.

"Det er bedst, jeg bukker for ham igen," sagde han ved sig selv, "for at få ham godt stemt for mig ... Men, for pokker! Det er jo faste og – han sidder her og spiser varenikker, fede varenikker! Er jeg da gået rent fra forstanden, at jeg står her og tager del i en sådan synd!"

Og med disse ord styrtede vor gudfrygtige smed lige med ét over hals og hoved ud af døren.

Djævelen, der lå i sækken, og allerede noget for tidligt havde glædet sig til det, der ville komme, kunne imidlertid ikke udholde den tanke, at et så kosteligt bytte skulle slippe ham af hænde. Han så lejlighed til at springe op af sækken og sætte sig overskrævs på smedens hals.

Det varede ikke ret længe for smeden rystede af kulde, og ganske forkommen og angst vidste han hverken ud eller ind. Han ville netop til at korse sig, da Djævelen i det samme satte sin hundesnude til hans højre øre og sagde:

"Det er mig, din gode ven, der er rede til at gøre, hvad det så skal være for en ven og kammerat!" Derpå vendte han sig om til hans venstre øre og sagde: "Du skal få så mange penge som du vil have!" Og derpå igen til det højre og hviskede: "Oksana skal blive din den dag i dag!"

Smeden var standset og stod og grundede.

"Nuvel!" sagde han langt om længe. "På denne sidste betingelse er jeg din!"

Ved at høre dette klappede Djævelen i hænderne af glæde og gav sig til at galopere op og ned på smedens hals.

"Nu er smeden fortabt!" tænkte han ved sig selv. "Nu, fa'erlil, skal jeg hævne mig på dig for alle dine væmmelige malerier og karikaturer af Djævelen! Hvad mon mine kammerater vel vil

sige, når de får at vide, at jeg har fået kløerne i selve det allergudfrygtigste menneske i hele landsbyen?"

Og her lo Djævelen højt op af glæde ved tanken om, hvorledes han skulle drille hele den behalede slægt deroppe i Helvede og ærgre den halte djævel, der gik og gjaldt for den første gavtyv iblandt dem.

"Nå, Vakula!" peb Djævelen ham i øret, idet han, af frygt for, at smeden ellers skulle løbe fra ham, blev ved at sidde på hans hals. "Du ved vel nok, at uden kontrakt kan jeg ikke hjælpe dig."

"Ja, jeg er rede!" sagde smeden. "Efter hvad jeg har hørt, er det skik og brug hos jer, at man underskriver med blod. Vent blot et øjeblik, mens jeg tager et søm op af min lomme!"

Med disse ord lod han, som om han førte hånden om til sin bag lomme, men – greb i stedet for Djævelen ved halen.

"Ah, din gavstrik!" råbte Djævelen leende. "Lad det nu være nok!"

"Jo vist, fa'erlil!" sagde smeden. "Men hvad synes du om dette her?" Og i det samme gjorde han korsets tegn, hvorpå Djævelen lige med ét blev så stille som en mus. "Vent nu blot lidt," vedblev han, idet han slæbte Djævelen ved halen hen ad jorden, "så skal jeg lære dig en anden gang at søge at forlokke skikkelige folk og gode kristne til synd!"

Derpå satte han sig overskrævs på ham og løftede hånden for at gøre korsets tegn over ham.

"Nåde, nåde, Vakula!" stønnede Djævelen ynkeligt. "Jeg skal gøre alt, hvad du vil have, når du blot ikke mere vil gøre det frygtelige korstegn over mig!"

"Ah, se nu synger han i en ganske anden tone, den forbandede tysker! Godt, så skal jeg straks sige dig, hvad du

skal gøre. Før mig øjeblikkelig bort igennem luften, hører du, så hurtigt som en fugl!"

"Ja, men hvorhen?" sukkede den ulykkelige Djævel.

"Til Petersborg, lige til zarinaen!"

Og vor smed blev næsten som forstenet af skræk, da han i det samme mærkede, at det i en flyvende fart gik igennem luften.

10

Oksana stod længe og grundede over smedens besynderlige tale. En indre stemme sagde hende allerede, at hun havde været lovlig slem imod ham.

"Hvis han nu virkelig tager en eller anden skrækkelig beslutning? Hvem ved, om han måske ikke af bare sorg kan gå hen og forelske sig i en anden og i sin vrede kalde *hende* byens første skønhed? Dog nej: det gør han ikke; dertil holder han alt for meget af mig. Jeg er så smuk; han forlader mig under ingen omstændigheder; det hele er ikke andet end forstillelse. Jeg er vis på, at der går næppe ti minutter, førend han er her igen for at se på mig. Og dog – jeg har været for slem imod ham. Jeg må lade ham kysse mig, men således, at det får udseende af at være imod min vilje. Hvor han så vil blive glad!"

Og vor lunefulde skønne deltog nu igen i sine veninders overgivne løjer.

"Stop!" sagde en af dem. "Smeden har glemt sine sække. Se blot! Se blot! Det var da pokkers til sække! Han har ganske anderledes forstået at gøre sig fordel ved sin sang end vi. Der ser næsten ud til at være en hel bedekølle her, og dertil pølser og brød i en sådan mængde, at de ikke er til at tælle. Nå! Her er jo mere end nok til hele julen!"

"Er det virkelig smedens sække?" sagde Oksana. "Nå, så lad os i en fart bringe dem hjem til mig! Der kan vi så rigtig se indholdet efter!"

Dette forslag blev modtaget med en lydelig bifaldslatter.

"Vi kan ikke bære dem!" råbte på engang hele klyngen, der forgæves anstrengte sig for at få sækkene af stedet.

"Vent blot lidt!" sagde Oksana. "Lad os hente en slæde, så kan vi køre dem på den!"

Og hele klyngen løb nu afsted efter en slæde.

Vore stakkels fanger var imidlertid, som man nok kan tænke sig, hjertelig kede af at sidde og kukkelure i deres sække. Kantoren havde rigtignok været så heldig at rive et hul, der var så stort, at han måske nok ville have kunnet krybe igennem det; men at krybe ud af sækken i folks påsyn og således selv gøre sig til latter for dem, følte han dog ingen synderlig lyst til. Han besluttede derfor hellere at vente, og hans eneste livstegn var, at han af og til gav sig under trykket af Tchubs svære støvler. Tchub på sin side længtes lige så meget efter at slippe ud, så meget hellere som han mere og mere fik at mærke, hvor højst ubekvemt det var at sidde på det, der befandt sig nedenunder ham; men da han hørte sin datters forslag, blev han beroliget og besluttede at blive, da han beregnede, at han måtte have mindst hundrede, måske endog et par hundrede, skridt til sit hus, og at han, hvis han selv sprang op, først måtte ordne på sit toilette, knappe sin pels til og binde sit bælte om – og det var jo et helt arbejde! Og hertil kom endnu, at hans hue lå hos Solokha. Så var det dog jo i grunden meget bedre, at han lod pigebørnene trække sig hjem.

Det gik imidlertid ganske anderledes til, end Tchub havde tænkt sig. Imens pigerne var henne efter slæden, kom en af bønderne netop ud fra kroen. Han var i dårligt humør på grund af at krokonen nu ikke havde villet kreditere ham det mindste, og han havde nu besluttet at gå og vente på, om der ikke skulle komme en eller anden af de velhavende kosakker forbi, som han kunne få til at traktere sig; men som gode kristne blev de

uheldigvis alle sammen hjemme og spiste til aften i deres familiers kreds.

Idet vor gode mand nu gik og anstillede moralske betragtninger over tidernes slethed og krokonens stenhjerte, kom han med ét til at løbe imod sækkene og standsede ganske forundret.

"Det var da pokkers til sække, en eller anden har tabt her på vejen!" sagde han ved sig selv, idet han så sig om. "Der må vist være en svineryg i! Hvem pokker mon der dog har været så heldig at tjene sig sådan en portion sammen ved sin sang! Det var da pokkers til sække, det! Sæt nu, at de er fyldt med bare hirse- og hvedebrød, så er det jo næsten en hel lille formue; og indeholder de også blot fladbrød, så er det jo dog også noget, der ikke er at foragte: jødekællingen giver mindst en halv pægl for hvert."

Med disse ord greb han sækken med Tchub og kantoren i og slængte den op på nakken, men mærkede straks, at den var alt for tung.

"Nej, den er s'gu' alt for tung for én person," sagde han. – "Ah, se der har vi jo væveren Chapuvalenko! Han kommer jo, som om han var kaldet! ... Godaften, Ostap!"

"Godaften!" svarede væveren, idet han standsede.

"Hvorhen?"

"Hvorhen mine fødder fører mig."

"Nej hør, min gode mand! Så kan du jo hjælpe mig med at bære disse sække bort! Det må være en, der har samlet sig det ved at synge og så kastet dem fra sig her på vejen! Tag fat med; så deler vi halvt!"

"De sække her? Ja, men hvad indeholder de, hvedebrød eller fladbrød?"

"Alle mulige sorter, så vidt jeg kan mærke!"

De rev nu i en fart nogle staver ud af gærdet, lagde sækkene på dem og løftede dem op på deres skuldre.

"Men hvor skal vi hen med dem? Til kroen?" spurgte væveren undervejs.

"Ja, det havde jeg netop også først tænkt på; men jeg er bange for, at den forbandede jødekælling så tror, at vi har stjålet dem, så meget mere som det kun er et øjeblik siden jeg kommer derfra. Nej, lad os så hellere bringe dem hjem til mig! Der vil ingen forstyrre os: min kone er ikke hjemme!"

"Ja, er du sikker på det?" spurgte den forsigtige væver.

"Ja, jeg er da, Gud være lovet, endnu ikke gået rent fra forstanden," svarede den anden, "så at det kunne falde mig ind at bringe det hjem, hvis hun var der. Men hun er ude på farten med kællingerne."

"Hvem der?" råbte hans kone, da de havde nået huset, og hun hørte dem ude i forstuen. "Hvem der?" Og i det samme åbnede hun døren.

Vor gode mand stod som lynslået.

"Jo, du er en køn en!" sagde væveren forknyt.

Vor vens kone var af den slags fruentimmer, som der desværre findes fuldt op af her i verden. Hun var, ligesom hendes mand, så godt som aldrig hjemme, men tilbragte næsten den hele dag rundt om i byen hos de andre kællinger, hvor hun da sludrede i ét væk og åd med den største appetit, og som en følge heraf var det kun om morgenen, at hun sloges med sin mand, da det i almindelighed var den eneste tid, hun

traf sammen med ham. Deres hytte var dobbelt så gammel som distriktskriverens bukser, og dens stråtag var fuldt af huller. Af gærdet var der kun rester tilbage, og det navnlig af den grund, at ingen forsynede sig med stok, når han gik hjemme fra, i det håb, at hans vej nok ville falde forbi deres have, hvor han så kunne tage sig en stav af gærdet. På skorstenen havde de næppe nok ild hver tredje dag. Alt, hvad vor stakkels mands ømme ægtehalvdel kunne sammentigge hos gode folk, gemte hun altid så omhyggeligt som muligt for ham, ja hun gik endog så vidt, at hun undertiden egenmægtig satte sig i besiddelse af, hvad han selv havde tjent og ikke endnu fundet lejlighed til at drikke op i henne i kroen. Al sin flegma uagtet var vor stakkels mand ikke ligefrem den, der lod sig kujonere af hende, hvoraf følgen da også var, at han så godt som aldrig gik hjemmefra uden at være godt ophovnet under begge øjnene, og at hans kære ægtefælle jamrende og sukkende tyede til de andre kællinger og ikke vidste det, hun ikke ville fortælle dem om mandens ladhed og dovenskab, og alle de bank, hun fik af ham.

Enhver vil efter dette let selv kunne tænke sig, hvorledes både væveren og vor ven blev til mode ved dette så ganske uventede sammentræf. De slængte naturligvis øjeblikkelig sækken fra sig, trådte frem foran den og søgte at skjule den bag deres skøder; men det var desværre allerede for sent: hvor dårligt end vor vens kone så med sine gamle øjne, havde hun dog allerede fået øje på sækken.

"Ah, det var ret!" udbrød hun med en mine, der livagtigt udtrykte en rovfugls glæde over sit bytte. "Det kan jeg forstå! Det kan man kalde flinke folk! Og dog – jeg har en anelse om, at

det ikke kan være gået rigtigt til! Åbn straks jeres sæk, hører I! Åbn straks jeres sæk og vis mig, hvad I har i den!"

"Ja, det kan du få Djævelen til og ikke os," svarede vor ven nok så tappert.

"Ja, hvad har du også med det at gøre?" bemærkede væveren. "Det er jo os, der har tjent det sammen, og ikke dig!"

"Nej, jeg vil se det! Vis mig det øjeblikkelig, dit fulde bæst!" brølede konen, idet hun med knyttet næve gav sin lange mand en ordentlig næsestyver og trængte sig frem til sækken. Men væveren og vor ven forsvarede den mandhaftigt og nødte hende til sidst til at retirere. Det varede imidlertid kun et øjeblik, til hun kom løbende med en ildklemme i hånden, som hun behændigt gav manden et dygtigt slag over armen med og væveren et over ryggen, og derpå med ét igen stod lige ved siden af sækken.

"Hvad Fanden lod vi hende komme til for?" sagde væveren, da han havde sundet sig lidt.

"Hvad Fanden lod *vi* hende komme til for! Ja, hvad lod *du* hende komme til for?" svarede vor ven ganske koldblodigt.

"Så I har jernildklemme!" bemærkede væveren efter en kort pause, idet han kløede sig i nakken. "Min kone købte i fjor én på markedet, som hun gav fem kopek for; men den er som ingenting imod jeres ... den gør næsten slet ikke ondt ..."

Vor vens triumferende ægtehalvdel havde imidlertid sat sin kaganets fra sig på gulvet og løsnet sækken og var nu i færd med at undersøge den.

Hendes gamle øjne, der nys var så flinke til at opdage den, må dog denne gang have slået hende fejl.

"Ah, her ligger jo et helt svin!" råbte hun med ét, klappende i hænderne af glæde.

"Et svin! Et helt svin!" hviskede væveren, idet han stødte til vor ven. "Og det hele er din skyld!"

"Ja, hvad er der at gøre ved det?" svarede vor ven, idet han trak på skuldrene.

"Hvad der er at gøre? Hvad står vi da her for? Lad os da tage sækken fra hende for pokker! Nu, fremad!"

"Væk! Væk! Det er *vores* svin!" råbte væveren, idet han marcherede frem.

"Væk! Væk, din djævelskvind! Det tilhører jo ikke dig!" råbte vor ven, der nu også rykkede nærmere.

Kællingen var netop i færd med igen at gribe ildklemmen, da Tchub lige med ét sprang op af sækken og pludselig stod midt imellem dem og strakte sig som én, der vågner af en langvarig søvn.

Konen udstødte et skrig og slog hænderne sammen af forfærdelse, og de to andre stod og stirrede med opspilet mund.

"Det dummerhoved! Så det kalder hun et svin! Det var et dejligt svin, det!" sagde vor ven med stirrende øjne.

"En sådan mand i sækken!" sagde væveren, idet han forfærdet trådte nogle skridt tilbage. "I kan sige, hvad I vil, så må det være gået til med djævelskunster! Det ved jeg da for pokker, at han ikke er fløjet herind ad vinduet!"

"Hvad Fanden, det er jo vores gode ven!" udbrød værten med ét, da han havde set nøjere til.

"Ja, hvem troede du det var?" svarede Tchub leende. "Nå, var det ikke et rigtigt puds, jeg der spillede jer? Og I ville ligefrem have spist mig, som om jeg havde været en svinesteg! Men skidt

med det: noget skal jeg dog glæde jer med for jeres ulejlighed. Der er endnu noget tilbage der i sækken, og er det end ikke noget svin, så er det dog formodentlig i alt fald en gris eller noget lignende. Jeg mærkede hele tiden, at der var noget, der rørte sig neden under mig."

Væveren og værten kastede sig nu atter over sækken, mens værtinden tog fat i den fra den modsatte side, og det ville efter al sandsynlighed atter være kommet til slagsmål, hvis kantoren, der indså, at det nu var umuligt at holde sig skjult længere, ikke i det samme var sprunget op af sækken.

Kællingen var ikke langt fra at gå fra sans og samling og slap i en fart det ene af kantorens ben, som hun netop havde begyndt at hale ham op af sækken ved.

"Nej, nu har jeg ... Nok en én!" råbte væveren forfærdet. "Du gode Gud, hvad skal der blive af os! ... Det er nær ved at løbe rundt i mit hoved ... Så, det er nu kommet så vidt, at det ikke længere er pølser og fladbrød, man kaster i sækkene til folk, men levende mennesker!"

"Hvad Djævelen!" udbrød Tchub, der ikke var den iblandt dem, der var mindst forbavset over dette. "Hvad Djævelen! Han også med! Den Fandens Solokha! ... Ah, nu forstår jeg, hvorfor hun havde stuen fuld af sække. Der har rimeligvis i hver sæk siddet et par fyre og kukkeluret! Og jeg dummerhoved, der ordentlig bildte mig ind, at jeg havde hende ganske for min egen mund ... Nej, det er dog pokkers til kælling, det!"

11

Pigerne blev noget forundrede, da de så, at den ene sæk var borte.

"Ja, så får vi nøjes med den ene; der er jo ikke andet at gøre," sagde Oksana, hvorpå de alle to fat i den, og slæbte den op på slæden.

Golovaen havde fast besluttet at forholde sig aldeles rolig, da han, fornuftigt nok, tænkte som så, at hvis han gav sig til at råbe til dem, at de skulle lade sækken ligge og løsne for den, ville de tossede pigebørn straks løbe deres vej i den formening, at det var Djævelen, der sad i sækken, og følgen ville da blot blive, at han ville komme til at blive liggende der på gaden, måske hele natten igennem. Pigerne tog imidlertid hinanden venskabeligt ved hånden og fo'r derpå så hurtigt som en pil afsted med slæden, hen over den knirkende sne. Flere af dem sprang for narrestreger op på den, enkelte endog op på selve golovaen, der imidlertid, efter sin engang tagne beslutning, tålmodigt fandt sig i alt.

Endelig nåede de da Tchubs hus, hvorpå de slog dørene både til forstuen og til stuen op på vid gab, og under lydelig latter slæbte sækken ind. "Lad os så få at se, hvad der er i den!" råbte de nu i munden på hinanden og stimlede sammen om sækken for at løsne den. I det samme blev imidlertid golovaens hikke, der havde plaget ham hele den tid, han havde siddet i sækken, endnu voldsom mere end nogensinde før. "Uh, der sidder én i den!" skreg de nu alle på engang og styrtede i deres skræk hen imod døren.

"Hvad Djævelen er det her? Hvad går der af jer, at I farer afsted, som om I var gale?" spurgte Tchub, der i det samme trådte ind ad døren.

"Uh, fader!" udbrød Oksana. "Der sidder én i sækken!"

"I sækken? I hvad for en sæk?"

"Den, som smeden har kastet fra sig midt på vejen," svarede de alle i munden på hinanden.

"Nå, sagde jeg det ikke nok?" tænkte Tchub ved sig selv. – "Om så var, så er det da ikke noget at blive så bange for! Lad os engang se, hvad det er for én – Du der i sækken," vedblev han derpå, – "undskyld, at vi ikke kalder dig ved dit navn, da vi ikke ved det, så lidt som hvad landsmand du er – vær nu så god at komme herud!"

Golovaen sprang nu op af den.

"Å-h!" skreg pigerne.

"Så, golovaen er også kommet på den galej!" sagde Tchub ved sig selv, idet han med en vis tvivl målte ham fra top til tå. "Nej, nej!" vedblev han derpå højt. "Hæ, hæ!" Mere var han ikke i stand til at få frem.

Golovaen selv var ikke mindre forlegen og vidste slet ikke, hvorledes han skulle tage sig i det. "Det er nok dygtig koldt udenfor?" sagde han endelig, idet han henvendte sig til Tchub.

"Ja, det fryser lidt!" svarede Tchub. "Men med tilladelse at spørge dig: hvad smører du dine støvler med? Med fedt, eller med beg?"

Det var naturligvis slet ikke dette, han ville have sagt. Han ville have spurgt: "Hvordan pokker, min gode golova, er du kommet i sækken der?" og det var ham selv ganske ubegribeligt, hvorledes hans mund kom til at sige noget ganske andet.

"Helst med beg," svarede golovaen. "Men nu farvel, min gode Tchub!" Og med disse ord trykkede han sin hue dybere ned over øjnene og gik.

"jeg dumme bæst, at spørge ham, hvad han smører sine støvler med!" udbrød Tchub med blikket stift fæstet på døren, golovaen var gået ud ad. "Det er da også pokkers til Solokha! At putte så fornem en mand i en sæk! ... Det er da også Fandens til kælling! Men jeg dummerhoved, jeg er! ... Men hvor blev den forbandede sæk af?"

"Jeg slængte den hen i krogen der," svarede Oksana. "Der er jo ikke mere i den nu."

"Ikke mere i den! Ja, lad os se efter først! Hid med den! Der må vist være én til i den! Ryst den godt! ... Så, der er ingen? Den forbandede kælling! Og jeg, der anså hende for en sand helgen ..."

Men vi vil nu lade Tchub i fred, så at han i ro og mag kan give sin ærgrelse luft, og vende tilbage til smeden, så meget hellere som det allerede er sent.

12

I begyndelsen blev vor gode Vakula ret ængstelig, da han blev hævet op fra jorden og det så højt, så højt, at han slet ikke mere kunne se noget under sig, og endog kom Månen så nær, at den havde revet ham hans hue af hovedet, såfremt han ikke i tide havde bøjet sig. Det varede imidlertid ikke ret længe, førend han atter tog mod til sig og endog begyndte at more sig over Djævelen. Alt strålede deroppe i højderne. Trods den lette sølvertåge var luften dog aldeles klar. Alt, selv det allermindste, stod så tydeligt for én som ved højlys dag. Man kunne således have set, hvorledes en troldmand, siddende i en gryde, fo'r dem forbi så hurtigt som en stormvind, hvorledes stjernerne samlede sig i klynger og legede blindebuk, hvorledes en hel sværm af ånder ballede sig sammen til en sky, hvorledes en djævel, der dansede foran Månen, tog huen af for vor smed, da han red ham forbi, hvorledes en kost, som en heks havde redet på, kom farende tilbage og meget andet. Enhver, der fik øje på smeden, standsede og så efter ham, men var straks igen langt borte og fortsatte sin egen vej. Vor smed fløj imidlertid afsted med lynets fart, og med ét lå Petersborg under ham som indhyllet i ild (staden var nemlig netop den aften illumineret i en eller anden anledning). Efter at Djævelen var kommet inden for bommen, forvandlede han sig til en hest, og vor smed befandt sig pludselig på en fyrig ganger midt i stadens gader. Du Gud og fader! Den larm og vrimmel og glans! På begge sider tårnede sig fireetages huse op; hestenes trampen og hjulenes raslen var som en torden, der genlød fra alle fire hjørner; husene voksede ligesom op af jorden ved hvert skridt; broer

knagede og bragede; kareter fløj forbi; kuske og forridere råbte i munden på hinanden; sneen peb under de tusinder af kaner, der kom flyvende fra alle sider; fodgængerne trængte og trykkede på hinanden langs de med lamper behængte huse, og uhyre skygger, hvis hoveder nåede helt op til skorstenene og tagene, fo'r hen over murene.

Halvt fortumlet så vor smed sig i ét væk om til alle sider. Det forekom ham, som om husene stirrede på ham med utallige ildøjne. Af herrer i pelse med klædesovertræk så han en sådan masse, at han ikke vidste, hvem han skulle tage huen af for.

"Du min Gud og fader, hvor det her vrimler af fornemme folk!" tænkte smeden ved sig selv. "Gud nåde mig om det ikke er assessor på assessor hver og en og alle tilhobe! Og de der i de strålende britchkaer med glasruder for? Er det ikke borgmestre, så må det da i alt fald være kommissærer, eller måske noget endnu fornemmere!"

Han blev her afbrudt ved det spørgsmål af Djævelen: "Skal vi lige op til zarinaen?"

"Nej, er du gal!" svarede smeden. "Hvor ved jeg ikke; men der må være nogle zaporoger her, som i dette efterår kom igennem Dikanka. De kom fra Sitch med nogle papirer til zarinaen, og med dem vil det være bedst at rådføre sig først. – Hej, din Satan! Smut nu ned i min lomme og før mig straks til zaporogerne!"

Djævelen svandt på øjeblikket ind og gjorde sig så lille, så lille, at han uden vanskelighed kunne smutte ned i smedens lomme, og Vakula fik næppe engang tid til at se sig om, førend han pludselig stod uden for et stort palads. Uden selv rigtig at vide, hvorledes det var gået til, stod han med ét inde på

trappegangen, hvorpå han åbnede en dør, men fo'r øjeblikkelig nogle skridt tilbage, blændet af den glans, der strålede ham i møde fra det rigtsmykkede gemak, den førte ind til. Det varede imidlertid kun et øjeblik, før han atter tog mod til sig, da han fik øje på de samme zaporoger, der i efteråret var kommet igennem Dikanka, og som nu sad der på silkedivaner med fødderne med de begede støvler på trukket op under sig og røg af den allerstærkeste tobak. –

"Goddag, godtfolk! Guds fred! Hvem skulle have troet, at vi skulle mødes her!" sagde smeden, idet han trådte nærmere og bukkede sig næsten lige til jorden. –

"Hvad er det for en fyr?" spurgte den zaporog, der sad ham nærmest, en anden, der sad noget længere borte. –

"Så I kender mig ikke igen?" sagde smeden. "Det er mig, Vakula, smeden. Da I – Gud forunde jer helsen og et langt liv! – i efteråret kom igennem Dikanka, holdt I rast der et par dage, som I nok husker, og det var mig, der satte en ny skinne på jeres ene forhjul."

"Ah!" sagde den samme zaporog igen. "Det er jo den samme smed, der maler så godt. Velkommen, landsmand! Hvad bringer dig hertil?"

"Åh, jeg havde blot lyst til at se mig om i verden, som man siger."

"Nå da, landsmand!" vedblev zaporogen, idet han gav sig en vigtig mine og, tydeligt nok, ville vise, at han forstod at tale rent russisk. "En stor by denne, hm?"

Smeden, der ingenlunde ville have den skam at lade sig gå på eller at gælde for en uerfaren bondeklods og, som allerede tidligere bemærket, endog var kommet så vidt, at han kunne

læse tryk, svarede straks ganske koldsindigt: "Ja, et ret smukt guvernement, dette her! Fortræffelige malerier og huse, mange af dem endog beskrevet med uhyre bogstaver af bladguld! Proportionerne fortræffelige! Det kan der ikke være to meninger om!"

Da zaporogerne hørte smeden udtale sig så kunstforstandigt og frit, fik de med ét høje tanker om ham.

"Ja, siden vil vi altid få tid til nærmere at tales ved, landsmand; nu står vi netop i begreb med at begive os til zarinaen."

"Til zarinaen? Åh, så kan I gøre mig ret en stor tjeneste, godtfolk, ved at tage mig med."

"Dig?" sagde zaporogen omtrent med samme mine, en hovmester svarer sin fireårige elev, der beder ham om at måtte komme op på en stor, en "virkelig" hest. "Hvad Fanden vil du gøre der? Nej, det lader sig aldeles ikke gøre." Og med et betydningsfuldt udtryk tilføjede han derpå: "Vi har nu sådan vores egne anliggender at tale med zarinaen om."

"Åh nej, tag mig med!" vedblev smeden.

"Få du dem til det!" hviskede han i det samme ganske sagte til Djævelen, idet han med knyttet næve gav et slag på sin lomme, og næppe havde han fået disse ord sagt, førend også straks en anden af zaporogerne udbrød: "Åh, lad os bare tage ham med, brødre!"

"Nu vel da, så lad os tage ham med!" svarede de andre.

"Men så må du i en fart iføre dig samme dragt som vi!"

Smeden var ikke sen til at få fat i en grøn zjupan, og næppe havde han fået den på, førend døren med ét åbnedes, og en

guldgaloneret tjener trådte ind og meldte, at det nu var på tide at tage afsted. –

Hvad smeden ikke var blevet forundret før, det blev han nu, da han rullede afsted i en uhyre stadskaret, der hvilede på fjedre, de fireetages huse på begge sider fo'r forbi ham, og selve stenbroen, som det syntes ham, med en tordnende larm, ilede bort under hestenes hove. –

"Jesus Kristus, hvor her er lyst!" tænkte han ved sig selv. "Hjemme hos os er der ikke engang så klart ved højlys dag!"

Kareterne holdt nu uden for slottet. Zaporogerne stod ud, trådte ind i den pragtfulde forhal og gik derpå op ad den glimrende oplyste hovedtrappe.

"Nej, sikken trappe!" hviskede smeden ved sig selv. "Det er jo ordentlig en samvittighedssag at træde på den! Sikke dekorationer! Og så siger folk, at eventyrene lyver! Her er da syn for sagn! Du min Gud og fader, sikket rækværk! Sikket arbejde! Jernet alene må jo have kostet over en snes rubler!"

Efter at være kommet op ad trappen trådte zaporogerne ind i den forreste sal, og smeden fulgte dem med største forsigtighed, da han ved hvert skridt, han tog, var angst for at glide ud på gulvet. Derpå kom de igennem tre andre sale, og smedens forbavselse voksede stadig. Da de gik igennem den fjerde, trådte han, næsten uden selv at vide af det, hen foran et maleri på væggen. Det var jomfru Maria med Jesusbarnet på armen.

"Jøsses til maleri! Det kan man kalde maleri, det!" tænkte smeden. "Det er jo ordentlig, som om hun talte, som om hun var levende! Og så Jesusbarnet! Han folder ordentlig sine små hænder og be'er, den lille snut! Og sikke farver! Du gode Gud,

sikke farver! Der kan ikke engang være så meget okker i som for to skilling; det er det rene spanskgrønt og lakfernis! Og hvor den blå farve stråler! Udmærket arbejde! Det må være grundet med blyvand! – Men, hvor fortræffelige disse malerier end er," vedblev han, "så er dog dette messinghåndtag endnu fortræffeligere." Med disse ord trådte han hen til døren og gav sig til at beføle låsen. "Sikket arbejde! Sikken udførelse, så ren! Det kan kun tyske mestre have gjort, og det må da også have været til tyske priser ..."

Vor smed ville rimeligvis endnu længe have hengivet sig til lignende betragtninger, hvis ikke i det samme en guldgaloneret lakaj havde stødt ham på armen og mindet ham om, at han ikke måtte blive tilbage efter de andre.

Efter at zaporogerne var kommet igennem to sale til, standsede de og fik ordre til at vente i den, hvor de nu var og hvor der tillige befandt sig en masse generaler i guldbroderede uniformer. Zaporogerne holdt sig sammen og bukkede til alle sider. Et øjeblik efter trådte, ledsaget af en talrig suite, en temmelig høj og svær herre i hetman-uniform og gule støvler ind i salen. Hans hår sad i uorden; han skelede lidt med det ene øje; i udtrykket i hans ansigt lå der noget vist stolt og majestætisk, og alle hans bevægelser røbede, at han var vant til at befale. Alle generalerne, der i deres guldbroderede uniformer spadserede frem og tilbage i salen, fik med ét travlt og gav med dybe buk agt på hvert af hans ord og på hvert af hans vink for straks at udføre det. Men hetmanen lagde slet ikke mærke til det. Han værdigede dem næppe engang et lille nik med hovedet og gik lige hen til zaporogerne.

Vore zaporoger bukkede sig lige til jorden.

"Er I alle her?" spurgte han derpå noget langtrukkent og talende igennem næsen.

"Alle, fa'er!" svarede zaporogerne med en gentagen reverens.

"Glem nu ikke at sige som jeg har lært jer!"

"Nej, fa'er, det skal vi ikke!"

"Er det zaren?" spurgte smeden en af zaporogerne.

"Du med din zar! Nej, det er skam Potemkin!" svarede denne.

I det tilstødende værelse hørtes der nu stemmer, og smeden vidste næppe, hvor han skulle gøre af sine øjne, da han så den mængde af strålende damer, der nu trådte ind i salen i atlaskeskjoler med lange slæb, og den masse af hoffolk i guldbroderede kaftaner. Han blev som blændet af denne strålende glans og kunne intet skelne mere. Med ét kastede alle zaporogerne sig ned og udbrød som med én røst: "Nåde, mo'er, nåde!" Skønt smeden intet kunne se, fulgte han dog straks eksemplet og kastede sig ligeledes plat ned på gulvet.

"Rejs jer! Rejs jer!" lød det oven over dem med en bydende og dog tillige behagelig stemme.

Flere af hoffolkene fik nu pludselig travlt og stødte til zaporogerne.

"Nej, vi rejser os ikke, mo'er! Vi rejser os ikke! Dø for dig ville vi, men ikke rejse os!" råbte zaporogerne.

Potemkin bed sig i læberne. Til sidst gik han selv hen og hviskede bydende en af zaporogerne noget i øret, hvorpå de alle rejste sig.

Nu fik vor smed også mod til at rejse hovedet i vejret, hvorved han fik øje på en dame, der stod foran ham; hun var lille af vækst, temmelig korpulent, med pudret hår, blå øjne og et

majestætisk og dog smilende udtryk, for hvis magt alt måtte bøje sig og som straks røbede herskerinden.

"Serenissime har lovet mig at gøre mig bekendt med mit folk, som jeg hidtil kun har set såre lidet til," sagde damen med de blå øjne med et nysgerrigt blik på zaporogerne. "Nå, forplejer han jer så godt her?" vedblev hun, idet hun trådte nærmere.

"Ja, vi takker allerunderdanigst, mo'er! Provianten, vi får, er god; men bederne her er rigtignok ikke noget imod dem, vi har hjemme i Zaporozje. Hvorfor besøger du os ikke engang imellem?"

Potemkin rynkede panden, da han mærkede, at zaporogerne aldeles ikke talte således, som han havde lært dem.

En af dem tog nu mod til sig og trådte frem og sagde: "Med din nådigste tilladelse, mo'er! Hvorved har vort trofaste folk pådraget sig din vrede? Har vi måske rakt den hedenske tatar hånden? Eller har vi nogensinde sluttet os til tyrken? Eller har vi nogensinde forrådt dig enten i tanke eller gerning? Hvorfra stammer da din vrede? Først hørte vi, at du ville anlægge fægtninger imod os, så, at du ville forvandle os til karabinierer, og nu hører vi igen om nye planer. Hvori har zaporoghæren forset sig? Vel aldrig deri, at vi viste din armé vejen over Perekop og hjalp dine generaler med at betvinge krimenserne ...?"

Potemkin stod ganske tavs og pudsede skødesløst med en lille børste brillantringene, hans fingre var smykket med.

"Nå, hvad vil I da?" spurgte Jekaterina hurtigt.

Zaporogerne skottede betydningsfuldt til hinanden.

"Nu er det tid! Zarinaen spørger jo, hvad vi vil!" sagde smeden ved sig selv, og idet han med et atter kastede sig ned,

udbrød han:

"Nåde, Deres zariske Majestæt, nåde! Med tilladelse, uden fortrydelse sagt, at spørge Deres zariske Majestæt, hvem der har syet de sko, De har på Deres fødder? Jeg skulle næsten tro, at der nu til dags ikke i noget kongerige i hele verden findes en skomager, der ville kunne sy magen til dem. Du min Gud og fader, hvis min kæreste kunne gå i sådan et par sko!"

Zarinaen smilede. Hoffolkene smilede også. Potemkin rynkede panden og smilede så pludselig. Zaporogerne begyndte at rykke smeden i ærmet i den tro, at han var gået fra forstanden.

"Rejs dig! Rejs dig!" sagde zarinaen nådigt. "Har du virkelig så stor en lyst til sådan et par sko, så er det i alt fald et ønske, det ikke er så vanskeligt at opfylde. Bring ham straks et par af de kostbareste guldbroderede sko! – Se her!" vedblev hun, idet hun vinkede til en herre, der stod lidt borte, med et fyldigt men temmelig blegt ansigt, og hvis beskedne kaftan med de uhyre perlemorsknapper straks røbede, at han ikke hørte til hoffolkenes tal. "Se, her har De et sujet, der er Deres geniale pen fuldkommen værdigt!"

"Deres kejserlige Majestæt er alt for nådig! Hertil fordredes mindst en Lafontaines pen!" svarede herren med perlemorsknapperne med et dybt buk.

"Da må jeg sige Dem, at jeg er ganske indtaget i Deres "Brigader." De skriver fortræffeligt! – Men, sig mig engang," vedblev hun, idet hun på ny henvendte sig til zaporogerne, "er det sandt, hvad folk siger, at der hjemme hos jer i Sitch er der ingen der gifter sig?"

"Nej, mo'er! Du kender nok selv ordet: "Det er ikke godt, at manden er alene!" svarede den samme zaporog, der før havde samtalet med smeden, og denne blev ganske forundret over at høre, at den samme person, der så godt kendte de fornemmes sprog, talte til zarinaen i den allergroveste bondedialekt. "Et snu folkefærd!" tænkte han ved sig selv. "Der må rimeligvis stikke noget under!"

"Vi er ikke munke," vedblev zaporogen, "men syndige mennesker, og vi gør, som alle skikkelige kristne, nok af at leve godt. Der er en stor del af os, der er gift; kun har vi ikke vores koner hos os i Sitch. Nogle er gift i Polen, andre i Ukraine, andre igen Tyrkiet."

Der kom nu en lakaj og bragte smeden skoene.

"Du min Gud og fader, hvor de er kostbart forsirede!" udbrød han henrykt, idet han tog dem i hænderne. "Men langt nydeligere endnu må da de små fødder være, der kan komme i sådanne sko!"

Kejserinden, der virkelig havde særdeles smukt dannede og nydelige små fødder, kunne ikke tilbageholde et smil ved at høre denne kompliment af den simple smed, der i sin zaporogiske dragt, sit solbrændte ansigt på trods, gerne selv kunne gælde for en skønhed.

Henrykt over kejserindens nådige opmærksomhed, ville vor smed netop til at rette en hel del spørgsmål til hende, om det var sandt, at zarerne ikke nød andet end mjød og flæsk etc. etc.; men da han i det samme mærkede, at zaporogerne trak ham i ærmet, besluttede han at tie stille, og da så kejserinden på ny henvendte sig til zaporogerne og udspurgte dem om livet i Sitch og om sæder og skikke der, passede han sit snit og trak sig

lidt tilbage, hvorpå han med ét bøjede ansigtet ned til sin lomme og hviskede ganske sagte: "Bring mig nu bort herfra igen, så hurtigt som muligt!"

Et øjeblik efter var han allerede ude af staden igen. –

13

"Han har druknet sig! Han har druknet sig! Gid jeg aldrig må komme levende fra dette sted om han ikke har druknet sig!" sagde den svære væverkone, der stod ude på gaden midt i en klynge af Dikankas kællinger.

"Har jeg måske nogensinde faret med løgn? Har jeg nogensinde frastjålet nogen hans ko? Har jeg nogensinde forhekset nogen ved et ondt øje, siden I ikke vil tro mig?" råbte en anden med en violet næse og i kosak-svitka, idet hun fægtede med hænderne. "Gid jeg såsandt aldrig mere må få blot så meget vand jeg kan drikke, om ikke den gamle Perepertchika med sine egne øjne har set, at smeden har hængt sig!"

"Hængt sig? Smeden hængt sig?" sagde golovaen, der på sin vej fra Tchubs til sit hjem nu standsede et øjeblik og trådte nærmere til de samtalende.

"Nej, sig hellere: "Gid jeg aldrig må få så meget brændevin jeg kan drikke, dit gamle svinebæst!" svarede væverkonen. "Det er kun folk som dig og dine lige, der hænger sig! Han har druknet sig, har han, druknet sig derhenne i vågen! Det er noget, jeg ved lige så godt som at du kommer lige fra brændevinsknejpen!"

"Din gemene kvind! Hvem rakker du ned på?" råbte kællingen med den violette næse forbitret.

"Det var bedre, du holdt din kæft i, din mær! Du bilder dig måske ind, at jeg ikke ved, at du har besøg af kantoren hver aften?"

Væverkonen blev med ét så ilter som en kalkunsk hane.

"Hvem? kantoren? Hvem besøger kantoren? Du taler vist i vildelse nu!"

"Kantoren?" råbte kantorinden, der i sin hareskindstulup med det mørkeblå nankins-overtræk nu trængte sig nærmere til de to stridende parter.

"Jeg skal give jer kantor, skal jeg! Hvem taler her om kantoren?"

"Der står *hun*, som han besøger!" sagde kællingen med den violette næse, idet hun pegede på væverkonen.

"Så det er dig, din tæve;" råbte kantorinden, idet hun trådte lige hen til væverkonen, "så det er dig, din her, der gør ham fortumlet i hovedet og lokker ham til dig ved det giftige stads, du giver ham?"

"Vig fra mig, Satan!" råbte væverkonen, idet hun trådte nogle skridt tilbage.

"Føj! Din forbandede heks! Føj! Føj!" Og med disse ord spyttede kantorinden væverkonen lige i ansigtet.

Væverkonen ville nu gengælde hende med samme mønt, men i stedet for at træffe hende kom hun til at spytte i ansigtet på – golovaen, der, for bedre at kunne høre, hvad der blev sagt, havde trængt sig frem lige til de kæmpende parter.

"Åh, din uforskammede kælling!" råbte golovaen, idet han tørrede ansigtet af med sit ærme og hævede sin knut. Denne hans bevægelse havde den virkning, at pokker tog ved alle kællingerne, der nu under idelige skældsord spredtes ad til alle sider. "Nej, sikken uforskammethed!" gentog golovaen, der stadig stod og tørrede sig i ansigtet. – "Så smeden har druknet sig! Du gode Gud, det geni han havde for maling! Og så – de fortræffelige knive, leer og plove, han forstod at smede! Og så –

de kræfter den karl havde! – Ja," vedblev han grublende, "af den slags folk har vi ikke just mange her i byen. Mærkede jeg det ikke nok, mens jeg sad i den forbandede sæk, at den stakkel havde taget skade på forstanden! Den arme smed! Så, nu har *han* fået ende på det! Og jeg, der just i disse dage skulle have haft min skimmelhoppe skoet hos ham!" … Og mens han anstillede mange andre slige kristelige betragtninger, vandrede nu golovaen tilbage til sin hytte.

Oksana blev ikke så lidt urolig, da disse rygter kom hende for øre. Vel fæstede hun ikke synderlig lid til Perepertchikas øjne og kællingernes snak, og vel vidste hun, at smeden var alt for gudfrygtigt et menneske til at han skulle kunne beslutte sig til at styrte sin sjæl i fordærvelse; og dog – hvis han nu måske havde begivet sig bort med det faste forsæt aldrig mere at vende tilbage? Og hvor ville et menneske som han ikke blive modtaget med kyshånd? Og så – holdt han jo dog så meget af hende! Og så – fandt han sig jo dog i alle hendes luner langt tålmodigere end alle de andre! Hele natten igennem kastede vor skønne sig snart til den ene, snart til den anden side på sit leje og var ikke i stand til at få søvn i øjet blot et øjeblik. Snart lå hun i en fortryllende nøgenhed, som dog nattens mørke skjulte endog for hende selv, og skændte højlydt på sig selv; snart igen blev hun atter stille, besluttede slet ikke at tænke mere på det, og – tænkte dog ikke på andet end på det alene; så blussede hendes kinder op, og da morgenen endelig kom, var hun forelsket i smeden til op over ørene.

Tchub ytrede hverken nogen glæde eller beklagelse over smedens skæbne. Hans tanker drejede sig kun om ét: det var

ham ikke muligt at glemme Solokhas troløshed, og selv i søvne lå han og skældte ud på hende.

Endelig kom da morgenen. Allerede ved daggry var kirken propfuld af folk. De gamle koner med deres hvide slør og i deres hvide klædessvitkaer stod andægtigt og korsede sig ved selve indgangen til kirken. Foran dem stod de fornemmere matroner i deres grønne og gule koftaer, nogle endog i lyseblå, guldbroderede kuntusjer. De unge piger søgte, med hele båndbutikker på hovedet og med halsen behængt med halsbånd, kors og dukater, at trænge sig nærmere og nærmere til ikonostasen. Note 23) Allerforrest stod imidlertid honoratiores og de simple bønder imellem hinanden med deres knebelsbarter og hårpiske og tykke halse og kun mådeligt barberede hager, for størstedelen iført kobenjakker, under hvilke man så hvide, undertiden også blå svitkaer. På ethvert af alle disse ansigter kunne man tydeligt læse, at det var festdag. Golovaen stod hele tiden og slikkede sig om munden, rimeligvis ved tanken om, hvorledes han skulle gøre sig til gode med sin pølse; de unge piger tænkte blot på, hvor dejligt det ville blive at få sig en slædetur på isen med knøsene; de gamle koner var de eneste, der andægtigt fremstammede deres bønner. Da Sverbyguz faldt på knæ, gjorde det sådan et spektakel, at man kunne høre det hele kirken over.

Kun Oksana alene stod der som om hun slet ikke vidste noget af sig selv; man kunne ikke se om hun bad eller ej. Hendes hjerte bestormedes af så mange forskellige følelser, den ene mere smertelig og sørgelig end den anden, at hendes ansigt kun udtrykte en ganske ubestemt forstyrrelse og nedslåethed. Tårer sitrede bestandig i hendes øjne.

De unge piger var ikke i stand til at fatte grunden til dette og tænkte allermindst på, at det var smeden, der var skyld i det hele. Det var imidlertid dog ikke Oksana alene, der beskæftigede sig med smeden. Så godt som den hele menighed havde en følelse som om festdagen – ingen rigtig festdag var, som om der var noget, der manglede den. Hvad der gjorde det endnu værre, var at kantoren efter sin rejse i sækken var blevet ganske hæs og peb med næppe hørlig stemme, og skønt nu rigtignok den omtalte fremmede sanger sang en fortræffelig bas, følte dog enhver, at det dog ville have været noget ganske andet, hvis smeden havde været til stede, da han altid, så snart de begyndte at i stemme "Fadervor" eller "Du, som keruber", plejede at gå op til koret og derfra føre sangen an i samme tonart som skik og brug var i Poltava.

Fromessen var allerede forbi; højmessen var forbi … og der var endnu ingen smed kommet. Hvor i alverden kunne dog smeden være blevet af?

14

Djævelen fo'r næsten endnu hurtigere afsted med smeden på tilbagevejen end på henvejen. Det varede kun et øjeblik, før Vakula igen stod uden for sin hytte. I det samme galede hanen.

"Hvorhen?" råbte smeden, idet han ved halen greb Djævelen, der ville til at lifte sig bort. "Bi lidt! Bi lidt, kammerat! Vi er ikke kvit endnu! Jeg har endnu ikke takket dig!"

Med disse ord greb han en vånd, hvormed han gav ham tre slag, og den arme djævel skulkede derpå bort så slukøret som bonden, hvis rygstykker assessoren netop har bearbejdet. Og han var da således, i stedet for at narre, bedrage og lokke andre, selv blevet narret. –

Vakula gik derpå ind i forstuen, hvor han kastede sig på en bunke hø og straks faldt i søvn. Da han vågnede igen, var det allerede middag, og han blev ordentlig ganske forskrækket over at se, at solen stod så højt på himlen.

"Jeg har altså både sovet fromessen og højmessen over!" udbrød han nedslået og blev næsten ganske fortvivlet ved tanken om, at Gud selv som en straf for hans syndige forsæt, om at styrte sin sjæl i fordærvelse, havde påsendt ham denne søvn, der havde forhindret ham i at komme i kirke på selve så høj en helligdag. Han trøstede sig imidlertid med, at han næste søndag ville skrifte alt for popen, og at han hele året igennem ville gøre halvtreds knæfald hver dag. Derpå kastede han et blik ind i stuen: der var slet ingen. Solokha var altså endnu ikke vendt tilbage. Han tog nu forsigtigt skoene frem af sin brystlomme og hensank på ny i forundring over det kostbare arbejde og den svundne nats vidunderlige begivenheder. Efter

at han derpå havde vasket sig, klædt sig om i sine bedste klæder og havde taget den zjupan, som han havde fået af zaporogerne, oven over, fremtog han af sin dragkiste en ganske ny fåreskindshat med blå puld, som han ikke havde haft på sit hoved én eneste gang siden han købte den under sit ophold i Poltava, og foruden den et i de mest forskelligartede farver strålende bælte, viklede begge disse ting tilligemed en nagajka ind i et tørklæde og begav sig på vejen hen til Tchubs.

Tchub gjorde store øjne, da han så smeden træde ind ad døren og vidste ikke ret, hvad han mest skulle undre sig over: at smeden var opstået igen, eller at han vovede at komme til ham, eller at han havde klædt sig på så lapset en måde. Men hans forundring steg endnu mere, da Vakula løste sit tørklæde op, lagde hatten og bæltet, som man endnu aldrig der i byen havde set mage til, foran ham og derpå selv kastede sig for hans fødder og fremstammede i en bønlig tone:

"Tilgivelse, fader! Vær nu ikke vred på mig længere! Her har du en nagajka! Bank mig kun med den så meget som du lyster! Her er jeg! Jeg fortryder alt! Bank mig! Men vær ikke længere vred på mig! Der var jo dog en tid, da du sluttede venskab og broderskab med min salig fader!"

Det var ikke uden en vis hemmelig tilfredsstillelse, at Tchub så smeden ligge for sine fødder, denne samme smed, der ikke veg så meget som en fingerbred for nogen i hele byen og som kunne bøje femkopekmønter og hestesko sammen, som om det var pandekager. Han tog imidlertid nagajkaen, gav ham tre slag over ryggen med den og sagde derpå:

"Nå! Det får være nok! Rejs dig så op igen! Tag altid efter, hvad de ældre siger dig! Og lad så alt imellem os være glemt!

Men sig mig nu engang, hvad dit ærinde i grunden er!"

"At bede dig om Oksana, fa'er! Giv mig hende!"

Tchub betænkte sig noget, betragtede hatten og bæltet, der begge var fortræffelige, genkaldte i sin erindring Solokhas troløshed og sagde derpå i en aldeles bestemt tone:

"Godt! Så send mig dine ægteskabsmæglere!"

"Oh!" udbrød i det samme Oksana, der var trådt ind ad døren og havde fået øje på smeden, som hun nu forbavset og glædedrukken stod og stirrede på.

"Kom her, så skal du se, hvilke nydelige sko jeg bringer dig!" sagde Vakula. "De selv samme, som zarinaen går med!"

"Nej, nej! Jeg bryder mig ikke om nogen sko!" udbrød hun, idet hun slog med hænderne og vedblev at stirre på ham. "Jeg bryder mig ikke om nogen sko! O, jeg kan godt være dem foruden ..."

Videre kom hun ikke, men blev med ét ganske rød i ansigtet.

Smeden trådte nu nærmere og greb hendes hånd. Vor skønne slog øjnene ned. Aldrig havde hun nogensinde været så smuk som i dette øjeblik. Den henrykte smed trykkede et sagte kys på hendes læber, hvorved hendes kinder blussede endnu mere op, noget, der gjorde hende endnu smukkere.

15

Da salig arkhizerejen engang kom igennem Dikanka, tiltalte byens beliggenhed ham, og idet han kørte igennem gaden, holdt han uden for en ganske ny hytte.

"Hvem tilhører den hytte her, der er så smukt malet?" spurgte han en køn ung kone, der stod uden for døren med et spædt barn på armen?

"Smeden Vakula!" svarede Oksana – for hende var det – idet hun nejede for ham.

"Fortræffeligt! Fortræffeligt arbejde!" sagde derpå Hans Højærværdighed efter nøjere at have beset døren og vinduerne. Alle vinduesrammerne var nemlig malet røde, og døren var helt bemalet med kosakker til hest med deres piber i munden. Men i endnu mere rosende udtryk udtalte Hs. Højærværdighed sig om Vakula, da han fik at høre, at han havde underkastet sig den kirkelige bod og gratis malet hele den venstre side af koret grønt med røde blomster. Men dette var ikke i engang alt: i sidemuren lige ved indgangen til kirken havde Vakula malet Djævelen i Helvede og det så hæslig, at alle spyttede når de gik forbi, og at mødrene, når barnet på deres arm stak i at græde, bar den hen til billedet og sagde: "Der kan du se ham! Der er han malet!" hvorpå barnet straks tav stille og med et ængsteligt blik på maleriet trykkede sig tæt op til moderens bryst.

Ivan Feodorovitch Sponka og hans tante

Med denne historie arriverede der en historie. Den blev os nemlig fortalt af Stepan Ivanovitch Kurotchka fra Gadeatch. Først må jeg imidlertid bemærke, at min hukommelse er ubeskrivelig slet: enten man siger mig noget eller ej, kommer ganske ud på ét. Det er omtrent det samme som at øse vand i en si. Da jeg nu godt selv vidste, at det stod sig således med mig, anmodede jeg ham udtrykkelig om at nedskrive den til mig, og han, der – Gud give ham helsen og sundhed! – altid har vist sig fra en særdeles honnet side imod mig, var straks villig og gjorde det. Hæftet gemte jeg i det lille bord, som De jo godt kender; det står i krogen til højre når man træder ind ad døren … Dog – jeg glemmer rent, ar De jo slet ikke har besøgt mig. Min gamle, som jeg nu allerede har levet sammen med i tredive år, har – og hvorfor skulle jeg vel lægge skjul på det? – aldrig lært at læse. Nu kommer jeg tilfældigvis engang til at se, at hun er ved at bage kager på noget papir. Og De kan tro, mine kære læsere, at hun er en sand mester i at bage kager; bedre får De dem ingensteds i hele verden. Jeg så nu nøjere efter, og hvad ser jeg: skrift på bagepapiret. Det anede mig straks, hvorledes det var fat: jeg løber straks til bordet – ikke engang halvdelen af hæftet var tilbage. Alt det øvrige havde hun ganske rigtigt revet i stykker til kagerne. Herved var nu slet intet at gøre. Ulykken var jo nu engang sket.

I fjor kom jeg just tilfældigvis igennem Gadeatch, og endnu inden jeg nåede byen, slog jeg en knude på mit tørklæde, for således at være sikker på ikke at glemme at bede Stepan Ivanovitch om en ny afskrift. Og ikke nok med det: jeg tog af mig selv det højtidelige løfte, at straks, når jeg nøs derinde i byen, skulle jeg huske på det. Alt forgæves! Jeg kørte igennem byen, jeg nøs, jeg snød min næse i mit tørklæde og – glemte det hele aldeles, og det var først efter at jeg var kommet et godt stykke på den anden side af den, at jeg huskede på det. Her var altså intet andet for end at lade historien aftrykke ufuldendt. Hvis nu for øvrigt en eller anden skulle være særdeles opsat på at få resten af den at vide, så behøver han jo blot at tage til Gadeatch og henvende sig desangående til Stepan Ivanovitch, der – det er jeg fuldkommen overbevist om – med største forekommenhed vil fortælle den igen, lige fra begyndelsen til enden, om så var. Han bor lige ved stenkirken. Man kommer først til en lille gyde, og når man drejer ind i den, er det den anden eller tredje port. Eller hvad der er måske endnu sikrere: Når man i gården fer øje på en lang stang med en vagtel på enden eller en før kone (ikke hans, da han, hvad det måske ikke vil være af vejen her at bemærke, lever som ungkarl) i grøn spencer kommer én i møde, så kan man være temmelig vis på, at det er hans gård. For øvrigt vil De også kunne træffe ham på basaren, hvor han i almindelighed indfinder sig hver formiddag før klokken ti for at gøre indkøb af fisk og grønt til sit bord og få sig en passiar med fader Antip eller med jøde-kræmmeren. De vil straks kunne kende ham, da han er den eneste, der går i kulørte lærreds-benklæder og gul nankins-frakke. – Endnu ét: når han kommer, svinger han altid gevaldigt med armene,

hvorfor også salig assessoren der i byen, Denis Petrovitch, så snart han på afstand fik øje på ham, straks udbrød:

"Se der! Se der! Der kommer vejrmøllen!"

1. Ivan Feodorovitch Sponka

Det kan vel nu allerede være en fire år siden Ivan Feodorovitch Sponka fik sin afsked og tog ud på sin gård Vytrebenjki, hvor han endnu lever. Da han endnu simpelthen hed Vanjusja, gik han i distriktsskolen i Gadeatch og var, hvad det ikke vil være af vejen at bemærke, en særdeles velartet og flittig dreng.

Læreren i russisk grammatik, Nikifor Timofejevitch Dejepritchastie, sagde ofte, at hvis alle hans drenge var så flittige som Sponka, behøvede han aldrig, når han gik på skolen, at tage sin lineal med, hvormed han nu, som han selv tilstod, tit og ofte måtte bearbejde de dovnes og uroliges hænder i den grad, at han ordentlig kunne blive ganske træt af det.

Hans skrive- og stilebøger var altid propre og linierede, og der var ikke så meget som en plet at opdage på dem. Han sad altid rolig med hænderne ved sig selv og øjnene fæstet på læreren, og man skulle aldrig se ham fæste papirsstykker på den foran ham siddende kammerat eller skære i bordet eller inden lærerens komme lege Tjesnaja Baba [Note 24)].

Hver gang en af drengene havde brug for en pennekniv, henvendte han sig straks til Ivan Feodorovitch, eller, som han dengang ligefremt kaldtes, Vanjusja, som da også øjeblikkelig tog den frem af et lidet, ved et knaphul i hans grå frakke hængende, læderetui og blot bad om ikke at skrabe pennen med æggen, da bagsiden netop var bestemt dertil. Denne hans eksemplariske opførsel og velvillige karakter havde gjort, at selv læreren i latin, hvis blotte hosten ude i gangen inden hans bajs-chenille og hans koparrede ansigt endnu havde vist sig i døren,

satte hele klassen i skræk, var blevet opmærksom på ham. Denne frygtede lærer, der altid havde to ris liggende på katederet foran sig, og for hvem halvdelen af drengene altid lå på knæ, havde sat Ivan Feodorovitch til at: være "auditor," og det uden hensyn til, at der dog i klassen fandtes flere andre af langt bedre evner. Og vi må ved denne lejlighed ikke lade en begivenhed uomtalt, der havde indflydelse på hele hans senere liv. En af de ham betroede drenge havde, for at bevæge "auditoren" til i hans karakterbog at skrive "scit" engang, da han ikke kunne så meget som et ord af sin lektie, medbragt i klassen en pandekage, indsvøbt i et papir og svømmende i syltetøj. Skønt nu Ivan Feodorovitch ellers altid var strengt retfærdig, var det ham dog denne gang, da han uheldigvis oven i købet var sulten, ikke muligt at modstå fristelsen: han tog imod pandekagen, lagde bogen foran sig og gav sig til at spise, en beskæftigelse, hvori han i den grad fordybede sig, at han ikke engang bemærkede, at der med ét blev en gravens tavshed i klassen, og til sin skræk og forfærdelse vågnede han først ved, at en frygtelig hånd, der kom frem af en bajs-chenille, tog ham ved øret og trak ham ud på gulvet. "Hid med pandekagen! Hid med den, siger jeg dig, din kanalje!" brølede den frygtede lærer, tog derpå pandekagen og kastede den ud af vinduet, idet han på det strengeste forbød drengene, der legede ude i gården, at tage den op igen. Derpå gav han med linealen Ivan Feodorovitch nogle dygtige slag over hænderne, og hvorfor ikke? Det var jo dog hænderne, der var de skyldige; det var jo dem, der havde taget den, og ingen anden legemsdel.

Fra dette øjeblik af tiltog den ham desuden medfødte ængstelighed mere og mere. Muligt endogså, at denne samme

begivenhed var skyld i, at han aldrig følte nogen lyst til at indtræde i statstjenesten, da han nu af erfaring havde lært, at bedragerier i det mindste ikke altid lader sig stikke under stol. Han var endnu ikke fuldt femten år, da han rykkede op i en anden klasse, hvor han foruden i den lille katekismus også fik undervisning i de fire species, geometri, pligtlære og brøk; men da han så, at jo længere han kom frem i skoven, desto flere træer var der, og desuden fik efterretning om, at hans fader var afgået ved døden, blev han kun to år til i skolen, hvorpå han, med sin moders samtykke, indtrådte i det P...ske infanteriregiment. Dette regiment var nu langtfra af den simple sort som så mange andre infanteriregimenter: skønt det for det meste lå indkvarteret omkring på landet, var det dog på en sådan fod, at det ikke engang stod synderlig tilbage selv for de fleste kavaleriregimenter. Den største del af officererne drak ikke andet end den bedste akvavit og var lige så drevne i at trække jøderne ved deres lange hår som nogen husarofficer; ja enkelte iblandt dem dansede endog mazurka, en omstændighed, som obersten aldrig lod nogen lejlighed gå forbi til at omtale, hver gang talen kom på regimentet. "Ja," sagde han da sædvanligvis, idet han efter hvert ord trommede med fingrene på sin tykke mave, "ja, jeg har endog officerer, der danser mazurka, og det ikke endda så få, slet ikke så få."

For end yderligere at give læserne et begreb om den høje grad af dannelse, hvortil det P...ske infanteriregiments officerer havde bragt det, vil jeg blot endnu tilføje, at et par af dem var så lidenskabelige hasardspillere, at de bortspillede både deres uniform, hue, kappe, porte-épée, ja selv deres undertøj, noget, man ikke engang, i det mindste ikke over alt, vil kunne træffe

på ved kavaleriregimenterne. Omgangen med slige kammerater formindskede imidlertid aldeles ikke Ivan Feodorovitchs ængstelighed og tilbageholdenhed, og da han nu hverken drak akvavit, for hvilket han foretrak en simpel snaps til middag og aften, eller dansede mazurka eller spillede bank, var han naturligvis så godt som altid overladt til sig selv. Mens de andre så godt som uophørligt var på farten omkring hos proprietærerne på egnen, sad han og kukkelurede hjemme i sit kvarter og sysselsatte sig med de for en from og god sjæl passende beskæftigelser: snart blankede han sine knapper, snart læste han i en eller anden drømmebog, snart opstillede han musefælder omkring i krogene i sit værelse, og snart slængte han sin uniform fra sig og kastede sig på sin seng.

Men derfor var der heller ikke i hele regimentet en eneste officer, der kunne måle sig med ham i punktlighed, og han kommanderede sin afdeling så eksemplarisk, at kompagnichefen altid fremstillede ham som et mønster. Det varede derfor heller ikke ret lange, i det hele kun 11 år, til han fra fændrik avancerede til sekondløjtnant. Han havde imidlertid fået efterretning om, at hans moder var død, og at hans tante, hendes kødelige søster, som han kun kendte derfra, at hun både i hans barndom og senere, da han var i Gadeatch, undertiden havde sendt ham tørrede pærer og fortræffelige krydderkager, som hun selv havde lavet (med hans moder havde hun altid levet på en noget spændt fod, og det var navnlig det, der var grunden til, at Ivan Feodorovitch senere ikke havde set hende), at denne hans tante, siger jeg, af velvilje for ham havde overtaget hans lille ejendoms bestyrelse, hvorom hun i sin tid skriftligt underrettede ham. Da han nærede den fuldkomneste

tillid til sin tantes dygtighed, vedblev han imidlertid, som hidtil, at stå i tjenesten. En anden ville måske i hans sted være blevet stolt efter at være nået så højt op; men stolthed var noget, der var ganske fremmed for hans karakter, og Ivan Feodorovitch var som sekondløjtnant ganske den samme som han havde været som fændrik. Fire år var forløbet efter denne for ham så vigtige begivenhed, og han stod just i færd med at følge sit regiment fra Storrusland til guvernementet Mohilef, hvor det for fremtiden skulle kantonnere, da han modtog et brev af følgende indhold:

Kære søstersøn,
Ivan Feodorovitch!

> Jeg oversender dig herved fem par strikkede strømpefødder og fire stykker fine lærredsskjorter, og jeg har desuden et par ord at tale med dig om dine affærer.
>
> Da du nu allerede har opnået en ikke ubetydelig rang, og dertil er i den alder, at det er på tiden, at du også begynder at beskæftige dig med landhusholdningen, ser jeg ingen grund til, at du længere bliver i tjenesten. Jeg er jo nu allerede til års og kan ikke længere have så nøje et opsyn med alt som jeg ønskede, og hertil kommer endnu adskilligt andet, som jeg mundtligt må tale med dig om. Kom derfor, Vanjusja, så snart du kan! I forventning om ret snart at have den glæde at se dig, forbliver jeg din dig højtelskede tante
>
> *Vasilissa Tsuptchesjska*

> *P.S.* Vi har i denne tid i vor køkkenhave en ganske forunderlig hvidroe, der langt mere ligner en kartoffel end en hvidroe.

En uges tid efter besvarede Ivan Feodorovitch denne skrivelse som følger:

> Højstærede frøken tante,
> Vasilissa Kasparovna!
>
> Jeg takker forbindtligst for det tilsendte. Navnlig var mine strømpefødder meget gamle, så at min tjener havde måttet stoppe dem fire gange, hvorved de var blevet temmelig små til mig. Med hensyn til Deres ytring om, at jeg bør forlade tjenesten, så er jeg deri ganske enig med Dem og har allerede for et par dage siden indgivet min ansøgning om afsked. Så snart jeg får den, tager jeg straks herfra. Hvad Deres tidligere kommission om sibirisk sædehvede angår, så har det varet mig rent umuligt at udføre den, da der i hele guvernementet intet har været til at opdrive. Den sædvanlige svineføde her er mask.
>
> Jeg forbliver med højagtelse, højstærede frøken tante, Deres ærbødigste søstersøn
>
> *Ivan Sponka*

Ikke ret længe efter erholdt Ivan Feodorovitch sin afsked med premierløjtnants rang, og endnu samme dag lejede han for fyrre rubler en jøde fra Mohilef til Gadeatch og besteg sin kibitka netop på den tid, da træerne begyndte at iklæde sig de

første spæde og sparsomme blade, jorden at dækkes med friske, grønnende urter og forårets duft at ånde over engene. –

2. Rejsen

På rejsen forefaldt der ikke noget særligt bemærkelsesværdigt. De brugte over fjorten dage til den. Nok muligt, at Ivan Feodorovitch ville kunne være kommet noget hurtigere afsted; men den gudfrygtige jøde bedede om sabbatten, som han tilbragte i bøn fra morgen til aften. Ivan Feodorovitch hørte for resten, som jeg allerede tidligere har haft lejlighed til at bemærke, til dem, der aldrig keder sig. Han benyttede tiden dels til at åbne sin rejsekuffert, tage sit linned frem og se det nøje efter, om det var godt vasket, godt sammenlagt og deslige, dels til forsigtigt at plukke dunene af sin nye, nu ikke længere med epauletstropper forsynede, uniform, og pakkede dernæst på bedste måde det hele ned igen. Af bøger var han, i det hele taget, ikke ligefrem nogen stor elsker, og kikkede han også engang imellem i en drømmebog, så var det nærmest kun fordi det morede ham at træffe på noget, der var ham bekendt, og som han allerede tidligere havde læst, omtrent som købstadsborgeren, der dagligt besøger klubben, ikke fordi han venter at få noget synderlig nyt at høre der, men blot for der at træffe sine gamle bekendte, som han i umindelige tider har været vant til at få sig en passiar med der, eller som embedsmanden, der med inderlig tilfredshed flere gange om dagen kikker i statskalenderen, ikke for at studere diplomatikken, men ene og alene fordi det er ham en sand fryd at se sit eget dyrebare navn på prent. "Ah! Ivan Gavrilovitch! Ivan Gavrilovitch! Hvem kan det være?" gentager han så sagte for sig selv. "Ih! Det er jo mig selv! Hm!" ... Og næste gang læser han det ganske med de samme udråb, og således fremdeles.

Efter fjorten dages rejse ankom Ivan Feodorovitch til en lille landsby omtrent en hundrede verst fra Gadeatch. Det var netop en fredag. Solen var allerede for længe siden gået ned, da han i sin kibitka kørte ind i stationsgården, der ikke var et hår bedre end alle andre stationsgårde, hvor man sædvanligvis altid med største forekommenhed forsyner den rejsende med fuldt op af hø og havre, ret som om han var en posthest, hvorimod han, hvis han har lyst til at få sig noget at spise, således som skikkelige folk i almindelighed spiser, for det meste vil blive nødt til at gemme sin appetit til en anden lejlighed. Dette var nu imidlertid noget, som Ivan Feodorovitch vidste uden ad på sine fingre, og derfor havde han allerede i forvejen forsynet sig med en hel del kringler og en pølse, hvortil han nu blot forlangte en snaps, noget, der aldrig er mangel på i noget stationshus, og gav sig i færd med sit aftensmåltid, idet han tog plads på en bænk ved et egebord, der stod fast i lergulvet.

Imens han sad der og spiste, hørte han med ét lyden af en britchka. Porten knirkede; men det varede endnu en stund inden britchkaen kørte ind i gården. En basstemme hørtes derpå at skælde ud på den gamle kone, der havde beværtningen. "Nu vel da, så går jeg indenfor," hørte han ham sige; "men hvis jeg bliver bidt blot så meget som af en eneste væggelus derinde i dit hummer, så kald mig Mads, om jeg ikke skal mørbanke dig, din gamle heks! Og for høet gi'er jeg ikke en skilling!"

Et øjeblik efter gik døren op, og en tyk mand i en grøn frakke trådte eller, rettere sagt, slæbte sig ind i stuen. Hans hoved sad ganske ubevægeligt på hans korte hals, der, på grund af en svær toetages hage, så endnu tykkere ud end den var.

Det var ved første øjekast tydeligt nok at se, at han hørte til den slags folk, der aldrig har behøvet at bryde deres hoved med småting, men, som man siger, har danset på roser hele livet igennem.

"Vel bekomme, højstærede," sagde han, da han fik øje på Ivan Feodorovitch.

Ivan Feodorovitch svarede med et buk, men sagde intet.

"Med hvem har jeg den ære at tale, om jeg tør være så fri?" vedblev den tykke gæst.

Ved dette spørgsmål rejste Ivan Feodorovitch sig uvilkårligt op og gjorde honnør, som han var så vant til, hver gang obersten havde spurgt ham om noget. "Ivan Feodorovitch Sponka, afskediget løjtnant," svarede han derpå.

"Og tør jeg være så ubeskeden at spørge, hvor De agter Dem hen, højstærede?"

"Til min gård Vytrebenjki!"

"Vytrebenjki! Vytrebenjki!" udbrød vor spørger. "Så tillad mig, højstærede! ... Velkommen! Velkommen!" Og med disse ord vraltede han, idet han bestandig fægtede med armene, ret som om der enten var en, der ville spærre ham vejen eller som om han var i færd med at trænge sig igennem en tæt folkehob, hen imod ham, og da han havde nået ham, omfavnede han ham på det hjerteligste og kyssede ham først på højre og dernæst på venstre kind og så atter igen på højre, noget som Ivan Feodorovitch i grunden slet ikke fandt så ubehageligt, da den ubekendtes kinder var så bløde som edderdunshynder. "Så tillad mig, højstærede, så må vi straks gøre bekendtskab med hinanden!" vedblev tyksakken. "Jeg er proprietær i samme distrikt og oven i købet Deres nabo. Min gård ligger i byen

Khortysjtche, ikke mere end en fire-fem verst fra Deres, og mit navn er Grigori Grigorjevitch Stortchenko. Og hvis De nu ikke med det allerførste besøger mig i Khortysjtche, så skal De få med mig at bestille. For øjeblikket har jeg netop hastværk ... Hvad er det?" sagde han derpå ganske kort til sin jockey, en knøs i en kosak-svitka med lapper på albuerne, og som just med en enfoldig, mine var i færd med at stable nogle pakker og æsker op på bordet. "Hvad er det? Hvad er det?" Og hans stemme blev efterhånden barskere og barskere. "Hvem har sagt, ar du skulle sætte det herind, fa'erlil? Hvem har sagt, at du skulle sætte det herind, din køter? Sagde jeg dig ikke, at det første du skulle gøre, var at opvarme kyllingen, hæ mosjø? – Afsted! Pak dig!" tilføjede han, idet han stampede med foden. "Hej! Stop, dit æsel! Hvor har du gjort af flaskefoderet? – Ivan Feodorovitch!" vedblev han derpå, idet han skænkede et glas likør, "vær så artig!"

"Tu... Tusind tak! De ... De må have mig undskyldt! Jeg har allerede ..." stammede Ivan Feodorovitch noget forlegen.

"Ingen snak, højstærede!" udbrød proprietæren. "Ingen snak! Jeg vil ikke høre det mindste! Jeg går ikke af stedet førend De har drukket ud!"

Da Ivan Feodorovitch således så, at der ingen mulighed var for at blive fri, stak han glasset ud, og det ikke uden tilfredsstillelse.

"Og tag nu for Dem, højstærede! Her er kyllingesteg!" vedblev den tykke Grigori Grigorjevitch, idet han skar den for på et træfad. "Jeg må gøre undskyldning for, at den er noget vel meget stegt! Min kokkepige Jasdokha ser undertiden lidt for dybt i flasken. – Hej, du!" Og her vendte han sig til lakajen i

kosak-svitkaen, der just var i færd med at bringe en sengs klæder ind. "Red til mig der midt på gulvet! Og læg dygtig halm under hovedet! Og gå så ud til kællingen og få en tot hamp, jeg kan have at stoppe i ørene! – Fra det øjeblik af, højstærede, at der i en af vore forbandede kroer var en kakerlak, der krøb mig ind i det venstre øre, har jeg nemlig altid for skik at stoppe noget i ørene om natten. De væmmelige bønder spiser dem, som jeg siden fik at vide, endog med fornøjelse i deres suppe. Jeg kan ikke beskrive Dem, hvad der foregik med mig: det var rent forfærdeligt som det kradsede og krildrede. Langt om længe var der en gammel kone i vor egn, der hjalp mig, og kan De gætte hvordan? Blot ved at læse over mig. Hvad siger De om doktrene, højstærede? Jeg tror s'gu, at de ligefrem har os for nar; elleve gange af tolv udretter en klog kone mere end alle doktre tilsammen!"

"Ja, De har ganske ret i, hvad De der siger. Det er ikke så sjældent tilfældet at ..." Her standsede han med ét i det og var ikke i stand til at få et eneste ord mere frem. Jeg må i så henseende bemærke, at han just ikke var af dem, hvem det, som man siger, flyder fra tungen. Muligvis stammede det fra en vis ængstelighed og undselighed og muligvis også fra hans stræben efter altid at udtrykke sig på det sirligste.

"Ryst halmen dygtigt!" råbte Grigori Grigorjevitch til lakajen. "Den er så snavset her, fuld af pinde og kviste. Og nu, godnat, højstærede! God rolig nat! I morgen ses vi formodentlig ikke, da jeg må afsted allerede før daggry. Deres jøde holder sandsynligvis sabbat, og så er der jo slet ingen grund for Dem til at være tidligt på benene. Men glem nu ikke min indbydelse!

Besøger De mig ikke med det allerførste i Khortysjtche, så bliver vi ikke gode venner! Det kan jeg sige Dem!"

Grigori Grigorjevitchs kammertjener hjalp ham nu hans frakke og støvler af og gav ham hans khalat på, hvorpå han kastede sig på sit leje, hvor han livagtigt tog sig ud som en svær dyne, der var lagt oven på en anden.

"Hej, du! Hvorhen, din satan? Kom her og læg mig tappet til rette! Kom så mere halm under hovedet! Har du vandet hestene? Mere endnu! Mere endnu! Her, under denne side! Og stop så tæppet godt til! Sådan! Lidt endnu! Så! ... Åh! Åh!"

Efter at Grigori Grigorjevitch havde givet sig nogle gange endnu, faldt han i søvn, og snorkede snart så rædsomt, at værtinden, der lå på lezjankaen, vågnede og stirrede om til alle sider. Da hun imidlertid ikke kunne se noget, slog hun sig til ro og sov ind igen. –

Da Ivan Feodorovitch vågnede næste dags morgen, var den tykke proprietær allerede borte.

Dette var den eneste mærkelige begivenhed, der indtraf på hele rejsen, og tredjedagen efter var Ivan Feodorovitch i nærheden af sin gård. Hans hjerte bankede heftigt, da han fik øje på vejrmøllen, der stod og slog med sine vinger, og da han, efterhånden som jøden fik sine skindmære pisket op ad bakken, overså mere og mere af pilealleen dernedenfor, igennem hvilken den lille sø blinkede livlig og klar og påviftede ham sin friskhed. Der havde han så tit badet sig; der havde han så tit med de andre børn vadet ud lige til halsen for at fange krebs.

Kibitkaen kørte nu ud på dæmningen, og Ivan Feodorovitch fik øje på det gamle rørtækte hus og på de samme æble- og kirsebærtræer, som han så tit hemmeligt var krøbet op i. Da

han kørte ind i gården, kom der en masse hunde af alle slags farende imod ham fra alle hjørner og kanter: gule, sorte, grå, spættede. Nogle fo'r gøende ind imellem fødderne på hestene, mens andre løb til bagfra, da de havde mærket, at hjulakslen var smurt med fedt; en, der stod henne ved køkkendøren med poten på et ben, tog på af fuld hals, mens en anden i større afstand kilede frem og tilbage i ét væk og svajede med halen, ret som om den ville sige: "Her skal I se, godtfolk, hvilken fyr jeg er!" Karle i smudsige skjorter kom nu også løbende til for at se, hvad der var på færde. En so, der vraltede om i gården med seksten grise, stak med et forskende blik trynen i vejret og gryntede højere end sædvanligt. I gården lå der en hel mængde hvede, hirse og rug i lange rader for at tørres i solen, og på taget var der i samme hensigt lagt en hel del græs, vild cikorie og deslige. Ivan Feodorovitch var så aldeles optaget med at tage alt dette i øjesyn, at han først ret kom til besindelse igen, da en spættet hund gav sig til at bide jøden, der var steget ned fra sit sæde, i hælen. Det kvindelige tyende, bestående af kokkepigen, en kone og to andre piger i uldne skørter, kom nu ligeledes løbende til, og efter de første udråb af forundring: "Det er herren! Det er herren!" underrettede de ham om, at hans tante for øjeblikket var ude i køkkenhaven i færd med at så majs, sammen med pigen Palasjka og kusken Zomeljko, der tillige agerede både gartner og vægter. Men tanten, der allerede i det fjerne havde opdaget kibitkaen, kom i samme øjeblik til stede, og Ivan Feodorovitch blev ganske forbavset, da hun, idet hun omfavnede ham, næsten løftede ham op fra jorden, og det varede længe, førend han ret kunne få ind i sit hoved, at det

virkelig var den samme tante, der nylig havde skrevet ham til om sin alder og svagelighed.

3. Tanten

Tanten, Vasilissa Kasparovna, var på den tid ikke ret langt fra de halvtreds. Hun havde aldrig været gift, og hun sagde altid, at hendes jomfrustand var det, hun satte mest pris på af alt. Jeg må for øvrigt bemærke, at, så vidt mig bekendt, ingen heller nogensinde havde friet til hende, hvilket rimeligvis kom af, at alle mandfolk følte en vis forknyttelse i hendes selskab, hvorfor ingen havde haft mod til at erklære sig. "Hun ved, hvad hun vil!" plejede de at sige og det ikke uden grund; for hun forstod at sætte alt igennem; men hun gik altid så stille, så stille med det. Den fulde møller f.eks., der var så godt som aldeles forfalden, havde hun ene og alene ved sin kraftige hånd og ved daglig at holde ham i ørene uden at bruge noget som helst andet middel, gjort til den flinkeste fyr af verden. Hun var af kæmpehøjde, og hendes korpulence og styrke svarede fuldkommen dertil. Man skulle næsten have været fristet til at tro, at naturen havde begået en utilgivelig fejl ved at indrette det således, at hun måtte gå med kappe og sjal i stedet for med dragon-knebelsbarter og lange ridestøvler. Hendes beskæftigelse svarede imidlertid ganske til hendes ydre. Hun roede selv sin båd så godt som nogen fisker, gik på fuglejagt og i marken med høstfolkene. Hun vidste på sine fingre antallet på melonerne og græskarrene i køkkenhaven. Hun tog en told af fem kopek af hvert læs, der passerede hendes dæmning. Hun klatrede i egen person op i træerne og rystede pærer ned, og hun afstraffede sine lade vasaller med den samme frygtede hånd, som hun rakte den værdige en snaps. Hun kunne næsten på én og samme tid bruge mund på folkene, farve garn, passe køkkenet,

lave kvas og brygge mjød. Hun var selv over alt til stede og var bestandig på farten fra den tidligste morgen til den sildigste aften. Men følgen af alt dette var da også, at Ivan Feodorovitchs lille ejendom, der ved sidste revision kun talte atten sjæle, var, i ordets fuldeste forstand, i en blomstrende forfatning. Hun holdt desuden inderligt af sin søstersøn, så på det omhyggeligste på hans bedste og skrabede dygtigt penge sammen til ham.

Efter at Ivan Feodorovitch var kommet hjem, forandredes hans levemåde aldeles, og hans liv tog en ganske anden retning; ja det lod nu næsten til, som om naturen netop havde skabt ham til at bestyre en lille ejendom på atten sjæle. Om det så var selve tanten, kunne hun ikke lade være at udtale det som sin mening, at der ville blive en fortræffelig landmand af ham, skønt hun forresten endnu langtfra tillod ham at blande sig i alle husholdningens grene. "Nej, se til barnet!" plejede hun at sige, og det uagtet Ivan Feodorovitch snart havde de fyrre år på bagen. "Hvorledes skulle han også kunne forstå sig på det!"

Han opholdt sig forresten så godt som bestandig i marken hos høstfolkene, og dette var ret en sand nydelse for hans fromme, enfoldige sjæl. Den samtidige klang af ti eller endnu flere blinkende leer, lyden af det i lige rader faldende korn, de af høstpigerne af og til istemte, snart muntre, snart melankolske sange, alt dette tilsammen gjorde et dybt indtryk på ham. Og så den klare, rolige eftermiddag, der er så uforlignelig i disse egne, og den frie, friske luftning, der opliver alt! Steppen rødmer, blåner, gløder under sit blomstersmykke; agerhønen, vagtlen, mågen, fårekyllingen, tusinder af insekter piber, summer, surrer, skriger i ét væk uden et eneste øjebliks ophør. Og så

solnedgangen, den strålende solnedgang! Oh, hvor et sådant hele dog er friskt og henrivende og dejligt! Så antændes der bål hist og her, og kedlerne sættes over ilden, og rundt om kedlerne lejrer sig de skæggede lemænd, og galusjkaerne damper og mørket falder på ... Hvad der i sådanne øjeblikke foregik i Ivan Feodorovitchs bryst lader sig ikke beskrive. Han satte sig hos lemændene, men glemte rent at smage på deres galusjkaer, som han dog var en stor elsker af. Han blev siddende der ubevægelig på samme plet og fulgte med øjnene mågens flugt eller talte de gyldne kornneg, der smykkede marken.

Det varede ikke ret længe, før Ivan Feodorovitch i hele egnen gik og gjaldt for en udmærket landbruger. Og tanten havde ret glæde af sin søstersøn, men lod heller aldrig nogen lejlighed til at rose ham gå ubenyttet hen. En dag nu hen imod slutningen af høsttiden – det var en af de sidste dage i juli – tog Vasilissa Kasparovna med en hemmelighedsfuld mine Ivan Feodorovitch under armen og sagde til ham, at hun nu ville tale med ham om noget, der længe havde ligget hende på hjerte.

"Det er dig, min kære Ivan Feodorovitch," begyndte hun, "rimeligvis bekendt, at din ejendom ved sidste revision talte atten sjæle, et antal, der for øvrigt nu er steget til fire og tyve. Dog – det var egentlig ikke det, jeg ville tale med dig om. Du har jo nok set skoven derhenne på den anden side af vor toft og også engen, der strækker sig bag ved skoven igen og som indeholder ikke stort mindre end hele tyve desjatiner og giver så meget hø, at den årlige indtægt af den vil kunne anslås til over hundrede rubler, navnlig såfremt der, som rygtet går, bliver indkvarteret et kavaleriregiment i Gadeatch?"

"Ja, jeg ved nok, tante, at høet for øjeblikket er i høj pris."

"Ja, det er nu godt nok; men ved du også, at alt det egentlig tilhører dig? ... Du gør store øjne, ser jeg. Nu vel, hør nu blot efter! Du husker vel nok Stepan Kuzjmitch? Dog – hvor jeg også kan stå og tale hen i tågen! Du var jo den gang ganske lille og næppe nok i stand til at udtale hans navn! Hvor vil jeg også hen! Nu husker jeg det så godt, hvorledes du – det var netop en St. Philips-dag – da jeg, ligesom jeg kom ind fra vognen, tog dig på armen, på et hængende hår rent havde spoleret en ny kjole for mig, hvis jeg ikke, heldigt nok, endnu i tide havde leveret dig tilbage til din amme; så uartig var du dengang! – Dog – det er jo ikke det, talen er om. – Nok, hele den ejendom der på den anden side af vores og selve landsbyen Khortysjtche tilhørte dengang Stepan Kuzjmitch. Denne Stepan Kuzjmitch begyndte nu, – hvad jeg her er nødt til at bemærke, men ingenlunde omtaler for i mindste måde at nedsætte din moder, – Gud glæde hendes sjæl! – selv om hun altid var uretfærdig imod mig ... Nok, denne Stepan Kuzjmitch begyndte, som sagt, allerede længe førend du blev født, at aflægge din moder visitter og det altid på sådanne tider, da han vidste, at din fader ikke var hjemme. Dog – det vil jeg nu ikke gå videre ind på, men kun bemærke, hvad det her navnlig kommer an på, at bemeldte Stepan Kuzjmitch udstedte et gavebrev, ifølge hvilket han testamenterede dig den ejendom, talen her er om. Din salig moder var imidlertid, imellem os sagt, af en ganske forunderlig, lunefuld karakter. Om det så havde været selve Djævelen – tilgiv mig, Herre, at jeg nævner dette hæslige navn! – om det så havde været selve Djævelen, ville han dog ikke have kunnet blive klog på hende. Hvor hun nu gjorde af det omtalte dokument, er noget, som hun og Gud alene må vide. Jeg har en

stærk formodning om, at det er kommet i hænderne på den gamle knast Grigori Grigorjevitch Stortchenko. Denne tykke gavtyv tog i alt fald ejendommen i besiddelse, og jeg tør næsten holde hvad det så skal være på, at han har hemmeligholdt dokumentet!"

"Med tilladelse, tante! Det skulle da vel aldrig være den samme Stortchenko, jeg gjorde bekendtskab med i stationshuset?" Og her gav Ivan Feodorovitch sig nu udførlig til at fortælle om sit sammentræf med ham.

"Men hvem kan vide!" bemærkede hans tante, efter i nogen tid at have gået og grundet. "Hvem kan vide! Måske han ikke er den kæltring, jeg har antaget ham for! Det er jo kuns endnu et halvt års tid siden, han flyttede her til egnen, og på så kort en tid er det ikke let at lære noget menneske til bunds at kende. Den gamle, hans moder, skal, efter hvad jeg har hørt, være en ret fornuftig gammel kone, og hvis man ellers kan stole på, hvad folk fortæller, en stor mester i at sylte agurker, hvortil endnu kommer, at hun og hendes piger væver de fortræffeligste tæpper. Men i alt fald, da han, som du siger, kom dig særdeles velvilligt i møde, så aflæg ham et besøg! Hvem ved, om den gamle synder ikke muligvis føler sin samvittighed besværet og har i sinde at udlevere, hvad der ikke med rette tilhører ham? Var britchkaen blot i stand, så kunne du have taget den; men jeg skal nu sige til Omeljko, at han skal se den efter."

"Det er aldrig værd, kære tante! Jeg kan jo godt tage jagtvognen, som du undertiden bruger."

Og hermed endtes denne samtale. –

4. Middagsmåltidet

Henved middagstider var Ivan Feodorovitch allerede på vej til Khortysjtche, og jo mere han nærmede sig herregården, desto mere sank hans mod. Hovedbygningen var noget langagtig og havde trætag, ikke, som de fleste omliggende gårde, rørtag. Porten var af egetræ, og inde i gården var der to lader, ligeledes med trætag. Ivan Feodorovitch befandt sig omtrent i samme stilling som lapsen, der, da han kom på bal, fandt alle, hvor hans øje end så vendte sig hen, langt finere og mere moderne klædt end han selv. Af høflighed lod han sin vogn holde uden for ladedøren og gik derfra til fods hen til hovedtrappen.

"Ah! Ivan Feodorovitch!" udbrød den tykke Grigori Grigorjevitch, der netop gik ude i gården i frakke, men uden halstørklæde, vest og seler, og selv denne temmelig lette dragt lod til at genere hans uhyre korpulence. Sveden haglede ham i hvert tilfælde ned ad ansigtet. "Jo, De er en net fyr, De! Det var Dem der lovede at komme, straks det første De havde hilst på Deres tante og så – blev De rent borte!"

Efter disse ord mødtes Ivan Feodorovitchs læber med de samme bløde hynder, der allerede er os bekendte fra tidligere.

"Ja, jeg har været så beskæftiget ... Og selv nu kommer jeg i forretninger og kun for et øjeblik ..."

"For et øjeblik? Nej, det bliver der s'gu ikke noget af. – Hej, du!" råbte vor tykke vært, hvorpå tjeneren i kosak-svitkaen øjeblikkelig kom løbende ud af køkkenet. "Sig til Kasjan, at han straks lukker porten i lås, hører du, og at han så øjeblikkelig spænder denne herres heste fra! – Vær så artig at træde

indenfor! Det er ordentlig så hedt herude, at jeg er blevet våd lige til skjorten."

Så snart Ivan Feodorovitch var kommet inden for, besluttede han straks ikke at lade tiden hengå ubenyttet, og, al sin forlegenhed til trods, gik han uden omsvøb lige løs på sagen.

"Min tante har været så god at underrette mig om, at salig Stepan Kuzjmitch ved et gavebrev ..."

Man vil have vanskeligt ved at forestille sig, hvilket højst fortrædeligt udtryk Grigori Grigorjevitchs kvabsede ansigt antog ved disse ord. "Det er også pokkers, at jeg ikke er i stand til at høre så meget som et eneste ord!" sagde han. "Men jeg må sige Dem, at jeg engang har haft en kakerlak her i mit venstre øre. De forbandede russiske bønder fører kakerlakker med sig over alt, hvor de kommer hen. Ingen pen ville være i stand til at beskrive, hvilken pine det var. Det kradsede og krilrede, så det næsten ikke var til at holde ud. Langt om længe var der endelig en klog kone, der hjalp mig, og det blot ved et ganske simpelt middel ..."

"Jeg ville have sagt ..." vovede Ivan Feodorovitch at afbryde ham, da han mærkede, at Grigori Grigorjevitch med forsæt søgte at lede talen hen på noget ganske andet. "Jeg ville have sagt, at der i salig Stepan Kuzjmitchs testamente skal være omtalt et gavebrev, ifølge hvilket ..."

"Ah, nu forstår jeg! Det er noget, Deres tante har bildt Dem ind. Men jeg forsikrer Dem højt og helligt, at det er opdigtelse, den pure opdigtelse! Min onkel har aldrig udstedt noget sådant gavebrev. Det er ganske sandt, at der i hans testamente tales om sådan et dokument; men hvor er det? Der er ingen, der har

kunnet producere det. Dette siger jeg Dem ene og alene fordi jeg af hjertet ønsker Dem vel; det er pur opdigtelse!"

Ved at høre dette, besluttede Ivan Feodorovitch for øjeblikket ikke at tale videre om denne sag, da han tænkte som så, at det jo dog var muligt, at hans tante kunne være fejl underrettet.

"Se, der har vi min moder og mine søstre!" vedblev Grigori Grigorjevitch. "Så må der være rettet an; vær så artig!" Og med disse ord tog han Ivan Feodorovitch under armen og førte ham ind i et tilstedende værelse, hvor der på et bord var serveret drikkevarer og brød.

I det samme trådte også en ældre kone ind.

Hun havde kappe på, var temmelig lille, og af figur lignede hun komplet en kaffekande. Med hende fulgte hendes to døtre, den ene blond, den anden brunette. Som en dannet kavaler trådte Ivan Feodorovitch frem og kyssede først den gamle og dernæst begge frøkenerne på hånden.

"Det er vor nabo, moder, Ivan Feodorovitch Sponka!" sagde Grigori Grigorjevitch.

Den gamle fæstede blikket stift på Ivan Feodorovitch, men med et højst godmodigt udtryk, omtrent som om hun kunne have i sinde at spørge ham: "Hvor mange agurker sylter De til vinteren?"

"Har De drukket?" spurgte hun derpå.

"Du må nok ikke have fået sovet rigtigt ud, moder!" sagde Grigori Grigorjevitch. "Hvem spørger vel nogensinde sine fremmede, om de har drukket? I retter blot an; men om vi drikker eller ej, det bliver vores sag. – Ivan Feodorovitch, tør jeg spørge, om De behager rom eller akvavit? – Træd kun nærmere, Ivan Ivanovitch, vær så god!" vedblev han derpå, idet han vendte

sig om, og Ivan Feodorovitch fik nu først øje på Ivan Ivanovitch, der trådte hen til bordet. Han var i lang frakke med en uhyre opstående krave, der gik ham helt op i nakken, så det så ud som om hans hoved sad i den som i en britchka. Ivan Ivanovitch trådte, som sagt, hen til bordet, gned sig derpå i hænderne, så på det nøjeste glasset efter, skænkede i, holdt det op for lyset og stak det derpå ud i ét drag, men sank ikke dets indhold straks, men først efter at have gurglet det grundigt omkring i munden, og da han så havde taget sig et stykke brød med syltede champignons til, vendte han sig om til Ivan Feodorovitch.

"Er det ikke Ivan Feodorovitch Sponka, jeg har den ære at tale med, om jeg ellers tør være så fri?"

"Til tjeneste!" svarede Ivan Feodorovitch.

"Så har De også forandret Dem uhyre siden jeg så Dem sidst. For ser De," vedblev Ivan Ivanovitch, "jeg kan endnu så tydeligt erindre Dem, da De ikke var større end som så!" Med disse ord holdt han sin flade hånd frem omtrent så meget som en alen fra gulvet. "Deres salig fader – Gud optage ham i sit himmelske rige! – var en sjælden mand. Hans græskar og meloner var altid af en størrelse, som man nu til dags aldrig træffer på. Nu her f.eks.," vedblev han, idet han trak ham lidt til siden, "her vil De også blive trakteret med meloner efter bordet; men hvad er det for meloner? Noget, man ikke engang gider se på! – Ja, De vil måske næppe engang tro mig, højstærede, når jeg fortæller Dem, at *han* derimod havde meloner, der, så sandt som jeg står her for Dem, var omtrent af denne størrelse!" vedblev han med en vis hemmelighedsfuld mine, idet han krummede armene som om han stod i begreb med at omfatte et tykt træ.

"Lad os så komme til bords!" sagde Grigori Grigorjevitch, idet han igen tog Ivan Feodorovitch under armen. Grigori Grigorjevitch indtog sin sædvanlige plads for bordenden og hængte derpå en uhyre serviet om sig, hvorved han fik et udseende ikke ganske uligt de heltes, som man undertiden kan få at se afmalet på barberskilte. Ivan Feodorovitch indtog rødmende den ham anviste plads over for de to frøkener, og Ivan Ivanovitch var ikke sen til at sætte sig lige ved siden af ham, kisteglad over, at han nu havde fået én, som han kunne meddele sine kundskaber.

"Jeg ser, De tager kapers, Ivan Feodorovitch; men det er kalkunsteg!" sagde den gamle til Ivan Feodorovitch, som en tjener i grå kjole med sorte opslag i det samme præsenterede et fad. "Et stykke af brystet, om jeg tør bede Dem!"

"Ingen nøden, moder!" sagde Grigori Grigorjevitch. "Vær du kun rolig for, at vor gæst nok selv ved, hvad han skal tage! Ivan Feodorovitch! En vinge! Nej, den anden der! Åh, hvorfor tager De sådan et lille stykke! Tag dog et lårstykke i det mindste! – Hvad står du også der og gaber over fadet for! Luk da munden op, din klodrian! Bøj knæ og sig så: "Ivan Feodorovitch, vær så artig at tage lårstykket!"

"Ivan Feodorovitch, vær så artig at tage lårstykket!" stammede tjeneren, idet han bøjede knæ.

"Hm! Så det skal kaldes kalkunsteg!" hviskede Ivan Ivanovitch med en foragtelig mine, idet han vendte sig til sin nabo. "Ja, det er rigtignok også derefter! Nej, da skulle De blot engang se mine kalkuner! Jeg forsikrer Dem, at på én af dem er der mere fedt end på hele ti af den slags som disse. Ja, De vil måske næppe tro mig, højstærede, når jeg siger Dem, at de er så

smækfede, at det virkelig slet ikke er behageligt at se dem vralte omkring i gården!"

"Ivan Ivanovitch, der løj du!" udbrød Grigori Grigorjevitch, der havde lyttet til hans tale.

"Jeg vil blot sige Dem," vedblev Ivan Ivanovitch i samme tone og ganske som om han ikke havde hørt et ord af, hvad Grigori Grigorjevitch bemærkede, "jeg vil blot sige Dem så meget, at da jeg i fjor var i Gadeatch, blev der mig budt halvtredsindstyve kopek for stykket, og det uden at jeg ville sælge dem."

"Ivan Ivanovitch! Der løj du, siger jeg dig!" gentog Grigori Grigorjevitch, idet han, for tydeligheds skyld, betonede hvert ord, og talte højere end før.

Ivan Ivanovitch vedblev imidlertid at lade, som om det var noget, der aldeles ikke vedkom ham, og fortsatte, skønt med en noget sagtere hvisken: "og det uden at jeg ville sælge dem. Der var ikke én eneste i hele Gadeatch ..."

"Ivan Ivanovitch! Du er gal; det er det hele!" sagde Grigori Grigorjevitch højt. "Ivan Feodorovitch er langt bedre bekendt med de ting end du er; og du kan være vis på, at han ikke tror et ord af, hvad du siger!"

Ivan Ivanovitch blev nu alvorligt fornærmet, tav ganske stille og gav sig i færd med en kalkun og det skønt den ikke i mindste måde kunne sammenlignes med hans, der var så fede, at det virkelig var ubehageligt at se.

Lyden af knive, skeer og tallerkener afløste nu i nogen tid samtalen; men alt overdøvedes af Grigori Grigorjevitchs smasken, der var i færd med at udsuge marven af et lammeben. –

"Må jeg spørge," begyndte Ivan Ivanovitch endelig igen, idet han af sin britchka rakte hovedet frem imod Ivan Feodorovitch, "må jeg spørge, om De har læst en bog betitlet *"Korobejnikovs rejse til de hellige Steder"*? En sand vederkvægelse både for ånd og hjerte! Sådanne bøger skrives der ikke nutildags! Skade, at jeg ikke nøjagtigt kan erindre, hvad år den er fra!"

Da Ivan Feodorovitch hørte, at talen var om bøger, fik han med ét særdeles travlt med at øse sauce op.

"Ja, det er virkelig forbavsende, højstærede, at tænke sig, at en ganske simpel borgermand har kunnet besøge hine fjerne steder! En rejse, højstærede, på over tre tusinde verst! Over tre tusinde verst! Det er da også tydeligt nok, at det må have været Herren selv, der har skaffet ham midler til dette ophold i Palæstina og Jerusalem."

"Så han har virkelig," svarede Ivan Feodorovitch, der især havde hørt sin tjener tale en hel del om Jerusalem, "så han har virkelig, siger De, været i Jerusalem!"

"Hvad er det, De taler om, Ivan Feodorovitch!" spurgte nu Grigori Grigorjevitch henne fra bordenden.

"Ja, jeg har også ladet mig fortælle, at der skal eksistere sådanne fjerne lande!" bemærkede Ivan Feodorovitch, kisteglad over at have fået så lang og vanskelig en sætning udtalt.

"De skal ikke tro ham, Ivan Feodorovitch!" sagde Grigori Grigorjevitch, der ikke rigtigt havde kunnet høre, hvad han sagde. "De skal ikke tro ham! Han lyver altid!"

Da måltidet var til ende, begav Grigori Grigorjevitch sig, efter sædvane, op på sit værelse for at få sig en middagslur, hvorimod gæsterne ledsagede den gamle værtinde og frøkenerne ind i gæstestuen, hvor det samme bord, som

drikkevarerne umiddelbart før middagsmåltidet havde været anbragt på, nu ligesom ved en pludselig forvandling stod dækket med asietter med bagværk af forskellige slags og kurve med græskar, kirsebær og meloner. – Grigori Grigorjevitchs fraværelse udøvede en kendelig indvirkning på hele selskabet. Den gamle værtinde blev med ét meget mere snaksom og gav endog af sig selv, uden mindste anmodning, en hel del hemmeligheder til bedste vedrørende tillavningen af crême og tørringen af pærer. Om det så var frøkenerne, fik de munden på gled; kun var blondinen, der, efter udseendet at dømme, vel kunne være en fire- til fem og tyve år, en fem-seks år yngre end søsteren, ikke nær så snaksom som denne. Men hvem der især fik travlt og lod munden løbe, var Ivan Ivanovitch. Da han nu var sikker på, hverken at blive sat i rette eller forstyrret, snakkede han op ad stolper og ned ad vægge, om agurker, om kartoffellægning, om, hvor langt fornuftigere folk havde været i gamle dage end nu til dags, hvor langt større forstand og opfindelsesevner man træffer på, jo længere man går tilbage i tiden, etc. etc. Kort sagt, han hørte til deres tal, der satte deres højeste nydelse i at samtale og snakke, og som derfor også snakker om alt løst og fast, alt, hvad man overhovedet kan snakke om. Kom talen engang imellem på alvorlige og vigtige materier, lagde han i almindelighed hovedet lidt på siden og drog et dybt suk efter hvert ord; kom den så igen på dagligdags, huslige anliggender, stak han hovedet ud af sin britchka og brugte så stærkt et minespil, at man næsten i det alene ville have været i stand til at læse, hvorledes man skulle bære sig ad med at lave pærekvas, hvor store de meloner var, som han talte om, og hvor fede de gæs var, som han havde gående i sin gård.

Først hen imod aften lykkedes det Ivan Feodorovitch, og selv da kun med største møje, at komme til at sige farvel. Vel blev han fra alle sider overhængt om at blive der natten over; men, al sin forekommenhed uagtet, havde han fast besluttet at tage bort og – tog bort. –

5. Tantens nye plan

"Nå, fik du så dokumentet lokket fra den gamle gavtyv?" Med dette spørgsmål blev Ivan Feodorovitch modtaget af sin tante, der allerede i flere timer med utålmodighed havde stået på trappen og ventet på hans ankomst og til sidst endog havde taget station ude i porten.

"Nej, tante!" svarede Ivan Feodorovitch, idet han sprang ud af vognen. "Grigori Grigorjevitch benægter, at der eksisterer et sådant dokument."

"Og det tror du! Han lyver, den skurk! Det skal jeg sige ham lige op i hans øjne, hvor jeg end så træffer ham. – Forresten er det måske også nok så godt, først at tale med vor underdommer om, hvor vidt det vil kunne lade sig gøre at stævne ham til at fremlægge det ... Dog, det var ikke just det, jeg for øjeblikket ville tale med dig om. Nå, sig mig så engang, var det så godt, det I fik?"

"Ja, det var det! Ja, fortræffeligt, tante!"

"Nå, hvad retter fik I da? Fortæl! Jeg ved nok, at den gamle er flink i sit køkken."

"Vi fik postejer med sur fløde, tante! Og så fik vi fyldte duer med ..."

"Ikke kalkuner med blommer?" spurgte tanten, på grund af at hun netop selv var anerkendt for sit mesterskab i at tillave denne ret.

"Jo, det fik vi også! ... Det er ellers ret nette piger, Grigori Grigorjevitchs søstre, især blondinen!"

"Ah!" udbrød tanten med et stift blik på Ivan Feodorovitch, der ordentlig blev ganske rød ved det og med ét slog øjnene

ned. En ny tanke var pludselig opstået i hendes hoved. "Så, er hun det? Nå, hvorledes er hendes øjenbryn?" Og her vil det ikke være af vejen at bemærke, at tanten satte et fruentimmers største skønhed i øjenbrynene. –

"Akkurat, tante, således som dine, efter hvad du så tit har fortalt mig, må have været i dine unge dage."

"Så!" Sagde tanten, særdeles smigret ved Ivan Feodorovitchs bemærkning, hvormed han forresten aldeles ikke havde tænkt på at sige hende nogen kompliment. "Nå, og hvad havde hun på? Skønt magen til tøj som det, jeg her har i min capot, vil det holde hårdt at finde noget sted. – Dog – det var jo ikke det jeg ville tale om ... Nå, fik du så talt med hende?"

"Ja, det vil sige ... Hvorledes mener De, tante? De tror da vel aldrig ..."

"Nå, om så var; så var der da ikke noget i ondt i det! Hvem ved? Måske det allerede ved jeres fødsel kan være bestemt, at der engang skulle blive et par af jer."

"Jeg kan ikke forstå, tante, hvor De kan tro i sådan noget om mig. Så kender De mig slet ikke."

"Se så! Nu er han nok blevet fornærmet!" sagde tanten. "Det barn han dog også er!" tilføjede hun ved sig selv. "Han forstår slet ikke at føre sig op! Jeg må se at få dem sammen, at de kan lære hinanden at kende!"

Tanten gik nu ud i køkkenet, og Ivan Feodorovitch blev alene.

Fra dette øjeblik af tænkte hun ikke på andet end hvorledes hun skulle bære sig ad for ret snart at få sin søstersøn gift og selv få nogle små søstersønnebørn at dægge for. Hendes hoved var ganske opfyldt med tanken om forberedelserne til brylluppet og, mærkeligt nok, fik hun tillige med ét meget i

mere travlt og tog sig langt ivrigere af alle huslige forretninger end tidligere, en omstændighed, der for øvrigt kun havde til følge, at de snarere gik værre fra hånden end bedre. Ofte, når hun stod og lavede kager, noget, som hun aldrig betroede kokkepigen, glemte hun rent sig selv og bildte sig ind, at der stod et af de små søstersønnebørn ved siden af hende og bad om noget, hvorpå hun så ganske adspredt rakte den lille det bedste stykke, en omstændighed, som huskatten øjeblikkelig benyttede sig af til at snappe det, og det var først dens lydelige smasken, der var i stand til at vække hende af hendes drømmerier, og til straf fik den så altid en portion bank af ildklemmen. Ja, hun forsømte endog sine yndlingsbeskæftigelser, og tog f.eks. ikke mere på jagt, navnlig efter at hun engang havde været så uheldig at skyde en krage for en agerhøne, noget, der aldrig tidligere var hændt hende.

Nok – tre-fire dage efter blev britchkaen fra vognskuret trukket ud i gården. Kusken Omeljko, den samme, der tillige agerede både gartner og vægter, hamrede og bankede lige fra den tidligste morgenstund af, beskæftiget med at beslå den med læder og uophørligt forstyrret af hundene, der bestandig listede sig til for at slikke hjulene. Til læsernes efterretning må jeg her bemærke, at denne britchka omtrent var lige så gammel som Adam, og skulle nogen fordriste sig til at benægte dette, så kan De roligt påstå, at det er en skammelig løgn. På hvad måde den forresten var blevet bevaret under Syndfloden, vides ikke med bestemthed: Noah må rimeligvis have haft et skur til den ombord i Arken. Det er ret skade, at jeg ikke ser mig i stand til at give læseren en omstændelig beskrivelse af den. Jeg må nøjes med at bemærke, at Vasilissa Kasparovna var særdeles tilfreds

med dens arkitektur og ikke lod nogen lejlighed ubenyttet til at beklage sig over, at de gammelmodens ekvipager var kommet af brug. Selv det, at den hældede en del til siden, så at navnlig den højre side var meget højere end den venstre, var ganske efter hendes hoved, da den, som hun sagde, således kunne synes netop med forsæt at være indrettet til, at små folk kunne stige op i den fra den ene side og høje folk fra den anden. Den kunne for øvrigt rumme fem stykker "små folk" og tre af den kaliber som tanten.

Hen på eftermiddagen blev Omeljko endelig færdig, hvorpå han gik til stalden og kom tilbage med tre krikker, der ikke var synderlig yngre end britchkaen, og som han nu gav sig til at spænde for.

Da der var forspændt, steg Ivan Feodorovitch op i den fra den ene side og tanten fra den anden, og derpå rullede den afsted. Bønderne, der mødte den på vejen, standsede ærbødigt ved synet af en så glimrende ekvipage (kun en højst sjælden gang havde tanten tidligere benyttet den), tog huen af og bukkede dybt. Et par timer efter holdt den foran trappen (at det er Stortchenkos trappe talen her er om, behøver jeg vel næppe at tilføje). Grigori Grigorjevitch selv var ikke hjemme, hvorimod den gamle frue og frøkenerne kom ud og tog imod gæsterne. Tanten trådte dem med en majestætisk holdning i møde, satte med stor behændighed den ene fod frem og sagde derpå højt og tydeligt:

"Det glæder mig særdeles, nu endelig at kunne have den ære personlig at bevidne Dem min agtelse og desuden tillige takke Dem for Deres imod min søstersøn Ivan Feodorovitch udviste gæstfrihed, som han ikke noksom kan rose. Hvor Deres

boghvede ellers står fortræffeligt, frue! Jeg havde netop lejlighed til at bemærke det på vejen igennem landsbyen. Tør jeg være så fri at spørge, hvor mange traver De kan regne pr. desjatina?"

Herpå fulgte en almindelig afkyssen. Først da de var kommet ind i gæstestuen, tog den gamle til orde og sagde:

"Hvad boghveden angår, så må jeg tilstå, at jeg desværre ikke er i stand til nøjagtigt at besvare Deres spørgsmål, da det er noget, der hører til Grigori Grigorjevitchs departement, og som jeg allerede i lang tid slet ikke har befattet mig med, og det af den gode grund, at det går over mine kræfter, at jeg er blevet for gammel. I gamle dage stod den tit så frodig, at den, hvad jeg endnu så tydelig erindrer, kunne gå én til midt på livet; men hvorledes det nu står sig, må Gud vide; skønt efter hvad folk siger, skal jo alting være gået fremad og blevet endnu bedre end i gamle dage!"

Her udstødte den gamle et suk, i hvilket enhver blot nogenlunde opmærksom iagttager straks ville have hørt den gode gamle tids, det attende århundredes, hjertesuk.

"Jeg har ladet mig fortælle, frue, at De med Deres egne piger har bragt det til at væve de fortræffeligste tæpper," sagde derpå Vasilissa Kasparovna, en bemærkning, hvormed hun netop berørte den gamles ømme sted. Hun fik ved at høre den ordentligt ligesom nyt liv og udbredte sig vidtløftigt over, hvorledes man skulle bære sig ad med at farve garnet og deslige. Fra tæpperne kom talen dernæst på nedsyltningen af agurker og tørringen af pærer, og der var næppe nok hengået en times tid, førend vore tvende damer allerede underholdt sig så fortroligt med hinanden som om de havde været gamle

bekendte; ja Vasilissa Kasparovna begyndte allerede at føre samtalen i så sagte og hviskende en tone, at det var Ivan Feodorovitch rent umuligt at høre, hvad det var, der forhandledes.

"Men har De ikke lyst at se lejligheden?" sagde endelig den gamle, idet hun rejste sig fra sin plads, hvorpå frøkenerne og Vasilissa Kasparovna gjorde det samme og derpå fulgte hende ind i damernes værelse. Tanten havde imidlertid ved et vink givet Ivan Feodorovitch at forstå, at han skulle blive, og hun hviskede nu noget til den gamle.

"Masjenjka!" sagde denne derpå, henvendt til den yngste frøken, "bliv du her og underhold vor gæst så længe, at han ikke skal kede sig!"

Blondinen blev følgelig og tog plads i divanen. Ivan Feodorovitch sad som på nåle, rødmende og med nedslagne øjne, noget frøkenen imidlertid, som det lod, aldeles ikke lagde mærke til, da hun udelukkende var beskæftiget med enten at stirre hen på væggen eller vinduerne eller med øjnene at følge kattens bevægelser, der ængstelig listede sig frem under stolene.

Ivan Feodorovitch tog imidlertid lidt mod til sig og besluttede at begynde på en samtale; men det var som om han tabte hvert ord på halvvejen. Det var ham desuden ikke muligt at finde på noget at tale om.

Tavsheden havde nu omtrent varet et godt kvarter, og frøkenen blev siddende ganske som tidligere.

Langt om længe mandede Ivan Feodorovitch sig endelig med ét op og sagde med bævende stemme:

"I sommer har vi mange fluer, frøken!"

"Ja, usædvanlig mange!" svarede blondinen. "Min broder har lavet en fluesmækker af en af moders gamle sko; men det vil slet ikke forslå."

Hermed ophørte samtalen, og alle hans anstrengelser til trods, var det Ivan Feodorovitch rent umuligt at finde på noget videre at sige.

Endelig kom da værtinden tillige med tanten og den anden frøken tilbage igen, og kort efter tog Vasilissa Kasparovna, trods de indstændigste anmodninger om at blive natten over, afsked med den gamle og døtrene, der ledsagede gæsterne ud på trappen, hvor de længe blev stående og nikkede til tanten og hendes søstersøn, selv efter at disse var kommet i vognen.

"Nå, Ivan Feodorovitch! Nu fik du dig jo en lang samtale under fire øjne med den yngste frøken!" begyndte tanten, da de var kommet ud af gården. "Nå, hvad talte I så om?"

"Ja, det er en meget vakker og beskeden ung pige!" svarede Ivan Feodorovitch.

"Ja, Ivan Feodorovitch! Jeg har i den henseende netop noget meget alvorligt at tale med dig om. Du har jo nu – hvorfor Gud være lovet! – allerede nået dit otte og tredivte år. Din rang er der intet at udsætte på. Det eneste, der nu står tilbage, er at tænke på efterkommere. Med andre ord, du bør se med det allerførste at få dig en kone."

"Hvorledes, tante!" udbrød Ivan Feodorovitch ganske forskrækket. "Hvorledes? En kone! Nej, tante, sig dog ikke sådan noget mere! De gør mig ganske forknyt ved at sige sligt. Jeg har jo endnu aldrig været gift; hvordan skulle jeg så vel vide, hvorledes man skal bære sig ad med en kone! Nej, det har jeg ikke mindste idé om."

"Det giver sig nok, Ivan Feodorovitch! Det giver sig nok!" svarede tanten smilende; men ved sig selv tænkte hun: "Det barn han dog også er! Kan ikke forstå det allermindste!" – "Ja, Ivan Feodorovitch!" vedblev hun derpå højt: "Bedre kone end Marja Grigorjevna får du næppe. Desuden synes du jo selv godt om hende. Jeg har allerede talt en hel del om det med den gamle. Hun så gerne, at du blev hendes svigersøn. Vel ved jeg endnu ikke, hvad den gavtyv Grigori Grigorjevitch siger til det; men det er også ganske ligegyldigt. Skulle han finde på ikke at ville udlevere hendes medgift, så søger vi ham blot ..."

I dette øjeblik kørte britchkaen ind i gården, og de gamle krikker blev ordentlig ganske livlige ved at lugte den nære stald.

"Hør nu, Omeljko!" sagde tanten til kusken. "Førend du vander hestene, må du først lade dem stå og puste ud! Dampen står jo af dem, de stakler! – Nu, Ivan Feodorovitch!" vedblev hun derpå, idet hun vendte sig til sin søstersøn, "tænk nu nøje over, hvad jeg har sagt dig! Jeg må nu ud i køkkenet. Jeg har rent glemt at give Solokha ordre til at have aftensmad færdig til os, og at hun af sig selv skulle være faldet på at gøre det, det kan der vel næppe være tale om; det er hun alt for dum til."

Ivan Feodorovitch blev stående som lynslået. – Vel sandt: Marja Grigorjevna var en ret tækkelig pige; men at gifte sig! ... Det forekom ham så forunderligt, så skrækkeligt, at han ikke engang kunne tænke på det uden frygt og bæven. At leve sammen med en kone! ... Ubegribeligt! Rent ubegribeligt! Så kunne han jo aldrig være ene i stuen! Så var de jo altid to! ... Sveden haglede ham ordentlig ned ad ansigtet, da han rigtigt søgte at sætte sig ind i denne tanke.

Han gik til sengs tidligere end sædvanligt; men alle anstrengelser til trods var det ham dog i lang tid ikke muligt at lukke et øje. Endelig langt om længe kom da den så længselsfuldt ønskede søvn, men hvilken søvn! Så usammenhængende, urimelige drømme havde han endnu aldrig drømt før! Han drømte, at alt drejede sig rundt med ham, og at han selv gav sig til at løbe af alle kræfter, så længe til han til sidst ikke kunne mere. Lige med ét er der én, der rusker ham i øret. "Av! Hvem er det?" – "Det er mig, din kone!" svarede en barsk stemme, og i det samme vågnede han. Men selv vågen forekom det ham, at han var gift, og at alt i deres hus så ganske besynderligt, ganske forunderligt ud. I hans sovekammer stod der i stedet for den enkelte en dobbelt seng, og på en stol sad hans kone. Han følte sig så aldeles forknyt. Han vidste hverken, om han skulle gå hen til hende eller hvad han skulle sige til hende, og med ét opdagede han, at hun havde et gåsehoved. Ganske ude af sig selv vender han sig om til den anden side; men også her står der en kone, ligeledes med et gåsehoved. Han springer op og vil løbe ud af værelset; men idet han tager sin hue, ser han, at der også i den sidder en kone. Sveden hagler ham ned ad ansigtet. Han griber i lommen efter sit lommetørklæde: også i lommen sidder der en kone. Så forekommer det ham, at han ser sin tante; men med ét er det ikke hans tante, men et klokketårn. Så mærker han, at der er én, der med et reb haler i ham som for at ringe, ret som om han var knebelen i klokken. "Hvem er det, der trækker i mig?" spørger han i en klagende tone. "Det er mig, din kone!" svarer det. "Du er jo en klokke!" – "Nej, jeg er ingen klokke! Mit navn er Ivan Feodorovitch!" – "Jo vist er du en klokke!" siger det P...ske

infanteriregiments oberst, der netop går forbi. Så forekommer det ham med ét, at hans kone slet ikke er noget menneske, men en slags uldent stof, og at han netop nu står i en kræmmerbutik i Mohilef. "Hvad slags tøj behager De?" spørger kræmmeren. "Tag Dem noget af dette stykke "kone"! Det er netop den allerhøjeste mode! Dejlig stærkt stof! Det bruger nu alle herrer til frakker!"

Kræmmeren tilmåler ham nogle alen "kone" og river dem af. Ivan Feodorovitch tager det under armen og går hen med det til jødeskrædderen. "Det er sjgu ellers noget dårligt stof, De der har fået!" siger jøden. "Det duer sjgu ikke til frakker ..." I dette øjeblik kommer han endelig til sig selv igen, og den kolde sved hagler ham ned ad ansigtet. –

Det første, han gjorde, da han vågnede om morgenen, var at rådspørge en drømmebog, der dog desværre ikke gav ham mindste oplysning med hensyn til hans forunderlige, usammenhængende drøm.

I hans tantes hoved var der imidlertid opstået en ganske anden plan, som det næste kapitel vil give oplysning om. –

Det forheksede sted

En virkelig begivenhed, fortalt af kantoren ved kirken i * * *.

Hvad tænker I dog også på! At I dog ikke engang kan blive kede af den evige fortællen! Det begynder dog virkelig snart at blive noget trættende med det uafladelige: "Fortæl! Fortæl!" Og dog kan man ikke blive fri for det! Nu vel da! Når det endelig skal være, så skal jeg fortælle jer endnu en historie, men det bliver, så sandt som jeg står her, også sidste gang. –

Vi talte nylig om hvad et menneske ofte er i stand til at udrette med den onde ånds bistand, som man siger. Ja, der gives meget forunderligt her i verden! Men på den anden side: er det Djævelens vilje at forhekse én, så gør han det, og der hjælper slet ingen kære moder. Nu skal I blot høre!

Vi var fire børn i alt. Jeg var endnu et barn, i det højeste vel en halv snes år gammel. Dog – hvor vil jeg hen? Jeg må jo have været meget ældre, for nu husker jeg først, hvorledes min fader, da jeg engang for løjer gav mig til at krybe på alle fire og gø som en hund, rystede på hovedet og sagde: "Foma! Foma! Ligner det noget? Det er nu snart på tide, at du får dig en kone, og du skaber dig endnu ret som om du var et halvvoksent drengebarn!" –

Min salig bedstefader levede dengang endnu og var endog ret rørig og rask, omendskønt han vel af og til længtes efter at komme til ro. Ofte faldt han også i tanker … Men hvad kan det nytte, jeg fortæller, når I ikke sidder rolige og hører efter? Der

ligger den ene henne og rager i ovnen nu næsten en hel time efter et kul til sin pibe, mens den anden farer frem og tilbage i værelset … Hvad ligner det vel? Ja, var det så endda mig, der plagede jer med historier imod jeres vilje; men det er jo jer selv, der har overhængt og tigget mig om det! Skal jeg så sandt fortælle, så må I også kønt høre efter! – Min fader var allerede først på foråret kørt til Krim med tobak til salg; kun husker jeg ikke lige for øjeblikket, om det var med to eller med tre læs. Tobakken var den gang i pris. For i tide at opdrage ham til tchumak, havde han taget min lille tre-års broder med. Hjemme var vi således blot: min bedstefader, min moder, to brødre og jeg selv. Lige op til vejen havde min salig bedstefader anlagt sig en basjtân og var flyttet over i sin kurenj, hvor han for det meste opholdt sig, og hvorhen han også ofte tog os børn med sig for at vi skulle hjælpe ham at holde spurvene og skaderne borte fra basjtânen. Dette var nu, imellem os sagt, noget, vi slet ikke syntes så ilde om, da vi så, så lang dagen var, kunne proppe os så fulde med græskar, meloner, roer, løg, ærter og deslige, at hanerne ordentlig til sidst begyndte at gale i maven på os. Og hertil kom endnu, at det også tit kastede noget af sig: der var nemlig en stærk færdsel lige der forbi, og det var en sjælden rejsende, der ikke havde lyst til at gøre sig til gode med et græskar eller en melon. Ja, selv fra nabogårdene bragte folk os høns, æg og kalkuner i bytte, så det var, som I ser, et rigtigt slaraffenliv, vi førte. Men af det hele var dog den omstændighed, at der daglig kom et halvhundrede tchumakvogne forbi, det min salig bedstefader satte mest pris på. Tchumakkerne er, som I nok ved, et folkefærd, der har set sig en del om i verden. Når de først begyndte at fortælle, fik det

aldrig ende, og det var just noget, der var min salig bedstefader lige så stor en lyst som varme galusjkaer for den sultne.

Så hændte det sig jo også mangen en gang, at han traf gamle bekendte imellem dem. Ham kendte De i alt fald alle. Og nu kan I let selv forestille jer, hvor muntert det gik til, når talen kom på gamle ideer: Tara, tara, dengang og dengang og dengang og dengang, og således fremdeles i én guddommelighed. Engang nu – og det står endnu så tydeligt for mig, som om det var sket den dag i dag – engang nu gik min salig bedstefader ved solnedgang ude i basjtânen, beskæftiget med at aftage de store blade, som han om formiddagen havde lagt over græskarrene, for at de ikke skulle svides af solens stråler.

"Se der, Ostap!" siger jeg i det samme til min broder. "Se, der kommer tchumakker!" –

"Tchumakker! Tchumakker! Hvor kommer de?" spørger straks min salig bedstefader, der netop havde sat et mærke ved en ualmindelig stor melon, for at vi drenge ikke ved lejlighed skulle spise den. Ganske rigtigt – en række af en fem-seks vogne bevægede sig frem ad vejen. Forrest gik en tchumak med allerede fuldstændig grånede knebelsbarter. Da han var kommet os på – ja, hvad skal jeg sige? – vel omtrent på en halv snes skridt nær, standsede han. "Goddag, Maxim! Nå, så har det da føjet sig således, at vi skal ses engang endnu!"

Min salig bedstefader gav sig til at blinke med øjnene. "Ah! Ih se, goddag, goddag! Hvor kommer du fra? Og Boleatchka, er han med? Goddag, goddag, bro'er! Hvad Djævelen! Her har vi dem jo samlede alle sammen. Både Krutotrystchenko og Petcherytcha og Kovelek og Stetchko! Goddag, goddag! Og velkommen alle sammen! Ah, ha, ha! Ho, ho!" Og nu gik det løs

på omfavnen og kyssen. Derpå blev øksnene spændt fra og sluppet løs for at græsse; vognene med deres læs blev stående ude på vejen, og alle tchumakkerne tog i kreds plads foran kurenjen og gav sig til at ryge af deres piber. Dog – rygning blev der da just ikke stort af: alles munde kom således i gang med fortællinger og samtaler, at den snart holdt rent op. De fik dernæst noget at styrke sig på, og da de så havde spist sig mætte, kom min salig bedstefader med meloner, af hvilke enhver fik sin, som han skrællede med sin kniv (for I må vide, at det var erfarne folk, disse tchumakker, der havde set sig om i verden og nok vidste, hvorledes man skulle bære sig ad; om det så havde været ved en herremands bord, ville de have kunnet klare for sig så godt som nogen) og borede et lille hul i med fingeren, hvorpå han udsugede saften, skar melonen i stykker og – i munden med den.

"Hvad sidder I der, karle, og gaber efter? Nu muntert! Op med jer og lad os få os en svingom! Ostap! Hvor er din skalmeje? Og lav os så få kazatchokken! Nu, Foma, armene i siden! Sådan! Sådan! Ret så! Hej, hop!"

Og hvor jeg var let til bens dengang! Nu derimod ... Den forbandede alderdom! Nu går det; ikke således til! I stedet for at gøre krumspring må jeg nu være glad til, at jeg kan vralte afsted.

Min salig bedstefader sad længe hos tchumakkerne og morede sig over at se på os. Med ét mærker jeg, at hans fødder begynder at komme i bevægelse, ret som om de ikke kunne andet. "Se engang! Se engang, Foma!" siger Ostap. "Gud nåde mig, om gamle bedstefader ikke begynder at danse!" Og hvad mener I? Næppe nok havde han fået det sagt, førend den gamle

ikke var i stand til at holde styr på sig længere. Det koste så hvad det ville, så ville han vise sig for tchumakkerne fra en honnet side.

"Jo pyt, karle! Jo pyt! Så det kalder I at danse! Nej, *sådan* skal det være!" udbrød han, idet han sprang op, stemmede hænderne i siderne og slog hælene sammen. Og en skam var det, om jeg ville nægte det: den gamle forstod sandelig endnu at danse. Han dansede, som om det kunne varet med hetmanens frue. Vi andre gjorde straks plads, og den gamle knast dansede nu hen ad pladsen foran agurkebedet. Da han er midt på den og just vil til at svinge rundt for at gøre et eller andet kunststykke, nægter fødderne ham deres tjeneste og er på ingen måde til at bringe videre! Hvad pokker! Han vender om igen, danser afsted på ny, når midten af pladsen – akkurat den samme historie! Hvad han så gjorde, var det ikke muligt at få dem videre; de var som fastnaglede i jorden.

"Det var da Fandens til sted det! Det må være et eller andet djævelsk anslag! Det må være selve Herodes, menneskeslægtens fjende, der her er på spil!"

Og på den anden side – at lade sig således gå på i tchumakkernes påsyn, det skammede han sig også ved. Han danser derfor frem på ny, men så småt, så småt, så langsomt, så langsomt, og så – så nydeligt, at det ordentlig var en fornøjelse at se på.

Han når atter midten af pladsen; men nej! Det er ham igen ikke muligt at komme videre.

"Ah, din forbandede satan! Gid der såsandt sad en rådden melon i halsen på dig! I den grad at have en gammel mand til bedste!"

Og i det samme hører han latter bag ved sig: han ser sig om: der er hverken basjtân eller tchumakker eller det mindste; alt er med ét aldeles forsvundet, og både foran ham og bagved og til siderne ikke andet end den vide, jævne slette.

"Æhæ! Så skulle da også pokker ..."

Han begyndte nu at blinke med øjnene og at se nøjere til.

Stedet forekom ham ikke aldeles ubekendt. På den ene side var der en skov, og bag ved denne ragede der en høj stang frem.

"Hvad pokker! Det er jo dueslaget i popens have!"

Fra den anden side viser der sig ligeledes noget sort. Han ser nærmere til: det er distriktsskriverens lade. Så langt havde altså Djævelen fået ham lokket hen! Han gjorde nu omkring og traf snart på stien. Månen var ikke til at se; men i dens sted var der en hvid plet, der blinkede igennem skyerne.

"I morgen får vi stærk blæst!" tænkte min salig bedstefader ved sig selv.

Ved siden af stien viste sig et lys på en lille jordhøj. "Nej! Se der!" udbrød han, satte hænderne i siderne og gav sig til at stirre på det. Det gik imidlertid straks ud, men viste sig snart igen, bestandig længere og længere borte. "Der må ligge en skat!" udbrød min salig bedstefader. "Jeg tør vædde hvad det så skal være på, at der må ligge en skat!" Og han spyttede allerede i hænderne for at begynde at grave efter den, da han med ét huskede på, at han ingen spade havde hos sig. "Hvor det dog også er skade! Hvem ved? Jeg havde måske blot behovet at skrælle græstørven af; måske den ligger lige under den. Dog – nu er her jo desværre slet intet at gøre ved det. Jeg vil dog i det mindste mærke mig stedet for at jeg senere ikke skal kunne glemme, hvor det er!" Med disse ord tog han en fra et træ

nedblæst gren, som han lagde på den lille jordhøj, hvor han havde set lyset brænde, og gik derpå videre hen ad stien.

Den unge egeskov begyndte nu at blive tyndere og tyndere, og noget efter fik han øje på et flettet gærde.

"Rigtigt! Sagde jeg det ikke nok, at det måtte være popens toft! Der har vi jo hans gærde! Så har jeg da nu ikke engang en verst til basjtânen."

Det var imidlertid allerede temmelig sent, da han nåede hjem. Han havde slet ingen appetit. Efter at have vækket min broder Ostap og spurgt ham, om det var længe siden tchumakkerne var taget afsted, svøbte han sig ind i sin tulup og lagde sig til ro. Da så min broder spurgte ham: "Men hvor pokker har du været henne i dag, bedstefader?" svarede han blot ganske kort: "Sligt skal du aldrig spørge om, Ostap; det får du nok at vide, når du engang bliver så gammel som jeg er!" Kort efter snorkede han så højt, at spurvene, der allerede havde samlet sig i basjtânen, forskrækkede fløj bort igen.

Dagen efter, det første mørket begyndte at falde over sletten, trak min salig bedstefader i sin svitka, spændte sit bælte om livet, tog sin spade under armen, satte sin hat på hovedet, tømte et krus kvas, aftørrede så sine læber på sine skøder og begav sig dernæst på vejen lige ad popens have til. Han kom forbi gærdet og egekrattet og til en sti, der førte igennem skoven og ud på marken.

Det måtte jo være ganske det samme sted, hvor han var dagen i forvejen. Derhenne står jo dueflaget; men laden? Laden er jo intetsteds al se. "Nej, det må så dog ikke være her! Det må vist endnu være noget længere borte! Jeg får i alt fald først at vende tilbage til laden!" Han vendte nu tilbage, og tog derpå en

anden vej. Da han så ser sig om igen – er laden der ganske rigtigt, men dueslaget er borte. Han vender igen tilbage og nærmer sig dueslaget; men nu er laden borte. I det samme begynder det så småt at regne. Han skynder sig atter hen til laden; men nu er dueslaget igen borte; til dueslaget, og så er atter laden borte. "Din forbandede Satan! Gid du da også få en ulykke!" tænkte han ved sig selv.

Regnen havde nu begyndt at øse ned. Han tog sine støvler af og svøbte dem ind i sit tørklæde, for at de ikke skulle tage skade af regnen, og tog derpå benene på nakken hjemad. Ganske drivvåd nåede han endelig sin kurenj, indhyllede sig i sin tulup og lagde sig til ro, efter at have mumlet noget imellem tænderne og regaleret Djævelen med sådanne skældsord, som jeg aldrig i mine dage endnu havde hørt magen til, og som var af en sådan kaliber, at jeg næsten er vis på, at jeg, hvis det havde været om dagen, ville være blevet ganske rød over dem.

Da jeg vågner næste dags morgen, går min salig bedstefader, som om aldeles intet var passeret, allerede ude i basjtânen og dækker sine græskar til. Ved middagsbordet blev den gamle ret snaksom igen og havde morskab af at gøre løjer med min yngste broder og skræmme ham, og efter bordet skar han sig en fløjte af et stykke hyld og gav sig til at spille på den. Han forærede desuden os børn en melon af en ganske forunderlig slangeagtig form, som han kaldte tyrkisk, en slags, som man nu til dags aldrig ser noget til, og som rimeligvis stammede langvejs fra.

Ved aftentid tog min salig bedstefader sin spade og gik ud for at grave et bed til de sene græskar. Da han kom forbi det forheksede sted, kunne han ikke bare sig for at mumle imellem

tænderne: "Det forbandede sted!" Derpå gik han hen til midten af pladsen, netop der, hvorfra det aftenen i forvejen havde været ham rent umuligt at danse videre, og slog i sin ærgrelse et dygtigt slag på jorden med spaden.

Med ét befinder han sig akkurat i de samme omgivelser som aftenen i forvejen: på den ene side rager dueslaget, på den anden side laden i vejret. "Nu! Godt er det i alt fald, at jeg har taget spaden med mig! Se, der har vi jo stien! Og der er jo den lille jordhøj! Og der ligger den nedfaldne gren! Og der brænder og lyser det! Så kan jeg jo aldrig tage fejl!" –

Idet han løftede spaden i vejret ret som om han ville til at slå løs på et svin, der aflagde hans basjtân et besøg, trådte han nu nærmere og standsede først lige foran den lille jordhøj. Lyset var forsvundet. På højen lå der en stor, mosbegroet sten. "Den sten må jeg jo først have væk!" tænkte han ved sig selv og gav sig straks til at omgrave den fra alle sider. "Det var også Fandens til sten, den!" Ved af alle kræfter at stemme fødderne imod jorden, var han imidlertid endelig til sidst så heldig at få den væltet ned. "Plump! Lig du nu der! Nu skal det gå anderledes rask!"

Med disse ord gjorde min salig bedstefader en kort pause, tog sin tobaksdåse frem, rystede noget tobak ud i sin flade hånd og ville netop til at føre det til næsen, da han lige med ét – hører en nyse lige oven over hans hoved, og det så højt, at træerne ordentlig rystede, og så stærkt, at min salig bedstefader fik hele ansigtet overstænket. "Når du endelig skal nyse, så kunne du da i det mindste vende dig bort fra folk!" sagde han, idet han gned sig i øjnene. Derpå ser han sig om: der er slet ingen. "Så ved jeg da i alt fald for en anden gangs skyld, at Djævelen ikke er nogen ynder af tobak!" vedblev han, idet han

atter stak sin snustobaksdåse i sin brystlomme og tog sin spade. "Den dumrian! Hverken hans bedstefader eller fader har nogensinde sået en så delikat snus som denne!"

Han gav sig nu til at grave. Grunden var blød, og spaden gik let igennem den. Med ét støder den imod noget, der giver en klang. Han kaster mere jord op og får endelig øje på en kedel. "Ah, se, der har vi jo allerede fyren!" udbrød min salig bedstefader, idet han stak spaden ind under den. "Ah, se, der har vi jo allerede fyren!" kvidrede et fuglenæb, der havde bidt sig fast i kedlen. Min salig bedstefader fo'r forskrækket et par skridt tilbage og slap spaden. "Ah, se, der har vi jo allerede fyren!" brægede et fårehoved oppe fra toppen af et træ. "Ah, se, der har vi jo fyren!" brummede en bjørn, idet den stak sin snude frem bag et af træerne.

Min salig bedstefader stod og sitrede af angst. "Så her er det ordentlig farligt blot at sige et ord!" mumlede han ved sig selv. "Her er det ordentlig farligt at sige et ord!" kvidrede fuglenæbbet. "Farligt at sige et ord!" brægede fårehovedet. "At sige et ord!" brummede bjørnen.

"Hm!" stammede min bedstefader ganske forskrækket. "Hm!" kvidrede fuglenæbbet. "Hm!" brægede fåret. "Hum!" brummede bjørnen.

Ganske forstyrret vendte min salig bedstefader sig nu bort. Du gode Gud, den nat det da også var! Månen var der nu slet ikke tanke om; men ikke engang så meget som en eneste stjerne var der at se: trindt omkring ham bjergkløfter og afgrunde, og oven over hans hoved hang der et bjerg ud, der syntes hvert øjeblik at skulle falde ned over ham, og fra hvilket et væmmeligt fjæs stirrede på ham. Uh! Uh! Det havde en næse som en

blæsebælg, næsebor, der hver kunne have rummet en spandfuld vand, læber som bjælker, røde, opspilede øjne, og det rakte i ét væk tunge ad ham.

"Åh, så rejs ad Helvede til, dit væmmelige fjæs! Rejs ad Helvede til, både du selv og din skat!"

Med disse ord slap han kedlen og ville just til at løbe sin vej; men da han så, idet han så sig om, lagde mærke til, at det hele igen var forsvundet, betænkte han sig og blev. "Det er blot Djævelen, der vil prøve på at skramme mig!" tænkte han ved sig selv. Derpå tog han igen fat på kedlen – Nej! Den var for tung! Hvad var der at gøre ved det? Her kunne han dog ikke blive stående hele natten. Han anstrengte endnu engang alle sine kræfter og omfattede den med begge sine arme. Et ryk og nok ét og nok ét og – han fik den endelig op. "Det tog på kræfterne! Nu må vi sgu ha'e os en pris først!" Han tog igen sin snustobaksdåse frem; men førend han rystede tobakken ud i sin hånd, så han sig forsigtigt om til alle sider, om der ingen var. Nej, så vidt han kunne se, var der ikke en sjæl.

Men med ét forekommer det ham, som om en af træstubbene gav sig til at puste sig op, som om den efterhånden fik øjne, store, røde øjne, vide næsebor, og at næsen derpå begyndte at rynke sig, som om den ville til at nyse.

"Nej! Nej! – Det er nok sikrest, at jeg ingen pris tager mig!" tænkte min salig bedstefader ved sig selv og stak sin snustobaksdåse til sig igen. "Ellers risikerer jeg, at Djævelen igen nyser mig ansigtet fuldt!"

Han greb nu i en fart kedlen og gav sig til at kile afsted af alle kræfter. "Av! Av! Av!" råbte han, da han mærkede, at der hele tiden var noget, der ligesom med en vånd eller et ris slog ham

på fødderne. "Av! Av! Av!" Han kilede imidlertid blot stærkere på, og først da han havde nået popens have, standsede han et øjeblik for at puste. –

"Hvor pokker kan da bedstefader være blevet af?" tænkte vi andre, da vi allerede havde ventet flere timer på ham. Min moder var allerede for længe siden kommet fra gården med et fad ganske varme galusjkaer til os. Vi ventede og ventede; men der kom ingen bedstefader. Til sidst satte vi os da endelig til at spise til aften uden ham. Da vi havde spist, skyllede moder fadet rent, og idet hun, for ikke at komme det på bedene der rundt omkring, ser sig om efter et eller andet, hun kunne hælde skyllevandet i, opdager hun med ét en kumme, der kom vraltende hen imod hende. Det var allerede meget mørkt. Det måtte rimeligvis, tænkte hun, være en eller anden af karlene, der ville gøre løjer og derfor havde skjult sig bag ved den og skubbede den fremad foran sig. "Nå! Den kommer jo som om den var kaldet! Den kan jeg jo komme skyllevandet i!" sagde hun og øste det koghede vand i den. "Av! Av! Av!" jamrede i det samme en dyb bas. Hun ser nøjere til, og hvad ser hun: min salig bedstefader. Nå, det havde hun jo umuligt kunnet vide. Det så jo aldeles livagtigt ud, som om det var en kumme, der kom vraltende.

Hvor sørgeligt dette nu end var, så kunne vi dog næppe bare os for latter ved at se salig bedstefaders grå hoved dryppe af skyllevand og besat med græskar- og melon-skræller.

"Det er da også Fanden til kælling!" udbrød han, idet han tørrede sig af i sine skøder. "Således at skolde én, ret som man skolder svin ved juletid! – Nå, knægte! Nu skal I for fremtiden få penge nok til kringler! Nu skal I komme til at gå i

guldbroderede zjupaner, om I har lyst! Se blot her, se blot her, hvad jeg bringer jer!" vedblev hun, idet han viste dem kedlen. Og hvad tror I så vel, at der var i den? Guld, siger I? Jo jeg takker; det var noget dejligt gulv det! Nej, ikke andet end det bare grus og sand! Ved at se dette gav min salig bedstefader sig ordentlig til at spytte ad kedlen, hvorpå han slængte den fra sig og omhyggeligt vaskede sine hænder.

Og fra det øjeblik af besvor min salig bedstefader altid os børn om aldrig at stole det allermindste på Djævelen. "Tro ham ikke! Tro ham ikke!" sagde han ofte til os. "Hvert ord, han siger, den hundesøn, hvert eneste ord er løgn, ren og skær løgn! Der er ikke sandhed i ham så meget som for en eneste kopek!"

Og hver gang så vor gamle hørte tale om, at det et eller andet sted ikke var rigtig fat, udbrød han altid: "Kors jer! Kors jer, børnlil! Ellers har vi ham! Ellers har vi ham!" Og så var han altid selv den første til at gøre korsets tegn.

Men det forheksede sted, som han i dansen ikke havde været i stand til at komme over, lod han indhegne med et flettet gærde, og der gav han os ordre til at henkaste alt fejeskarn og affald og alt det ukrudt, vi lugede op i basjtânen.

Se, således holdt Djævelen et skikkeligt menneske for nar! Jeg kender forresten endnu godt ejendommen. Senere hen købte nogle kosakker i nabolaget den af min salig bedstefader. Bedre jord kan man ikke ønske sig, og den giver altid den bedste afgrøde, alene med undtagelse af det forheksede sted. Vel lægge de også der agurker og deslige, og afgrøde giver det også, men det, der vokser der, er altid så forunderlig vanskabt, at det ikke er muligt at afgøre, hvad det egentlig er for noget. Græskar er

det ikke; agurk er det ikke; melon er det heller ikke; kort sagt: Djævelen alene ved, hvad det egentlig er for noget.

Den frygtelige hævn

1

I Kievs forstad er der lystighed og gammen. Esaûlen Gorobets holder netop sin søns bryllup, og han har i den anledning fået fuldt op af gæster. I gamle dage holdt folk meget af at leve godt og endnu mere af at drikke, men først og fremmest dog af at more sig. Iblandt gæsterne var zaporogen Mikitka, der på sin brune hingst var kommet lige fra et lystigt gilde på Peresjlavermarken, hvor han i hele syv dage og nætter havde været med til at skænke den røde vin for den kongeligsindede adel. Iblandt gæsterne var også esaûlens fortrolige ven, Danilo Burulbasj fra den anden side af Dnjepr, hvor hans gård lå midt imellem to bjerge. Han havde sin unge frue Katerina og sin spæde, årsgamle søn med sig. Alle gæsterne kunne ikke noksom beundre fru Katerinas blændende hvide ansigtsfarve, hendes øjenbryn, der var så sorte som tysk fløjl, hendes fine klædes stadskjole, livstykke af himmelblåt halv-tabenek og hendes med sølvsinker beslåede støvler; men mere end alt andet undrede de sig dog over, at hendes gamle fader ikke var kommet med. Kun ét år havde han boet på den anden side af Dnjepr; derpå havde han været en og tyve år borte, uden at man i al den tid havde hørt det allermindste til ham og var først vendt tilbage igen da datteren var gift og havde fået sig en lille søn. Han ville rimeligvis have haft mange vidunderlige ting at fortælle. Hvorledes kunne det vel være andet, da han havde tilbragt så mange år i fremmede lande? Der er jo dog alt ganske anderledes; menneskene er jo der af en ganske anden slags, og kristne kirker kender man jo der intet til … Men, han kom, som sagt, ikke. –

Gæsterne blev nu beværtede med varenukha med tørrede rosiner og blommer og på et lille fad serveredes karavajen – bryllupskagen –, hvis underste del, hvori der var indbagt mønter, musikanterne straks gav sig i færd med, idet de lagde deres cymbler, violiner og tamburiner fra sig så længe.

Imidlertid trådte de unge piger og koner, efter at have tilviftet sig kølighed med deres broderede tørklæder, atter frem af rækkerne, imens de unge knøse med hænderne stemmet i siderne og stolt seende sig om til alle sider allerede stod rede til at flyve dem i møde, da i det samme esaûlen kom bærende med to ikoner for at lyse velsignelsen over de nyformælede. Disse ikoner havde han fået forærende af en from munk, den gamle Bartolomei. Vel var det ikke noget synderlig kostbart og rigt arbejde; de strålede ikke af guld og sølv; men den, hvis hus de var i, vovede ingen onde magter at komme nær.

Esaûlen løftede dem nu i vejret og ville netop til at fremsige en kort bøn, da med ét børnene, der lå og legede på gulvet, udstødte et angstskrig, og straks derpå veg også de voksne forskrækkede tilbage, og alle pegede på en kosak, der stod midt iblandt dem. Hvem han var, var der ingen der vidste. Han havde mesterligt danset kosakdansen og fået den klynge, der omgav ham til at le ret hjerteligt. Men da nu esaûlen hævede ikonerne i vejret, forandredes pludselig hele hans ansigt. Hans næse blev længere og længere og krummede sig til siden; hans øjne blev fra brune forvandlet til grønne; hans læber blånede; hans hage begyndte at sitre og blev så spids som et spyd; en hugtand sprang frem af hans mund; bag hans hoved hævede sig en pukkel, og vor kosak stod der med ét – som en udlevet olding.

"Det er ham! Det er ham!" lød det nu fra hoben, og alle trængte sig tættere op til hinanden. – "Det er troldmanden, der er kommet igen!" skreg mødrene, idet de knugede deres børn i deres arme.

Majestætisk og højtidelig trådte nu esaûlen frem, og idet han holdt ikonerne hen imod ham, sagde han med høj og lydelig røst: "Vig bort, Satan! Her er intet sted for dig!" og i samme øjeblik forsvandt den gamle, idet han knurrede og viste tænder ret som en ulv. Som havet i storm bruste nu talen støjende op iblandt den forsamlede mængde. "Hvad er det for en troldmand?" spurgte de unge og uerfarne. "Det varsler ulykke!" sagde de gamle, idet de rystede på hovedet. Og over alt i hele esaûlens gård samlede folk sig i klynger og hørte på historien om den forunderlige troldmand. Men så godt som enhver fortæller fortalte den på sin vis, og ingen vidste noget sikkert om ham.

Der blev nu rullet et fad mjød ud i gården, og da hertil oven i købet kom flere ankre græsk vin, begyndte lystigheden snart på ny. Musikanterne spillede atter op, og de unge piger og knøse, hele det lystige, overgivne kosakfolk, fløj afsted i deres strålende zjupaner. Selv halvfemsårige og hundredårige oldinge, der havde fået sig lidt over tørsten, dansede nu med og mindedes ret med lyst længst forsvundne dage. Således fortsattes gildet til langt ud på natten, og det et gilde, som man nu til dags ikke kan finde magen til nogen steder.

Langt om længe begyndte da endelig gæsterne at gå fra hinanden; men kun få af dem gik hjem; mange blev og tilbragte natten ude i esaûlens rummelige gård, og endnu flere lagde sig uden videre til ro, en under en bænk, en anden plat ned på

gulvet, en tredje ved siden af sin hest, en fjerde i nærheden af stalden og således fremdeles.

Hvor det traf sig, at kosakkens omtågede hoved tumlede hen, der blev han også liggende og snorkede, så det næsten kunne høres hele Kiev over. –

2

En mild glans udbreder sig over hele verden: det er månen, der står op hist henne bag bjergene. Det er, som om den breder en kostelig, snehvid damaskesdug ud over Dnjeprs klippefulde bred og som om skyggerne viger længere og længere tilbage ind i granskovens dybder. –

Midt ude på Dnjepr flyder en båd. I forenden sidder to kosakker med deres sorte kosakhuer på sned, og under årernes slag flyver funker til alle sider ret som gnister fra et fyrstål.

Hvorfor synger vore kosakker ikke? Hvorfor taler de ikke et ord om, at klerkene nu igen gennemstrejfer Ukraine og omdøber kosakfolket til katolikker, eller om slaget, der nys stod ved Saltsøen og varede hele to dage igennem? Oh, hvorledes skulle de vel kunne synge eller tale om tapper våbendåd! Deres herre Danilo sidder jo der hensunken i mørke tanker, imedens ærmet på hans karmoisinrøde zjupan hænger ud over båden ned i bølgerne, og deres frue Katarina vugger sagte sin lille uden at vende øjet fra ham et eneste øjeblik, imens vandet som gråligt støv slår op på hendes uovertrukne klædes-festdragt. Hvilken lyst midt ude fra Dnjepr at stirre på de høje bjerge, de udstrakte enge, de grønne skove! Bjerge er det og dog ingen bjerge: de har jo ingen fod; såvel foroven som forneden ender de sig i spidse tinder og såvel over som under dem er jo den dybe himmel. Og skovene, der bekranser højderne hist, det er jo egentlig ingen skove: det er hår, fremvoksede på den ældgamle skovfaders hoved. Forneden væder hans skæg sig i vandet, og såvel under skægget som over håret er den dybe himmel. Og så disse enge endelig – det er jo i grunden ingen enge: det er jo et

grønt bælte, der omslutter himmelkuglens midte, imens månen sejler majestætisk afsted såvel på den øvre som på den nedre halvkugle.

Pan Danilo betragter imidlertid ikke landskabet; han sidder og stirrer på sin unge kone. "Hvorfor er du så sorrigfuld, min unge viv, min egen engle-Katarina?"

"Jeg er ikke sorrigfuld, Pan Danilo! Det er kun de forunderlige fortællinger om troldmanden, der ængster mig. Han skal have set så frygtelig ud allerede som nyfødt, og intet af de andre børn skal nogensinde i hans barndom have villet lege med ham; det skal bestandig forekomme ham, som om alle ler ad ham. Når han ved aftentid møder nogen, skal det altid synes ham, som om den, han møder, åbner munden og skærer tænder ad ham, og dagen efter finder man vedkommende død. Jeg er blevet så forunderlig, så ængstelig til mode ved at høre på disse fortællinger."

Med disse ord tog fru Katerina sit tørklæde og tørrede dermed det i hendes arme sovende barns ansigt. På tørklædet havde hun med rødt silke broderet blade og bær. –

Uden at mæle et ord gav Pan Danilo sig til at stirre ud i det dunkle fjerne, hvor der langt borte inde i skoven hævede sig en mørk jordvold, bag hvilken et ældgammelt slot ragede frem. På hans pande kom tre dybe rynker til syne, og med den venstre hånd glattede han sine ungdommelige knebelsbarter.

"Det frygtelige ligger just ikke så meget i, at han er en troldmand," bemærkede han derpå, "som i at han er en slem gæst at komme i lag med. Hvor i al verden er han også kommet på det dumme indfald at drage herhen? Jeg har hørt fortælle, at leakherne skulle have i sinde at anlægge en fæstning et eller

andet sted her i nærheden for at afskære os vejen til zaporogerne. Nå, hvem ved! ... Men får jeg så sandt blot mindste nys om, at de finder tilhold hos ham, så jævner jeg hans djævlerede med jorden, gør jeg, og ham selv brænder jeg op, den gamle troldmand, så at der ikke bliver en stump tilbage af ham for ravnene at hakke i. Og så kan jeg heller ikke tro andet end at han både må være i besiddelse af guld og andre gode ting ... Se, der henne, der bor han, den djævel! Hvis han virkelig skulle have samlet sig en del guld ... Vi kommer nu lige straks forbi en hel del kors; det er kirkegården, hvor hans urene forfædres ben hensmuldrer. Efter hvad sagnet fortæller, har de i levende live hver og en været rede til for penge at sælge sig til Djævelen både med hud og hår. Hvis han virkelig skulle have samlet sig en del guld, siger jeg, så er der nu ingen tid at spilde; det er ikke hver dag, at man i krigen ..."

"Ja, jeg ved godt, hvad det er du har for. Jeg aner intet godt af vort sammentræf med ham. Men hvorledes har du det? Du trækker vejret så tungt, dit blik er så mørkt, dine bryn trukket så dybt ned over øjnene?"

"Ti, kvinde!" udbrød Danilo vred. "Den, der indlader sig med jer, risikerer selv at blive til et fruentimmer. Hej du! Giv mig ild til min pibe!"

Disse sidste ord henvendte han til en af rorkarlene, der også øjeblikkelig gav sig til at banke glødende aske ud af sin pibe og komme den i sin herres.

"At skræmme *mig* med en troldmand!" vedblev Pan Danilo. "En kosak frygter, Gud være lovet, hverken djævle eller klerke. Det ville blive en dejlig historie, hvis vi ville rette os efter jer

fruentimmer! Hvad siger I, knøse? Nej, vort kæreste er vor pibe og vor skarpe sabel!"

Katarina tav og stirrede ned i de slumrende vande, som vinden i det samme riflede, så at hele Dnjepr strålede som flydende sølv, som en ulvepels i natten.

Båden vendte nu og holdt nærmere ind til den skovbevoksede bred. Noget oppe på land lå en kirkegård med en mængde forfaldne kors, imellem hvilke ingen hyld vokser, og intet græs grønnes; kun månen varmer dem fra sin himmelhøjde.

"Hører I, karle? Der er en, der skriger, der råber om hjælp!" sagde Pan Danilo pludselig, idet han vendte sig til rorkarlene.

"Ja, vi hører skrig, og som det lader til kommer de derhenne fra," svarede de begge på én gang og pegede hen imod kirkegården.

Alt blev imidlertid straks stille igen.

Båden vendte nu atter og drejede om odden. Med ét slap rorkarlene årerne og stirrede ubevægeligt hen for sig. Selv Danilo studsede, og en isnende kuldegysen fo'r igennem hans kosakårer.

Korset på en af gravene gav sig til at vakle, og en hentørret dødning rejste sig langsomt op under det. Skægget gik ham til bæltet. Neglene på hans fingre var så lange som fingrene selv, ja endnu længere. Langsomt hævede han hænderne i vejret. Hele hans ansigt fortrak sig krampagtigt. Det var tydeligt at se, at han led frygtelige pinsler. "Jeg kvæles! Jeg kvæles!" stønnede han med en vild, ikke menneskelignende stemme, der ligesom en kniv skar en i hjertet, og derpå sank han igen i jorden.

Derpå begyndte et andet kors at vakle, og atter steg en dødning op, der var endnu frygteligere end den første. Han

havde endnu længere negle end denne, og han råbte endnu vildere: "Jeg kvæles! Jeg kvæles!" og sank igen i jorden. Det samme gentoges med endnu et tredje kors og en tredje dødning, der syntes at være blot et afpillet skelet. Skægget nåede ham lige til hælene, og hans fingre med de lange negle borede sig ned i jorden. Det var frygteligt at se ham strække hænderne i vejret, ret som om han ville gribe månen, og så hylede han i vilden sky, som om de var i færd med at gennemsave hans gulnede ben ... Barnet, der lå og sov i fru Katarinas arme, udstødte et skrig og vågnede. Også hun selv udstødte et skrig. Rorkarlene tabte i deres forfærdelse deres huer i Dnjepr, og selve Pan Danilo gyste.

Med ét forsvandt synet lige så hurtigt som det var kommet; men det varede længe inden rorkarlene atter var i stand til at gribe årerne. Burulbasj kastede et blik fuldt af deltagelse på sin unge kone, der forfærdet vuggede sit spæde barn i sin arm. Derpå sluttede han hende i sine arme og trykkede et i kys på hendes pande. "Frygt ikke, søde Katarina! Frygt ikke! Se, nu er det hele jo forbi!" sagde han, idet han pegede rundt til alle sider. "Det er blot troldmanden, der prøver på at skræmme folk, for at ingen skal vove at nærme sig hans urene rede. Men det er også kun fruentimmer, han kan skræmme med det! Ræk mig min søn!"

Med disse ord tog Danilo sin spæde søn, kastede ham i vejret og trykkede hans ansigt til sine læber. "Nå, Ivan! Du er da vel aldrig bange for troldmænd? Sig kun: 'Nej, fader! Jeg er en kosak!' Nå, nå, min snut! Græd nu ikke mere! Nu er vi jo straks hjemme! Så giver moder dig grød og lægger dig i din lille vugge og synger for dig:

Vysse, vysselulle!
Sønnike, vysselulle!
Voks så op til faders lyst!
Voks så op til moders trøst!
Alle troldmands skræk du være
Og kosakkerne til ære!

Hvad det var, jeg ville sige, Katarina: det forekommer mig, at din fader ligesom ønsker at stå på en slet fod med os. Først kommer han her så barsk og mørk og alvorlig, som om han var ganske vred over et eller andet … Nu vel, men hvorfor kommer han da? Der er jo ingen der forbyder ham at blive borte. Og ikke nok med det: da vi så drak skåler, ville han ikke drikke på kosakkernes frihed! Og barnet tog han ikke en eneste gang på armen! Jeg havde fra først af gerne betroet ham alt, hvad der ligger mig på hjertet; men der var noget, der holdt mig tilbage og kvalte ordene på mine læber. Nej, han har intet kosakhjerte! Hvor som helst kosakhjerter træffes, er de nær ved at sprænge brystet for at flyve hinanden i møde. – Nå, mine flinke karle, er vi snart ved land? Jeres huer skal I ikke sørge over; jeg skal nok give jer nye. Dig, Stetchko, skal jeg give en uldbroderet fløjlshue, som jeg engang huggede af en tatar sammen med hans hoved. Alt hvad fyren havde på tog jeg til mig; kun hans sjæl lod jeg flyve. Nu, læg til! Nå, Ivan, nu er vi jo straks hjemme, og du bliver endnu ved at græde! Her, Katharina, har du ham igen!"

Alle steg de nu i land. Bag bjerget ragede et stråtag frem: det var Pan Danilos familiebolig. Bag det var der igen et bjerg, og så først kom den vide slette, hvor man i en strækning af over

hundrede verst ikke ville have kunnet træffe et levende menneske.

3

Pan Danilos lille gård lå, som sagt, i en af to bjerge indesluttet dal, der strakte sig ned til Dnjepr. Den var kun ringe, af udseende ganske som de simple kosakkers og bestod kun af et par værelser; der var imidlertid plads nok til ham, hans kone, en gammel tjenestepige og en halv snes udvalgte unge knøse. Rundt om væggen i det større værelse gik der foroven en egetræshylde, der var fuldt besat med fade og potter og andet husgeråd, iblandt hvilket man også hist og her kunne se sølvbægre og kopper indfattede i guld: dels foræringer, dels krigsbytte. Under denne hylde hængte kostbare musketter, sabler, karabiner og spyd, som tatarer, tyrker og leakher havde måttet af med, enten de ville eller ej, hvorfor de da også var godt forhuggede og fulde af mærker, der, når Danilo stod og betragtede dem, ret levende satte ham tilbage i de træfninger, hvor han havde vundet dem. Forneden løb der rundt langs væggen en glathøvlet bænk, ved siden af hvilken der, lige foran lezjankaen, hang en vugge i nogle reb, der var trukket igennem en ring i loftet. Hele gulvet var af hårdtstampet ler. På bænken havde Danilo og hans kone deres leje; på lezjankaen lå den gamle pige; i vuggen blev det spæde barn lullet og kysset i søvn, og på gulvet lå ofte karlene, der imidlertid som oftest foretrak at sove under åben himmel på den bare jord. For en kosak behøver hverken puder eller dyner; han lægger blot simpelt hen et bundt halm under sit hoved og gør sig det bekvemt på det bløde græs. Hans lyst er det, når han vågner op om natten, at kunne se den høje, stjernebesatte himmel over sig og gennemrystes af nattekulden, der forfrisker hans

kosaklemmer; så strækker han sig, tænder sin pibe og mens han mumler noget hen for sig halvt i søvne, svøber han sin varme pels tættere om sig. –

Det var ikke just synderlig tidligt, Burulbasj kom på benene morgenen efter gildet, og straks han var kommet op, satte han sig hen på et hjørne af bænken og gav sig til at slibe en ny tyrkisk sabel, som han havde tilbyttet sig, imens fru Katarina gav sig til at brodere i guld på et silkehåndklæde. Med ét træder hendes fader ind ad døren, mørk og bister, med en merskumspibe imellem tænderne. Han går lige hen til datteren og spørger hende i en streng tone, hvad grunden var til, at hun først var kommet så sent hjem natten i forvejen.

"Om sligt har I at henvende jer til mig, og ikke til hende," bemærkede Pan Danilo. "Det er mandens sag, ikke konens. Det er i det mindste – uden fortrydelse sagt – skik og brug her hos os. Det er nok muligt, at det er anderledes derude i de fremmede, vantro lande – det er noget, jeg ikke kender til."

Alt blodet steg med ét svigerfaderen til hovedet, og hans øjne lynede vildt. "Da gad jeg dog vide, hvem anden end faderen det tilkommer at have opsigt med datteren!" mumlede han ved sig selv. "Nu vel da, så spørger jeg dig: hvor har du drevet om til langt ud på natten?"

"Ja, se det var noget ganske andet, min gode svigerfader! Hertil har jeg blot at svare, at jeg for længe siden har trådt mine børnesko. Jeg forstår allerede både at sidde til hest og at bruge min skarpe sabel; ja der er endnu én ting til, jeg forstår: ingen at stå til regnskab for, hvad jeg foretager mig."

"Ja, jeg ser nu, hvad jeg allerede vidste i forvejen, Danilo, at du søger kiv med mig. Den, der skjuler og ikke kan være sine

handlinger bekendt, han har sjældent nogen ren samvittighed."

"Ja, du kan jo tro, hvad du vil!" svarede Danilo. "Men jeg tror også, hvad jeg vil. Jeg er Gud være lovet, aldrig endnu grebet i nogen vanærende gerning. Jeg har altid kæmpet for den rette tro og for fædrelandet, og jeg har aldrig båret mig ad som visse landstrygere, der, imens troens forsvarere kæmper på liv og død, driver omkring, Gud ved hvor, og først bagefter indfinder sig for at høste den sæd, de ikke have været med til at så. Den slags folk er endnu værre end de unerede og lader sig aldrig se i nogen kirke. Med dem var det i sin orden om man spurgte dem, hvor de havde drevet om."

"Aha, kosak! Du ved nok ikke, lader det til, hvorledes jeg skyder, og det er heller ikke derfor; det er jo også dårligt nok: kan jeg på hundrede favne træffe én lige i hjertet, så er det også det hele, og jeg hugger desværre også kun så som så; af min modstander bliver der i alt fald dog altid så store stykker tilbage som de gryn, man bruger til grød."

"Jeg er til tjeneste!" sagde Pan Danilo, idet han kækt svang sin sabel over sig som en mand, der ret vel vidste, hvad han havde slebet den til.

"Danilo!" skreg Katarina højt, idet hun greb hans arm og klyngede sig fast til den. "Husk dog på, afsindige, betænk dog, hvem det er, du løfter din arm imod! Og du, fader! Dine hår er allerede så hvide som sne, og dog farer du op som en uforstandig yngling!"

"Kone!" råbte Danilo truende. "Du ved godt, at den slags er mig imod. Pas du blot dit eget!"

Frygteligt klirrede nu sablerne, jern huggede løs på jern, og kosakkerne overøste hinanden med gnister som om det var

med støv. Højlydt grædende løb Katarina ind i det tilstødende værelse, kastede sig på sit leje og stoppede fingrene i ørene for ikke at høre sabelhuggene. Men vore kosakker huggede ikke så lempeligt til, at det var så let en sag at overhøre deres hug. Det var, som om hendes hjerte skulle sprænges; hvert slag fo'r som en gysen igennem hele hendes legeme; tuk, tuk, tuk.

"Nej! Det er ikke til at holde ud! Det er ikke til at holde ud! ... Måske vælder allerede det røde blods strøm ud af det hvide legeme; måske svigter allerede kraften min elskede Danilo, og jeg ligger her!"

Og dødbleg og næppe i stand til at drage vejret trådte hun atter ind i værelset.

Frygteligt huggede kosakkerne løs, dog uden at sejren endnu havde erklæret sig for nogen af dem. Faldt Katarinas fader ud, trak Danilo sig tilbage, og faldt Danilo ud, trak faderen sig tilbage. De skummede. Nu svinger de atter sablerne. Uh! Hvor de klirrer! Og med en tordnende lyd – flyver i det samme klingerne af.

"Jeg takker dig, o Gud!" udbrød Katarina, men udstødte igen et lydeligt skrig, da hun så, at kosakkerne nu greb til deres musketter, så flintestenene efter og spændte hanerne. Pan Danilo skød og fejlede. Svigerfaderen tager nu sigte ... Han er gammel, og han ser jo langtfra så skarpt som en yngre; men hans hånd ryster i alt fald ikke. Skuddet gik af. Pan Danilo vaklede, og det røde blod farvede hans kosak-zjupans venstre ærme.

"Nej!" råbte han. "Nej! Så billigt køb sælger jeg mig ikke for! Det er ikke den venstre arm, men den højre, der er atamân. Jeg har en tyrkisk pistol hængende der på væggen. Den har endnu

aldrig svigtet mig. Ned af væggen, gamle kammerat! Og vis mig end nu en sidste tjeneste!"

Og med disse ord strakte han sin hånd ud efter den.

"Danilo!" råbte Katerina fortvivlet, idet hun greb ham i armen og kastede sig for hans fødder. "Danilo! Hør mig! Hør mig! – Det er ikke for mig, jeg beder. Din skæbne er også min. Foragtelig er den kvinde, der kan overleve sin mand! Nej! Dnjepr, den kolde Dnjepr skal så blive min grav ... Men tænk på din søn, Danilo! Tænk på din spæde søn! Hvem skal så beskytte det stakkels arme barn? Hvem skal så kæle for ham? Hvem skal så lære ham at sprænge afsted på sin kulsorte ganger, kæmpe for friheden og for troen, og så drikke og svire på ægte kosakvis? Mit stakkels barn! Mit arme, ulykkelige barn! Din egen fader vil ikke kendes ved dig! Se, hvor han vender sit ansigt bort fra dig! – Oh! Nu fjender jeg dig! Du er jo et vildt dyr og intet menneske! Dit hjerte er et ulvehjerte og din sjæl en slangesjæl! Jeg troede dog, at der endnu var i det mindste en dråbe medlidenhed tilbage i dit bryst, at der i dit stenhjerte dog glødede en gnist af menneskelig følelse. Jeg dåre, der ikke vidste bedre! Det er dig jo tvært imod en sand lyst. Om det så var i graven, ville dine ben danse af lyst, når de hører, hvorledes leakherne som vilde bestier kaster din spæde søn ind i flammerne, og hvorledes han skriger under deres knive. Oh, nu kender jeg dig! Du stod med glæde op af din grav, om så skulle være, og pustede til ilden, når flammerne hvirvler op omkring ham!"

"Nok, Katarina! Nok! Ræk mig ham så, min spæde Ivan, at jeg kan kysse ham! Nej, mit barn! Nej, ingen skal vove at røre så meget som et hår på dit hoved! Du skal vokse op til dit

fædrelands ære! Som stormvinden skal du sprænge afsted i spidsen for kosakkerne med din fløjlshue på hovedet og din skarpe sabel i hånden! – Giv mig så hånden, fader! Og lad så alt, hvad der er passeret imellem os, være glemt! Har jeg gjort uret imod dig, så tilgiv mig den! – Hvorfor rækker du mig ikke hånden?" vedblev Pan Danilo, idet han vendte sig til Katarinas fader, der blev stående som fastnaglet til stedet, uden at der i hans aldeles ligegyldige ansigt viste sig spor hverken af vrede eller af forsoning.

"Fader!" udbrød Katarina, idet hun omfavnede og kyssede ham. "Vær dog ikke ubønhørlig! Tilgiv Danilo! Han vil nu ikke oftere krænke dig!"

"Ja, så tilgiver jeg ham, men alene for din skyld, min datter!" svarede han, idet han gengældte hendes kys og idet hans øjne lynede frygteligt. En let gysen gennemfo'r Katarina: både dette kys og dette lynende blik forekom hende så ganske forunderligt. Hun var nær ved at segne om og støttede sig på bordet, som Pan Danilo nu lagde sin sårede arm på for at forbinde den, og han gjorde sig allerede skrupler over, at han havde handlet urigtigt og ikke på kosakvis, ved at bede om tilgivelse, hvor han dog slet ingen brøde var sig bevidst.

4

Det var dag; men solen skinnede ikke igennem. Himlen var overtrukket, og en fin regn faldt over sletten, over skovene og over den brede Dnjepr.

Katarina vågnede, men ikke glad til mode; hendes øjne var ganske forgrædte og hun selv urolig og forstyrret.

"Kæreste mand! Dyrebareste mand!" sagde hun. "Jeg har drømt en forfærdelig drøm."

"Nu, om hvad da, min kære Katarina?"

"Jeg drømte – og alt stod, forunderligt nok, ligesom lyslevende for mig – jeg drømte, at min fader ikke er nogen anden end netop selve den afskyelige troldmand, som vi så hos esaûlen. Kun beder jeg dig ikke at fæste lid til det mindste af, hvad jeg således drømte: vi ved jo dog alt for vel, hvilket urimeligt tøjeri man ofte kan drømme. Det forekom mig, som om jeg skælvende af angst stod foran ham og som om hvert ord, han sagde, fo'r som en gysen igennem alle mine årer. Og vidste du så blot, hvad det var, han sagde ..."

"Nå, hvad sagde han så da, min egen engle-Katarina?"

"Se på mig, Katarina!" sagde han. "Er jeg ikke smuk? Det er noget dumt snak, folk siger, at jeg er grim! I mig ville du kunne få ret en smuk mand. Se blot engang, hvilke smukke øjne jeg har!" – Med disse ord fæstede han sine ildfulde øjne på mig. Jeg udstødte et skrig og vågnede."

"Ja, der ligger ofte megen sandhed i det, vi drømmer. Men, for at tale om noget andet, ved du vel, at det begynder at røre sig hinsides bjergene, at det måske ikke just vil vare ret længe før leakherne atter lader sig se? Gorobets sendte mig nylig bud

om at være på min post, hvad han imidlertid ikke havde behøvet: jeg er altid på min post, også uden hans råd. I nat har mine svende opkastet ikke mindre end tolv forhugninger. Indfinder det pak sig, så skal vi beværte dem med blyblommer, og junkerne skal komme til at danse til piskeslag."

"Og ved min fader noget om alt dette?"

"Din fader? Din fader er mig en ren gåde, som jeg til dato er ude af stand til at gætte. Han må sikkert derude i de fremmede lande have læsset mange synder på sin samvittighed. For hvad skulle vel ellers være grunden til, at han, der nu har opholdt sig her over en måned, ikke så meget som en eneste gang har været rigtig munter og overgiven, som det sømmer sig enhver god kosak? Og så det, at det ikke har været muligt at bevæge ham til at smage på vor mjød – hører du, Katarina? – ikke muligt at få ham til en eneste gang at smage på vor mjød; du husker jo nok, den mjød, som jeg afpressede jøderne i Brest. – Hej du!" råbte Danilo derpå til en af sine svende. "Spring ned i kælderen og bring mig en dunk af jødernes mjød! – Ikke engang brændevin drikker han. Men hvad der er værre end alt dette, er at han, så vidt jeg har kunnet mærke, ikke engang tror på den herre Kristus. Hvad siger du til det, fru Katarina?"

"Gud, hvor kan du dog tale således, Pan Danilo!"

"Og er det så ikke ganske forunderligt," råbte Danilo, idet han tog imod lerdunken, som den tilbagekomne svend rakte ham, "er det så ikke ganske forunderligt, at det netop skal træffe sig således, at om det så er de hedenske hunde af katolikker, så er de forfaldne til brændevin, og at det kun er tyrkerne alene, der ikke drikker? – Nå, Stetchko! Du har nok taget din part dernede i kælderen?"

"Nej, jeg har blot smagt så småt på den, herre!"

"Du lyver, din hundesøn! Se blot engang, hvor fluerne falder over dine knebelsbarter! Og desuden kan jeg godt se på dine øjne, at du har skyllet mindst en halv vedro ned! De kosakker! De kosakker! Det er et rigtigt folkefærd det! Alt andet er en kosak rede til at ofre for sin kammerat; kun sit glas tømmer han selv! Ikke sandt, fru Katarina, det er nu lang tid siden, jeg tog mig noget over tørsten? Hæ?"

"Lang tid siden! Det er jo ikke længere siden end ..."

"Vær du ganske rolig: mere end en dunk drikker jeg ikke! – – Men der har vi jo igen den forbandede tyrk!" brummede han imellem tænderne, da han i det samme fik øje på sin svigerfader, der bøjede sig for at kunne komme igennem døren.

"Men hvad betyder dette, min datter?" spurgte faderen, idet han tog sin hue af og rettede på sit bælte, ved hvilket der hang en sabel, besat med ædelstene. "Solen står allerede højt på himlen, og du har endnu ikke maden færdig!"

"Den skal straks være færdig, fader! – Tag den krukke der med galusjkaerne!" sagde fru Katarina derpå til den gamle tjenestepige, der var i færd med at vaske op. "Dog, det er det samme! Det er bedst, jeg selv tager den," vedblev hun. "Gå du ind og kald på karlene!"

Alle tog de nu i en kreds plads på gulvet. Lige over for helgenbillederne sad svigerfaderen, på hans venstre side Pan Danilo og på hans højre fru Katarina og en halv snes af de trofasteste svende i deres blå og gule zjupaner.

"Jeg kan ikke lide de galusjkaer!" sagde svigerfaderen, efter at han havde smagt på dem og idet han lagde sin ske fra sig. "De smager jo af slet ingenting."

"Ja, jeg ved nok, at du gør mere af jødernes nudler," tænkte Pan Danilo ved sig selv. "Hvor kan du sige, at de galusjkaer ikke smager af noget?" sagde han derpå højt. "Skal det sige, at de er dårligt tilberedte? Da ved jeg dog, at min Katarina forstår sig på at lave galusjkaer, og at magen til hendes sjældent findes, selv ikke på selve hetmanens bord. Så jeg tror ikke, at der er nogen grund til at vrage dem. Det er en kristen ret, som alle hellige og fromme folk har taget til takke med."

Svigerfaderen svarede ikke et ord. Også Pan Danilo tav.

Derpå kom der svineryg på bordet med kål og blommer til.

"Svinesteg er jeg ingen ynder af!" sagde Katarinas fader, idet han langede til kålen med sin ske.

"Hvad har du da imod den?" spurgte Danilo. "Det er jo kun tyrker og jøder, der ikke spiser den."

Svigerfaderens ansigt formørkedes endnu mere.

Det hele han spiste var et stykke brød dyppet i mælk, og i stedet for brændevin drak han en underlig, sort-udseende drik af en flaske, som han tog frem af i sin brystlomme. –

Efter måltidet faldt Danilo i søvn og vågnede først hen imod aften, hvorpå han gav sig til at skrive breve til kosakhæren, imedens fru Katarina sad på i lezjankaen og vuggede med den ene fod. Som Pan Danilo sidder der og skriver, skotter han kun med det venstre øje på papiret, mens han med det højre ser ud ad vinduet, hvorfra man ude i det fjerne ser bjergene og Dnjepr glinse, bag Dnjepr skovene blåne og oven over dem den klare aftenhimmel stråle.

Dog – det er hverken den strålende aftenhimmel eller de blånende skove, der tildrager sig Pan Danilos opmærksomhed. Han stirrer hen på næsset, hvor det gamle, mørke slot ligger.

Det forekom ham nemlig, som om han med ét så lys i ét af slottets snævre små vinduer. Men det hele forsvandt øjeblikkelig igen. Han måtte rimeligvis så have taget fejl. –

Det eneste man kunne høre var Dnjeprs brusen derudenfor og dens pludseligt vakte bølgers slag, idet de, den ene efter den anden, fra tre sider på engang brød sig imod strandbredden. Den i det mindste spinder ingen rænker. Den knurrer blot så småt, den gamle. Alt går just ikke efter dens hoved. Alt er blevet så forandret trindt omkring den, og nu ligger den og brummer over klipperne ved dens bred og over skovene og engene og fører klage over dem til Sortehavet.

Men se – der midt ude på dens brede ryg viser der sig med ét en båd, og det er igen, som om der blinkede et lysskær fra slottet. Danilo stødte sagte til sin pibe, og dens lyd bragte straks hans tro svend ind i værelset.

"Tag din flint og spænd din sabel om så hurtigt som muligt, Stetchko, og følg så med mig!"

"Så du går?" spurgte fru Katarina.

"Ja, kære kone! Jeg må gøre en runde for at se efter, om alt er i sin orden."

"Jeg er så bange for at være alene. Søvnen er nær ved at overvælde mig, og hvis jeg nu drømte den samme drøm igen? Ja, jeg er ikke engang ganske vis på, at det kun var en drøm; så lyslevende stod det hele for mig."

"Vor gamle pige bliver jo her hos dig, og der ude i forstuen og i gården ligger jo kosakkerne."

"Ja, men hun sover allerede, og kosakkerne har jeg ingen rigtig lid til. Nej hør, Pan Danilo: lås mig så da inde her i

værelset og tag nøglen med dig! Så er jeg mere rolig. Og lad så kosakkerne lægge sig her lige uden for døren!"

"Som du vil!" sagde Danilo, idet han tørrede støvet af sin flint og kom krudt på panden.

Hans tro Stetchko stod allerede fuldt rustet ved hans side. Danilo satte sin fåreskindshue på hovedet, lukkede vinduet i, skød slåen for døren, lukkede den i lås, og gik derpå midt imellem sine sovende kosakker igennem gården og op i bjergene.

Det var næsten aldeles klaret op. En frisk luftning viftede fra Dnjepr. Havde man ikke fra det fjerne kunnet høre mågens skrig, kunne alt være syntes som pludselig forstummet. Med ét høres der en raslen ...! Burulbasj og hans tro tjener skjulte sig sagte bag en tjørnebusk, der dækkede en af forlægningerne. En person i en rød zjupan med et par pistoler i bæltet og sabel ved siden kom gående ned fra bjerget.

"Det er min svigerfader!" hviskede Pan Danilo, idet han iagttog hans bevægelser fra sit skjul. "Hvor mon han skal hen, og af hvad grund mon han er ude på denne tid? Stetchko, hav nu øjnene med dig, og pas mig nøje på, hvad vej han tager!"

Manden i den røde zjupan vandrede ned lige til selve flodbredden og drejede derpå hen ad næsset til.

"Ah! Så dér er det, han skal hen!" sagde Pan Danilo. "Nu, Stetchko, smuttede han ikke lige ind i troldmandens hule?"

"Jo, Pan Danilo, utvivlsomt. Ellers måtte han jo være kommet til syne igen på den anden side; men det er han ikke. Han forsvandt lige ved slottet."

"Bi lidt! Så må vi straks ned og på sporet efter ham. Her må stikke noget under. Ja, Katarina! Sagde jeg dig det ikke nok, at

din fader er et slet menneske; det er ikke for intet, at han vægrer sig ved at gøre, hvad dog enhver rettroende bør."

Et øjeblik efter kom Danilo og hans tro tjener allerede til syne nede på odden, men kun for straks igen at forsvinde inde i skoven, der omgav slottet. Dettes øvre vindue oplystes nu langsomt, mens kosakkerne, der stod der nedenfor, grundede på, hvorledes de skulle bære sig ad med at komme op til det. Der var hverken port eller døre at se. Fra gården af måtte der jo rimeligvis være en indgang; men hvorledes komme indenfor? De kunne tydeligt høre lænker klirre og hunde fare frem og tilbage.

"Hvad står jeg dog også her så længe og betænker mig på?" udbrød Pan Danilo, da hans blik med ét faldt på et højt egetræ, der stod lige uden for vinduet, og hvorfra man måtte kunne se lige ind ad det. "Bliv du nu stående hernedenfor!" sagde han til svenden, "mens jeg klatrer op i egetræet!"

Han spændte nu sit bælte af, kastede sin sabel fra sig for at den ikke skulle klirre, og, mens han holdt sig fast ved grenene, klatrede han op i træet. Vinduet var endnu ganske oplyst. Han satte sig på en gren lige ved siden af det, holdt sig med den ene hånd fast ved træet og kikkede ind i værelset. Der var ingen lys at se i det, og dog var det ganske oplyst. Rundt om på væggene sås ganske forunderlige tegn, og rundt omkring hang der våben, men så ganske besynderlige, af en slags, som hverken tyrkerne bruger dem eller krimenserne eller leakherne eller kristne eller det tapre svenske folk. Under loftet fløj flagermus frem og tilbage, og deres skygger fo'r i ét væk hen over væggene, dørene og gulvet. Pludselig åbnes ganske sagte en dør, og en

person i en rød zjupan træder ind i værelset og går lige hen til et bord, der er dækket med en hvid dug.

"Det er jo ham! Det er jo min svigerfader!"

Og Pan Danilo trykkede sig lidt lavere ned og klyngede sig endnu fastere til træet. Men det havde i grunden ikke behøvedes: hans svigerfader var alt for beskæftiget til at se efter, om der var nogen, der så ind ad vinduet.

Mørk og nedstemt trådte han hen til bordet og rev dugen af, hvorpå der lige med ét over hele værelset udgød sig et klart, lyseblåt skær, som det tidligere bleggules bølger dog ikke blandede sig med, men svømmede i det som i et lyseblåt hav og trak hen i striber, ret som man ser på marmor. Derpå satte han en krukke på bordet og gav sig til at komme forskellige urter i den. Pan Danilo, der på det nøjeste iagttog ham, lagde med ét mærke til, at han ikke længere havde den røde zjupan på, men derimod vide benklæder således som tyrkerne bruger dem, pistoler i bæltet og på hovedet en ganske forunderlig slags hue, der var beskrevet med nogle tegn, som dog hverken var russiske eller polske.

Han kom til at se ham ind i ansigtet – også ansigtet begyndte pludselig at forandre sig: Næsen forlængedes og hang ned over læberne, munden udvidede sig lige til ørene, en hugtand trådte ud af den og bøjede sig til siden, kort sagt: foran ham stod den selvsamme troldmand, som havde vist sig ved brylluppet hos esaûlen.

"Så var din drøm dog sand, Katarina!" tænkte Burulbasj ved sig selv.

Troldmanden gav sig nu til at gå rundt om bordet, hvorpå tegnene på væggen forvandledes stadig hurtigere og hurtigere,

og flagermusene fløj stadig raskere og raskere op og ned, frem og tilbage. Det lyseblå skær blev nu svagere og svagere og forsvandt til sidst ganske, hvorpå værelset oplystes af et let rosenfarvet lys, der, forunderligt nok, syntes lige som med en sagte klang at udbrede sig til alle hjørner og kroge og derpå med ét forsvandt og afløstes af et fuldstændigt mørke. Det eneste der hørtes var en lyd som når vinden i den stille aftentime farer hen over vandspejlet og kruser det, idet den sagte bøjer sølverpilene endnu dybere ned i vandet. Og pludselig forekom det Pan Danilo, som om månen skinnede, som om stjernerne blinkede, og som om den mørkeblå himmel hvælvede sig derinde i værelset, og en kold natteluft blæste ham i ansigtet. Og så forekom det ham igen (og her greb han sig selv i ørene for at forvisse sig om, at han ikke sov) at der dog ingen himmel hvælvede sig derinde, men at det var hans eget sovekammer: på væggen så han sine egne tatariske og tyrkiske sabler; rundt langs væggen gik hylden, der var besat med husgeråd og køkkentøj af alle slags; på bordet stod der brød og salt; om det så var vuggen, hang den der …

Men i stedet for helgenbillederne stirrede nogle hæslige fjæs på ham; på lezjankaen … Dog – en tæt tåge havde allerede igen dækket alt, og det blev atter ganske mørkt, og med en ganske besynderlig klang opfyldtes atter hele værelset med et rosenfarvet skær, og troldmanden stod der atter ganske ubevægelig med den besynderlige turban på hovedet. Klangen blev stadig stærkere og stærkere, det lette rosenfarvede skær stadig klarere og klarere, og noget hvidt, der så ud som om det kunne være en sky, svævede igennem værelset. Og så forekom det igen Pan Danilo, som om denne sky dog i grunden ingen

sky var, men som om det var en kvindelig skikkelse, der stod foran ham. Dog – hvad stof kunne hun vel være af? Var hun måske vævet af luft? Hvorledes gik det ellers til, at hun kunne stå der uden at berøre jorden og uden at støtte sig til noget, og at det rosenrøde skær og tegnene på væggen var synlige igennem hende? Men se, med ét er det, som om hun rystede på sit gennemsigtige hoved; lidt efter lidt kommer der glans i hendes lyseblå øjne; hendes hår ringler sig og bølger ned over hendes skuldre ret som en lysegrå morgentåge; hendes læber farves af en let rødme ret som når morgenrødens første, næppe mærkbare, skær udgyder sig over den hvide, gennemsigtige morgenhimmel; hendes bryn bliver mørkere og mørkere ... "Min Gud, det er jo Katarina!" Og det var med ét Pan Danilo som om alle hans lemmer stivnede. Han anstrengte sig for at sige noget; men hans læber bevægedes uden at frembringe nogen lyd. Troldmanden stod bestandig ubevægelig på samme plads. "Hvor var du været?" spurgte han endelig, og en gysen gennemfo'r den foran ham stående kvindelige skikkelse.

"Oh! Hvorfor har du kaldet mig hid?" sukkede hun. "Jeg følte mig så lykkelig. Jeg befandt mig netop på det samme sted, hvor jeg er født og hvor jeg har tilbragt femten år. Oh, hvor der var dejligt! Hvor grøn og hvor duftende var ikke engen, hvor jeg legede i min barndom! Og de samme markblomster, den samme hytte og den samme have! Oh, hvor ømt omfavnede ikke min kære moder mig! Hvilken kærlighed strålede hende ikke af øjnene! Hun kærtegnede mig, kyssede mig både på mund og kind, redte med sin kam mit blonde hår ... Oh fader!" – og her fæstnede hun sine lyseblå øjne stift på troldmanden – "Oh, fader! Hvorfor dræbte du min moder?"

Barsk truede troldmanden hende med fingeren. "Hvornår har jeg bedt dig at tale om det!" sagde han med en stemme, der bragte den luftige skønne til at skælve. "Hvor er din herskerinde for øjeblikket?"

"Min herskerinde, Katarina, faldt nylig i søvn, og glad blev jeg og hævede mig straks op og fløj bort. Jeg havde så inderlig og så længe længtes efter at se min moder igen; med ét var jeg igen kun femten år gammel og følte mig så let, så let som en fugl. Men hvorfor har du kaldet mig hid?"

"Husker du hvad jeg sagde dig i aftes?" spurgte troldmanden i så sagte en tone, at det næppe kunne høres.

"Jo desværre; det husker jeg alt for godt, skønt jeg ville give alt, alt hvad det skulle være, for at kunne glemme det. Den arme Katarina! Hun ved kun lidt af det, som hendes sjæl ved!"

"Det må være Katarinas sjæl," tænkte Pan Danilo ved sig selv; men han vovede endnu stadig ikke at røre sig af pletten.

"Gå i dig selv, fader! Er det ikke frygteligt, at efter hvert mord, du begår, rejse de døde sig af deres grave?"

"Igen den gamle snak!" afbrød troldmanden hende barsk. "Jeg står fast på min beslutning, og jeg skal nok vide at få dig til at føje mig, Katarina! Skænker du mig så din kærlighed?"

"Oh, dit uhyre du er! For *det* er du og ikke min fader!" sukkede hun. "Nej, det skal aldrig ske! Vel sandt: du har ved dine djævelske kunster fået magt til at kalde sjælen ud af legemet og pine den; men kun Gud har magt til at tvinge den til at handle efter hans vilje. Nej! Aldrig, aldrig skal Katarina, så længe *jeg* er i hendes legeme, beslutte sig til noget, der er Gud imod. Fader! Dommens dag er nær! Selv om du ikke engang var min fader, selv da burde du ikke ville friste mig til at forråde min elskede,

trofaste ægtefælle, og selv om jeg ikke elskede ham, og selv om han ikke var mig tro, selv da ville jeg ikke bedrage ham; for de menederske og troløse sjæle er Gud en vederstyggelighed."

Ved disse ord fæstede hun sine øjne stift på vinduet, under hvilket Pan Danilo sad og blev dernæst stående aldeles ubevægelig ...

"Hvad stirrer du efter? Hvem ser du der?" brølede troldmanden.

Den luftige kvindeskikkelse skælvede; men Pan Danilo var allerede for længe siden nede igen og sammen med sin tro Stetchko atter på vej til bjergene. "Frygteligt! Frygteligt!" sagde han ved sig selv, og det ellers så uforfærdede kosakhjerte følte sig ganske ængstelig til mode. –

Det varede ikke ret længe, førend han atter stod i sin gård, hvor kosakkerne endnu lå og sov lige så fast som da han forlod den, på den vagthavende alene nær, der sad og røg af sin pibe. Himmelhvælvingen var ganske oversået med stjerner.

5

"Hvor det var herligt, at du vakte mig!" sagde Katarina, idet hun gned sig i øjnene med sit særkeærme og stift stirrede på sin mand, der stod foran hende. "Du kan ikke tænke dig, hvor frygtelig en drøm jeg har haft! Mit bryst åndede så tungt, så tungt! Uh! Det var mig, som om jeg skulle dø ..."

"Hvad var det da for en drøm, min søde Katarina? Det var da vel aldrig den samme?"

Og her fortalte nu Burulbasj sin kone alt, hvad han havde været øjenvidne til.

"Hvordan har du fået det at vide, kæreste Danilo?" spurgte Katarina forbavset. "Men nej! Meget af det, som du der fortalte, er mig ganske ubekendt. Nej, jeg drømte ikke, at min fader havde dræbt min moder, lige så lidt som om de myrdede, der stod op af deres grave. Nej, Danilo! Det var ikke ganske således som du fortæller det. Uh, hvor frygtelig dog min fader er!"

"Ja, det er da heller ikke så forunderligt, om der er meget af det, som du ikke har set; du ved jo ikke en tiendedel af, hvad din sjæl ved. Eller ved du måske, at din fader er Antikristen? Det er ikke længere tilbage end i fjor, da jeg med leakherne drog imod krimenserne – for dengang rakte jeg endnu dette vantro folk hånden – at en hellig mand, abbeden i Broderklosteret, sagde mig, at Antikristen alene har magt til at kalde et hvilket som helst menneskes sjæl for sig; for når et menneske sover, vandrer hans sjæl frit omkring og flyver sammen med ærkeenglene omkring Guds trone. Din faders ansigt tiltalte mig slet ikke lige fra det første øjeblik, jeg så ham, og havde jeg vidst, at du havde en sådan fader, havde jeg aldrig giftet mig med dig; så havde jeg

forladt dig og aldrig påbyrdet min sjæl den synd at træde i forbindelse med Antikristens slægt."

"Danilo!" udbrød Katarina, idet hun hulkende skjulte sit ansigt i sine hænder. "Hvori har jeg da forset mig imod dig? Har jeg nogensinde været dig utro, min elskede? Oh, hvormed har jeg pådraget mig din vrede? Har jeg ikke tjent dig tro og redeligt? Har jeg sagt dig et eneste uvenligt ord, når du vendte hjem fra et alt for lystigt gilde? Og har jeg ikke skænket dig en sortbrynet søn?"

"Græd ikke, søde Katarina! Græd ikke! Nu, da jeg har lært dig at kende, ville jeg ikke miste dig for alt i verden! Al synden tynger ene og alene på din fader."

"Oh nej! Oh nej! Kald ikke ham min fader! Det er umuligt! Han er ikke min fader! Om det så var for Guds åsyn, fornægter jeg ham! Den Antikrist, den gudsfornægter skulle være min fader! Oh nej! Oh nej! Om han så var i begreb med at drukne, rakte jeg ham ikke hånden til frelse; om han så vansmægtede af tørst, rakte jeg ham ikke en dråbe vand. Oh nej! Oh nej! Kun du alene, du alene er mig nu både mand og fader og alt!"

6

I Pan Danilos dybe kælder sidder troldmanden bag tre låse smedet i jernlænker, og derhenne ved Dnjepr står hans djævelske slot i flammer imens de blodrøde bølger bruser og syde omkring dets ældgamle mure. Det er ikke for sine trolddomskunsters eller sine gudsbespottende handlingers skyld at troldmanden sidder der i den dybe kælder; for over dem er Gud alene dommer; han sidder der for et hemmeligt forræderis skyld, for en med det rettroende russiske lands fjender indgået overenskomst om at sælge det ukrainske folk til katolikkerne og lade de kristne kirker gå op i flammer. Mørk og nedslået sidder troldmanden, og hans tanke er så sort som natten. Han har endnu kun én, én eneste dag tilbage at leve i. Næste dag må han sige verden farvel. Næste dag venter straffen ham. Og det er ingen ringe straf, der venter ham. Det er endog en nåde, om man blot flår ham eller brænder ham levende. Mørk og tankefuld sidder troldmanden der med hovedet sænket på brystet. Hvem ved? Måske han nu går i sig selv i sine sidste timer. Dog – hans synder er så forfærdelige, at Gud ikke kan tilgive dem.

Lige oven over ham er der et snævert lille vindue, forsynet med jernstænger forsynet. Raslende med sine lænker stiger han op til det for at se, om hans datter måske skulle komme forbi. Hun er så mild og blid, så sagtmodig som duen; hun kunne da vel aldrig være ubarmhjertig imod sin fader. – Nej, der kommer ingen. Der nedenfor løber vejen; men der er ikke et menneske at se på den. Længere nede endnu vandrer Dnjepr; men den tager jo ikke del i nogens skæbne; den bruser blot afsted, og

fangen bliver ganske sørgmodig ved at høre på dens ensformige larmen. Men dér kommer jo en henne på vejen. Det er en kosak. Tungt ånder fangen atter op. Men – alt er atter øde og tomt.

Således gik der nogen tid. Med ét ser han nogen komme ned fra bjergene. Det er en kvindeskikkelse i en flagrende grøn kuntusj, og på hovedet har hun en guldbroderet korablik ... Det er hende! Han trykkede sig tættere op til vinduet. Nu er hun allerede ganske nær ... "Katarina! Min datter! Vær barmhjertig! Hav medynk med mig!" ... Men hun er stum; hun vil intet høre; hun ser ikke engang op til tårnet; hun er allerede forbi, allerede igen forsvundet. – Alt er igen øde og tomt. Man hører igen kun Dnjeprs melankolske larmen. Ethvert hjerte ville føle sig sørgmodigt. Men kender troldmandens hjerte til sorg? Dagen hælder allerede. Solen er ved at gå ned. Den er allerede forsvundet. Det er allerede aften. Det lufter frisk. Man hører ørnene skrige i det fjerne, og toner når til øret et eller andet sted fra. Det må rimeligvis være folk, der komme fra arbejde og er glade. Ude på Dnjepr kommer en båd til syne ... Dog – hvem bekymrer sig vel om den fangne? Med ét står månen op. Fra den anden side kommer én gående hen ad vejen, som det er vanskeligt nok at skelne i skyggen. Det er Katarina, der vender tilbage.

"Min datter! Min datter! For Guds, for Kristi skyld! Om det så er de vilde ulveunger, så sønderriver de ikke deres moder! Min datter, skænk dog din gudsforgangne fader blot et blik!"

Men hun hører intet; hun går forbi.

"Min datter! Min datter! For din ulykkelige moders skyld!"

Hun standser.

"Kom og hør mit sidste ord!"

"Hvorfor kalder du på mig, du gudsfornægter? Kald mig ikke din datter! Imellem os er alt slægtskab forbi! Hvad er det, du forlanger af mig for min ulykkelige moders skyld?"

"Katarina! Min ende er nær. Jeg ved, at din mand, hvis han ellers ikke måske har udtænkt en endnu frygteligere straf, vil lade mig binde fast til halen af en hest og derpå jage den afsted ..."

"Ja, men findes der måske her i verden nogen straf, der svarer til dine synder? Vent du blot på din straf! Du kan være forvisset om, at der er ingen, ingen, der vil gå i forbøn for dig!"

"Katarina! Det er ikke straffen *her*, der ængster mig, men straffen *hisset*, i det andet liv ... Du er uskyldig og ren, Katarina! Din sjæl vil komme til at omsvæve Gud hist i Paradiset; men din gudsforgangne faders sjæl vil komme til at brænde i den evige ild, en ild, der aldrig vil udslukkes, men flamme bestandig stærkere og stærkere op; og ingen vil læske en med så meget som en eneste dugdråbe, og ingen luftning vil påvifte den sin kølighed ..."

"Ja, det er en straf, som det ikke står i min magt at formilde," sagde Katarina, idet hun vendte sig bort.

"Katarina! Blot ét ord, ét eneste ord! Det står i *din* magt at frelse min sjæl. Du ved ikke endnu, hvor god og barmhjertig Gud er. Har du aldrig hørt om apostlen Paulus, hvilket syndigt menneske han først var; men senere gik han i sig selv og blev til en helgen."

"Ja, hvad kan jeg da gøre til din sjæls frelse?" spurgte Katarina. "Hvor kan jeg, en svag kvinde, nogensinde tænke på sligt?"

"Jo, kunne jeg blot komme ud herfra, så ville jeg opgive mit onde levned og gå i mig selv. Så ville jeg gå i kloster, klæde mig i hårdug og tilbringe både dag og nat i bøn til Gud. Så ville jeg ikke engang spise fisk, endsige kødmad. Så ville jeg sove i mine klæder og bede, bede uophørligt. Og hvis jeg så ikke derved kunne bevæge den guddommelige barmhjertighed til at tilgive mig om end blot tiendedelen af mine synder, så ville jeg lade mig nedgrave i jorden lige til halsen eller indemure, og i denne tilstand sulte ihjel, og alt hvad jeg ejer ville jeg skænke munkene for at de i fyrre dage og fyrre nætter igennem skulle synge sjælemesser for mig."

Katarina stod hensunket i tanker. "Ja, og om jeg så end lukkede op for dig, kunne jeg jo dog ikke tage dine lænker af."

"Mine lænker er min mindste sorg," vedblev han. "Du tror måske, at de har lænket mine hænder og fødder? Nej! Jeg udspredte en tåge for deres øjne og fremrakte en tør gren i stedet for. – Se blot her! Jeg har ikke en eneste lænke på!" sagde han, idet han trådte midt ud i værelset. "Og selv disse mure ville jeg kunne gå igennem som ingenting, hvis ikke – hvad din mand dog ingen anelse har om – en from og hellig eneboer havde opført dem, så at ingen onde magter formår at befri nogen fange herfra, såfremt døren ikke lukkes op med den selvsamme nøgle, som den hellige mand lukkede op for sin celle med. Og det er en sådan celle som denne, jeg vil bygge mig, gudsforgangne synder som jeg er, så snart jeg blot kan komme i frihed."

"Nu vel da! Så vil jeg sætte dig i frihed. Men hvis du så bedrager mig?" sagde Katarina, idet hun standsede uden for

døren, "og i stedet for at gå i dig selv atter slutter pagt med de onde magter?"

"Nej, Katarina! Jeg har nu kun kort tid tilbage at leve i. Selv om jeg undgår min straf her, er mit livs ende ikke langt borte. Tror du da måske, at jeg kunne ville overgive mig selv til den evige straf?"

Låsen raslede. "Lev vel! Og den barmhjertige Gud belønne dig og holde sin hånd over dig, mit barn!" sagde troldmanden, idet han kyssede hende.

"Væk! Berør mig ikke, afskyelige synder! Bort! Bort så hurtigt som muligt!" sagde Katarina.

Og borte var han allerede.

"Ja, nu har jeg sluppet ham løs!" udbrød hun derpå forskrækket, idet hun ligesom i vildelse stirrede hen på væggen. "Hvad skal jeg nu svare min mand? Jeg er fortabt, aldeles fortabt! For mig er der ikke andet tilbage end at dræbe mig selv!" Ved disse ord brast hun i gråd og sank om på bjælken, fangen havde siddet på. "Men jeg har frelst en sjæl!" tilføjede hun sagte. "Jeg har gjort en Gud velbehagelig gerning. Men min mand ... Det er første gang, jeg har skuffet ham. Oh, hvor frygteligt, ja hvor umuligt vil det være for mig at fortælle ham en usandhed! ... Der kommer nogen! Det er ham! Det er ham! Det er min mand!" ... Her udstødte hun et angstskrig og styrtede bevidstløs om. –

7

"Det er mig, mit kære barn! Det er mig, mit hjerte!" hørte Katarina én sige, da hun vågnede, og foran hende stod den gamle tjenestepige. Hun bøjede sig over hende, og, idet hun, som det lod til, mumlede nogle ord, udstrakte hun sin magre hånd over hende og overstænkede hende med koldt vand.

"Hvor er jeg?" spurgte Katarina, idet hun rejste sig op og så sig om. "Der foran mig bruser jo Dnjepr, og bag ved mig står bjergene … Hvor har du bragt mig hen, gamle?"

"Jeg har ikke bragt dig nogetsteds hen, men tværtimod bragt dig hjem, båret dig på mine arme ud af den skumle kælder, og så har jeg lukket døren til den i lås igen, for at ikke Pan Danilo skal fatte nogen mistanke til dig."

"Men hvor er da nøglen?" spurgte Katarina, idet hun greb til sit bælte. "Jeg ser den ikke."

"Nej, den har din mand taget for at se til troldmanden, mit barn!"

"For at se til troldmanden! … Oh, så er jeg fortabt! Så er jeg fortabt!" udbrød Katarina.

"Det forbyde Gud, mit barn! Når du blot selv tier stille, min fruelil, så vil intet menneske få mindste nys om det."

"Han er undsluppet, den forbandede Antikrist! Hører du, Katarina! Undsluppet!" sagde Pan Danilo, der nu trådte ind i værelset og gik lige hen til sin kone. Hans øjne lynede. Hans sabel skælvede klirrende ved hans side. Den unge kone blev så bleg som et lig.

"Så må der vel være en eller anden, der har lukket ham ud, kære mand?" sagde hun bævende.

"Ja, men det har kun Djævelen kunnet gøre. Se her: i stedet for ham sidder der et stykke træ her i lænkerne. Gud må nu engang have indrettet det således, at Djævelen ikke frygter kosakkernes kløer! Hvis en af mine kosakker havde ladet en sådan tanke falde sig ind, og jeg fik mindste nys om så det, så ved jeg ikke engang nogen straf, der var frygtelig nok!"

"Og hvis det nu var mig?" ytrede Katarina uvilkårligt og holdt straks forskrækket inde.

"Hvis du havde kunnet gøre det, så var du ikke min kone. Så ville jeg lade dig sy ind i en sæk og drukne derude midt i Dnjepr!"

Katarina var nær ved at falde i afmagt, og det forekom hende, som om hårene begyndte at rejse sig på hendes hoved.

8

I en kro ved grænsevejen har leakherne allerede i et par dage haft deres samleplads og drukket og sviret. Der er fuldt op af det pak. De må rimeligvis være kommet sammen i anledning af et eller andet strejftog. Nogle er bevæbnede med musketter. Sabler klirrer, og sporer klingrer. De gode herrer er ret lystige, brovter og praler af tapre gerninger, som kun eksisterer i deres egen hjerne, driver spot med de rettroende, kalder Ukraines folk deres trælle, drejer vigtigt på deres knebelsbarter, slår stolt hovedet tilbage og strækker sig så rundt omkring på bænkene. De har også en præst med sig, og det en præst, der ganske svarer til dem selv. Selv hans ydre har ikke mindste lighed med en kristen popes. Han svirer og drikker med dem og udtaler forargelige ting med sin urene tunge. Om det så er deres tjenerskab, så giver det ikke herskabet det mindste efter. Ærmerne på deres pjaltede zjupaner har de smøget op og spanker omkring med en mine som om de var noget rigtig stort. De spiller kort og kaster hinanden kortene i ansigtet. De har fremmede kvindfolk med, og det hele er én skrigen og ét slagsmål … Herrerne slår imidlertid også gækken løs. De trækker jøderne ved skægget og maler kors på deres vantro pander. De skyder med løst krudt efter kvindfolkene og danse krakowiakken med deres ryggesløse præst. Mage til forargelse oplevede Rusland ikke engang i tatarernes tid. Det må være til straf for dets synder, at Gud har pålagt det en sådan forsmædelse!

Midt i al denne tummel og hurlumhej kan man hist og her høre én og anden tale om Pan Danilos gård hinsides Dnjepr og

om hans smukke kone … Det er sikkert ikke i nogen god hensigt, at denne bande har samlet sig her.

9

Ved bordet i sin stue sidder Pan Danilo med hånden under kind og pønser og grubler. På lezjankaen sidder fru Katarina og nynner på en sang.

"Jeg føler mig så ilde til mode, kære Katarina!" sagde Pan Danilo. "Jeg har både hovedpine og hjerteondt. Det er, som om en tung byrde tyngede på mig. Døden er sikkert ikke langt borte."

"Oh, kæreste Danilo! Hvil dit hoved her i mit skød! Hvorfor nærer du dog så mørke tanker?" stod Katarina i begreb med at svare; men det var hende umuligt; ordene døde på hendes læber. Det var hende, i bevidstheden om sin skyld, alt for bitter og smertelig en følelse at modtage sin mands kærtegn.

"Hør, Katarina!" vedblev Danilo. "Når jeg nu ikke er mere, så forlad ikke vor søn! Forlader du ham, vil Gud aldrig være dig nådig, hverken her eller hisset, og det vil tynge som en sten på mine hensmuldrende ben i den fugtige jord og endnu mere på min sjæl!"

"Hvor kan du dog tale således, kæreste Danilo! Er det ikke dig, der altid har spottet over os svage kvinder? Og nu taler du selv som en svag kvinde. Du må leve længe endnu, Danilo!"

"Nej, Katarina! Min sjæl føler dødens nærhed. Verden bliver mig så mørk, så mørk. Slemme tider er i anmarch. Oh, men jeg erindrer en tid, en herlig tid, der rimeligvis aldrig vil vende tilbage. Da levede han endnu, den gamle Konachevitch, kosakhærens stolthed og hæder. Jeg kan endnu så tydeligt se kosakregimenterne defilere forbi. Det var en gylden tid, Katarina! Den gamle hetman sad der på sin kulsorte hingst;

kommandostaven blinkede i hans hånd, sablerne rundt omkring ham, og over alt så man et helt rødt hav af zaporoger bølge frem og tilbage. Når så hetmanen begyndte at tale, stod med ét alle som fastnaglede til jorden. Og når han så mindede om vore fortidsbedrifter og slag, græd de gamle ordentlig deres modige tårer. Ja, vidste du blot, Katarina, hvorledes vi i de tider sloges med tyrkerne! Endnu den dag i dag har jeg en skramme her i hovedet. Fire kugler fløj igennem mit legeme på forskellige steder, og intet af disse sår er endnu ganske lægt. Og så den masse guld, vi gjorde til bytte! Der var så fuldt op af ædelstene, at kosakkerne ligefrem øste deres huer fulde! Og så de stolte heste! Kunne du blot gøre dig et begreb om, Katarina, hvilke stolte dyr vi erobrede! Ak, i en sådan kamp kommer jeg aldrig mere til at deltage! Vel er jeg endnu ung og kraftig; men kosaksablen falder mig af hånden; jeg lever her uvirksomt hen uden næsten selv at vide hvad jeg egentlig lever for. I Ukraine går det nu som det kan bedst: cheferne og esaûlerne ligger og bides indbyrdes som hunde; der er ikke længere noget overhoved over dem alle; vor adel har antaget polske sæder og polske rænker, og da den antog unionen, solgte den sin sjæl; jødepakket udpiner og plager folket. Oh sikke tider, oh sikke tider! Oh, hvor er I henne, I længst forsvundne år ... Hej du! Spring ned i kælderen og hent mig en dunk mjød! Jeg vil dog endnu drikke et glas på den tidligere lykke og på de svundne år!"

"Hvad skal vi modtage vore gæster med, herre? Leakherne er allerede i anmarch derhenne fra sletten!" sagde Stetchko, der var trådt ind i stuen.

"Ja, jeg ved nok, hvad det er de vil," udbrød Danilo, idet han rejste sig op. "Nu rask, mine trofaste tjenere! Sadl nu op! Ifør jer jeres rustning og træk blank! Og glem så ikke at forsyne jer tilstrækkeligt med blygryn: vi må se at modtage vore gæster på en anstændig måde!"

Kosakkerne var imidlertid næppe nok kommet til hest og havde fået deres musketter ladt, førend leakherne allerede dækkede bjerget og det så tykt, som det nedfaldne løv dækker jorden om efteråret.

"Ah, se der er noget at tage for sig af!" sagde Pan Danilo, da hans øje faldt på de tykke herrer, der i deres gyldne rustninger med en vigtig mine vuggede sig på deres gangere foran geledderne. "Så skal vi dog endnu engang få os et rigtigt gilde! Nu vel da! Fryd dig så, min kosaksjæl, for sidste gang! Nu muntert, karle! I dag er det en festdag for os!"

Og i sandhed – det gik lystigt til på bjergene, og der stod et gilde, som der endnu længe vil gå ry af. Sablerne lyner, kuglerne hviner, gangerne stamper og vrinsker; man er nær ved at blive rent fortumlet i hovedet af bare skrig og larm; øjnene er nær ved at blændes af røg og damp; alt er i ét virvar; men kosakken har det på følelsen, hvor der står en ven og hvor der står en fjende; hver gang en kugle hviner afsted, kan man også være vis på, at der styrter en drabelig rytter af hesten; for hver gang en sabel hvisler, kan man være vis på, at et hoved ruller til jorden, mens det mumler usammenhængende ord. Men synlig over den hele masse var Pan Danilos kosakhues røde spids; det guldbroderede bælte omkring den blå zjupan blinkede alle i øjnene; som for en stormvind bølger hans kulsorte gangers manke; hurtig som fuglen flyver han afsted og er snart her,

snart der; han råber i ét væk og vinker med sin damascener og hugger omkring sig både til højre og til venstre. Og hug du, kosak! Tag for dig, kosak! Forlyst ret dit heltehjerte! Men se dig blot ikke et eneste øjeblik om efter de gyldne rustninger og zjupaner! Træd både guld og ædelstene under fode! Brug dit spyd, kosak! Tag for dig, kosak! Men se dig blot et eneste øjeblik om, og du vil få at se, at de ryggesløse leakher allerede er i færd med at stikke husene i brand og drive kvæget bort!

Og som en stormvind sprænger Pan Danilo nu tilbage, og huen med den røde spids viser sig allerede lige nede ved husene, og rundt omkring ham bliver hoben stedse tyndere og tyndere. Én time, to timer kæmper allerede leakherne og kosakkerne på liv og død, og der er just ikke ret mange tilbage på nogen af siderne; men Pan Danilo bliver ikke træt: han vedbliver at støde den ene efter den anden af hesten med sit lange spyd og at søndertræde fodfolket under sin gangers hove. Gården er allerede renset; leakherne begynder allerede at gribe flugten; kosakkerne give sig allerede i lag med at berøve ligene de guldbroderede zjupaner og kostbare rustninger; Pan Danilo tænker allerede på at forfølge de flygtende, og ser sig just om for at samle sine folk omkring sig, da han i det samme skummer op af raseri: hans øje var netop faldet på – hans svigerfader. Han står der oppe på bjerget og lægger an på ham med sin musket. Danilo giver sin hest af sporerne og sprænger afsted lige hen imod ham … Kosak! Kosak! Det er din undergang, du sprænger i møde! … I det samme går skuddet af – og troldmanden er pludselig atter forsvundet. Kun den trofaste Stetchko alene så et glimt af hans røde klædning og forunderlige hue. Vor kosak vakler og styrter om. Den trofaste

Stetchko bøjer sig over sin herre, der ligger dér henstrakt på jorden. Lukkede er nu de klare øjne, og det røde blod strømmer fra hans bryst. Men han må dog have kunnet mærke, at det er den trofaste tjener, der står ved hans side. Langsomt løftedes hans øjenlåg, og hans klare øjnes glans viser sig for sidste gang.

"Farvel, Stetchko! Sig til Katarina, at hun ikke forlader vor søn! Og I, mine trofaste tjenere, forlader I ham ikke heller!" Dette var hans sidste ord. Hans herlige kosaksjæl forlod i samme øjeblik det ædle legeme; hans læber blånede, og han sov den søvn, hvorfra ingen vågner.

Hans trofaste tjener brast i gråd og vinkede med hånden ad Katarina: "Kom hid, frue! Kom hid! Din ædle herre har fået for meget, og nu ligger han her efter rusen på den fugtige jord! Det vil vare længe, længe til han får den sovet ud!"

Katarina vred sine hænder og kastede sig ned over liget. "Danilo! Danilo! Er det dig, der ligger der med tillukkede øjne? Stå op! Stå op, min uforlignelige falk! Stå op og ræk mig din hånd! O, rejs dig! Rejs dig! Skænk din Katarina endnu et sidste blik! Bevæg dine læber og sig mig endnu et sidste ord ... Men nej! Du tier! Du tier, min ædle herre! Du hviler der så blå som Sortehavet! Dit hjerte banker ikke længere! Hvorfor er du så kold, min ædle herre! Er mine hede, brændende tårer ikke varme nok til at opvarme dig, min gråd ikke lydelig nok til at vække dig? Hvem skal nu anføre dine tapre skarer? Hvem skal nu sprænge frem i spidsen for dem på din ravnsorte ganger? Hvem skal nu vise kosakkerne vejen med sit ord og med sit sværd? O, kosakker! kosakker! Hvor er nu jeres hæder og stolthed! Han, der var jeres hæder, jeres stolthed, ligger nu her med brustne øjne på den fugtige jord! O, begrav også mig!

Begrav mig med ham! Lad så jord tillukke mine øjne, de sorte brædder tynge på mit bryst! Mit liv, min skønhed er nu intet for mig!"

Således jamrer og klager Katarina; men i det fjerne rejser sig imidlertid en støvsky, der bliver større og større. Det er esaûlen Gorobets, der kommer sprængende til hjælp.

10

Hvor vidunderlig dejlig er ikke Dnjepr, når det er ganske stille, og den rolig og jævn ruller sin mægtige strøm igennem skovene og bjergene! Ikke den allersagteste mumlen eller brusen! Man står og stirrer og er ikke i stand til at se, om den majestætiske vandmasse bevæger sig eller ej, og det ser livagtigt ud, som om den var helt støbt af glas og som om dens blå, spejlklare flade i en uendelig bredde og længde udbredte og udvidede sig over den grønne jord.

I sådanne øjeblikke må det ordentlig være en lyst for den strålende sol fra højden at skue ned på den og nedsænke sine stråler i dens kølige, spejlglatte vande, og en lyst må det være for skovene ved dens bredder at spejle sig i dens klare flade! De grønlokkede! I forening med markblomsterne trænger de sig tæt ned til dens vande, bøje sig så ud over dem og stirrer ned i dem og kan aldrig stirre sig mætte, aldrig få nok af dens blændende glans, og så smiler de til den og nikker venligt ad den med deres grene; men midt ud i den vover de ikke at se; der er det kun solen og himlen det er tilladt at betragte den, og kun såre sjældent vover selv fuglen sig derud. O, herlige flod! Den har ikke sin lige i hele verden!

Men vidunderlig dejlig er også Dnjepr i den varme sommernat, når alt, både mennesket og fuglen og skovens dyr, hviler i søvnens arme, og Gud alene majestætisk kaster sit blik over himlen og jorden og majestætisk-ophøjet ryster sit gevandt. Stjerner falder så ned fra det til alle sider og flammer og lyser over verden, og alle falder de i Dnjepr; Dnjepr samler dem alle i sit mørke skød; ikke en eneste undgår den; det skulle

da være, at den slukkedes, mens den endnu ilede igennem himmelrummet. Den mørke skov, der er besået med sovende ravne, og de allerede fra urtiden spaltede bjerge hænge sig ud over den og bestræber sig for at dække den med deres skygge, men – forgæves! Intet i hele verden ville være i stand til at skjule Dnjepr. Evigt blå, evigt blå flyder den hen rolig og majestætisk, og ved nat som ved dag kan den ses så langt som menneskets øje rækker. Når den så i nattekulden kærtegnende trykker sig tættere op til sine bredder, dækkes den med sølverstriber og gnistrer og stråler som en damascenerklinge, og så blåner den igen og hensynker igen i søvnens arme! Ja, da er Dnjepr vidunderlig dejlig og har ikke sin lige i den hele, vide verden!

Men frygtelig, frygtelig er Dnjepr, når skyerne tårner sig bjerghøjt på himlen, den mørke skov ryster i sine rødder, de uhyre ege knager og brager, og lynene, der farer frem af skyerne, med ét oplyser verden! Med døvende tordenbrag vælter dens bølgehøje sig da imod klipperne, og som et ildhav kastes de stønnende og sukkende tilbage, og under gråd og hulken opløftes de ude i det fjerne, ret som når kosakkens bedagede moder ledsager sin søn til hæren. Modig og fyrig troner han der på sin ravnsorte ganger med hånden stemmet i siden og huen kækt på sned, imens hun hulkende og grædende iler efter ham, griber hans stigbøjle, griber hans hest i tømmen og vrider sine hænder og opløses i hede tårer.

Midt ude imellem de kæmpende bølger viser sig på den fremspringende bred klippestykker og forbrændte træstubbe ret som vilde, sorte skikkelser, og snart løftet højt i sky, snart atter nedsænket i dybet ses en lille båd, der anstrenger sig for at lande. Hvem er vel det, der har vovet sig ud i en skrøbelig båd

på en tid, hvor gamle Dnjepr er vred? Han må rimeligvis ikke vide, at den sluger folk som om det var fluer!

Båden landede imidlertid, og ud af den trådte – troldmanden. Han er mørk og nedslået. En bitter kalk for ham havde det herlige gravøl været, som kosakkerne havde fejret over deres dræbte herre. Og i sandhed: det var kommet leakherne dyrt at stå. Fire og fyrre herrer og lige så mange af deres svende var blevet hugget sønder og sammen og resten gjort til fanger og tillige med deres heste solgt til tatarerne, for ikke at tale om den masse rustninger og kostbare zjupaner, der var blevet gjort til bytte.

Midt imellem afsvedne træstubbe gik han nu ned ad nogle stentrin til det sted, hvor han, dybt nede i jorden, havde sin hule. Forsigtigt trådte han ind i den, så at ikke engang døren knirkede. På et bord, der dækket var dækket med en dug satte han derpå en krukke, hvori han med sine lange i fingre kastede en del ubekendte urter. Dernæst tog han et, af en ganske forunderlig træsort forarbejdet, bæger, som han øste fuldt af vand, som han overhældte dem med, idet han fremmumlede nogle besværgelsesformularer. Værelset oplystes nu af et rosenfarvet skær, der gav hans ansigt et frygteligt udseende. Det så nemlig ud, som om det var ganske blodigt, og kun hist og her viste sig dybe, mørke rynker. Hans øjne flammede.

Den forhærdede synder! Hans skæg var allerede for længst grånet, hans ansigt for længst furet af alderens rynker, hans hele person for længst ganske afpillet, og endnu pønsede han uafladeligt på gudsbespottende planer! Midt i værelset viste sig nu en hvid sky, der svævede frem og tilbage, og et udtryk, der lignede glæde, fo'r over hans ansigt. Men hvorfor står han dér

lige med ét aldeles ubevægelig med opspilet mund og vover ikke at røre sig af pletten, og hvorfor rejser hårene sig med ét på hans hoved? I skyen foran ham er der pludselig kommet et ansigt til syne. Uanmodet, ukaldet har det indfundet sig hos ham til gæst, og for hvert øjeblik, der går, træder det stadig klarere og klarere frem og stirrer ham mere og mere stift ind i øjnene. Dets træk, bryn, øjne, læber, alt er ham aldeles ubekendt; han har aldrig i sit liv set det for, og at se til synes det slet intet frygteligt at have hos sig, og dog – bemægtiger der sig ham en uovervindelig angst ved synet af dette forunderlige ansigt, der fra skyen af vedbliver ubevægelig at stirre på ham. Vel forsvinder skyen kort efter; men dets træk træder derved kun endnu skarpere frem, og de gennemborende øjne vedbliver stift at stirre på ham. Så bleg som et lig udstøder troldmanden til sidst er vildt, frygteligt skrig, vælter krukken … Med ét er alt forsvundet.

11

"Berolig dig, min kære søster!" sagde den gamle esaûl Gorobets. "Drømme taler sjældent sandhed."

"Læg dig lidt til ro, kære tante!" sagde hans unge svigerdatter. "Jeg vil så imidlertid sende bud efter en gammel, klog kone, som ingen ond magt kan bestå imod, og hun vil så nok kunne drive dig den angst af blodet."

"Frygt intet!" sagde hans søn, idet han slog på sin sabel. "Ingen skal krumme så meget som et eneste hår på dit hoved!"

Mørk og næsten som i vildelse stirrede Katarina på dem, ude af stand til at sige andet end: "Det er mig selv, der er skyld i min ulykke! Det var jo mig, der lod ham undslippe!" Langt om længe udbrød hun derpå: "Jeg har ikke et eneste øjebliks ro for ham! Jeg har jo nu allerede været en halv snes dage her i Kiev hos jer, og min jammer er ikke blevet så meget som en dråbe mindre! Jeg havde håbet, at jeg her i fred og ro ville have kunnet opdrage min søn til hævn; men frygtelig, frygtelig viser han sig uafladelig for mig i drømme, så frygtelig, at Gud bevare jer for nogen sinde at se et sådant syn! Mit hjerte banker voldsomt selv i dette øjeblik! – "Gifter du dig ikke med mig, Katarina; så dræber jeg dit barn!" – Her brast hun i gråd og bøjede sig hulkende over vuggen, og det forskrækkede barn rakte de små hænder i vejret og udstødte et skrig.

Esaûlens søn skummede og glødede af harme ved at høre en sådan tale.

Om det så var den gamle esaûl selv, så fo'r han forbitret op. "Ja, lad ham blot prøve, den forbandede Antikrist, lad ham blot engang prøve at vove sig hid; så skal han få at føle, om der

endnu er nogen kraft tilbage i den gamle kosaks arm! – Gud er mit vidne," vedblev han derpå med opadvendt blik, "Gud er mit vidne, at jeg øjeblikkelig sprængte broder Danilo til hjælp. Men – Hans hellige vilje ske! – da jeg så kom, var det allerede for sent; da hvilede han allerede i den kolde seng, hvor så mange af kosakfolket kom til at hvile. Men så holdt vi også et herligt gravøl over ham! Ikke en eneste leakh kom levende hjem! Berolig dig, mit barn! Berolig dig! Ingen skal vove at tilføje dig det mindste ondt, så længe jeg og min søn er i live!"

Med disse ord trådte den gamle esaûl hen til vuggen, og da barnet fik øje på den smukke, sølvbeslåede pibe, der i en rem hang om hans hals, og så etuiet med det blinkende fyrstål, smilede det til ham og rakte sine små hænder hen imod ham.

"Han bliver sin fader op ad dage!" udbrød den gamle esaûl, idet han tog piben af munden og rakte ham den. "Endnu ligger han der i sin vugge, og han vil allerede ryge!"

Katarina drog et sagte suk og gav sig til at vugge. De blev derpå enige om at tilbringe hele natten sammen, og kort efter var de alle faldet i søvn, også Katarina.

Inde og ude var alt ganske tyst og stille. Kun de vagthavende kosakker var vågne. Med ét udstøder Katarina et skrig og vågner, og ved at høre dette vågner også straks alle de andre.

"Han er dræbt! Han er myrdet!" skriger hun og styrter hen til vuggen. Alle trængte de sig nu om vuggen, og alle stod de som forstenede af skræk, da de så, at det barn, der lå i vuggen – var dødt. Ikke en eneste af dem var i stand til at frembringe et ord. Ikke en eneste af dem vidste, hvad han skulle tænke om en så uhørt rædselsdåd.

12

Når man, langt borte fra det ukrainske land er kommet igennem Polen og på den anden side af den folkerige stad Lemberg, får man øje på en række af høje bjerge. Bjerg på bjerg ligger de der som stenkæder både til venstre og til højre og, omhegner landet som en uhyre stenmasse, der forhindrer det larmende og oprørte hav fra at trænge derind. Og disse stenkæder strækker sig lige til Valakiet og Siebenbürgen og tårner sig i form af en hestesko op imellem Galizien og Ungarn. Sådanne bjerge kender vi her hos os intet til. Øjet kan ikke overskue dem, og på toppen af flere af dem har aldrig noget menneske sat sin fod. Ganske vidunderlig er også deres form. Man skulle næsten fristes til at tro, at det oprørte hav engang er trådt over sine vidtudstrakte bredder og har hvirvlet sine uformelige bølgemasser op i højen sky, hvor de forstenede er blevet stående ubevægelige i luften. Eller måske tunge skysamlinger har løsrevet sig fra himmelen og tårnet sig op her på Jorden som bjerge? Efter deres farve at dømme kunne man fristes til at antage det; for det er netop den samme grålige skyfarve, og øverst oppe blinker og funkler deres snehvide tinder i solens stråler. Lige til Karpaterne hører man endnu den russiske tunge; ja selv hist og her på den anden side af dem kan man af og til endnu høre et hjemligt ord; men så begynder tonen at blive en anden og tungemålet at blive et andet. Så kommer man til det talrige ungarske folk, der rider, slås og drikker som nogen kosak, og som aldrig kniber på skillingen når talen er om et ridetøj eller en kostbar kaftan. Imellem bjergene finder man dér vidtudstrakte indsøer. Så ubevægelige

som glas ligger de der foran én, og bjergenes kullede toppe og grønklædte fødder spejler sig i dem.

Men hvem er vel det, der, enten så stjernerne lyser eller ej, sprænger afsted hist ved midnatstid på en ravnsort ganger? Hvad er det vel for en kæmpe af overmenneskelig størrelse, der farer hen imellem bjergene, over søerne, i hvilke han og hans kæmpemæssige ganger spejler sig, imens deres umålelige skygger skrækindjagende iler hen over bjergenes sider? Han er iført et strålende harnisk, har et spyd på skulderen, en klirrende sabel ved siden, et nedslået visir for ansigtet og ravnsorte knebelsbarter. Hans øjne er faldet i, han sover og holder i søvne fast i tommen, og bag ham på hesten sidder en ung page, der også er faldet i søvn og i søvne holder sig fast ved rytteren. Men – hvem er han? Hvorfra kommer han, og hvorfor rider han her? Ja, det må Gud vide! Det er ikke blot én dag eller to dage, at han således har redet her imellem bjergene. Når solen er stået op og dagen stråler, er han usynlig; kun af og til bemærker da bjergboerne, at der, skønt himlen er ganske klar og uden en eneste sky, farer en lang skygge hen over bjergenes sider.

Men aldrig så snart kommer natten tilbage med sit mørke, førend han atter bliver synlig og spejler sig i søerne, og bagefter ham følger hans skygge, skælvende og bævende. Således har han nu allerede redet over mange bjerge og til sidst nået Krivân, der er det højeste af Karpaterne og knejser over alle de andre. Her standser rytteren og hans ganger. Han falder endnu dybere i søvn, og skyerne sænker sig ned og omhylle hamr.

13

"Tys! Stille, gamle! Bank dog ikke så stærkt på! Mit barn er sovet ind! Han skreg længe; men nu er han endelig slumret ind! Jeg går nu ud i skoven, gamle! Men hvorfor stirrer du så stift på mig? Du ser så frygtelig ud! Det er ligesom om en jerntang stikker frem af dine øjne ... Hu, hvor frygteligt! Og så brænder de, som om det var ild! Ah, du er vist en heks! Oh, hvis du er en heks, da vig bort, vig bort! Du vil stjæle min søn! Hvad dog også denne esaûl tænker på, at han kan tro, jeg gerne bliver her i Kiev! Nej! Her er jo både min mand og min søn. Hvem skal så passe vort hus? Jeg har listet mig bort, så sagte, så sagte, at hverken katten eller hunden har mærket det. Du ønsker at blive ung igen, gamle! Det er en let sag, det: du behøver blot at danse! Se hvorledes jeg kan danse!"

Og mens hun fortsatte denne usammenhængende tale fløj Katarina afsted, idet hun ligesom i vildelse så sig om til alle sider og stemmede hænderne i siderne. Klagende og jamrende sig stampede hun i jorden, som hendes sølvsinker genlød imod, men uden takt og regelmæssighed. Det udslåede sorte hår bølgede hende ned over skuldrene. Hurtigt som fuglen fløj hun ustandselig afsted, idet hun svingede med armene og nikkede med hovedet og til sidst aldeles kraftesløs syntes enten at måtte styrte om eller flyve bort for stedse. Sørgmodig stod den gamle pige der, og de dybe rynker i hendes kinder fyldtes med tårer. Selv de trofaste svende følte ligesom en tung sten tynge på deres hjerte, da de så deres herskerinde i denne tilstand. Til sidst vedblev hun aldeles udmattet at trampe rundt på ét og samme sted, stadig i den tanke, at hun dansede gorlitsaen.

"Ser I, karle! Jeg har et halsbånd!" sagde hun endelig, idet hun standsede. "Det har I ikke! Men hvor er min mand?" skreg hun derpå med ét, idet hun trak en tyrkisk dolk frem af sit bælte. "Nej! Nej! Det er ikke af den slags, som jeg har brug for!" Ved disse ord brast hun i gråd, og en dyb sorg afmalede sig i hendes træk.

"Min faders hjerte ligger alt for dybt til at den skulle kunne nå det. Hans hjerte er af jern. Én her har smedet det til ham i Helvedes ild. Hvorfor kommer min fader dog ikke? Eller ved han måske ikke, at det nu er på tide, at jeg stikker ham ihjel? Det er jo klart sådan, at han vil, at jeg selv skal komme ..." Her afbrød hun sig selv og brast i latter. "Der falder mig just en uhyre morsom historie ind; jeg kommer netop til at tænke på, at de har begravet min mand. De begravede ham jo levende ... Kan der tænkes noget mere latterligt? ... Nu skal I høre! Nu skal I blot høre!" Derpå gav hun sig til at synge:

Se hist vognen blodbestænket!
Se! På den kosakken ligger
gennemskudt og gennemhugget;
spyddet har han i sin højre,
og fra spyddet blodet strømmer
som en blodflod frem det vælde,
og ved floden står en ahorn,
og en ravn fra toppen skriger ...

Moderen for sønnen græder.
Sørg ej, moder! Grad ej, moder!
Vid: I dag din søn har bryllup,
bryllup med en dejlig kvinde;
kun at huset, hvor det holdes,
ligger mørkt og dybt i jorden;
dør og vinduer det mangler!

Det var liden fisk i vandet,
fik sig en svingom med krebsen! …

Men enhver, som ej mig elsker –
gid det gå hans moder ilde! …

Og således vedblev hun i ét væk at blande ganske forskellige ting imellem hinanden. Hun har nu allerede i længere tid levet på sin gård ganske menneskesky, uden at bede og uden at ville høre et eneste ord om Kiev, og fra den tidlige morgen til den sildige aften flakker hun omkring i de mørke egeskove. De spidse grene river hendes hvide ansigt og skuldre til blods; vinden leger med hendes udslagne hår; det gulnede efterårsløv rasler under hendes fødder; men hun mærker aldeles intet til alt dette.

Når så aftendæmringen er forsvundet, men stjernerne endnu ikke skinner og månen endnu ikke er oppe, er det frygteligt at vandre der ude i skoven. Op og ned ad træernes grene klatrer da de udøbte børns genfærd, mens de snart brister i gråd og snart slår en skraldende latter op. Andre igen vælter sig i en klump omkring gangene og i de høje nælder. Fra Dnjeprs bølger stiger hele flokke af unge piger op, hvis sjæle er evigt fordømte. Fra

det grønne hoved bølger håret dem ned over skuldrene; med en klingrende lyd drypper vandet fra deres lange lokker ned på jorden, og den hele skikkelse står der og stråler igennem vandet som igennem et glasgevandt. Om munden lægger sig et ganske forunderligt smil; kinderne gløder, og blikket søger at bedåre og lokke din sjæl … Den er allerede optændt af kærlighed, i begreb med at falde hende om halsen og kysse hende … Men fly, kristne! Hendes læber er som is, hendes leje det iskolde vand! Hun vil lokke dig med sig og trække dig ned i floden!

Katarina lægger imidlertid ikke mærke til det mindste af, hvad der foregår omkring i hende. Hun, den afsindige, nærer ikke ringeste frygt for rusalkaerne, men flakker om derude med sin kniv til sent hen på natten for at søge sin fader. –

Tidligt en morgenstund indfandt der sig engang i en gæst af stadseligt udvortes og i en rød zjupan. Han erkyndiger sig om Pan Danilo, lytter opmærksom til, hvad de fortæller ham, aftørrer derpå sine forgrædte øjne med sit ærme og trækker på skuldrene. Dernæst fortæller han dem, at han har kæmpet ved den salig Burulbasjs side, kæmpet drabeligt med krimenserne og tatarerne, og at han aldrig havde anet, at Pan Danilo skulle få en sådan ende. Efter at have fortalt dem en hel del om fordums begivenheder forlanger han at se Katarina.

I førstningen hørte Katarina slet ikke på, hvad gæsten sagde; men det varede ikke ret længe før sagde hun, ganske som om hun havde fået sin forstand igen, opmærksomt lyttede til hans tale. Han fortalte hende om, hvorledes han og Danilo havde levet sammen som broder med broder; hvorledes de engang havde måttet skjule sig for krimenserne bag en dæmning og så videre … Katarina hørte nøje efter og så ham stift ind i øjnene.

"Hun kommer sig! Hun kommer sig igen!" tænkte svendene ved sig selv. "Den fremmede der helbreder hende! Hun hører jo så opmærksomt efter, som om hun siet intet fejlede!"

Gæsten fortalte nu derpå, at Pan Danilo engang i et fortroligt øjeblik havde sagt til ham: "Hør nu, broder Koprean! Hvis det er Guds vilje at jeg engang skal dø først, så gift du dig med min kone!"

Ved disse ord fæstede Katarina et frygteligt gennemborende blik på ham. "Ha!" skreg hun derpå. "Det er ham! Det er min fader!" Og i det samme styrtede hun med kniven i hånden løs på ham. Først efter en langvarig kamp lykkedes det ham til sidst at vriste den af hånden på hende. Dernæst svang han den over hendes hoved og fuldbyrdede en rædselsfuld udåd:

Faderen myrdede sin egen afsindige datter.

De forfærdede kosakker ville have kastet sig over ham; men på et øjeblik var han allerede igen til hest og ude af syne.

14

På den anden side Kiev skete der et uhørt under. Alle de adelige herrer rundt omkring fra strømmede til for at se det: man havde pludselig aldeles fri udsigt til alle fire verdenshjørner. I det fjerne blånede Limânen og hinsides Limânen det sorte hav. Berejste folk genkendte endog Krim og det stinkende Sivasj [Note 25)]. Til venstre kunne man se Galizien.

"Men hvad er det derhenne?" spurgte den forsamlede folkemasse de gamle og erfarne, idet de pegede på nogle hvidgrå bjergtinder, der, snarere lignende skyer, glinsede langt ude i det fjerne. "Det er Karpaterne!" svarede de gamle. "Iblandt dem findes der nogle så høje, at de er dækkede af en evig sne, og at skyerne standse dér og overnatte."

Lige med ét viser der sig et nyt under: fra den højeste af bjergtoppene løsrev skyerne sig, og oven på den viste sig i fuld ridderrustning en rytter med tillukkede øjne og så tydelig, som om han var dem ganske nær. Lige i det samme svang en mand, der stod midt imellem den forfærdede og forbavsede folkemasse, sig i største skynding på sin hest og sprængte afsted af alle livsens kræfter, idet han bestandig så sig om til alle sider som for at se, om der ingen var, der satte efter ham. Det var – *troldmanden*. Hvorfor han med ét var blevet så forfærdet? Fordi han, da han stod og stirrede på den vidunderlige rytter, pludselig genkendte hans ansigt som det samme, der viste sig for ham den gang han var i færd med at udøve sine trolddomskunster. Forresten kunne han ikke engang selv rigtig forklare sig, hvorfor han blev så forfærdet ved dette syn og hvorfor han, mens han ængsteligt så sig om til alle sider,

vedblev at jage afsted lige til det blev aften, og stjernerne allerede stod på himlen. Først nu vendte han igen om hjemad, måske blot for at spørge de onde magter til råds om, hvad dette vidunder havde at betyde.

Netop som han kort efter vil til at sætte over en smal lille bæk, der spærrede ham vejen, standser med ét hans hest midt i løbet, vender snuden om imod ham og – oh, vidunder! – slår en skraldende latter op, imens dens tvende rader hvide tænder glinser frygteligt i mørket. Hårene rejste sig på troldmandens hoved. Som ude af sig selv udstødte han et frygteligt hyl og sprængte lige ad Kiev til. Det forekom ham, som om alt fra alle sider løb til for at gribe ham, som om træerne trængte sig flokkevis omkring ham, nikkede ligesom levende med deres sorte skæg, udstrakte deres lange arme og forsøgte at kvæle ham, som om stjernerne fo'r afsted foran ham og pegede tilbage på ham, som om selve vejen under ham fo'r afsted bagefter ham. Således sprængte han fortvivlet afsted, til han endelig nåede Kiev og de hellige steder. –

15

I sin ensomme celle sad en munk ved sin natlige lampe og studerede i den hellige skrift. Han havde allerede nu i mange år levet indesluttet i sin celle, og han havde allerede for længst tømret sig en ligkiste, som han brugte til seng. Den fromme gamle lukkede til sidst sin bog og gav sig til at bede ...

I det samme træder en mand af et forunderligt, frygteligt udseende ind i cellen. Den fromme munk studsede i første øjeblik, da han fik øje på dette menneske og trådte nogle skridt tilbage. Hans gæst skælvede over hele legemet som et espeløv; hans blik var vildt; en frygtelig ild lynede af hans øjne; hans skrækkelige ansigt ville have bragt enhver til ar gyse.

"Hellige fader!" udbrød han fortvivlet. "Bed! Bed en bøn for en fortabt sjæl!" Og med disse ord kastede han sig ned på jorden.

Den fromme munk korsede sig, tog bogen, åbnede den, og trådte derpå, idet den faldt ham af hånden, forfærdet nogle skridt tilbage. "Nej, uhørte synder! Nej! For dig er der ingen forbarmelse! Vig bort! Vig bort! For dig har jeg ingen bøn!"

"Ikke det!" brølede gæsten som ude af sig selv.

"Se her: de hellige skrifttræk her i bogen fyldes med blod ... Større synder har verden endnu aldrig set!"

"Fader! Du spotter over mig!"

"Vig bort! Vig bort, forbandede synder! Jeg spotter ikke over dig. Forfærdelse bemægtiger sig mig. Det er ikke godt for noget menneske at være sammen med dig!"

"Jo! Jo! Du spotter over mig! Det nytter ikke, at du siger Nej ... Jeg ser, hvorledes din mund smiler, og hvorledes du viser mig

dine gamle tænder ..."

Med disse ord styrtede han som rasende ind på munken og – slog ham ihjel.

I det samme var der noget der drog et tungt og dybt suk, som lød hen over mark og skov. Udtørrede, afpillede hænder med lange negle på raktes ud af skoven, skælvede og forsvandt.

Morderen følte intet, heller ingen skræk. Det var ham, som om alt sortnede for hans øjne, som om det susede ham for ørene, som om hans hoved var fortumlet ligesom efter en rus, som om alt omkring ham overtrækkes ligesom med et spindelvæv. Han svang sig på sin hest og sprængte ad Kanjev til for derfra igennem Tcherkasch at tage vejen til tatarerne i Krim, hvorfor vidste han ikke selv.

Han rider én dag, to dage uden at han endnu ser noget til Kanjev. Vejen er rigtig nok, og det måtte have vist sig allerede for længe siden; men – det sker ikke. Endelig får han da i det fjerne øje på en hel del tårne og spir; men – det er ikke Kanjev; det er Chumsk. Troldmanden bliver ganske forundret ved at se, at han er redet i en aldeles modsat retning. Han vender om og rider ad Kiev til, og dagen efter får han også ganske rigtigt øje på en by; kun er det ikke Kiev, men Halitch, en stad, der ligger endnu længere fra Kiev end selve Chumsk, og endog temmelig nær den ungarske grænse.

Ganske fortumlet i det vender han atter om, men mærker igen, at det går afsted i den aldeles modsatte retning. Intet menneske i verden ville have kunnet sige, hvad der foregik i troldmandens sjæl, og havde nogen kunnet skue ind i den og opdage, hvad der foregik, ville han ikke have kunnet le igen en eneste gang hele sit liv igennem eller have kunnet sove en

eneste nat. Det var ikke ondskab, ikke forfærdelse, ikke vild harme. Sproget har intet ord, der ville være i stand til at betegne det. Han brændte; han fortæredes; han følte en djævelsk lyst til at søndertrampe hele verden under sin hests hove, til at kunne tage det hele land imellem Kiev og Halitch med dets mennesker og alt og slænge det ud i Sortehavets dyb.

Men det var ikke af ondskab, at han ville gøre dette; grunden vidste han ikke engang selv. En gysen kom over ham, da Karpaterne allerede viste sig ganske nær foran ham og det høje Krivân, hvis isse var dækket med en grålig sky ret som med en hue, og da hans hest allerede i fuldt firspring sprængte afsted imellem bjergene. Lige med ét fordelte skyerne sig, og foran ham stod i frygtelig majestæt – *rytteren*.

Han anstrenger sig af alle kræfter for at standse sin hest og rykker af al magt i tømmen; men forgæves: med en vild vrinsken og flyvende manke springer dyret afsted hen imod rytteren. Pludselig forekommer det troldmanden, som om alt stivner og isner inden i ham og som om den ubevægelige rytter bevæger sig og med ét åbner øjnene. Da han så fik øje på troldmanden, der sprængte imod ham, brast han ud i en vild, frygtelig latter, der som et tordenskrald genlød imellem alle bjergene og i selve troldmandens hjerte og ligesom sønderrev alle hans indvolde. Det forekom ham som om et vildt dyr var faret ind i ham og rasede derinde og søndersled hans hjerte og hans årer – så frygtelig genlød den vilde latter i hans indre! –

Med sin frygtelige hånd greb nu rytteren troldmanden og hævede ham op i luften. Han døde øjeblikkelig, og skønt han umiddelbart derpå igen åbnede øjnene, var og blev han død og så ganske ud som en dødning. Så frygteligt et blik har hverken

nogen levende eller nogen opstanden. Med sine dødningeøjne skelede han vildt rundt til alle sider og så dødninge strømme til fra Kiev og fra Galizien og fra Karpaterne, og alle lignede de ham selv som en vanddråbe den anden. –

Ligblege, dødsblege, den ene højere end den anden, den ene mere afpillet end den anden stillede de sig rundt om rytteren, der endnu stadig holdt sit frygtelige bytte i hånden. Derpå brast han endnu engang ud i den samme vilde latter og slængte så troldmanden ned i afgrunden. Alle dødningene styrtede nu derned bagefter ham, greb ham og borede deres tænder i hans kød. Så var der en, endnu højere og frygteligere end nogen af de andre, der forsøgte at rejse sig op af jorden, men forgæves: det var ham ikke muligt – så dybt var han gravet ned i den; men havde han kunnet hæve sig op, så havde han rystet både Karpaterne og Siebenbürgen og Tyrkiet i deres grundvold. Selv de ubetydelige bevægelser, han nu gjorde, rystede den hele egn, så at over alt en mængde huse styrtede sammen, og mange mennesker omkom.

Ofte går der endnu igennem Karpaterne en susen, som om tusinder af møllehjul brusede i vandet: det er dødningene, der gnaver på dødningen dernede i den bundløse afgrund, som endnu aldrig noget menneske har set, da enhver frygter for at drage der forbi. Ofte sker det også, at jordskælv ryster jorden snart hist, snart her. Det kommer af, sige de lærde, at der et eller andet sted i nærheden af havet ligger et bjerg, hvorfra flammer slår op og sydende floder strømmer ud; men gamle folk i Ungarn og i det galiziske land ved bedre besked om det, og de siger, at det kommer af, at den uhyre dødning, der ligger

fastvokset i jorden, anstrenger sig for at hæve sig op og derved bringer jorden til at ryste.

16

I byen Gluckhof stimlede folket sammen omkring en gammel blind bandurist og havde nu allerede stået en times tid og hørt den blinde spille på banduraen. Så vidunderlige sange og så fortræffeligt har endnu aldrig nogen bandurist sunget. Først sang han om det fordums hetmandømme under Sagajdatchny og Khmelnitski. Hvor det var ganske andre, herlige tider! Da stod kosakdømmet i sit højeste flor og trådte alle sine fjender under fode, og ingen vovede at spotte over dem. Men den gamle sang også lystige sange, og han drejede øjnene om til alle sider, ret som om han havde kunnet se, og så lette som myg fløj hans fingre hen over strengene, så det næsten så ud som om det var strengene selv der spillede, og folket, der stod der omkring ham, de gamle med sænket hoved og de unge med blikket fæstet på den gamle sanger, vovede ikke engang at hviske et ord til hinanden.

"Bi lidt!" sagde den gamle, "så skal jeg synge jer en sang om en begivenhed, der foregik langt tilbage i tiden!"

Folket trængte sig endnu tættere omkring ham, og den blinde gav sig til at synge:

1.

Under fyrsten i Siebenbürgen, Pan Stepan, der også var konge i Polen, levede der to kosakker: Ivan og Petrò. De levede sammen som broder med broder. "Hør nu, Ivan! Alt, hvad vi erhverver, er vi halvt om; den enes glæde var også den andens glæde, den enes sorg den andens sorg; det bytte, vi gør, deler vi; falder en af os i fangenskab, sælger den anden alt og køber ham fri; kan han

det ikke, begiver han sig selv ligeledes i fangenskab!" Og virkelig: Alt hvad vore kosakker erhvervede, delte de. Gjorde de kvæg til bytte, heste til bytte, alt delte de halvt.

2.

Kong Stepan førte krig med tyrkerne. Kampen havde allerede varet i flere uger uden at det havde været ham muligt at få tyrkerne jaget ud af landet. Iblandt tyrkerne var der en pasha, der var så tapper, at han med en halv snes janitsharer var i stand til at hugge et helt regiment sønder og sammen. Kong Stepan lod nu bekendtgøre, at hvis nogen kunne bringe ham pashaen enten levende eller død, ville han give ham samme sold, som han gav hele sin hær. "Kom, broder, og lad os se at fange pashaen!" sagde Ivan til Petrò, og vore kosakker sprængte afsted, hver til sin side.

3.

Hvorvidt nu Petrò ville have været i stand til at fange pashaen eller ej, skal jeg ikke kunne sige; nok – Ivan fører ham allerede frem for kongen med en strikke om halsen. "Brave unge mand!" sagde kong Stepan og gav ordre til at udbetale ham samme sold, som den hele hær fik, anvise ham land, hvor han selv ønskede det, og udlevere ham så meget kvæg, som han ville have. Endnu samme dag som Ivan fik solden udbetalt, delte han halvt med Petrò. Petrò tog straks imod den halve sold; men det pinte ham, at Ivan var blevet så hædret af kongen, og dybt i sin sjæl rugede han over hævn.

4.

Begge red de derpå afsted til det land hinsides Karpaterne, som var blevet Ivan skænket af kongen. Bag sig på hesten havde Ivan en søn, som han af forsigtighed havde bundet fast til sig. Aftendæmringen brød allerede frem. De vedblev at ride i ét væk. Drengen falder i søvn, og selv Ivan begyndte at blunde. Blund ikke, kosak! Bjergvejene er farlige! ... Dog – vor kosak har en hest, der selv ved at finde vej over alt og aldrig snubler eller træder fejl. Midt inde imellem bjergene er der en afgrund, hvis bund intet menneske har set: den er lige så dyb som afstanden fra himlen til jorden. Men over afgrunden fører en vej, hvor vel to mennesker kunne ride side om side, men tre ikke. Hesten med den blundende kosak trådte netop ind på den. Ved hans side red Petrò skælvende over hele legemet, og med tilbageholdt åndedræt af bare glæde. Han så sig om og – stødte derpå sin ven ned i afgrunden, og hesten med kosakken og barnet fløj ned i dybet.

5.

Det lykkedes imidlertid kosakken i flugten at få fat i en gren, og det var således kun hesten, der nåede bunden. Med sin søn på ryggen gav han sig derpå til at kravle op igen og havde allerede ikke ret langt tilbage, da han, idet han så op, med ét opdagede, at Petrò fældede sit spyd imod ham for at støde ham tilbage igen ... "Du barmhjertige Gud! Det havde været langt bedre for mig aldrig at åbne øjnene mere end at se min bedste ven i begreb med at støde mig tilbage med sit spyd! ... Kære broder! Gennembor mig med dit spyd, siden det nu således er bestemt; men skån min søn! Hvorved har der uskyldige barn forskyldt en

så forsmædelig død?" Men Petrò slog kun en høj latter op og stødte ham tilbage med spyddet, og kosakken og hans søn styrtede ned i dybet. Petrò bemægtigede sig nu alt hans gods og levede som nogen pasha. Ingen havde så mange tabùner som han, og ingen steder fandtes der en sådan mængde væddere og får. Da tiden så kom, døde han.

6.

Da så Petrò var død, kaldte Gud begge de to venners, Petròs og Ivans, sjæle for sig til dom. "Det menneske er en frygtelig synder!" sagde Gud. "Ivan, bestem du hans straf! Jeg ved ikke straks nogen, der er stor nok!" Ivan grundede længe på, hvad straf han skulle vælge; endelig sagde han: "Det menneske har forvoldet mig en uhyre lidelse. Som Judas har han forrådt sin ven og berøvet mig et hæderligt afkom på Jorden. Men et menneske uden hæderligt afkom er som sædekornet, der udsås uden at bære frugt. Det skyder ikke op. Ingen ved en gang, at det er blevet udsået."

7.

"Derfor, o Gud, skal du føje det således, at alt hans afkom på Jorden bliver ulykkeligt, og at den sidste af hans slægt bliver et sådant uhyre, at verden aldrig har set noget lignende, og at hver misgerning, han begår, hjemsøges på hans forfædre i deres kister, så at de, lidende en uhørt kval, hæver sig op af deres grave! Kun Petrò, den Judas, var ude af stand til at kunne gøre det og lider derved en endnu bitrere kval, så at han, som en afsindig, giver sig til at spise jord og vrider sig dernede under jorden i bestandige trækninger!"

8.

"Og når så hint menneskes misgerninger har nået deres mål, så hæver du mig, oh Gud, fra denne afgrund til hest op på det højeste bjerg og bringer ham til mig! Så vil jeg fra bjergets top styrte ham ned i den allerdybeste afgrund, og lad så alle hans afdøde forfædre, hvor i verden de så end opholdt sig i levende live, fra alle verdenshjørner ile til for at sønderslide ham med deres tænder til gengæld for alle de kvaler, som han har bragt over dem, og lad dem så evigt vedblive således at sønderslide ham, så at jeg ret kan godte mig ved hans pinsler! Kun Petrò, den Judas, var ikke i stand til at hæve sig op af jorden, skønt også han føler en brændende lyst efter at sønderslide ham; men lad ham sønderslide sig selv og lad ham vokse jo længere jo mere, for at hans smerte kan blive endnu større! Det vil blive den frygteligste kval for ham; thi der gives ingen større kval for et menneske end at tørste efter hævn uden at kunne tilfredsstille den."

9.

"Det er en frygtelig straf, du der har udtænkt, menneske!" sagde Gud. "Dog – det ske som du har sagt; kun at du så også selv bliver siddende der til hest i al evighed og aldrig kommer i Himmeriges rige!" Og således skete det. Og endnu den dag i dag sidder den underfulde rytter der på sin hest imellem de karpatiske bjerge og ser på dødningene, der nede i den bundløse afgrund sønderslider den døde og mærker, hvorledes den dybt i jorden liggende døde vokser og vokser, under frygtelige kvaler gnaver på sine egne ben og bringer jorden rundt omkring til at skælve." –

Den blinde gamle havde for længst endt sin sang.

Han havde allerede på ny grebet i strengene, havde allerede begyndt at synge lystige viser om Khoma og Jerema, om glarmesteren Stokoza og deslige; men i lang tid var hverken gamle eller unge i stand til igen at samle deres tanker, og længe stod de endnu der med sænket hoved, grublende over denne fortidens frygtelige begivenhed.

Redaktørens bemærkninger til denne udgave

Den danske oversættelse af *Aftener på en gård nær Dikanka* blev ved sin fremkomst i 1856 kritiseret for, at oversætteren havde valgt at bevare en lang række russiske udtryk i teksten og forklare dem i fodnoter.

Jeg har i denne udgave valgt i et vist omfang at indsætte oversætterens fodnoteforklaring (ofte et enkelt ord) i stedet for det russiske. Det har ikke været muligt eller føltes naturligt overalt, og der er således stadig enkelte fodnoteforklaringer tilbage, som alle skyldes oversætteren E. M. Thorson.

Kim N. Jensen

Om "Aftener på en gård nær Dikanka"

Forfatter: Nikolaj Gogol (1809-1852).
Org.udgave: *Вечерá на хýторе близ Дикáньки*. A. I. Pluchart, St. Petersborg 1831-32.
Denne udgave baseret på: *Aftener paa en Gaard i Nærheden af Dikanjka : Fortællinger udgivne af Rudyj Panjko, Biopklækker.* Oversat af E. M. Thorson. Schubothes Forlag 1856.
Oversætter: Edvin Marius Thorson (1816-1889).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter illustration af Карл Осипович Брож / Karel Brož (1836-1901) til fortællingen "*Det forheksede sted*" (1902).

ISBN 978-87-7628-207-3
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-486-3 (Ølstykke 2016).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Note 1:

Vetjernitsa: Aftenforsamling, aftenselskab; af "vetjer" = aften.

Note 2:

Dette tilnavn Rudyj Panjko: Rudyj betyder rødhåret; Rudyj Panjko kan nærmest oversættes med "Mester Rødhår".

Note 3:

Balakhon: Kofte eller kittel.

Note 4:
Knisj: En slags bagværk eller hvedebrød.

Note 5:

Taratajka: En slags køretøj.

Note 6:

Varenukha: Krydderi og frugter, henkogt i vand.

Note 7:

Putria: En slags grød.

Note 8:

Stadskofta: Kofta er en art kvindelig overklædning.

Note 9:

Plakhta: Skørt.

Note 10:

Svitka: En slags halv-kaftan.

Note 11:

Burlak: Her et skældsord: Halunk, køter. Ordet betegner ellers en matros, der farer med flodskibene på Volga.

Note 12:

Tostchenitska, pampuchetska: Forskellige slags bagværk.

Note 13:

Kaganets: Et potteskår fyldt med vædderfedt.

Note 14:

Korablik: Egentlig "et lille skib." Således benævnedes på grund af sin form en slags hovedtøj.

Note 15:

Halv-tabenek: En slags silketøj.

Note 16:

Golova: Hoved, overhoved; her omtrent det samme som vort foged, sognefoged.

Note 17:

Sotnik: Kaptajn, befalingsmand over hundrede mand.

Note 18:

Desjatski: Assistent, underfoged.

Note 19:

Tyskere: Tysker kaldtes i Lille-Rusland enhver udlænding.

Note 20:

Galusjka: En slags kogte boller.

Note 21:

Kanupe: Planten rejnfan, *Tanacetum balsamita*.

Note 22:

Kobenjak: En slags kappe, der er forsynet med en hætte *(vidloga)*.

Note 23:

Ikonostás: Således benævnes i den græske kirke den lave skillevæg, der adskiller alteret fra den øvrige del af kirken, og på hvilken helgenbillederne anbringes.

Note 24:

Tjesnaja Baba: Denne leg består, så vidt mig bekendt, deri, at drengene i så stort et antal som muligt satte sig på en af bænkene og derpå trykke løs på hinanden af alle kræfter, indtil halvdelen er trykket ud af bænken.

Note 25:

Stinkende Sivasj: Det såkaldte rådne eller stinkende hav, den sydvestlige del af det Azovske.